



*Projekt współfinansowany przez Unię Europejską  
z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego  
w ramach ZPORR*



„Ocena efektów osiągniętych  
podczas wdrażania ZPORR w kontekście realizacji  
Strategii Rozwoju Województwa  
Kujawsko – Pomorskiego  
na lata 2007 – 2020”

**RAPORT KOŃCOWY**

WOJEWÓDZTWO KUJAWSKO – POMORSKIE

# Spis treści

<b>Summary .....</b>	<b>3</b>
<b>1. Streszczenie .....</b>	<b>9</b>
<b>2. Wprowadzenie.....</b>	<b>15</b>
<b>3. Opis zastosowanej metodologii, źródła wykorzystane w badaniu oraz przebieg badania.....</b>	<b>18</b>
3.1 Metody i techniki wykorzystane w badaniu oraz sposób przeprowadzenia badania, wielkość próby badawczej i przebieg badania .....	18
3.2 Instrumenty zapewniające rzetelność uzyskanych informacji .....	24
3.3 Zespół badawczy oraz harmonogram realizacji badania.....	26
<b>4. Opis wyników badania, ich analizy i interpretacje .....</b>	<b>30</b>
4.1 Ocena spójności celów ZPORR z założeniami „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2020” .....	30
4.2 Wdrażanie projektów ZPORR w kontekście realizacji celów Strategii.....	48
4.3 Ocena wpływu działań realizowanych w ramach ZPORR na wzrost konkurencyjności regionu.....	54
4.4 Główne obszary strategiczne oraz rejony województwa, w których nastąpił największy rozwój w wyniku realizacji ZPORR .....	58
4.5 Wpływ realizacji projektów ZPORR na rozwój w poszczególnych obszarach wsparcia .....	68
4.5.1 Wpływ projektów ZPORR na rozwój infrastruktury drogowej i transportu publicznego....	68
4.5.2 Wpływ projektów ZPORR na rozwój infrastruktury ochrony środowiska .....	75
4.5.3 Wpływ projektów ZPORR na rozwój regionalnej infrastruktury społecznej .....	80
4.5.4 Wpływ projektów ZPORR na rozwój infrastruktury kulturalnej i turystyczno – sportowej	87
4.5.5 Wpływ projektów ZPORR na rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego .....	93
4.5.6 Wpływ projektów ZPORR na rozwój obszarów wiejskich .....	99
4.5.7 Wpływ projektów ZPORR na rozwój obszarów restrukturyzowanych.....	108
4.5.8 Wpływ projektów ZPORR na rewitalizację zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojennych.....	120
4.5.9 Wpływ projektów ZPORR na rozwój przedsiębiorczości .....	127
4.5.10 Wpływ projektów ZPORR na rozwój lokalnej infrastruktury społecznej.....	133
4.6 Wyniki badania CATI beneficjentów realizujących projekty .....	140
<b>5. Zestawienie wniosków.....</b>	<b>155</b>
<b>6. Propozycje rekomendacji do wdrażania RPO WK-P .....</b>	<b>165</b>
<b>7. Odpowiedzi na kluczowe pytania ewaluacyjne .....</b>	<b>167</b>
Zestawienie łącznych wartości dofinansowania projektów realizowanych w ramach poszczególnych obszarów wsparcia ZPORR z wydatkami ponoszonymi w tych obszarach przez samorządy.....	174

ANEKS.....	181
Spis Tabel .....	192
Spis map.....	195
Spis rysunków .....	196
Spis wykresów.....	197

## Summary

The evaluation of „The assessment of effects achieved during implementation of the Integrated Regional Operational Programme ( IROP) in the context of execution of the Development Strategy of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship” [*„Ocena efektów osiągniętych podczas wdrażania ZPORR w kontekście realizacji Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego”*] was commissioned by the Marshall Office of Kujawsko-Pomorskie Voivodship and conducted by Grupa Gumulka – Kancelaria Prawa Finansowego Sp. z o.o. in Katowice.

The evaluation was performed in the period of 15.04 – 10.06.2008 by the Evaluation Team, which was composed of:

- |                             |                           |
|-----------------------------|---------------------------|
| – Piotr Dusza               | – Project Leader,         |
| – Radosław Gumulka          | – Evaluation Team Member, |
| – Anna Kaniewska – Kowalska | – Evaluation Team Member, |
| – Katarzyna Kapołka         | – Evaluation Team Member, |
| – Iwona Kasprzyk            | – Evaluation Team Member. |

The aim of the evaluation was to assess the effects achieved in the IROP implementation in the context of the execution of the Development Strategy of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship and to use the experiences gained when performing the Regional Operational Programme of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship.

Within the scope of the evaluation, an analysis of measures and projects performed within the framework of the IROP Priorities I and III was carried out – with reference to the specific priority area of Measure 1 *Development of modern economy* and Measure 2 *Modernisation of functional and spatial structure of the region*, defined in the Development Strategy of the Kujawsko – Pomorskie Voivodship.

The main subject of the evaluation was:

- a) projects completed and in progress, co-financed within the framework of Priority I and Priority III of the IROP in the period from 2004 to 2008, in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship.
- b) Development Strategy of the Kujawsko – Pomorskie Voivodship for the years of 2007-2020, accepted by Resolution No. XLI/586/05 on 12 December 2005, by the Kujawsko-Pomorskie Voivodship Board.

### ***Applied methodology***

In order to collect the quantitative and qualitative material for the research, the Contractor carried out minor research based on the methods and techniques typically used in social and evaluation research. In this evaluation, the data given as well as the data collected during ‘field research’ were used.

The following research methods and techniques were used for this evaluation:

- a) desk research – mainly the analysis of programme documents, project documentation of IROP and the Development Strategy of the Kujawsko – Pomorskie Voivodship,
- b) 2 individual depth interview with the representatives of the IROP Implementing Body and Intermediate Body
- c) 1 focus group interview with participation of the experts in IROP implementation and the representatives of the IROP Implementing Body and Intermediate Body,
- d) 209 computer-assisted telephone interviews (CATI) with the beneficiaries performing the projects.

### ***Key research findings and conclusions***

#### **1. Meeting the objectives of the Development Strategy of Kujawsko – Pomorskie Voivodship by the IROP projects**

Having analysed the IROP Programme Complement and the Development Strategy of the Kujawsko – Pomorskie Voivodship in terms of consistency of their contents, a high degree of their adequacy and compliance was found. First of all, attention should be drawn to the compliance of the key objectives of both the documents, as well as their priorities and measures. All the IROP measures were reflected in priorities, actions and sub-actions specified as the main voivodship development directions in the Strategy.

All the interventions taken within the IROP aim at meeting the objectives of the Development Strategy of the Kujawsko-Pomorskie Voivodship, and completing the priority action areas specified in the Strategy.

The IROP in the Kujawsko-Pomorskie Voivodship fulfils the objectives of the Strategy, first of all, by improving the transport availability of the region and modernising the interregional transport systems. Furthermore, the objectives related to the development of water infrastructure are satisfied to the relevant extent.

## 2. Main support areas of the IROP in Kujawsko – Pomorskie Voivodship

The greatest number of projects performed within the framework of the IROP in the Kujawsko – Pomorskie Voivodship and the biggest total amount of EU project co-funding concerned the road infrastructure area – 109 projects (PLN 190,069,430.71). As a result of these projects (as of the end of 2007) totally **202,0535 km** of voivodship, communal and municipal roads were built/modernised.

Significant effects of the IROP implementation can also be seen in the area of environmental protection and water and sewage management – 55 projects for the total amount of EU co-funding of PLN 72,274,381.35. The main effect of these projects is construction/ modernisation of **167,3608 km** of the sewage system.

In these two support areas we can see the biggest impact of the IROP performance on the development of the specific local communities in the voivodship, in which the projects were implemented. The effects of the IROP implementation on a regional scale are not the most significant, due to small resources which were allocated within the programme for the Kujawsko – Pomorskie Voivodship (the total EU funding for performance of Priority I and Priority III projects of the IROP in the voivodship was **PLN 469,771,834.87**). The total spending in the Kujawsko – Pomorskie Voivodship in the public sector in the years of 2004 – 2006, i.e. within the period of 3, out of 4 IROP implementation years, amounted to approx. PLN 5,805,975,000.00 – several times more than the ERDF funds available within the IROP.

## 3. Factors affecting the increase in the region's competitiveness

The factors that contribute, to the largest extent, to the increase in competitiveness of Kujawsko – Pomorskie Voivodship, as a result of IROP projects implementation, are:

- development of road and transport infrastructure in the region,
- increase in attractiveness and development of tourism infrastructure,
- higher level of education and better availability of education through development of educational infrastructure,
- improvement in healthcare quality,
- development in the area of information society infrastructure,
- development of entrepreneurship, in particular on a micro-scale (e.g. through introduction of innovativeness in businesses),

- better access to culture.

The main areas and measures indicated above, which may lead to increased competitiveness of the region, indirectly contribute to e.g.:

- increased employment,
- increased tourism attractiveness of the voivodship,
- increased investment attractiveness of the region,
- improved life quality for the inhabitants.

The key projects which are most likely to contribute to the improvement of the competitive advantage of the Kujawsko – Pomorski region are:

- „Building of regional broadband IT network in Kujawsko-Pomorskie Voivodship” – the project performed by Kujawsko – Pomorska Sieć Informacyjna in Toruń, within the framework of Measure 1.5 of the IROP,
- „Building of the didactic part of the Regional Innovation Centre at the University of Technology and Life Sciences” – a project performed by the University of Technology and Life Sciences in Bydgoszcz within Sub-Measure 1.3.1 of the IROP,
- „Modernisation and extension of Baj Pomorski Theatre in Toruń” – a project performed by the City of Toruń within the framework of Measure 3.2 of the IROP.

#### **4. Spatial distribution of the effects of the IROP implementation**

In the Kujawsko – Pomorskie region, we can clearly notice the dominant role of two big centres – Toruń and Bydgoszcz. These towns gather the most of the significant initiatives of business, educational or cultural types. They are typified, first of all, by high economic development and a wide access to education. Toruń and Bydgoszcz are towns with well-developed tourism economy, with considerable contributions into the preservation of the cultural heritage due to their historical potential.

This manifests itself in their high level of activity in applying for EU funds and performance of projects, including the ones within the framework of the IROP. The greatest combined number of projects within Priority I and Priority III of the IROP were implemented in these two biggest towns of the Kujawsko – Pomorskie region – in Toruń (48 projects) and Bydgoszczy (41 projects).

Two most important towns in the region also gather the biggest number of enterprises. Almost half of all the projects within Measure 3.4 in the voivodship were performed in Toruń – 26 projects, and Bydgoszcz – 22 projects.

In terms of the projects performed within Priority III (excluding Measure 3.4), Włocławski

district is the leader, with 25 projects implemented in this area.

The IROP implementation in the Kujawsko – Pomorskie Voivodship affects further development of the metropolitan functions of Toruń and Bydgoszcz. In these towns, there were implemented the biggest number of projects, focused e.g. on enhancing the metropolitan functions by comprehensive revitalisation of urban areas in terms of town planning, social, business and cultural aspects, as well as stimulation of development in entrepreneurship.

Although the effects of the IROP projects are important for the local communities, where they are implemented and contribute to the improvement in the living conditions in small towns and communes within the voivodship, they do not bring about any significant advancement in combating the development discrepancies between the main voivodship centres and rural and urban areas.

### ***Recommendations and directives for implementation of Kujawsko-Pomorskie Voivodship Regional Operational Programme (ROP)***

- When implementing the ROP we suggest that special attention should be paid to the promotion of such actions which are not „immediate continuation” of the actions implemented within the IROP, in order to increase the potential beneficiaries’ awareness of new support areas within the framework of ROP (e.g. Measure 1.3 *Railway infrastructure*, Measure 2.5 *Development of anti-flood infrastructure and prevention of environmental threats*, Measure 5.1 *Development of business environment institutions*).
- We suggest that more emphasis should be placed on promotion of the ROP in rural areas and small towns, in order to eliminate the discrepancies in development of the individual regions within the voivodship – meeting one of the objectives within the Strategy. Most of the key individual projects will be performed in big cities in the voivodship, thus a need to encourage more potential beneficiaries from less-developed areas to participate in the competition procedures.
- We suggest that consultation meetings and training should be organised for potential beneficiaries in order to identify the possibilities of obtaining funds for execution of the ROP projects.
- We also recommend that monitoring indicators should be defined for the ROP of the Kujawsko – Pomorskie Voivodship in such a way that the indicators should be consistent with the indicators defined in the Voivodship Development Strategy. This would facilitate the monitoring of progress in implementation of the key indicators for



---

the development of the voivodship.

- In accordance with the results of this evaluation and the problems mentioned by the beneficiaries, we also suggest that the documentation to be submitted by the beneficiaries in the competition procedures should be limited to the required minimum, in particular at the application for funding stage.
- If possible, we also recommend higher engagement of staffing resources in the Project Selection Department and the Competition Committees. This recommendation concerns the people dealing with formal and content-related appraisal of applications and is aimed at preventing delays. In particular, we suggest such actions in case of higher turnout in the announced competitions and high interest of beneficiaries in the competitions.
- To eliminate discrepancies in the social and economic development in the region, it is necessary to continue the actions undertaken within the IROP in the areas of technical and social infrastructure development (in particular at the local level).

It should be noted that most of the actions that are to be implemented within the ROP of the Kujawsko – Pomorskie Voivodship are reflected in the needs of the region diagnosed in the Voivodship Development Strategy.

In addition, execution of the projects in the indicated areas enjoys a lot of interest on the part of beneficiaries and requires substantial financial outlays, therefore in our opinion it is important to ensure the co-funding for the executed projects from the ERDF within the framework of the ROP at the highest possible level (the maximum level of EU co-funding is 85%).

---

## 1. Streszczenie

Badanie ewaluacyjne „Ocena efektów osiągniętych podczas wdrażania ZPORR w kontekście realizacji Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego” zostało przeprowadzone na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko – Pomorskiego przez Grupę Gumulka – Kancelaria Prawa Finansowego Sp. z o.o. w Katowicach.

Badanie zostało przeprowadzone w okresie 15.04 – 10.06.2008r. przez Zespół Ewaluacyjny w składzie:

- Piotr Dusza – Kierownik Projektu,
- Radosław Gumulka – Członek Zespołu Ewaluacyjnego,
- Anna Kaniewska – Kowalska – Członek Zespołu Ewaluacyjnego,
- Katarzyna Kapołka – Członek Zespołu Ewaluacyjnego,
- Iwona Kasprzyk – Członek Zespołu Ewaluacyjnego.

Celem badania była ocena efektów osiągniętych podczas wdrażania ZPORR w kontekście realizacji Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego oraz wykorzystanie doświadczeń w realizowaniu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

W ramach przeprowadzonego badania ewaluacyjnego została dokonana analiza Działań i projektów realizowanych w ramach Priorytetu I i III ZPORR – w odniesieniu do określonych w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego priorytetowego obszaru działań 1 *Rozwój nowoczesnej gospodarki* oraz priorytetowego obszaru działań 2 *Unowocześnienie struktury funkcjonalno – przestrzennej regionu*.

Głównym przedmiotem badania były:

- a) projekty zrealizowane i będące w trakcie realizacji, współfinansowane w ramach Priorytetu I i III ZPORR w okresie od 2004 do 2008 roku, w województwie kujawsko – pomorskim.
- b) Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2020, przyjęta uchwałą Nr XLI/586/05 w dniu 12 grudnia 2005 r. przez Sejmik Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

---

***Zastosowana metodologia***

W celu zgromadzenia materiału badawczego o charakterze ilościowym i jakościowym Wykonawca przeprowadził niniejsze badanie w oparciu o metody i techniki charakterystyczne dla badań społecznych i ewaluacyjnych. W celu wykonania niniejszej oceny wykorzystane zostały dane zastane jak i zgromadzone w wyniku realizacji „badań terenowych”.

W badaniu tym zastosowanie znalazły następujące metody i techniki badawcze:

- a) analiza dokumentów (desk research) – głównie dokumentów programowych, dokumentacji projektowych ZPORR oraz Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego,
- b) 2 indywidualne wywiady pogłębione (IDI) z przedstawicielami IW i IP ZPORR,
- c) 1 zogniskowany wywiad grupowy (FGI) z udziałem ekspertów w dziedzinach wdrażania ZPORR oraz przedstawicielami IW i IP ZPORR,
- d) 209 kwestionariuszowych wywiadów telefonicznych wspomagane komputerowo CATI (Computer-Assisted Telephone Interviewing) z beneficjentami realizującymi projekty.

***Najważniejsze wyniki i wnioski z badania*****1. Realizacja celów Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego przez projekty ZPORR**

Dokonując analizy Uzupełnienia ZPORR i Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego pod względem zbieżności zawartych w nich zapisów zauważono wysoki stopień ich adekwatności i zgodności. Należy zwrócić uwagę przede wszystkim na zgodność zasadniczych celów obydwu dokumentów, jak również priorytetów i działań. Wszystkie działania ZPORR znalazły swoje odzwierciedlenie w priorytetach, działaniach i poddziałaniach określonych jako główne kierunki rozwoju województwa w Strategii.

Wszystkie interwencje podejmowane w ramach ZPORR służą realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego, wypełnianiu priorytetowych obszarów działań określonych w Strategii.

ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim realizuje cele Strategii przede wszystkim w postaci poprawy dostępności komunikacyjnej regionu i unowocześnienia układów transportowych wewnątrzregionalnych. Ponadto w istotnym zakresie wypełniane są cele związane z rozwojem infrastruktury gospodarki wodnej.

## 2. Główne obszary wsparcia ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim

Największa liczba projektów realizowanych w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim oraz najwyższa łączna kwota dofinansowania projektów dotyczyła obszaru infrastruktury drogowej – 109 projektów (190.069.430,71zł). W wyniku realizacji tych projektów (wg stanu na koniec 2007r.) łącznie wybudowano/zmodernizowano **202,0535 km** dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

Znaczące efekty wdrażania ZPORR można również zauważyć w obszarze ochrony środowiska i gospodarki wodno – ściekowej – 55 projektów na łączną kwotę dofinansowania 72.274.381,35zł. Głównym efektem realizacji tych projektów jest budowa/modernizacja **167,3608 km** sieci kanalizacyjnej.

W tych dwóch obszarach wsparcia widoczny jest największy wpływ realizacji ZPORR na rozwój poszczególnych społeczności lokalnych województwa, w których wdrażano projekty. Efekty wdrażania ZPORR w skali regionalnej nie są najbardziej znaczące, z uwagi na niewielkie środki, które przeznaczone były w całym programie dla województwa kujawsko – pomorskiego (zaangażowana całkowita kwota dofinansowania na realizację projektów Priorytetu I i III ZPORR w województwie wyniosła **469.771.834,87zł**). Całkowite nakłady inwestycyjne poniesione w województwie kujawsko – pomorskim w sektorze publicznym w latach 2004 – 2006, czyli w okresie obejmującym 3 z 4 lat wdrażania ZPORR, wyniosły ok. 5.805.975.000,00 – kilkunastokrotnie przekraczając dostępne środki EFRR w ramach ZPORR.

## 3. Czynniki wpływające na wzrost konkurencyjności regionu

Do czynników, które w największym stopniu dają podstawy do wzrostu konkurencyjności województwa kujawsko – pomorskiego w wyniku realizacji projektów w ramach ZPORR należą:

- rozwój infrastruktury komunikacyjnej w regionie (drogowej i transportowej),
- wzrost atrakcyjności i rozwoju infrastruktury turystycznej,
- wzrost poziomu wykształcenia oraz poprawa dostępu do kształcenia przez rozwój infrastruktury oświatowej,
- poprawa jakości ochrony zdrowia,
- rozwój w zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego,

- rozwój przedsiębiorczości, szczególnie w skali mikro (m. in. poprzez wprowadzenie innowacji do firm),
- poprawa dostępu do kultury.

Wskazane powyżej główne obszary i podjęte działania, które mogą służyć zwiększeniu poziomu konkurencyjności regionu przyczyniają się pośrednio m. in. do:

- wzrostu zatrudnienia,
- zwiększenia atrakcyjności turystycznej województwa,
- zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu,
- poprawy jakości życia mieszkańców.

Do kluczowych projektów, które mają największe szanse, aby przyczynić się do wzrostu pozycji konkurencyjnej regionu kujawsko – pomorskiego należą:

- „Budowa regionalnej szerokopasmowej sieci teleinformatycznej w województwie kujawsko-pomorskim” - projekt realizowany przez Kujawsko – Pomorską Sieć Informacyjną w Toruniu w ramach Działania 1.5 ZPORR,
- „Budowa części dydaktycznej Regionalnego Centrum Innowacyjności przy ATR” - projekt realizowany przez Uniwersytet Technologiczno – Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy w ramach Poddziałania 1.3.1 ZPORR,
- „Modernizacja i rozbudowa Teatru Baj Pomorski w Toruniu” - projekt realizowany przez Miasto Toruń w ramach Działania 3.2 ZPORR.

#### **4. Rozkład przestrzenny efektów realizacji ZPORR**

W regionie kujawsko – pomorskim wyraźnie widać dominujące znaczenie dwóch dużych ośrodków – Torunia oraz Bydgoszczy. W miastach tych skupiona jest większość znaczących inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym czy kulturowym. Cechuje je przede wszystkim wysoki rozwój gospodarczy oraz szeroki dostęp do edukacji. Toruń i Bydgoszcz to miasta o rozwiniętej gospodarce turystycznej, mające duży wkład w ochronę dziedzictwa kulturowego ze względu na swój potencjał zabytkowy.

Przekłada się to na dużą aktywność w aplikowaniu o środki unijne i realizacji projektów, w tym w ramach ZPORR. Największa sumaryczna liczba projektów w ramach Priorytetów I i III ZPORR została zrealizowana właśnie w dwóch największych miastach województwa kujawsko – pomorskiego – w Toruniu (48 projektów) oraz w Bydgoszczy (41 projektów).

Dwa najważniejsze miasta regionu skupiają w sobie również największą liczbę przedsiębiorstw. Niemalże połowa projektów w ramach Działania 3.4 w województwie, realizowana była w Toruniu – 26 projektów, oraz Bydgoszczy – 22 projekty.

W ilości zrealizowanych projektów w ramach Priorytetu III (z wyłączeniem Działania 3.4) prym wiodzie powiat włocławski, na terenie którego zrealizowano 25 projektów.

Wdrażanie ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim ma wpływ na dalszy rozwój funkcji metropolitalnych Torunia i Bydgoszczy. W miastach tych wdrożono największą liczbę projektów ukierunkowanych między innymi na wzmocnienie funkcji metropolitalnych poprzez kompleksową rewitalizację obszarów miejskich obejmującą aspekty urbanistyczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe oraz poprzez stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości.

Chociaż efekty realizacji projektów ZPORR mają znaczenie dla społeczności lokalnych, w których są wdrażane i przyczyniają się do poprawy warunków w małych miastach i gminach województwa, nie przyczyniają się jednak w znaczący sposób do niwelowania dysproporcji rozwojowych dzielących główne ośrodki województwa od terenów wiejskich i wiejsko – miejskich.

### ***Rekomendacje i zalecenia dla wdrażania RPO WK-P***

- Podczas wdrażania RPO proponujemy zwrócić szczególną uwagę na promocję tych działań, które nie są „bezpośrednią kontynuacją” działań wdrażanych w ramach ZPORR, w celu przybliżenia potencjalnym beneficjentom nowych obszarów wsparcia w ramach RPO (np. Działanie 1.3 *Infrastruktura kolejowa*, Działanie 2.5 *Rozwój infrastruktury bezpieczeństwa powodziowego i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska*, Działanie 5.1 *Rozwój instytucji otoczenia biznesu*).
- Proponujemy większy nacisk położyć na promocję RPO na obszarach wiejskich i w małych miastach, w celu wyrównywania dysproporcji rozwojowych w poszczególnych rejonach województwa – wypełnianie jednego z celów Strategii. Większość indywidualnych projektów kluczowych realizowana będzie raczej w dużych miastach województwa, stąd potrzeba, aby zachęcić do udziału w procedurach konkursowych większą liczbę potencjalnych beneficjentów z obszarów słabiej rozwiniętych.
- Proponujemy organizowanie spotkań konsultacyjnych i szkoleń dla potencjalnych beneficjentów w celu wskazania możliwości pozyskania dofinansowania na realizację projektów w ramach RPO.
- Zalecamy również określenie wskaźników służących monitoringowi dla RPO Województwa

---

Kujawsko – Pomorskiego w taki sposób, aby były one zgodne ze wskaźnikami określonymi w Strategii Rozwoju Województwa. Dzięki temu ułatwiony będzie monitoring postępu realizacji kluczowych wskaźników dla rozwoju województwa.

- Zgodnie z wynikami niniejszego badania ewaluacyjnego i problemami, na które zwracali uwagę beneficjenci, proponujemy również ograniczenie do wymaganego minimum dokumentacji składanej przez beneficjentów w ramach procedury konkursowej – szczególnie na etapie składania wniosków o dofinansowanie.
- Jeśli to możliwe, zalecamy także większe zaangażowanie zasobów kadrowych w Wydziale Wyboru Projektów oraz Komisjach Konkursowych. Rekomendacja dotyczy osób zajmujących się oceną formalną i merytoryczną wniosków i ma na celu zapobieganie opóźnieniom. Szczególnie zalecamy podejmowanie takich działań w przypadkach nasileń w ogłaszanych konkursach i dużego zainteresowania beneficjentów konkursami.
- Dla wyrównywania dysproporcji w rozwoju społeczno – gospodarczym regionu konieczna jest kontynuacja podejmowanych w ramach ZPORR zadań z zakresu rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej (szczególnie na poziomie lokalnym).

Należy zauważyć, że większość działań, które będą wdrażane w ramach RPO Województwa Kujawsko – Pomorskiego ma odzwierciedlenie w zapotrzebowaniach regionu zdiagnozowanych w Strategii Rozwoju Województwa.

Dodatkowo realizacja projektów w ramach wskazanych obszarów cieszy się dużym zainteresowaniem beneficjentów i wymagają one sporych nakładów finansowych, dlatego naszym zdaniem istotne jest zapewnienie współfinansowania realizowanych przedsięwzięć ze środków EFRR w ramach RPO na poziomie możliwie najwyższym (maksymalny poziom dofinansowania 85%).

## 2. Wprowadzenie

Przedmiotem zamówienia było wykonanie badania ewaluacyjnego na temat: „Ocena efektów osiągniętych podczas wdrażania ZPORR w kontekście realizacji Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego”.

Zgodnie z celem niniejszego badania, analizą objęte zostały Działania realizowane w ramach Priorytetu I i III ZPORR – w odniesieniu do określonych w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego – priorytetowego obszaru działań 1 *Rozwój nowoczesnej gospodarki* oraz priorytetowego obszaru działań 2 *Unowocześnienie struktury funkcjonalno – przestrzennej regionu*.

Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR) w części współfinansowanej ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) składa się z następujących obszarów wsparcia:

**Priorytet I** Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmacnianiu konkurencyjności regionów

**Działanie 1.1** Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu transportowego

**Poddziałanie 1.1.1** Infrastruktura drogowa

**Poddziałanie 1.1.2** Infrastruktura transportu publicznego

**Działanie 1.2** Infrastruktura ochrony środowiska

**Działanie 1.3** Regionalna infrastruktura społeczna

**Poddziałanie 1.3.1** Regionalna infrastruktura edukacyjna

**Poddziałanie 1.3.2** Regionalna infrastruktura ochrony zdrowia

**Działanie 1.4** Rozwój turystyki i kultury

**Działanie 1.5** Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

**Działanie 1.6** Rozwój transportu publicznego w aglomeracjach

**Priorytet III** Rozwój lokalny

**Działanie 3.1** Obszary wiejskie

**Działanie 3.2** Obszary podlegające restrukturyzacji

**Działanie 3.3** Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne



**Poddziałanie 3.3.1** Rewitalizacja obszarów miejskich**Poddziałanie 3.3.2** Rewitalizacja obszarów przemysłowych i powojennych**Działanie 3.4** Mikroprzedsiębiorstwa**Działanie 3.5** Lokalna infrastruktura społeczna**Poddziałanie 3.5.1** Lokalna infrastruktura edukacyjna i sportowa**Poddziałanie 3.5.2** Lokalna infrastruktura ochrony zdrowia

Głównym przedmiotem badania były:

a) projekty zrealizowane i będące w trakcie realizacji, współfinansowane w ramach Priorytetu I i III ZPORR od 2004-2008 w województwie kujawsko – pomorskim.

W ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim były to projekty realizowane w ramach wszystkich Działań Priorytetu I i III ZPORR (poza Działaniem 1.6). Według informacji zamieszczonych na stronie internetowej [www.fundusze.kujawsko-pomorskie.pl](http://www.fundusze.kujawsko-pomorskie.pl), liczba projektów realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego, szkoły, uczelnie, szpitale, itp. równa się 237, natomiast realizowanych przez MŚP to 97 (dotyczy projektów Priorytetu I i III ZPORR).

Struktura projektów i umów w ramach Działań i Poddziałań Priorytetu I i III ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim, zawartych od początku realizacji kształtuje się następująco (stan na koniec I kwartału 2008r.):

<b><i>Priorytet I</i></b>			<b><i>Priorytet III</i></b>		
<i>Działania/ Poddziałania</i>		<i>Liczba projektów</i>	<i>Działania/ Poddziałania</i>		<i>Liczba projektów</i>
1.1.1	–	10	3.1	–	118
1.1.2	–	2	3.2	–	35
1.2	–	9	3.3.1	–	6
1.3.1	–	4	3.3.2	–	2
1.3.2	–	11	3.4	–	97
1.4	–	4	3.5.1	–	14
1.5	–	6	3.5.2	–	16

b) Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2020, przyjęta uchwałą Nr XLI/586/05 w dniu 12 grudnia 2005 r. przez Sejmik Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Głównym celem badania była ocena efektów osiągniętych podczas wdrażania ZPORR w kontekście realizacji Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego oraz wykorzystanie doświadczeń w realizowaniu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Cele szczegółowe badania to:

- analiza i ocena priorytetów,
- weryfikacja kierunków i racjonalności podjętych w ramach ZPORR projektów (adekwatność i spójność ze Strategią Rozwoju Województwa),
- zidentyfikowanie barier i problemów systemowych w ramach Priorytetów I i III ZPORR.

Badanie ewaluacyjne zostało przeprowadzone w oparciu o następujące kryteria ewaluacyjne:

- Trafność/adekwatność – Odnosi się do adekwatności celów i zastosowanych narzędzi programu w stosunku do problemów i kwestii społeczno – ekonomicznych, które program ma rozwiązać na danym obszarze.
- Skuteczność – Bada stopień realizacji zakładanych celów, skuteczność użytych narzędzi oraz wpływ czynników zewnętrznych na końcowe efekty.
- Użyteczność – Porównuje potrzeby sektora lub regionu z osiągnięciami danego projektu.
- Trwałość – Bada na ile zmiany wywołane oddziaływaniem projektu są trwałe dla beneficjentów.

### **3. Opis zastosowanej metodologii, źródła wykorzystane w badaniu oraz przebieg badania**

#### **3.1 Metody i techniki wykorzystane w badaniu oraz sposób przeprowadzenia badania, wielkość próby badawczej i przebieg badania**

W celu zgromadzenia materiału badawczego o charakterze ilościowym i jakościowym Wykonawca przeprowadził niniejsze badanie w oparciu o metody i techniki charakterystyczne dla badań społecznych i ewaluacyjnych. W celu wykonania niniejszej oceny wykorzystane zostały dane zastane jak i zgromadzone w wyniku realizacji „badań terenowych”.

W badaniu tym zastosowanie znalazły następujące metody i techniki badawcze:

- e) analiza dokumentów (desk research),
- f) indywidualne wywiady pogłębione (IDI),
- g) zogniskowany wywiad grupowy (FGI),
- h) kwestionariuszowe wywiady telefoniczne wspomagane komputerowo CATI (Computer-Assisted Telephone Interviewing)

Zastosowanie wielu metod badawczych pozwoliło uzupełnić informacje zdobyte jedną metodą – innymi. Zabieg ten jest korzystny z punktu widzenia weryfikacji i pogłębienia danych. Tak zwana *triangulacja*, czyli różnorodność technik analizy i gromadzenia informacji pozwala lepiej poznać i zrozumieć badany problem oraz stwarza możliwość dokonania odniesień i porównań. Powstały w ten sposób szerszy materiał badawczy do oceny i wnioskowania pozwolił na sporządzenie analizy możliwie obiektywnej, uwzględniającej punkty widzenia wielu różnych grup zainteresowanych obiektem badania. Stosowanie w jednym badaniu metod ilościowych i jakościowych dało gwarancję wysokiej jakości i wiarygodności danych oraz spełniło warunek wyczerpywania zakresu założonych pytań badawczych.

Dla uzyskania szczegółowych informacji na temat celu badania oraz odpowiedzi na pytania badawcze, wykorzystano poniżej przedstawione metody i techniki badawcze.

### **Analiza dokumentów (desk research)**

Analiza dokumentów stanowi podstawę umożliwiającą selekcję informacji niezbędnych dla sformułowania założeń, bądź uściślenia rozwiązań szczegółowych. Celem tej metody badawczej jest zweryfikowanie i uściślenie wiedzy Zespołu Badawczego na badany temat. Analiza dokumentów była podstawową metodą wykorzystaną w tym badaniu, gdyż koniecznym stało się dokładne przeanalizowanie dokumentów programowych, Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2020, jak również konkretnych dokumentacji projektowych pod kątem poszczególnych problemów będących przedmiotem analizy (charakterystyki beneficjentów, osiąganych oraz planowanych do osiągnięcia wskaźników w wyniku realizacji projektów).

W ramach niniejszego badania Wykonawca objął analizą następujące dokumenty:

- 1) Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego 2004-2006, (załącznik do rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 1 lipca 2004r. w sprawie przyjęcia Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004-2006. Dz. U. Nr 166, Poz.1745);
- 2) Uzupełnienie Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004-2006 (załącznik do rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie przyjęcia Uzupełnienia Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego, Dz. U. Nr 200, Poz. 2051);
- 3) Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2020, przyjęta uchwałą nr XLI/586/05 w dniu 12 grudnia 2005 r. przez Sejmik Województwa Kujawsko – Pomorskiego;
- 4) dokumentacje projektowe dotyczące projektów realizowanych w ramach Priorytetu I i III ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim w latach 2004-2008;
- 5) bazy danych Beneficjentów realizujących projekty w ramach Priorytetu I i III ZPORR w latach 2004-2008 w województwie kujawsko – pomorskim;
- 6) informacje miesięczne na temat stanu realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim;
- 7) sprawozdania z realizacji Programu w województwie kujawsko – pomorskim.

### **Indywidualne wywiady pogłębione (Individual In-Depth Interview)**

Wywiad indywidualny opiera się na pogłębionej rozmowie przeprowadzonej przez

wykwalifikowanego badacza z wybranym rozmówcą *face to face*. Jest on klasyczną techniką stosowaną w przypadku badań jakościowych. Zebrane w ten sposób dane mają charakter jakościowy, pozwalają na zrekonstruowanie opinii respondentów na temat Programu oraz projektu, w który są zaangażowane. Metoda wywiadu indywidualnego pozwala na uzyskanie pogłębionej wiedzy na temat odczuć dotyczących programu, jego kontekstu, rezultatów i oddziaływania.

Zwykle w indywidualnych wywiadach pogłębionych pytania nie są standaryzowane, mają charakter otwarty, a o ich kolejności i sposobie formułowania decyduje prowadzący. Często posilkuje się on także pytaniami pomocniczymi, naprowadzającymi lub rozszerzającymi omawiane kwestie, aby uzyskać jak najbardziej wyczerpujące, precyzyjne i prawdziwe informacje.

Zalety wywiadów pogłębionych to między innymi:

- a) możliwość uzyskania pogłębionych, usystematyzowanych w logiczną całość informacji;
- b) możliwość dostosowania przebiegu rozmowy do specyfiki wynikającej z typu rozmówcy oraz danego projektu, możliwość powrotu do szczegółowych wątków ustalonych na wcześniejszych etapach analizy;
- c) możliwość kształtowania narzędzia badawczego w trakcie badania;
- d) możliwość pozyskiwania dodatkowych dokumentów i innych informacji podczas wizyt w miejscach realizacji poszczególnych projektów.

Wywiady mogą być przeprowadzane w miejscu zamieszkania lub pracy. Przebieg rozmowy może być nagrywany, filmowany oraz obserwowany przez Zamawiającego. W ramach niniejszego badania rozmowy utrwalone zostały za pomocą dyktafonu.

- Wykonawca przeprowadził 2 indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami Instytucji Wdrażającej i Pośredniczącej ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim (po jednej osobie z Urzędu Marszałkowskiego oraz Urzędu Wojewódzkiego).
- Respondenci do badania zostali dobrani w sposób celowy. Zakładano, że w wywiadzie udział wezmą osoby, które udzielą informacji na temat podejmowanych inwestycji w regionie oraz wpływu realizacji ZPORR na rozwój przedsięwzięć inwestycyjnych. Wywiady przeprowadzono z Dyrektorem Departamentu Polityki Regionalnej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko – Pomorskiego w Toruniu oraz Kierownikiem Oddziału Realizacji i Kontroli Projektów Kujawsko – Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy.
- Wywiady prowadzono według przygotowanego scenariusza wywiadu.
- Wywiady zrealizowane zostały, zgodnie z metodologią badawczą, przez Specjalistę ds. Ewaluacji

Wykonawcy – Iwonę Kasprzyk.

- Wywiady zostały nagrane na dyktafon.

### **Zogniskowany wywiad grupowy**

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI) - (z ang. *Focus Group Interviews*) jest jedną z najpopularniejszych metod badań jakościowych, polegającą na wspólnej dyskusji grupy respondentów/uczestników wywiadu, na zadany z góry temat/grupę tematów. W trakcie wywiadu grupowego podejmowane są pytania badawcze o charakterze eksploracyjnym, próby wyjaśniania/zrozumienia zjawisk, motywacji, postaw, zachowań bez intencji wyrażania badanej rzeczywistości w sposób liczbowy i czysto opisowy. Badanie prowadzone jest przez doświadczonego moderatora, który ukierunkowuje przebieg dyskusji na zagadnienia, które mają zostać omówione podczas spotkania. Narzędziem ułatwiającym osiągnięcie założonych celów badawczych przez moderatora jest scenariusz wywiadu. Wywiad odbywa się w gronie 6 - 10 osób (respondentów), dobranych w sposób celowy.

Dyskusja w grupie trwa około 1,5 - 3 godziny i powinna:

- odpowiedzieć na pytania, które są celem badania,
- dać wszystkim uczestnikom szansę swobodnego wypowiedzenia się.

W trakcie dyskusji między uczestnikami zachodzą określone interakcje wynikające z dynamiki grupy, wzmacniane poczuciem bezpieczeństwa, jakie zapewnia obecność innych osób, spontanicznością i otwartością ich wypowiedzi, możliwością natychmiastowego reagowania na wygłaszane sądy i opinie.

Przebieg dyskusji jest nagrywany. Po zakończeniu dyskusji spisuje się jej przebieg, szczegółowo analizuje się wypowiedzi respondentów i przygotowuje wyczerpujący raport, wzbogacony cytatami z wypowiedzi uczestników badania.

- Zgodnie z przyjętą metodologią wywiad został przeprowadzony z udziałem osób reprezentujących Instytucje Wdrażające i Pośredniczące Priorytetu I i III ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim oraz specjalistów w dziedzinach dotyczących obszarów wdrażanych projektów ZPORR objętych badaniem w Urzędzie Marszałkowskim lub Urzędzie Wojewódzkim. Respondenci do badania zostali wybrani metodą celową, w zakresie doboru osób do badania Wykonawca skorzystał z sugestii Zamawiającego – listy osób (kandydatów do udziału w badaniu).

- Wywiad odbył się w siedzibie Zamawiającego. Na ok. tydzień przed planowanym terminem realizacji badania osoby wytypowane do udziału w badaniu zostały zaproszone przez Wykonawcę i Zamawiającego do uczestnictwa w spotkaniu.
- Badanie zostało przeprowadzone przez moderatora – Specjalistę ds. Ewaluacji ze strony Wykonawcy – Iwonę Kasprzyk. Rozmowa prowadzona była według wcześniej opracowanego scenariusza wywiadu.
- W badaniu udział wzięło 13 osób (w tym 3 osoby będące obserwatorami ze strony Zamawiającego).

### **Kwestionariuszowe wywiady telefoniczne wspomagane komputerowo (CATI)**

Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo, czyli CATI, opiera się na połączeniu rozmowy telefonicznej z bezpośrednim wprowadzeniem uzyskiwanych informacji do elektronicznej bazy danych. Specjalnie przeszkolony w tym celu ankier dzwoni pod podany numer telefonu, a następnie przeprowadza ze wskazaną (w standardowy, z góry określony sposób), osobą wywiad oparty na przygotowanym wcześniej kwestionariuszu. Zwykle wykorzystuje się kwestionariusz elektroniczny ułatwiający ankierowi wprowadzanie na bieżąco odpowiedzi respondenta do bazy danych.

Badanie telefoniczne powinno być maksymalnie krótkie (ok. 10 minut), koncentrować się na najważniejszych zagadnieniach. Sposób sformułowania pytań powinien być jak najprostszy. Kwestionariusz powinien składać się głównie z pytań zamkniętych. Zaletą zastosowania tej metody wywiadu telefonicznego jest jej elastyczność, łatwość dostosowania do zmieniających się celów czy pytań badawczych. Dodatkowym plusem CATI jest krótki czas realizacji badania, ponieważ nie jest konieczne ani późniejsze wprowadzanie danych do systemu, ani czynności związane z fizycznym dotarciem do respondentów.

Zalety związane z realizacją badań za pomocą wywiadów telefonicznych są niezwykle istotnym elementem przemawiającym za stosowaniem tej techniki gromadzenia danych w badaniach ewaluacyjnych. Metoda CATI bardzo dobrze sprawdza się w badaniach grup celowych.

Grupa objęta badaniem charakteryzuje się bardzo małą dyspozycyjnością czasową. Dlatego zastosowanie krótkich wywiadów kwestionariuszowych stało się elementem, który przyczynił się do wykonania w znaczącym stopniu planowanej liczby wywiadów. W ramach niniejszego badania Wykonawca zakładał, że przeprowadzonych zostanie ok. 228 wywiadów telefonicznych z przedstawicielami wszystkich Beneficjentów projektów realizowanych w ramach Priorytetu I i III ZPORR (w tym 84 wywiady z przedsiębiorcami korzystającymi ze wsparcia w ramach działania 3.4).

Intencją Wykonawcy było przeprowadzenie badania pełnego. Zakładana próba badawcza miała wynieść 100%.

Dokonałiśmy próby dotarcia do wszystkich respondentów. Ostatecznie przeprowadzono 209 wywiadów telefonicznych (w tym 65 wywiadów z beneficjentami – przedsiębiorcami realizującymi projekty w ramach Działania 3.4 oraz 144 wywiady z beneficjentami pozostałych Działan Priorytetów I i III). Głównymi przyczynami niewykonania całościowego badania były kategoriyczne odmowy udziału w badaniu beneficjentów, błędne numery telefoniczne do poszczególnych firm i instytucji, niemożność przeprowadzenia rozmów z osobami, które miały udzielić wywiadów, mimo licznych prób telefonicznego dotarcia do respondentów, przypadki losowe uniemożliwiające przeprowadzenie rozmów. Zgodnie z poczynionymi ustaleniami na etapie raportu wstępnego metodologicznego, Wykonawca na bieżąco informował Zamawiającego o tych przypadkach.

- Wywiady przeprowadzone zostały przy użyciu zaprojektowanego przez Wykonawcę i zatwierdzonego przez Zamawiającego kwestionariusza wywiadu oraz przy użyciu telefonicznych baz danych. Baza danych beneficjentów Działania 3.4 została przekazana przez Zamawiającego, natomiast baza danych pozostałych beneficjentów projektów realizowanych w ramach Priorytetu I i III ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim stworzona została przez Wykonawcę na podstawie przekazanych dokumentów (sprawozdań z realizacji poszczególnych projektów).

Zaproponowane metody i techniki badawcze były adekwatne do celów niniejszego badania gdyż za pomocą tychże metod zgromadzony został materiał badawczy, który umożliwił odpowiedź na sformułowane problemy i pytania badawcze.

Przy realizacji badań ewaluacyjnych z dziedziny funduszy strukturalnych bardzo ważny jest kontakt badacza z osobami odpowiedzialnymi za realizację projektów współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej. Osoby te bowiem można uznać za ekspertów w danej dziedzinie objętej badaniem, a informacje uzyskane od nich stanowią bardzo cenny materiał badawczy.



### 3.2 Instrumenty zapewniające rzetelność uzyskanych informacji

Ewaluacja to systematyczna i obiektywna ocena programu lub polityki, jego założeń, procesu realizacji i rezultatów pod względem stosowności, skuteczności, trwałości, efektywności, a także użyteczności podjętych w jego ramach działań. Powinna dostarczać rzetelnych i przydatnych informacji o obiekcie badania wspierając w ten sposób proces decyzyjny oraz wspierając współdziałanie wszystkich partnerów zaangażowanych w realizację projektu.

Grupa Gumulka przy realizacji badań przestrzegała zasad kodeksów branżowych m.in. *Międzynarodowego kodeksu postępowania w badaniach rynkowych i społecznych ICC/ESOMAR*<sup>1</sup>, co gwarantuje zapewnienie rzetelności i wysokiej jakości zgromadzonego materiału badawczego. Kodeks ten jest jednym z najlepiej upowszechnionych, międzynarodowych kodeksów etycznych obowiązujących w branży badań rynkowych i społecznych. Kodeks opublikowany w roku 1977, w wyniku wspólnej inicjatywy Międzynarodowej Izby Handlu (ICC) oraz Europejskiego Stowarzyszenia Badaczy Rynku i Opinii (ESOMAR), reguluje podstawowe zasady relacji pomiędzy badaczami i ich respondentami, ustala standardy wykorzystania i publikacji wyników badań, ochrony anonimowości i interesów informatorów, definiuje najistotniejsze terminy używane w codziennej praktyce badawczej.

W celu zapewnienia rzetelności i trafności badacze Grupy Gumulka testują i poprawiają rzetelność pomiarów przy użyciu wysokiej jakości narzędzi badawczych oraz kontroli pracy osób zatrudnionych przy przeprowadzaniu badań.

Zaproponowane przez Wykonawcę metody i techniki gromadzenia materiału badawczego, doświadczenie osób zaangażowanych w realizację niniejszego projektu oraz dobór próby badawczej dają pewność, że zebrany materiał badawczy będzie rzetelny oraz zapewni sformułowanie poprawnych pod względem logicznym jak i metodologicznym wniosków z badania.

Ponadto Grupa Gumulka przestrzegając wspomnianych standardów badawczych, gwarantuje ochronę danych nie tylko Zleceniodawcy, ale również respondentów, którzy biorą udział w projektach badawczych realizowanych przez naszą firmę.

Z uwagi na konieczność ochrony danych osobowych wszelkie bazy danych wykorzystywane w badaniach są objęte specjalnymi procedurami ochrony. Dostęp do informacji związanych z realizacją niniejszego badania ewaluacyjnego mieli jedynie pracownicy Grupy Gumulka zobowiązani do zachowania tajemnicy służbowej (m.in. poprzez podpisanie deklaracji poufności ewaluatora).

---

<sup>1</sup> Pełną treść Kodeksu ICC / Esomar w języku polskim odnaleźć można m.in. na stronach internetowych Polskiego Towarzystwa Badaczy Rynku i Opinii [www.ptbrio.pl](http://www.ptbrio.pl)

Należy zwrócić również uwagę na fakt, że wszelkie opracowania, bazy danych i wykorzystywane narzędzia pomocnicze są chronione zarówno w czasie trwania projektu jak i po jego zakończeniu, aż do momentu ich komisijnego zniszczenia.

Ponadto Wykonawca podjął działania mające na celu zapewnienie rzetelności i trafności zastosowanych narzędzi badawczych poprzez:

- e) zapewnienie o zachowaniu anonimowości osób biorących udział w wywiadach (zgodnie z obowiązującymi zasadami przy realizacji badań oraz ustawą o ochronie danych osobowych),
- f) kontrolę osób prowadzących badania, w szczególności kwestionariuszowych wywiadów telefonicznych,
- g) zagwarantowanie zespołu badawczego posiadającego najwyższej klasy kwalifikacje oraz doświadczenie przy realizacji badań społecznych i ewaluacyjnych,
- h) weryfikację stworzonych kwestionariuszy i scenariuszy m.in. poprzez skonsultowanie i uzgodnienie ich treści z Zamawiającym.

### **3.3 Zespół badawczy oraz harmonogram realizacji badania**

Badanie zostało przeprowadzone przez Zespół Badawczy składający się z Kierownika Projektu oraz 4 Członków Zespołu Badawczego, w okresie od 14 kwietnia do 10 czerwca 2008 roku.

W celu minimalizacji ryzyka związanego z przeprowadzeniem badania określone zostały przez Zespół Badawczy założenia, które stanowiły gwarancję dla rzetelnej i terminowej realizacji zlecenia.

Do założeń tych należą:

- 1) dostęp do podstawowych informacji metodologicznych (przedstawionych w fazie wstępnej realizacji projektu),
- 2) dostęp do pełnych informacji dotyczących realizowanych projektów,
- 3) efektywna współpraca w zakresie realizacji projektu z Zamawiającym,
- 4) pozyskane dane w ramach indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz kwestionariuszowych wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo (CATI) będą wiarygodne.

W celu zapewnienia jak najwyższej jakości badania Wykonawca przyjął następujące założenia w zakresie prowadzenia badania:

- 1) systematyczność prowadzonych badań – stosowanie na każdym etapie badania właściwych, dostosowanych do specyfiki projektu metod badawczych oraz ścisła kontrola terminów przewidzianych w harmonogramie,
- 2) kompetentność – zapewnienie badaczy posiadających odpowiednie kwalifikacje, pozwalające na realizację zadań zdefiniowanych w SIWZ,
- 3) uczciwość – rzetelność na etapie prezentacji oferty na wykonanie badania, kalkulacji kosztów oraz przedstawieniu wyników badania,
- 4) bezstronność wniosków – formułowanie niezafalszowanych subiektywnym osądem, rzetelnych wniosków, ściśle opartych na wnioskach z analizy zebranych danych,
- 5) szacunek dla ludzi biorących udział w badaniach – przestrzeganie prawnych i zwyczajowych norm związanych z ochroną dóbr osób uczestniczących w procesie badawczym,
- 6) stały kontakt z Zamawiającym – systematyczne, bieżące konsultowanie kolejnych etapów

badania, informowanie o postępach badania oraz pojawiających się ewentualnie problemach,

- 7) dbałość o użyteczność opracowania – nacisk na precyzyjne i jasne sformułowanie wniosków.

***Skład zespołu prowadzącego badanie i zakres obowiązków poszczególnych osób realizujących projekt***

Osoby wchodzące w skład Zespołu, który zrealizował badanie posiadają wiedzę i doświadczenie w realizacji podobnych badań z zakresu ewaluacji programów i projektów unijnych.

Badanie zostało przeprowadzone przez Zespół Ewaluacyjny w składzie:

- Piotr Dusza – Kierownik Projektu,
- Radosław Gumulka – Członek Zespołu Ewaluacyjnego,
- Anna Kaniewska – Kowalska – Członek Zespołu Ewaluacyjnego,
- Katarzyna Kapołka – Członek Zespołu Ewaluacyjnego,
- Iwona Kasprzyk – Członek Zespołu Ewaluacyjnego.

Zakres obowiązków poszczególnych członków Zespołu przedstawia tabela:

Tabela 1: Zakres obowiązków członków Zespołu Ewaluacyjnego

Lp	Imię i nazwisko	Rola w Zespole	Zakres obowiązków
1	Piotr Dusza	Kierownik Projektu	koordynacja prac badawczych, zarządzanie projektem, kontrola realizacji projektu, kontrola jakości opracowania narzędzi badawczych służących do przeprowadzenia badania, metodologii badawczej oraz raportu z przeprowadzonego badania, kontrola ankietów odpowiedzialnych za realizację badania CATI, nadzór i koordynacja kontaktów z Zamawiającym
2	Radosław Gumulka	Członek Zespołu Badawczego	przygotowanie raportu wstępnego metodologicznego, narzędzi badawczych- kwestionariuszy oraz scenariuszy wywiadów, prowadzenie bieżącej analizy dokumentów, analiza wyników badania i ocena danych, wypracowanie wniosków z badania, przygotowanie raportu końcowego z badania
3	Anna Kaniewska – Kowalska	Członek Zespołu Badawczego	przygotowanie raportu wstępnego metodologicznego, narzędzi badawczych- kwestionariuszy oraz scenariuszy wywiadów, prowadzenie bieżącej analizy dokumentów, przeprowadzenie kwestionariuszowych wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo (CATI), analiza wyników badania i ocena danych, wypracowanie wniosków z badania, przygotowanie raportu końcowego z badania

4	Katarzyna Kapolka	Członek Zespołu Badawczego	przeprowadzenie kwestionariuszowych wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo (CATI), prowadzenie bieżącej analizy dokumentów, analiza wyników badania i ocena danych, wypracowanie wniosków z badania, przygotowanie prezentacji multimedialnej raportu
5	Iwona Kasprzyk	Członek Zespołu Badawczego	przeprowadzenie indywidualnych wywiadów pogłębionych, moderowanie zogniskowanego wywiadu grupowego, przeprowadzenie kwestionariuszowych wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo (CATI)

### ***Harmonogram realizacji badania***

Niniejsze badanie ewaluacyjne zrealizowane zostało w okresie od 14 kwietnia do 10.06.2008r.

Harmonogram realizacji badania w układzie dziennym przedstawia się następująco (zgodnie z raportem wstępnym metodologicznym):

- 1) Podpisanie umowy – 14.04.2008r.
- 2) Spotkanie poświęcone merytoryce badania – 14.04.2008r.
- 3) Przekazanie projektu raportu wstępnego metodologicznego wraz ze wzorami kwestionariuszy i scenariuszy, w wersji elektronicznej – 21.04.2008r.
- 4) Przekazanie projektu raportu metodologicznego przez Zamawiającego do konsultacji w ramach grupy współpracującej w zakresie ewaluacji – 21.04.2008r.
- 5) Przekazanie ewentualnych uwag do raportu metodologicznego do Wykonawcy – 23.04.2008r.
- 6) Przekazanie baz danych beneficjentów oraz dokumentacji projektowych (w wersji elektronicznej) – 23.04.2008r.
- 7) Przekazanie ostatecznej wersji raportu wstępnego metodologicznego – 25.04.2008r.
- 8) Przeprowadzenie zogniskowanego wywiadu grupowego – 29.04.2008r.
- 9) Przeprowadzenie indywidualnych wywiadów pogłębionych – 29–30.04.2008r.
- 10) Przeprowadzenie kwestionariuszowych wywiadów telefonicznych wspomaganych komputerowo (CATI) – do dnia 13.05.2008
- 11) Prowadzenie bieżącej analizy dokumentów (przede wszystkim dokumentacji projektów realizowanych w ramach Priorytetów I i III ZPORR) – do dnia 13.05.2008r.
- 12) Dokonanie analiz zgromadzonego materiału badawczego, wypracowanie wniosków z badania – 20.05.2008r.
- 13) Przekazanie projektu raportu końcowego w wersji elektronicznej – 20.05.2008r.
- 14) Przekazanie projektu raportu końcowego przez Zamawiającego do konsultacji w ramach grupy współpracującej w zakresie ewaluacji – 21.05.2008r.

- 15) Przekazanie ewentualnych uwag do raportu końcowego do Wykonawcy – 27.05.2008r.
- 16) Spotkanie w siedzibie Zamawiającego, przedstawienie raportu końcowego, ustalenie ostatecznych zmian – 03.06.2008r.
- 17) Przekazanie ostatecznej wersji raportu końcowego z badania – do 10.06.2008r.

## 4. Opis wyników badania, ich analizy i interpretacje

### 4.1 Ocena spójności celów ZPORR z założeniami „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2020”

„Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2020” jest dokumentem planistycznym oraz kluczowym dokumentem programowym określającym zasady i kierunki długofalowej koncepcji rozwoju regionu. Realizacja Strategii ma skutkować wzrostem potencjału ekonomicznego regionu, unowocześnieniem struktury funkcjonalno – przestrzennej, poprawą poziomu życia mieszkańców.

W dokumencie tym sformułowany jest cel nadrzędny rozwoju województwa, który brzmi:

*Poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.*

W ramach Strategii wyróżnia się:

- trzy priorytetowe obszary działań strategicznych,
- działania strategiczne (cele strategiczne),
- główne kierunki działań strategicznych.

#### Priorytetowy obszar działań 1. Rozwój nowoczesnej gospodarki

Jednym z ważniejszych segmentów sfery obsługi gospodarczej aktywności, decydującym o zdolności do rynkowej konkurencji jest sprawnie działający system upowszechniania różnego rodzaju innowacji, rozwijanie postaw przedsiębiorczych oraz upowszechnianie wiedzy w zakresie przedsiębiorczości np. poprzez wprowadzenie treści z zakresu podstaw gospodarki rynkowej do programów nauczania, zakładania i prowadzenia firm.

W skali lokalnej, rozwojowi przedsiębiorczości będzie sprzyjać wprowadzenie prorozwojowych systemów podatków lokalnych, ułatwień rejestracji aktywności gospodarczej, udostępnianie terenów inwestycyjnych, poprawa dostępu do kapitału, ułatwienie dostępu do informacji i doradztwo gospodarcze, pomoc w nawiązaniu kontaktów zagranicznych.

W województwie kujawsko-pomorskim większość instytucji otoczenia biznesu jest zlokalizowana w największych miastach województwa tj. Bydgoszczy i Toruniu. Celem Strategii jest zwiększenie obecności wyspecjalizowanych instytucji (np. firm szkoleniowo – konsultingowych, ośrodków upowszechniania innowacji, funduszy inwestycyjnych i innych) w średnich miejscowościach regionu.

Barierą procesu „unowocześniania” różnych dziedzin aktywności w regionie jest niedostatecznie wykształcony system upowszechniania innowacji (technologicznych, menadżersko – organizacyjnych). W tym celu koniecznością staje się reorientacja aktywności regionalnych instytucji naukowo – badawczych, wdrożeniowych, postępu techniczno – organizacyjnego, stymulowanie zainteresowania podmiotów gospodarczych i innych dla unowocześnienia ich działalności.

Kierunkiem rozwoju Strategii jest również wzrost potencjału naukowo – badawczego regionu, gdyż nauka jest głównym źródłem najcenniejszego w dzisiejszej gospodarce zasobu, jakim jest wiedza. Zwiększenie proinnowacyjnego oddziaływania posiadanego w regionie potencjału naukowo – badawczego na rozwój województwa wymaga rozwoju instytucjonalno – organizacyjnego szkół wyższych, wzbogacenia infrastruktury naukowo – badawczej, wzrostu potencjału jednostek badawczo – rozwojowych firm, wspierania przedsięwzięć naukowo – badawczych, badawczo – rozwojowych, wzmacniania zespołów badań naukowych, kształcenia kadr.

Strategia ma na celu wzmacnianie konkurencyjności gospodarki rolnej i przetwórstwa rolno – spożywczego. Poprawie zdolności konkurencyjnej gospodarstw rolnych w regionie służyć będzie wprowadzanie nowych technik uprawy i hodowli, postęp biologiczny w produkcji zwierzęcej i roślinnej, wprowadzenie nowych kierunków produkcji (upraw metodami ekologicznymi, upraw roślin energetycznych itp.).

Strategia zakłada unowocześnienie potencjału przetwórstwa rolno – spożywczego województwa, promocję rynkową produktów, w szczególności tych, które są lub mogą stać się specjalnością regionu.

Kierunkiem rozwoju turystyki jest aktywna promocja najbardziej charakterystycznych produktów turystycznych regionu, pochodnych zarówno walorów rekreacyjno – uzdrowiskowych i turystyczno – krajoznawczych środowiska przyrodniczego województwa, jego dziedzictwa kulturowego,



jak i bogatej oferty imprez kulturalnych. Rozwój usług turystycznych powinien ulec poprawie dzięki zróżnicowaniu oferty usług hotelowych i gastronomicznych, wzbogaceniu zagospodarowania rozrywkowo – rekreacyjnego. W celu zwiększenia atrakcyjności wypoczynkowo – uzdrowskiej i krajoznawczo – kulturalnej regionu wymaga się wzbogacenia oferty atrakcyjnych produktów turystycznych oraz dokonania ich aktywnej promocji wśród potencjalnych gości województwa.

### **Priorytetowy obszar działań 2. Unowocześnienie struktury funkcjonalno – przestrzennej**

Wzrost konkurencyjności regionu uwarunkowany jest unowocześnieniem struktury funkcjonalno – przestrzennej, która musi zakładać: odpowiednie kształtowanie sieci osadniczej, wysoką sprawność infrastruktury społecznej i technicznej, dobre powiązania regionu z otoczeniem, zachowanie w jak najlepszym stanie systemu ekologicznego regionu, stanowienie atrakcyjnych warunków inwestowania.

W Strategii zakłada się rozwój wszystkich węzłów sieci osadniczej, w szczególności w zakresie rozwoju ich funkcji obsługi mieszkańców.

Celem rozwoju sieci osadniczej jest wspieranie procesów metropolizacji ośrodków stołecznych Bydgoszczy i Torunia w szczególności przedsięwzięć przyspieszających rozwój funkcji naukowo – edukacyjnej, kulturalnej, turystycznej, administracyjno – politycznej, rozwój funkcji gospodarczej, rozwój połączeń komunikacyjnych, rozwój szybkich drogowych i szynowych połączeń komunikacyjnych pomiędzy ośrodkami stołecznymi. Ponadto Strategia zakłada rewitalizację miast i wsi regionu, która sprzyjać będzie ożywieniu gospodarczemu i społecznemu, co przełoży się na poprawę warunków życia miejscowej ludności i podniesienie atrakcyjności turystycznej oraz inwestycyjnej.

O konkurencyjności województwa decyduje również stan infrastruktury technicznej. Rozwój tego rodzaju infrastruktury przyczyni się do poprawy dostępności komunikacyjnej regionu z zewnątrz, zwiększenia spójności układów transportowych wewnątrzregionalnych, unowocześnienie infrastruktury komunalnej, energetycznej, przemysłowej, uregulowanie stosunków wodnych na użytkach rolnych, wzrost bezpieczeństwa na terenach zagrożonych powodzią.

W celu poprawy dostępności komunikacyjnej regionu wymaga się unowocześnienia krajowych układów transportowych zapewniających kluczowe powiązania krajowe pomiędzy regionami oraz

ulatawiających integrację i bezpośrednie więzi gospodarcze z regionami i centrami gospodarczymi Unii Europejskiej.

Sprawny i bezpieczny system transportowy wpływa korzystnie na rozwój gospodarczy regionu, podnosi atrakcyjność lokalizacyjną terenów dla inwestycji, decyduje o poziomie życia mieszkańców. Ponadto sprawność pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa przyczynia się do poprawy warunków zamieszkania i gospodarowania.

Kierunkiem rozwoju gospodarki wodnej jest utrzymanie w sprawności funkcjonalnej istniejących oraz budowa nowych urządzeń i obiektów ograniczających zagrożenie wystąpienia powodzi, udoskonalenie systemów monitorowania stanów wód i sprawności odnośnych obiektów zabezpieczających z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych.

Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego ściśle związany jest z dostępem do szerokiego zakresu usług, w tym dostępu do wiedzy, co w zasadniczy sposób zmienia warunki życia i pracy społeczeństwa. Planowanymi kierunkami działań w zakresie rozwoju infrastruktury teleinformatycznej jest tworzenie warunków do dalszego dynamicznego rozwoju usług komercyjnych (dla ograniczenia „cyfrowego wykluczenia” mieszkańców z terenów wiejskich) oraz tworzenie teleinformatycznych sieci usług publicznych. Funkcjonowanie szerokopasmowej sieci szkieletowej, stanowiącej „kręgosłup” systemu informacyjnego dla całego województwa usprawni funkcjonowanie administracji publicznej, aktywność gospodarczą, a zwłaszcza zarządzanie, świadczenie wielu usług publicznych.

Głównym kierunkiem rozwoju infrastruktury społecznej będzie poprawa jakości i dostępności świadczonych usług publicznych, w szczególności takich jak: ochrona zdrowia, edukacja, kultura, sport, pomoc społeczna, i innych. Celem rozwoju infrastruktury usług społecznych będzie wzbogacenie, unowocześnienie bazy materialnej, obiektów i wyposażenia, wzbogacenie oferty świadczonych usług.

Z uwagi na zmieniającą się strukturę demograficzną w regionie województwa kujawsko – pomorskiego, następuje wzrost liczby ludności starszej, co wywołuje zwiększenie potrzeb w zakresie usług lekarsko – opiekuńczych. Dynamika zmian demograficznych, ekonomicznych i społecznych przyczynia się do modyfikacji obecnej sieci przestrzennej i struktury usług publicznych.

Głównym kierunkiem rozwoju dziedzictwa kulturowego jest jego zachowanie oraz adaptacja do współczesnych potrzeb społecznych. Wymagane jest zróżnicowanie działań konserwatorskich. Jednym z takich działań umożliwiających właściwą ochronę i jednocześnie udostępnienie licznych obiektów dziedzictwa kulturalnego jest ich multimedialna prezentacja przy wykorzystaniu technik informatycznych. Obiekty zabytkowej architektury powinny być zaadoptowane do spełniania nowych funkcji np. mogą służyć do ekspozycji obiektów, być wykorzystywane jako pomieszczenia prezentacji twórczości artystycznej.

Kierunkiem rozwoju infrastruktury ochrony środowiska jest utrwalenie, wzbogacenie systemu ekologicznego regionu oraz rewaloryzacja środowiska przyrodniczego. Konieczne staje się zapewnienie warunków dla prawidłowego funkcjonowania środowiska przyrodniczego województwa, w tym zwiększenia bogactwa żywej przyrody, ochrony biernej i czynnej najcenniejszych zasobów i walorów tego środowiska, przeciwdziałanie jego degradacji. Wraz z rozwojem społecznym i gospodarczym powinno następować zachowanie walorów i zasobów środowiska przyrodniczego, w szczególności dotyczy to: zasobów wód powierzchniowych i podziemnych, czystości powietrza atmosferycznego, ograniczenia hałasu komunikacyjnego. Aktywność człowieka w środowisku przyrodniczym stwarza konieczność odbudowy przyrodniczych wartości obszarów, wzbogacenia zasobów przyrody.

### **Priorytetowy obszar działań 3. Rozwój zasobów ludzkich**

Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy wymaga przedstawienia szeroko rozumianego systemu edukacyjnego, kształcenia człowieka zdolnego do funkcjonowania w coraz bardziej z informatyzowanym otoczeniu, człowieka dysponującego umiejętnościami kreowania informacji i wiedzy, dysponującego zdolnościami ich wykorzystania, przygotowanego do posługiwania się nowoczesnymi technikami i narzędziami w procesie kształcenia i aktywności zawodowej, kreatywnego w adoptowaniu się do zmieniającego się otoczenia, zwłaszcza wymagań współczesnego, dynamicznego rynku pracy.

Głównymi kierunkiem rozwoju w zakresie budowy społeczeństwa opartego na wiedzy jest zwiększenie roli szkolnictwa wyższego w rozwoju regionu, poprawa efektywności kształcenia, dostępność edukacji dla dorosłych oraz wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży. Wymagane jest również zapewnienie wysoko wykwalifikowanych kadr i pracowników wymaga oraz odpowiednich

---

warunków ich kształcenia, tj. właściwiej dla tego procesu bazy dydaktycznej szkół wyższych, zaangażowania specjalistycznych kadr nauczających, odpowiedniego zaplecza socjalnego dla studentów. Efektywne kształcenie powinno zwiększać kompetencje, zwłaszcza służyć zwiększaniu zatrudnialności i aktywności obywatelskiej.

Łatwość adaptacji do szybko zmieniającego się środowiska pracy powinny zapewniać rozliczne formy kształcenia ustawicznego, zarówno zawodowego jak i ogólnego. Obok rozwijania tradycyjnych form kształcenia dorosłych, istotnym elementem tej edukacji winny stać się zdalne systemy edukacyjne wykorzystujące technologie informatyczne.

Niezbędne jest stworzenie (zwłaszcza młodzieży wiejskiej i z małych miasteczek, także pochodzących z biedniejszych rodzin) warunków lepszego, porównywalnego do przeciętnego, startu do kształcenia. Mają temu służyć np. systemy pomocy stypendialnej.

Poprawie konkurencyjności województwa kujawsko – pomorskiego służyć będą również działania aktywizujące jego społeczeństwo, wzmacniające jego cechy jako społeczeństwa obywatelskiego. Głównymi kierunkami rozwoju w zakresie budowy kapitału społecznego jest wspieranie rozwoju sektora organizacji pozarządowych, budowa partnerstwa publiczno – społecznego.

W ramach wspierania sektora organizacji pozarządowych celowa jest promocja postaw obywatelskich, działań prospołecznych (wolontariatu, filantropii) oraz promocja mechanizmów konsultacji społecznych, wzmacnianie instytucjonalnych form dialogu obywatelskiego. Celowe również będą przedsięwzięcia ukierunkowane na budowanie partnerskich relacji między organizacjami pozarządowymi i administracją publiczną, na stworzenie w regionie efektywnego systemu partnerskiego współdziałania tych organizacji z administracją w opracowaniu i realizacji zadań publicznych, zwłaszcza w zakresie działalności pożytku publicznego.

Zjawisko niedostosowania popytu i podaży siły roboczej oraz problemy utraty zatrudnienia na skutek trudności adaptacyjnych przedsiębiorstw do wymagań rynku stanowią jedną z głównych barier rozwojowych regionu kujawsko – pomorskiego. Promocja zatrudnienia osób bezrobotnych oraz aktywne przeciwdziałanie bezrobociu osób zagrożonych utratą pracy, stanowią ważny kierunek działań w maksymalnym wykorzystaniu zasobów ludzkich dla rozwoju i poprawy poziomu zatrudnienia w regionie. Głównymi kierunkami rozwoju w zakresie promocji zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą jest rozwój zatrudnienia osób bezrobotnych oraz przeciwdziałanie bezrobociu osób zagrożonych utratą pracy w rolnictwie oraz sektorach mających problemy z

dostosowaniem się do potrzeb rynku pracy.

W celu rozwoju zatrudnienia osób bezrobotnych wspierane będą przedsięwzięcia dotyczące usprawnienia działalności publicznych instytucji rynku pracy jak i niepublicznych podmiotów obsługi rynku pracy, m.in. agencje pośrednictwa i informacji zawodowej, usług poradnictwa zawodowego dla różnych grup odbiorców itp. W ramach przeciwdziałania bezrobociu osób zagrożonych utratą pracy w rolnictwie oraz sektorach mających problemy z dostosowaniem się do potrzeb rynku pracy konieczne są kompleksowe działania wspierające rozwój kwalifikacji, zmiany kwalifikacji, w celu stworzenia tym osobom szans na podjęcie pracy lub działalności gospodarczej w nowopowstających miejscach pracy.

Jednym z wyznaczników wysokiego poziomu życia mieszkańców, a także jednym z głównych uwarunkowań aktywnego udziału mieszkańców w kreowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, jest odpowiedni stan zdrowia.

Głównymi kierunkami rozwoju w zakresie promocji i profilaktyki zdrowia są: edukacja zdrowotna społeczeństwa, promocja aktywności sportowo – rekreacyjnej oraz powszechna, wczesna diagnostyka medyczna, profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień. Najlepszą drogą ograniczania kosztów działalności medycyny przywracającej zdrowie jest inwestowanie w odpowiednie programy prozdrowotnej edukacji, przygotowanie odpowiednich kadr instytucji i organizacji szkolących w tym zakresie, promocja kultury zdrowego człowieka.

Aktywność sportowo – rekreacyjna służy nie tylko poprawie ogólnej kondycji zdrowotnej, regeneracji sił psychofizycznych, ale w przypadku młodego pokolenia ogranicza ich zachowania, którym nie rzadko towarzyszą zagrożenia zdrowia. Przedsięwzięcia zachęcające do aktywności sportowej i rekreacji to m.in. promocja tych kategorii zachowań, organizowanie się dla uczestnictwa w nich.

W zakresie diagnostyki medycznej konieczne są przedsięwzięcia mające na celu zwiększenie wśród mieszkańców województwa świadomości potrzeby wczesnych badań, rozwój sieci placówek wczesnego diagnozowania, wyposażonych w odpowiednie środki techniczne i wysoko wykwalifikowane kadry. Za konieczne wskazuje się również przedsięwzięcia skierowane na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień, w tym: prowadzenie kampanii społecznych i edukację publiczną oraz rozwój techniczny dla diagnozy i leczenia.

Głównymi kierunkami rozwoju w zakresie integracji społeczno – zawodowej i bezpieczeństwa ludności jest przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, wyrównywanie szans osób

niepełnosprawnych, poprawa stanu bezpieczeństwa ludności. Najważniejszym sposobem przeciwdziałania poszerzaniu sfer ubóstwa jest zapewnienie stałych, dostatecznych dochodów. Konieczne jest także prowadzenie równoczesnych działań umożliwiających powrót do społeczeństwa osób i rodzin wykluczonych społecznie. Wśród przedsięwzięć temu służących można wymienić m.in. wsparcie instytucjonalne i środowiskowe na rzecz ludzi starych, samotnych, bezdomnych, długotrwale korzystających ze świadczeń pomocy społecznej; poradnictwo, kompleksową terapię rodzin bezradnych w sprawach życiowych.

Wyrównywaniu szans życiowych osób niepełnosprawnych służyć mogą przedsięwzięcia m.in. zmieniające postrzeganie osób niepełnosprawnych w społeczeństwie, zwiększające dostępność osób niepełnosprawnych do opieki i rehabilitacji leczniczej.

Dla redukcji, eliminacji przyczyn odczuwanych zagrożeń bezpieczeństwa, tak ekonomicznego jak i fizycznego, wskazane jest uruchamianie programów informacyjno – prewencyjnych, uruchamianie systemów monitoringu zagrożeń porządku publicznego i odnośnych interwencji, poprawa wyposażenia służb porządkowych i zintegrowanego ratownictwa.

„Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2020” określa – obok priorytetowych obszarów działań strategicznych – działania (cele) strategiczne i główne kierunki działań strategicznych (cele operacyjne), które powinny zostać podjęte w celu osiągnięcia zharmonizowanego rozwoju gospodarczego, społecznego i ekonomicznego województwa.

Niniejszym badaniem zostały objęte dwa spośród trzech priorytetowych obszarów działań strategicznych tj.:

**Priorytetowy obszar działań 1.** Rozwój nowoczesnej gospodarki

**Priorytetowy obszar działań 2.** Unowocześnienie struktury funkcjonalno – przestrzennej

Działania i główne kierunki działań strategicznych

**Priorytetowy obszar działań 1.**

**Działanie 1.1.** Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji

1.1.1. Rozwijanie postaw przedsiębiorczych

1.1.2. Rozwijanie instytucji otoczenia biznesu

1.1.3. Kształtowanie regionu systemu transferu innowacji i wymiany informacji

1.1.4. Rozwój potencjału naukowo – badawczego regionu

**Działanie 1.2.** Wzmacnianie konkurencyjności regionalnej gospodarki rolnej

1.2.1. Wsparcie adaptacji gospodarstw rolnych do funkcjonowania na współczesnych rynkach rolnych

1.2.2. Wzmacnianie konkurencyjności przetwórstwa rolno – spożywczego

**Działanie 1.3. Promocja rozwoju turystyki**

1.3.1. Promocja walorów i produktów turystycznych

1.3.2. Rozwój sektora usług turystycznych

**Priorytetowy obszar działań 2.**

**Działanie 2.1. Wsparcie rozwoju sieci osadniczej**

2.1.1. Wsparcie procesów metropolizacji ośrodków stołecznych Bydgoszczy i Torunia

2.1.2. Rewitalizacja miast i wsi regionu

**Działanie 2.2. Rozwój infrastruktury technicznej**

2.2.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu

2.2.2. Unowocześnienie układów transportowych wewnątrzregionalnych

2.2.3. Rozwój i unowocześnienie pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa

2.2.4. Rozwój infrastruktury gospodarki wodnej

**Działanie 2.3. Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego**

2.3.1. Rozwój infrastruktury teleinformatycznej

2.3.2. Informatyzacja usług publicznych, zwłaszcza w administracji i zarządzaniu

**Działanie 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej**

2.4.1. Unowocześnienie infrastruktury usług społecznych

2.4.2. Kształtowanie sieci usług społecznych z punktu widzenia ich dostępności

**Działanie 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego**

2.5.1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego

2.5.2. Adaptacja dziedzictwa kulturowego do współczesnych potrzeb społecznych

**Działanie 2.6. Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego**

2.6.1. Utrwalenie, wzbogacanie systemu ekologicznego regionu

2.6.2. Rewaloryzacja środowiska przyrodniczego

Pomorskiego” pod względem zgodności i zbieżności zawartych w nich zapisów dotyczących zakładanych obszarów wsparcia, określonych priorytetów i działań, w ramach których realizowane są projekty, należy zauważyć wysoki stopień adekwatności zapisów ZPORR z treścią Strategii.

Zgodnie ze sformulowanym problemem i pytaniem badawczym niniejszą analizą objęto zgodność zapisów Priorytetów I i III ze „Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2020”, jednakże należy zauważyć, że część ZPORR współfinansowana ze środków EFS ma również swoje odzwierciedlenie w priorytetach, celach strategicznych i głównych kierunkach celów strategicznych określonych w Strategii. Priorytet II ZPORR *Wzmocnienie rozwoju zasobów ludzkich w regionach* jest zbieżny z jednym z głównych priorytetów obszarowych działania zawartych w Strategii – Priorytetowy obszar działań 3 *Rozwój zasobów ludzkich*.

Poniższa tabela przedstawia stopień zbieżności zapisów Strategii z zapisami ZPORR w zakresie określonych priorytetów i działań. Przeprowadzona analiza dotyczy stopnia wypełnienia przez zapisy Strategii wskazanych obszarów w ramach ZPORR.

Tabela 2: Stopień zbieżności Strategii Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2013-2020 z zapisami ZPORR 2004-2006

ZPORR	Strategia Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego
<b>Działanie 1.1</b> Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu transportowego	<b>Priorytet 2, Poddz. 2.2.1</b> Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu, <b>Poddz. 2.2.2</b> Unowocześnienie układów transportowych wewnątrzregionalnych
<b>Działanie 1.2</b> Infrastruktura ochrony środowiska	<b>Priorytet 2, Poddz. 2.2.3</b> Rozwój i unowocześnienie pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa <b>Priorytet 2, Poddz. 2.2.4</b> Rozwój infrastruktury gospodarki wodnej, <b>Priorytet 2, Dz. 2.6.</b> Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego
<b>Działanie 1.3</b> Regionalna infrastruktura społeczna	<b>Priorytet 1 Poddz. 1.1.4</b> Rozwój potencjału naukowo-badawczego regionu <b>Priorytet 2, Dz. 2.4.</b> Rozwój infrastruktury społecznej <b>Priorytet 2, Poddz. 2.5.2</b> Adaptacja dziedzictwa kulturowego do współczesnych potrzeb społecznych
<b>Działanie 1.4</b> Rozwój turystyki i kultury	<b>Priorytet 1 Dz. 1.3</b> Promocja rozwoju turystyki, <b>Priorytet 2, Dz. 2.5</b> Promocja dziedzictwa kulturowego
<b>Działanie 1.5</b> Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego	<b>Priorytet 2, Dz. 2.3</b> Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
<b>Działanie 1.6</b> Rozwój transportu publicznego w aglomeracjach	<b>Priorytet 2, Poddz. 2.1.1</b> Wspieranie procesów metropolizacji ośrodków stołecznych Bydgoszczy i Torunia <b>Priorytet 2, Poddz. 2.2.1</b> Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu
<b>Działanie 3.1</b> Obszary wiejskie	<b>Priorytet 1, Dz. 1.2</b> Wzmacnianie konkurencyjności regionalnej gospodarki rolnej



	<b>Priorytet 2, Poddz. 2.2.2</b> Unowocześnienie układów transportowych wewnątrzregionalnych, <b>Poddz. 2.2.3</b> Rozwój i unowocześnianie pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa, <b>Poddz. 2.5.1</b> Zachowanie dziedzictwa kulturowego
<b>Działanie 3.2</b> Obszary podlegające restrukturyzacji	<b>Priorytet 2, Poddz. 2.1.2</b> Rewitalizacja miast i wsi regionu, <b>Poddz. 2.2.2</b> Unowocześnienie układów transportowych wewnątrzregionalnych, <b>Poddz. 2.2.3</b> Rozwój i unowocześnianie pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa, <b>Poddz. 2.5.1</b> Zachowanie dziedzictwa kulturowego
<b>Działanie 3.3</b> Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne	<b>Priorytet 2, Poddz. 2.1.2</b> Rewitalizacja miast i wsi regionu
<b>Działanie 3.4</b> Mikroprzedsiębiorstwa	<b>Priorytet 1, Dz. 1.1 (poza Poddz. 1.1.4)</b> <b>Priorytet 1, Poddz. 1.1.1</b> Rozwijanie postaw przedsiębiorczych <b>Priorytet 1, Poddz. 1.1.2</b> Rozwijanie instytucji otoczenia biznesu <b>Priorytet 1, Poddz. 1.1.3</b> Kształtowanie regionu systemu transferu innowacji i wymiany informacji
<b>Działanie 3.5</b> Lokalna infrastruktura społeczna	<b>Priorytet 1 Poddz. 1.1.4</b> Rozwój potencjału naukowo-badawczego regionu <b>Priorytet 2, Dz. 2.4.</b> Rozwój infrastruktury społecznej <b>Priorytet 2, Poddz. 2.5.1</b> Zachowanie dziedzictwa kulturowego

Zródło: opracowanie własne

Powyższe zestawienie wskazuje na wysoki stopień zgodności obszarów wsparcia zaoferowanych w ramach ZPORR z zapisami Strategii Rozwoju Województwa. Wszystkie działania ZPORR mają swoje odzwierciedlenie w priorytetach, działaniach i poddziałaniach określonych jako główne kierunki rozwoju województwa w Strategii.

### Zmiany wartości wskaźników monitorowania priorytetowych obszarów działań Strategii

W niniejszym zestawieniu zaprezentowane są wybrane wskaźniki służące monitorowaniu postępu zmian podczas wdrażania Strategii Rozwoju. Wskaźniki te obrazują w jakim zakresie w okresie wdrażania w województwie kujawsko – pomorskim przedsięwzięć współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej (w tym EFRR w ramach ZPORR) nastąpił rozwój (wzrost wartości docelowej monitorowanych wskaźników) w poszczególnych obszarach. Analizą objęliśmy okres, w którym wdrażany jest ZPORR, a więc lata 2004 – 2007, jednak w przypadku większości wskaźników analizy dotyczą wyłącznie lat 2004 – 2006 (brak danych statystycznych za rok 2007). Uwzględnione w analizie porównawczej zostały wybrane wskaźniki dostępne w statystykach publicznych (publikacjach GUS).

W niniejszej analizie wykorzystaliśmy następujące źródła:

- Bank danych regionalnych ([www.stat.gov.pl](http://www.stat.gov.pl)),
- Roczniki Statystyczne Województw,
- Komunikaty i biuletyny US w Bydgoszczy
  - ◆ Budownictwo mieszkaniowe w województwie kujawsko – pomorskim w 2006r.,
  - ◆ Bezrobocie rejestrowane w województwie kujawsko – pomorskim w 2007r.,
  - ◆ Aktywność ekonomiczna ludności w województwie kujawsko – pomorskim w IV kwartale 2007r.,

Przedstawione wartości wskaźników dla roku 2005 są jednocześnie bazowymi wartościami wskaźników określonymi w Strategii Rozwoju Województwa, choć należy zwrócić uwagę, że w aktualnych opracowaniach statystycznych, które zostały wykorzystane w niniejszej analizie, zaprezentowane wartości wskaźników różnią się od wartości bazowych przedstawionych w Strategii.

### ***Rozwój nowoczesnej gospodarki***

W ramach priorytetowego obszaru działań strategicznych: *Rozwój nowoczesnej gospodarki* prezentujemy wskaźniki dotyczące kreowania warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji (Działanie 1.1) oraz promocji rozwoju turystyki (Działanie 1.3).

Tabela 3 : Wskaźniki Strategii - Działanie 1.1 Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji

	Jednostka miary	2004	2005	2006	2007
Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON , w tym:	tys.	185,2	187,2	186,9	188,5
Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego		1,35	1,43	1,50	1,6
MŚP		184926	187004	186724	-
Nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca	zł	2254	2622	2981	-
w tym w sektorze prywatnym	zł	1493	1725	1830	-
Nakłady na działalność badawczo-rozwojową (ceny bieżące) - w relacji do PKB	%	0,27	0,29	-	

Nakłady wewnętrzne na działalność badawczo-rozwojową (ogółem)	tys. zł	120 454,9	114 713,1	175 313,2	-
w tym nakłady faktycznie poniesione bieżące środki budżetowe		31 718,4	31 567,3	32 115,4	-

Źródło: opracowanie własne

Tabela 4: Wskaźniki Strategii - Działanie 1.3. Promocja rozwoju turystyki

	Jednostka miary	2004	2005	2006
Udzielone noclegi w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania	noclegi w tys.	2 168,5	2 395,4	2 659,1
W tym turystom zagranicznym	noclegi w tys.	140,4	159,1	171,4

Źródło: opracowanie własne

Dokonując analizy porównawczej wartości wskaźników, należy zauważyć na przestrzeni lat 2004 – 2007 nieznaczny wzrost liczby podmiotów gospodarczych, w tym MŚP, mimo niewielkiego spadku ich liczby w roku 2006 w porównaniu z rokiem 2005.

Sukcesywnie rośnie również w badanym okresie wysokość ponoszonych nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca – z poziomu 2.254 zł w roku 2004 do 2.981 zł w 2006 roku. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca w sektorze prywatnym.

Działania ukierunkowane na promocję rozwoju turystyki również przynoszą efekty. Świadczy o tym wzrost liczby udzielonych noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania (2.168,5 tys. w 2004r., 2.659,1 tys. w 2006r.). Istotny jest również wzrost liczby noclegów udzielonych turystom zagranicznym – z ponad 140 tys. w roku 2004 do ponad 171 tys. w 2006 roku.

### ***Unowocześnienie struktury funkcjonalno – przestrzennej***

Tabela 5: Wskaźniki Strategii - Działanie 2.1 Wspieranie rozwoju sieci osadniczej

	Jednostka miary	2004	2005	2006
Liczba mieszkań oddanych do użytku	Liczby bezwzględne	4606	4488	5006

Źródło: opracowanie własne

Tabela 6: Wskaźniki Strategii -Działanie 2.2. Rozwój infrastruktury technicznej

	Jednostka miary	2004	2005	2006
Ofiary wypadków drogowych	osoby	2396	2157	2051
W tym śmiertelne		299	325	347

#### 4.1. Ocena spójności celów ZPORR z założeniami „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-pomorskiego na lata 2007-2020”

44 z 188

Rok poprzedni = 100%			90,0%	95,1%
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności	%	60,20	63,16	66,32
w tym na wsi		20,29	24,03	25,78
Emisja gazów i pyłów do powietrza atmosferycznego	tys. Mg	83,4	76,2	72,9
Udział odpadów składowanych w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	%	13,4	12,9	15,7
Udział odpadów poddanych odzyskowi w ilości odpadów wytworzonych w ciągu roku	%	73,2	68,9	76,5

Źródło: opracowanie własne

Tabela 7: Wskaźniki Strategii -Działanie 2.3 Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego

	Jednostka miary	2004	2005	2006
Gospodarstwa domowe wyposażone w komputer osobisty w % ogółu gospodarstw domowych	%	30,8	37,0	38,7
w tym dostępem do Internetu w % ogółem gospodarstw domowych	%	14,9	16,8	20,8

Źródło: opracowanie własne

Tabela 8: Wskaźniki Strategii -Działanie 2.4 Rozwój infrastruktury społecznej

	Jednostka miary	2004	2005	2006
Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu wg poziomu kształcenia (ogółem do komputerów w szkole)				
<b>- Szkoły ponadgimnazjalne zawodowe (bez specjalnych)ogółem</b>	%	82,3	85,2	91,7
szkoły dla młodzieży bez policealnych		81,0	84,0	91,2
zasadnicze szkoły zawodowe		79,4	82,5	93,4
technika (bez liceów profilowanych)		82,6	85,7	91,4
licea profilowane		77,4	76,4	86,5
szkoły policealne		85,9	89,2	94,3
<b>- Licea ogólnokształcące (bez specjalnych)</b>		-	-	93,1
Udział szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu wg poziomu kształcenia (wieś - ogółem do komputerów w szkole)				
ogółem	%	68,2	71,7	78,4
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	%	60,2	65,7	74,3
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	%	86,4	87,3	90,2

Źródło: opracowanie własne

Tabela 9: Wskaźniki Strategii -Działanie 2.5 Promocja dziedzictwa kulturowego

	Jednostka miary	2004	2005	2006
Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego ogółem				
Wydatki budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu)	tys zł	92 256,5	105 900,0	148 410,3
- na 1 mieszkańca	zł	44,62	51,22	71,82
Wydatki budżetów powiatów	tys zł	1 392,8	1 945,6	3 828,7
- na 1 mieszkańca	zł	1,10	1,53	3,00
Wydatki budżetów województwa	tys zł	50 217,6	53 937,3	89 218,3
- na 1 mieszkańca	zł	24,29	26,09	43,18

Zródło: opracowanie własne

Tabela 10: Wskaźniki Strategii - Działanie 2.6. Zachowanie i wzbogacenie zasobów środowiska przyrodniczego

	Jednostka miary	2004	2005	2006
Nakłady inwestycyjne				
Na ochronę środowiska	tys. zł	275 251,7	461 993,0	317 123,8
Na gospodarkę wodną	tys. zł	85 364,8	59 604,8	119 780,7
Lesistość	%	23,10	23,10	23,20

Zródło: opracowanie własne

W badanym okresie zaszło wiele pozytywnych zmian w zakresie unowocześnienia struktury funkcjonalno – przestrzennej województwa.

Widoczny jest w okresie 2004 – 2006, wzrost wartości wskaźników służących monitorowaniu obszarów wsparcia w ramach Strategii. Wzrost nastąpił m.in. w przypadku:

- liczby mieszkań oddanych do użytku – 4606 – 2004 rok, 5006 – 2006 rok,
- odsetka ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków do ogólnej liczby ludności (60,2% w 2004, 66,3% w 2006),
- liczby gospodarstw domowych wyposażonych w komputer osobisty w % ogółu gospodarstw domowych (30,8% - 2004r., 38,7% - 2006r.) oraz odsetka gospodarstw domowych z dostępem do Internetu w % ogółem gospodarstw (14,9% - 2004r., 20,8% - 2006r.),
- odsetka szkół wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu (sukcesywny wzrost wartości wskaźnika na wszystkich poziomach kształcenia, w tym również na wsiach) – szczegółowe informacje zawiera tabela nr 4.8.
- wydatków budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa

narodowego na 1 mieszkańca (na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym) – szczegółowe informacje zawiera tabela nr 4.9.

### ***Rozwój zasobów ludzkich***

W ramach priorytetowego obszaru działań strategicznych: *Rozwój zasobów ludzkich* przedstawione zostaną wskaźniki dotyczące budowy społeczeństwa opartego na wiedzy (Działanie 3.1) oraz promocji zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą (Działanie 3.3).

Tabela 11: Wskaźniki Strategii - Działanie 3.1 Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy

	Jednostka miary	2004	2005	2006	IV kwartał 2007
Liczba studentów	tys.	86,7	88,9	86,5	-
Wykształcenie ludności w wieku 15 lat i więcej - średnie (łącznie z zasadniczym zawodowym i policealnym)	%	60,8	61,5	61,3	61,9
- wyższe	%	9,7	10,2	9,5	9,0

Zródło: opracowanie własne

Tabela 12: Wskaźniki Strategii - Działanie 3.3 Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą

	Jednostka miary	2004	2005	2006	2007
Stopa bezrobocia rejestrowanego	%	23,6	22,3	19,2	15,2
Stopa bezrobocia (dane średnioroczne wg BAEL)	%	22,1	19,8	16,1	-
Bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 12 miesięcy w % ogółu bezrobotnych	%	52,9	50,8	49,1	45,7
w tym kobiety w liczbie ogółu długotrwale bezrobotnych	%	46,1 wg BAEL	50,0 wg BAEL	49,4 wg BAEL	-
Bezrobotni w wieku do 24 lat w % ogółu bezrobotnych	%	25,8	23,3	21,7	19,7
w tym kobiety w liczbie ogółu bezrobotnych	%	24,8	22,8	21,2	-

Zródło: opracowanie własne

Nieznaczny spadek liczby studentów na przestrzeni lat 2004 – 2006 spowodowany jest w głównej mierze niżem demograficznym i nie należy łączyć tego zjawiska ze spadkiem zainteresowania uczniów podejmowaniem kształcenia na poziomie wyższym.

Pozytywnym zjawiskiem, na które należy zwrócić uwagę jest zmiana sytuacji na kujawsko – pomorskim rynku pracy. Uległa ona znacznym zmianom porównując okres w I roku wdrażania ZPORR z końcem roku 2007. Analiza jednego z podstawowych wskaźników rynku pracy – stopy bezrobocia – wskazuje na sukcesywny spadek jego wartości na przestrzeni 3 lat objętych analizą. Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie kujawsko – pomorskim spadła o 8,4 punktu procentowego, z poziomu 23,6% na koniec 2004 roku do poziomu 15,2% na ostatni dzień roku 2007. Odnotowujemy również spadek stopy bezrobocia wg BAEL z poziomu 22,1% w roku 2004 do poziomu 16,1% w roku 2006.

Pewne zmiany są również zauważalne w strukturze osób bezrobotnych. Wśród ogółu osób bezrobotnych następuje spadek udziału osób długotrwale bezrobotnych oraz osób młodych do 24 roku życia.

Trudno jednoznacznie przypisać pozytywne zmiany, które zachodzą w województwie kujawsko – pomorskim wdrażaniu jednego z programów operacyjnych, np. ZPORR. Należy bowiem zaznaczyć, że wpływ na poprawę i wzrost wartości wskaźników służących monitorowaniu celów Strategii Rozwoju ma całość interwencji podejmowanych z funduszy strukturalnych. Należy także pamiętać o krajowym wkładzie publicznym w inwestycje dofinansowane ze środków UE oraz o przedsięwzięciach w całości finansowanych ze środków krajowych.

Należy jednak zwrócić uwagę na pewne obszary, w których osiągnięty rozwój i postęp można przypisać inwestycjom podjętym w ZPORR.

W odniesieniu do przedstawionych powyżej wskaźników, realizacja projektów ZPORR z zakresu rozwoju infrastruktury kulturalnej przyczynia się do wzrostu liczby osób odwiedzających region i korzystających z infrastruktury turystycznej (a pośrednio do wzrostu w zakresie udzielonych noclegów w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania). Następuje również wzrost świadomości mieszkańców w zakresie konieczności posiadania dostępu do komputera z podłączeniem do Internetu, przeciwdziałanie zjawisku „wykluczenia cyfrowego” wśród mieszkańców oraz promocja informatyzacji usług publicznych i rozwój e – usług. W tym obszarze, w dalszym ciągu zakładamy postęp i rozwój, między innymi dzięki realizacji projektu Kujawsko – Pomorskiej Sieci Informacyjnej obejmującej swoim zasięgiem całe województwo.

## 4.2 Wdrażanie projektów ZPORR w kontekście realizacji celów Strategii

### ***Rozwój infrastruktury komunikacyjnej województwa***

Większość inwestycji, jak i najwyższa łączna wartość projektów realizowanych w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim realizuje założenia Działania 2.2 Strategii *Rozwój infrastruktury technicznej* (w szczególności Poddziałan 2.2.1 *Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu* i 2.2.2 *Unowocześnienie układów transportowych wewnątrzregionalnych*).

W ramach ZPORR (Priorytetu I i III) zrealizowano łącznie:

- 109 projektów z zakresu infrastruktury drogowej na łączną kwotę dofinansowania 190.069.430,71 zł, w tym:
  - ◆ 10 projektów w ramach Działania 1.1 – łączna kwota dofinansowania 122.528.357,40 zł,
  - ◆ 81 projektów w ramach Działania 3.1 – łączna kwota dofinansowania 58.361.374,57 zł,
  - ◆ 18 projektów w ramach Działania 3.2 – łączna kwota dofinansowania 9.179.698,74 zł,
- 2 projekty z zakresu infrastruktury transportu publicznego na łączną kwotę dofinansowania 8.009.953,32 zł.

Realizacja projektów z zakresu rozwoju infrastruktury komunikacyjnej województwa oraz odnowy infrastruktury transportu publicznego przyczynia się do poprawy dostępności komunikacyjnej regionu, zarówno z zewnątrz jak i wewnątrz województwa – przede wszystkim poprzez budowę, przebudowę i modernizację dróg, oraz do poprawy jakości miejskich systemów transportowych w mieście Toruniu i powiecie inowrocławskim.

### ***Rozwój infrastruktury ochrony środowiska***

W znacznym zakresie projekty ZPORR realizowane w województwie kujawsko – pomorskim przyczyniają się również do rozwoju i rozbudowy infrastruktury ochrony środowiska. W ten sposób korzystnie wpływają wypełnianie zapisów Strategii dotyczących Działania 2.6 *Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska przyrodniczego* oraz Poddziałania 2.2.4 *Rozwój infrastruktury gospodarki wodnej*.

W ramach ZPORR (Priorytetu I i III) zrealizowano łącznie:

- 55 projektów z zakresu ochrony środowiska oraz budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnych na łączną kwotę dofinansowania 72.274.381,35 zł, w tym:



- ◆ 9 projektów w ramach Działania 1.2 – łączna kwota dofinansowania 39.898.226,17 zł,
- ◆ 33 projekty w ramach Działania 3.1 – łączna kwota dofinansowania 22.808.596,21 zł,
- ◆ 13 projektów w ramach Działania 3.2 – łączna kwota dofinansowania 9.567.558,97 zł,

Realizacja tych projektów w głównej mierze ma wpływ na poprawę stanu środowiska naturalnego oraz jakości i standardu życia mieszkańców, a docelowo wpływa również na przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów, na których wdrażane są projekty.

### ***Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego***

Interwencje wdrażane w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim uwzględniają także rozwój w zakresie rozbudowy regionalnej i lokalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego oraz wyrównywania dysproporcji w dostępie do nowoczesnych technologii informatycznych i komunikacyjnych.

Projekty realizowane z tego zakresu są całkowicie zbieżne z Działaniem 2.3 Strategii *Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego*.

W ramach ZPORR (Działania 1.5) zrealizowano łącznie:

- 6 projektów z zakresu społeczeństwa informacyjnego na łączną kwotę dofinansowania 52.551.049,94 zł.

Projekty te przyczyniają się do rozbudowy lokalnej oraz regionalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego i mają pozytywny wpływ na wyrównywanie dysproporcji w dostępie do nowoczesnych technologii informatycznych i komunikacyjnych między rejonami rozwiniętymi, a obszarami wiejskimi i małymi miast.

### ***Rozwój turystyki i kultury***

Działania podejmowane w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim wpływają również na rozwój regionu w obszarze turystyki i kultury. Odnoszą się one bezpośrednio do Działania 1.3 Strategii Rozwoju *Promocja rozwoju turystyki* oraz Działania 2.5 *Promocja dziedzictwa kulturowego*.

W ramach ZPORR (Priorytetu I i III) zrealizowano łącznie:

- 12 projektów z zakresu turystyki i kultury na łączną kwotę dofinansowania 46.934.779,35 zł, w tym:
  - ◆ 4 projekty w ramach Działania 1.4 – łączna kwota dofinansowania 38.053.973,93 zł,
  - ◆ 4 projekty w ramach Działania 3.1 – łączna kwota dofinansowania 3.367.554,87 zł,

- ◆ 4 projekty w ramach Działania 3.2 – łączna kwota dofinansowania 5.513.250,55 zł.

Realizacja przedsięwzięć z zakresu kultury i turystyki przyczyniła się do ochrony dziedzictwa kulturowego regionu, zwiększenia znaczenia kultury i turystyki jako czynnika stymulującego rozwój społeczno – gospodarczy oraz zwiększenia ruchu turystycznego na obszarach objętych inwestycjami.

### ***Rozwój regionalnej i lokalnej infrastruktury edukacyjnej***

W mniejszym zakresie projekty ZPORR realizowane w województwie kujawsko – pomorskim przyczyniają się również do rozwoju i rozbudowy regionalnej i lokalnej infrastruktury edukacyjnej. Bezpośrednie przełożenie mają one na zapisy „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2020”, szczególnie Poddziałania 1.1.4 *Rozwój potencjału naukowo – badawczego regionu*, Działania 2.4 *Rozwój infrastruktury społecznej* oraz Działania 3.1 *Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy*.

W ramach ZPORR (Priorytetu I i III) zrealizowano łącznie:

- 18 projektów z zakresu rozwoju regionalnej i lokalnej infrastruktury edukacyjnej na łączną kwotę dofinansowania 46.902.856,55 zł, w tym:
  - ◆ 4 projekty w ramach Działania 1.3 – łączna kwota dofinansowania 34.063.277,61 zł,
  - ◆ 14 projektów w ramach Działania 3.5 – łączna kwota dofinansowania 12.839.578,94 zł.

Wdrażanie tych projektów poprzez budowę, rozbudowę i modernizację obiektów dydaktycznych pozwoliło na poprawę warunków i jakości kształcenia zarówno na poziomie regionalnym, jak i lokalnym.

### ***Rozwój regionalnej i lokalnej infrastruktury ochrony zdrowia***

Interwencje wdrażane w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim uwzględniają także rozwój regionalnej i lokalnej infrastruktury ochrony zdrowia.

Należy zwrócić uwagę na spójność realizacji projektów z tego zakresu z Działaniem 2.4 Strategii *Rozwój infrastruktury społecznej* oraz Działaniem 3.4 *Promocja i profilaktyka zdrowia*.

W ramach ZPORR (Priorytetu I i III) zrealizowano łącznie:

- 27 projektów z zakresu rozwoju regionalnej i lokalnej infrastruktury ochrony zdrowia na łączną kwotę dofinansowania 31.289.856,83 zł, w tym:
  - ◆ 11 projektów w ramach Działania 1.3 – łączna kwota dofinansowania 23.606.565,02 zł,

- ◆ 16 projektów w ramach Działania 3.5 – łączna kwota dofinansowania 7.683.291,81 zł.

Projekty ZPORR w obszarze rozwoju regionalnej i lokalnej infrastruktury ochrony zdrowia wpływają na poprawę jakości świadczonych usług medycznych, zarówno na poziomie regionalnym, jak i w społecznościach lokalnych.

### ***Rozwój przedsiębiorczości***

Poprzez realizację Działania 3.4 ZPORR projekty realizowane w województwie kujawsko – pomorskim wspierały wzrost rozwoju przedsiębiorczości, w szczególności mikroprzedsiębiorczości. Zgodnie z zapisami sprawozdania z realizacji programu za rok 2007, w ramach Działania 3.4 podpisano łącznie 95 umów na łączną kwotę dofinansowania 6.946.317,80 zł.

Realizowane projekty dotyczyły przede wszystkim wprowadzenia inwestycji w firmach. Jeden projekt miał na celu świadczenie usług doradczych dla przedsiębiorstwa.

Poprzez wdrażanie inwestycji w ramach tego Działania ZPORR realizowane są założenia Działania 1.1 Strategii *Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji*.

Realizowane projekty przyczyniają się do zwiększenia konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw poprzez ułatwienie dostępu do specjalistycznego doradztwa oraz zwiększenie zdolności inwestycyjnej w początkowym okresie ich funkcjonowania.

### ***Rozwój obszarów wiejskich i zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojkowych oraz obszarów podlegających restrukturyzacji***

Wspomniane powyżej inwestycje i projekty realizowane w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim w pośredni sposób wpływają na rozwój obszarów wiejskich oraz zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojkowych. W szczególności rozwój ten opierał się na podejmowanych działaniach z zakresu infrastruktury drogowej, ochrony środowiska oraz kultury. Ponadto wdrożone projekty miały także na celu rewitalizację obszarów miejskich oraz budynków zabytkowych i odbudowę budynków na rewitalizowanych obszarach powojkowych.

- W ramach Działania 3.1 *Obszary wiejskie* zawarto łącznie 118 umów na łączną kwotę dofinansowania 84.537.525,65 zł.
- W Działaniu 3.2 *Obszary podlegające restrukturyzacji* zawartych zostało 35 umów o łącznej wartości dofinansowania 24.260.508,26 zł.

- W ramach Działania 3.3 Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojenne zawarto 8 umów na łączną kwotę dofinansowania 14.793.209,02 zł.

W ramach prowadzonych badań terenowych (indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz zogniskowanego wywiadu grupowego) również podejmowano tematy związane z wypełnianiem przez realizowane projekty ZPORR celów i zapisów „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2020”. Respondenci zauważyli, że Strategia jest dokumentem napisanym na bardzo dużym poziomie ogólności, obejmującym wiele dziedzin i kierunków rozwoju, dlatego też projektom realizowanym w ZPORR można przypisać znaczny stopień wypełnienia założeń Strategii. Istotna zgodność realizacji projektów ZPORR z zapisami Strategii wynika również z faktu, że w Strategii definiuje i planuje się najistotniejsze dla rozwoju regionu inwestycje, na które następnie pozyskiwane są środki zewnętrzne (np. z EFRR w ramach ZPORR).

Respondenci zwracali także uwagę, iż nie jest wcale oczywistym faktem, że cele Strategii musiały zostać osiągnięte poprzez projekty ZPORR, który jest programem horyzontalnym z celami i założeniami ustalonymi w odniesieniu do całej Polski jako kraju członkowskiego UE. W zasadzie osoby zajmujące się regionalnie wdrażaniem ZPORR nie miały żadnego wpływu na określanie i definiowanie celów i założeń programu operacyjnego. Przyznają, że pracowano w pewnym okresie nad tzw. komponentem regionalnym do ZPORR, ale ta inicjatywa komponentów regionalnych, czyli tzw. regionalnych podprogramów, ostatecznie nie została wdrożona i program był realizowany na zasadzie finansowania z przyznanego budżetu regionalnego, który był w dyspozycji zarządu województwa, natomiast formalnie całość Programu była realizowana na poziomie centralnym.

Strategia Rozwoju Województwa, która powstała w pierwszej wersji w roku 2000, a potem zaktualizowana w roku 2005, jest swojego rodzaju projektem rozwoju województwa, funkcjonującym poniekąd niezależnie od tego czy instrument w postaci ZPORR byłby dostępny, czy też nie. Dlatego też można stwierdzić, że ZPORR w komponentcie regionalnym z budżetem w wysokości ok. 144 mln euro był jednym z instrumentów realizacji Strategii. Biorąc pod uwagę budżet tego programu, były to środki stosunkowo skromne, w porównaniu z równolegle wdrażanymi innymi programami operacyjnymi np. SPO WKP, SPO RZL. Biorąc zatem pod uwagę skalę środków, jakie były do dyspozycji w ramach ZPORR i zamierzenia strategiczne, które miały zostać osiągnięte, zdaniem respondentów widoczne są efekty realizacji projektów, gdyż dostępne środki finansowe zostały dobrze wydatkowane. Natomiast z punktu widzenia realizacji określonych celów Strategii trudno jest jednoznacznie mówić o zdecydowanej poprawie wskaźników, ponieważ dostępne środki, nie pozwoliły

na uzyskanie bardzo wyraźnych efektów w określonych sektorach, czy w określonych obszarach wsparcia.

Zdaniem respondentów należy zwrócić uwagę na „sztandarowe” projekty wdrożone w województwie, poprzez które region jest rozpoznawany w skali kraju, a projekty nagradzane zarówno w kraju, jak i w Europie. Do projektów tych należą działania związane ze stworzeniem szerokopasmowej sieci informatycznej, projekty z zakresu rozwoju kultury, czy inwestycje w zakresie rewitalizacji obszarów przemysłowych i powojennych.

Opierając się na analizie dostępnej dokumentacji i opiniach ekspertów uczestniczących w badaniach terenowych (indywidualnych wywiadach pogłębionych i zogniskowanym wywiadzie grupowym) oraz dodatkowo mając na uwadze niewielkie zasoby finansowe dostępne w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim, należy stwierdzić, że projekty realizowane w ramach ZPORR przyczyniają się do wypełniania celów strategicznych, choć ich zakres oddziaływania i osiągnięcia wskaźników monitorujących postęp w rozwoju społeczno – gospodarczym województwa nie jest bardzo wysoki.

Jednakże potwierdzamy zdanie uczestników badań terenowych, że środki finansowe EFRR w ramach ZPORR zostały spożytkowane właściwie i dodatkowo w sposób zgodny z zaplanowanymi w Strategii celami i obszarami wsparcia.

### **4.3 Ocena wpływu działań realizowanych w ramach ZPORR na wzrost konkurencyjności regionu**

Wzrost konkurencyjności regionów jest jednym z bardzo istotnych elementów wdrażania projektów współfinansowanych z funduszy Unii Europejskiej. Specjaliści w dziedzinie wdrażania funduszy strukturalnych zwracają szczególną uwagę na fakt, iż Unia Europejska to nie tylko unia państw, ale również unia regionów, a w Zjednoczonej Europie regiony są jednymi z podstawowych podmiotów wdrażanych polityk.

Ponadto procesy globalizacyjne rodzą globalną konkurencję. Konkuruje ze sobą nie tylko firmy czy państwa, ale także regiony. Konkurencyjność gospodarki regionalnej oznacza zdolność przystosowania się do zmieniających się warunków, co pozwala utrzymać lub poprawić pozycję regionu w globalnej rywalizacji.

Konkurencyjność regionu definiowana jest jako przewaga nad innymi regionami będąca wypadkową:

- atrakcyjności oferty usługowej kierowanej do obecnych i potencjalnych użytkowników regionu, którymi są mieszkańcy, firmy, inwestorzy, goście; jej źródłem jest nowoczesna infrastruktura materialna, instytucjonalna i intelektualna regionu,
- atutów, czyli najważniejszych silnych stron regionu, których źródło tkwi między innymi w systemie edukacyjnym, strukturze gospodarczej i infrastrukturze,
- produktywności oraz siły eksportowej.

Konkurencyjność regionów rozpatrywana może być w ujęciu wąskim i szerokim. W wąskim ujęciu jest to zdolność wytwarzania przez region dóbr i usług znajdujących odbiorców na rynku międzynarodowym, w tym globalnym, w warunkach silnej konkurencji ze strony innych regionów krajowych i zagranicznych. W szerokim ujęciu jest to posiadanie przez region bazy ekonomicznej złożonej z sektorów międzynarodowych, w tym globalnych, mających dobre perspektywy rozwojowe.

Uprzywilejowaną pozycję w globalnej konkurencji zajmują duże miasta – metropolie. Koncentrują one instytucje naukowo-badawcze, przedsiębiorstwa, centrale wielkich korporacji i instytucji finansowych, posiadają najlepiej rozwiniętą infrastrukturę społeczną, techniczną oraz przyciągają pracowników o najwyższych kwalifikacjach. Tym samym stają się one głównymi ośrodkami zmian technologicznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych.

Trudno jednoznacznie określić jak istotny wpływ na konkurencyjność regionu miała realizacja projektów w ramach Priorytetu I i III ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim. Upłynął zbyt krótki czas od zakończenia większości inwestycji w ramach ZPORR, niektóre z projektów nadal są realizowane w roku 2008 i trwałość ich rezultatów będzie zauważalna w dłuższej perspektywie czasowej. Na ten fakt zwracają także uwagę uczestnicy zogniskowanego wywiadu grupowego oraz wywiadów indywidualnych. Ponadto, w celu pełnego określenia wzrostu konkurencyjności regionu na tle pozostałych województw, należałoby dokonać analizy porównawczej województwa kujawsko – pomorskiego z pozostałymi regionami kraju, pod kątem wdrażania projektów ZPORR mających bezpośrednie przełożenie na wzrost konkurencyjności regionów. Taka analiza wykracza jednak poza ramy niniejszego badania.

Należy jednak pamiętać, że ZPORR wdrażany był w całym kraju i efekty jego realizacji są widoczne we wszystkich regionach.

W ramach niniejszej analizy można wskazać czynniki, działania i konkretne projekty, które aktualnie lub w najbliższej przyszłości mogą bezpośrednio wpłynąć na wzrost konkurencyjności województwa kujawsko – pomorskiego.

Dokonując analizy opartej na przeprowadzonych badaniach terenowych, dokumentacjach projektowych oraz dokumentach programowych ZPORR, jak również „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2020” stwierdzamy, że realizacja Programu odpowiadała na potrzeby regionu. W szczególności Priorytet I ZPORR, który zdefiniowany został jako *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionów*, w swoich założeniach skupił się na stworzeniu odpowiednich warunków do wzrostu konkurencyjności regionów.

Do zdiagnozowanych czynników, które w największym stopniu dają podstawy do wzrostu konkurencyjności województwa kujawsko – pomorskiego w wyniku realizacji projektów w ramach ZPORR należą:

- rozwój infrastruktury komunikacyjnej w regionie (drogowej i transportowej),
- wzrost atrakcyjności i rozwoju infrastruktury turystycznej,
- wzrost poziomu wykształcenia oraz poprawa dostępu do kształcenia przez rozwój infrastruktury oświatowej,
- poprawa jakości ochrony zdrowia,
- rozwój w zakresie infrastruktury społeczeństwa informatycznego,
- rozwój przedsiębiorczości, szczególnie w skali mikro (m. in. poprzez wprowadzenie innowacji

do firm),

- poprawa dostępu do kultury.

Wskazane powyżej główne obszary i podjęte działania, które mogą służyć zwiększeniu poziomu konkurencyjności regionu przyczyniają się pośrednio m. in. do:

- wzrostu zatrudnienia,
- zwiększenia atrakcyjności turystycznej województwa,
- zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu,
- poprawy jakości życia mieszkańców.

Do kluczowych projektów, które naszym zdaniem mają największe szanse, aby przyczynić się do wzrostu pozycji konkurencyjnej regionu kujawsko – pomorskiego należą:

- „Budowa regionalnej szerokopasmowej sieci teleinformatycznej w województwie kujawsko-pomorskim” - projekt realizowany przez Kujawsko – Pomorską Sieć Informacyjną w Toruniu w ramach Działania 1.5 ZPORR,
- „Budowa części dydaktycznej Regionalnego Centrum Innowacyjności przy ATR” - projekt realizowany przez Uniwersytet Technologiczno – Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy w ramach Poddziałania 1.3.1 ZPORR,
- „Modernizacja i rozbudowa Teatru Baj Pomorski w Toruniu” - projekt realizowany przez Miasto Toruń w ramach Działania 3.2 ZPORR.

Projekty te są najbardziej charakterystycznymi przedsięwzięciami ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim, a K-PSI stała się swoistą wizytówką regionu uznaną przez Ministerstwo Gospodarki i Pracy za wzorzec w skali kraju oraz projektem rekomendowanym jako modelowy dla pozostałych regionów.

Każdy ze wspomnianych powyżej projektów sprzyja rozwojowi konkurencyjności regionu na kilku płaszczyznach. Projekt Kujawsko – Pomorskiej Sieci Informacyjnej przyczynia się do wprowadzenia na szeroką skalę w regionie nowoczesnych technologii informatycznych w postaci szerokopasmowej regionalnej sieci z punktami dostępowymi w każdym powiecie, wspomagającej urzędy i instytucje w efektywnej wymianie informacji. Zakładamy także, że projekt ten będzie miał wpływ na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej regionu, rozwój przedsiębiorstw, na które docelowo sieć będzie również ukierunkowana oraz przyczyni się do wyrównywania dysproporcji w rozwoju



poszczególnych rejonów województwa.

Projekt budowy części dydaktycznej Regionalnego Centrum Innowacyjności przy ATR przede wszystkim wpłynie na poprawę pozycji konkurencyjnej regionu poprzez wzmocnienie zasobów kapitału ludzkiego (wzrost wykształcenia i kwalifikacji społeczeństwa oraz dostępu do kształcenia), jak również zacieśnienie więzi między środowiskiem akademickim i MŚP. Ponadto poprzez doposażenie w nowoczesny sprzęt komputerowy oraz inne nowoczesne urządzenia techniczne przyczyni się także do rozwoju w zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.

Należy również przypuszczać, że modernizacja i rozbudowa Teatru Baj Pomorski w Toruniu wpłynie na wzrost konkurencyjności regionu w zakresie poprawy dostępu do kultury oraz zwiększenia atrakcyjności turystycznej województwa.

W tym miejscu nie należy również zapominać o innych przedsięwzięciach, które w istotnym zakresie mogą przynieść wzrost konkurencyjności w regionie. Szczególnie sytuacja ta dotyczy projektów z zakresu infrastruktury drogowej (np. budowy obwodnicy Wąbrzeźna oraz trasy W – Z w Bydgoszczy, która była największym i najdroższym projektem zakresu infrastruktury drogowej i przyczyniła się do wyprowadzenia znaczącej części ruchu komunikacyjnego z centrum miasta).

#### **4.4 Główne obszary strategiczne oraz rejony województwa, w których nastąpił największy rozwój w wyniku realizacji ZPORR**

W realizację ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim zostało zaangażowanych 564.833.995,04 zł, w tym w Priorytecie I – 318.711.403,39 zł, oraz w Priorytecie III – 151.060.431,48 zł. Pozostałe środki finansowe zostały przeznaczone na realizację projektów Priorytetu II ZPORR.

Trudno przypisać jednoznacznie rezultaty osiągnięte w rozwoju gospodarczym, społecznym czy kulturowym województwa jedynie wdrażaniu ZPORR w regionie kujawsko – pomorskim, gdyż należy zauważyć, że przyczyną pozytywnych zmian zachodzących w tych obszarach w naszym kraju jest całość podejmowanych interwencji z funduszy strukturalnych. Ponadto efekty wdrażania ZPORR w skali regionalnej nie są najbardziej znaczące, z uwagi na niewielkie środki, które przeznaczone były w tym programie dla województwa kujawsko – pomorskiego. Jednakże należy stwierdzić, że w szczególności dla niewielkich lokalnych społeczności województwa kujawsko – pomorskiego ZPORR był programem dzięki któremu nastąpiła poprawa ich sytuacji społecznej lub gospodarczej oraz możliwa była realizacja różnych inwestycji służących ich rozwojowi.

Analizując wyniki osiągnięte w ramach niniejszego projektu badawczego zauważamy, że obszarem, w którym widoczny jest największy wpływ realizacji ZPORR na rozwój regionu jest infrastruktura drogowa. Obecna infrastruktura drogowa w województwie nie jest wystarczająco rozwinięta. Konieczne jest podniesienie standardów infrastruktury drogowej, które przyczyni się do poprawy dostępności komunikacyjnej regionu. Działania w tym kierunku podejmowane były wielokrotnie w ramach ZPORR (Działanie 1.1, 3.1, 3.2) zarówno w zakresie infrastruktury regionalnej – dróg o strategicznym znaczeniu dla województwa, jak i w samorządach lokalnych. Realizacja tych projektów przyniosła zwiększenie dostępności i osiągalności atrakcyjnych obszarów województwa pod względem inwestycyjnym, gospodarczym, jak i turystycznym. Jednym z argumentów przemawiającym za tym stwierdzeniem jest największa liczba projektów zrealizowanych z zakresu infrastruktury drogowej w wyniku realizacji inwestycji współfinansowanych ze środków EFRR w ramach ZPORR na terenie województwa kujawsko – pomorskiego. W ramach Priorytetu I i III na projekty z zakresu infrastruktury drogowej została zaangażowana łączna kwota dofinansowania z EFRR w wysokości 190.069.430,71 zł.

W obszarze Poddziałania 1.1.1 zrealizowano 10 projektów o łącznej wartości dofinansowania 122.528.357,40 zł, na obszarach wiejskich (Dz. 3.1) realizowanych było 81 projektów o łącznej wartości 58.361.374,57 zł, natomiast w ramach działania 3.2 zrealizowanych zostało 18 projektów, których wartość dofinansowania z EFRR wyniosła 9.179.698,74 zł.

Największym i najdroższym projektem zakresu infrastruktury drogowej był projekt „Budowa trasy W-Z na odcinku od ul. Artyleryjskiej do ul. Żeglarskiej w Bydgoszczy”, który przyczynił się do wyprowadzenia znaczącej części ruchu komunikacyjnego z centrum miasta.

Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji programu za rok 2007, od początku realizacji Programu w województwie kujawsko – pomorskim w ramach Priorytetu I i III łącznie wybudowano/zmodernizowano **202,0535 km** dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, z czego 132,1735 km dróg dokonano w wyniku realizacji projektów na obszarach wiejskich. Stąd wnioskujemy, że efekty ZPORR w większym stopniu widoczne są dla społeczności lokalnych niż dla regionalnego układu komunikacyjnego.

Szczegółową strukturę pod względem realizacji tego wskaźnika przedstawia tabela 4.4.3:

Tabela 13: Realizacja wskaźnika *długość wybudowanych/ zmodernizowanych dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych*

Działanie (Poddziałanie)	<i>Długość wybudowanych/ zmodernizowanych dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych</i>
1.1.1	10,17 km
3.1	132,1735 km
3.2	25,49 km
3.3	0,14 km

Źródło: opracowanie własne

Nakłady inwestycyjne przeznaczane na budowę i przebudowę infrastruktury drogowej obszarów wiejskich mają na celu stymulowanie inwestycji w sektorze prywatnym, tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem, poprawę warunków środowiskowych i zdrowotnych oraz zmniejszenie różnic w poziomie rozwoju gospodarczego między obszarami wiejskimi i miejskimi.

Efekty wdrażania ZPORR w województwie można również zauważyć, w nieco mniejszym wymiarze, w obszarze gospodarki wodno – ściekowej. W ramach Działania 3.1 zrealizowane były 33

projekty z zakresu sieci kanalizacyjnych na łączną kwotę dofinansowania 22.808.596,21 zł. Najwięcej wdrażanych projektów z tego zakresu było właśnie na obszarach wiejskich. Od początku realizacji Programu w ramach Priorytetu I oraz III ZPORR wybudowano/zmodernizowano **167,3608 km** sieci kanalizacyjnej.

Poniższa tabela przedstawia szczegółowy rozkład tego wskaźnika na poszczególne Działania/Poddziałania ZPORR.

Tabela 14: Realizacja wskaźnika *długość wybudowanych/zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych*

Działanie (Poddziałanie)	<i>Długość wybudowanych/zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych</i>
1.2	63,13 km
3.1	84,5508 km
3.2	19,68 km

Zródło: opracowanie własne

W trakcie indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz zogniskowanego wywiadu grupowego wskazano, że postęp w wyniku realizacji inwestycji w ramach ZPORR nie jest znaczący, ale zauważalny, przede wszystkim w obszarze infrastruktury drogowej, w szczególności w mniejszych gminach. Podkreślano również, iż wyraźne efekty można zauważyć w tym obszarze przede wszystkim ze względu na fakt wdrażania największej liczby projektów. Ponadto uczestnicy spotkania fokusowego oraz indywidualnych wywiadów pogłębionych stwierdzili zgodnie, że postęp widoczny jest także w tych obszarach, w których wdrażane były projekty charakterystyczne, kluczowe dla regionu. Wskazano w tym zakresie projekty z zakresu turystyki i kultury oraz jedno z najważniejszych przedsięwzięć podjętych w ramach ZPORR w regionie – budowa szerokopasmowej sieci informatycznej. Respondenci zwrócili uwagę, że największy wpływ na rozwój gospodarczo – społeczny województwa kujawsko – pomorskiego miała właśnie realizacja projektu „Budowa regionalnej szerokopasmowej sieci teleinformatycznej w województwie kujawsko – pomorskim”. Wprowadzenie e-usług do K-PSI spowoduje, że realizacja tej inwestycji przyczyni się w przyszłości do wzrostu konkurencyjności regionu. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego może stać się w przyszłości głównym obszarem strategicznym województwa, z uwagi na realizację projektu szerokopasmowej sieci informatycznej.

Województwo Kujawsko – Pomorskie jest średnim pod względem powierzchni i liczby ludności regionem Polski, które za główny cel strategiczny stawia rozwój gospodarczy. Wyraźnie widać

dominujące znaczenie dwóch dużych ośrodków – Torunia oraz Bydgoszczy. W miastach tych skupiona jest większość znaczących inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym czy kulturowym. Cechuje je przede wszystkim wysoki rozwój gospodarczy oraz szeroki dostęp do edukacji. Toruń i Bydgoszcz to miasta o rozwiniętej gospodarce turystycznej, mające duży wkład w ochronę dziedzictwa kulturowego ze względu na swój potencjał zabytkowy. Przekłada się to na dużą aktywność w aplikowaniu o środki unijne i realizacji projektów, w tym w ramach ZPORR. Największa sumaryczna liczba projektów w ramach Priorytetów I i III ZPORR została zrealizowana właśnie w Toruniu oraz w Bydgoszczy.

Te dwa najważniejsze miasta regionu skupiają w sobie również największą liczbę przedsiębiorstw. Niemalże połowa projektów w ramach Działania 3.4 w województwie, realizowana była w Toruniu – 26 projektów, oraz Bydgoszczy – 22 projekty. Projekty te przyczyniły się głównie do zwiększenia konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw poprzez unowocześnienie oferty produktowej i technologicznej. Wsparcie w ramach Działania 3.4 było przeznaczone m.in. na dofinansowanie inwestycji związanych z rozszerzeniem zakresu działalności gospodarczej, rozpoczęciem działań obejmujących dokonywanie zasadniczych zmian produkcji bądź procesu produkcyjnego, unowocześnieniem wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności gospodarczej.

Nie bez znaczenia przy określaniu rejonów, w których wystąpił największy efekt rozwojowy pozostaje fakt, że również te dwa miasta zrealizowały najwięcej projektów w ramach Priorytetu I, z tym jednak, że w Toruniu przeważała realizacja projektów w ramach Działania 1.1, którego celem jest modernizacja i rozbudowa regionalnego układu transportowego, natomiast miasto Bydgoszcz w ramach Priorytetu I postawiło głównie na wzmocnienie szkół wyższych i przygotowanie ich do odegrania roli kluczowej w procesie tworzenia konkurencyjnej gospodarki regionalnej, a także na poprawę jakości usług medycznych świadczonych przez wysokospecjalistyczne zakłady opieki zdrowotnej.

W ilości zrealizowanych projektów w ramach Priorytetu III (z wyłączeniem Działania 3.4) prym wiodzie powiat włocławski, na terenie którego zrealizowano 25 projektów. Jest to jeden z bardziej interesujących pod względem przyrodniczym zakątków województwa kujawsko – pomorskiego. Dysponuje ciągle rozwijającą się bazą turystyczną i agroturystyczną, również nad brzegami Zalewu Włocławskiego, dobrze rozwiniętą siecią drogową z dwoma drogami krajowymi przebiegającymi przez teren powiatu. Postawiono w nim jednak przede wszystkim na realizację projektów w ramach Działania

3.1 *Obszary wiejskie* oraz Działania 3.2 *Obszary podlegające restrukturyzacji*.

Z uwagi na fakt, że ponad 70% powierzchni powiatu włocławskiego stanowią tereny rolnicze, infrastruktura drogowa na tym obszarze jest niewystarczająca. W ramach ZPORR zrealizowano łącznie 21 projektów mających na celu modernizację lub budowę dróg gminnych na terenie powiatu. Projekty te znacznie zwiększyły atrakcyjność inwestycyjną tych obszarów, a także przyczyniły się do poprawienia dostępu turystów do terenów rekreacyjnych oraz mieszkańców do instytucji użyteczności publicznej.

W największym stopniu widoczne są efekty wdrażania ZPORR w powiatach realizujących najwięcej projektów. Efekty te mają jednak głównie przełożenie na społeczności lokalne, w mniejszym stopniu na całe województwo (np. w ramach ZPORR budowa i modernizacja dróg dotyczy głównie dróg powiatowych i gminnych).

Wdrażanie ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim ma wpływ na dalszy rozwój funkcji metropolitalnych Torunia i Bydgoszczy. W miastach tych wdrożono największą liczbę projektów ukierunkowanych między innymi na wzmocnienie funkcji metropolitalnych poprzez kompleksową rewitalizację obszarów miejskich obejmującą aspekty urbanistyczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe oraz poprzez stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości.

Jednym z celów wdrażania ZPORR była również realizacja działań zmierzających do wyrównywania dysproporcji w rozwoju województwa. Do tego celu przyczyniła się w znacznej mierze realizacja projektu Kujawsko – Pomorskiej Sieci Informacyjnej – projektu, który jest wdrażany na terytorium całego województwa.

Z uwagi na niewielką liczbę projektów zrealizowaną w poszczególnych powiatach w ramach Priorytetu III oraz niewysokie nakłady poniesione na realizację projektów, nie nastąpił w wyniku wdrażania ZPORR znaczny efekt rozwojowy dla poszczególnych powiatów.

Wysoka aktywność w aplikowaniu o środki unijne oraz realizacji projektów w powiatach: włocławskim, świeckim czy toruńskim spowodowana jest raczej dużą liczbą miast i gmin wchodzących w ich skład, a co za tym idzie większą liczbą potencjalnych beneficjentów Działania ZPORR.

Chociaż efekty realizacji projektów ZPORR mają znaczenie dla społeczności lokalnych, w których są wdrażane i przyczyniają się do poprawy warunków w małych miastach i gminach województwa, nie przyczyniają się jednak w znaczący sposób do niwelowania dysproporcji rozwojowych dzielących główne ośrodki województwa od terenów wiejskich i wiejsko – miejskich.

Poniższa tabela przedstawia liczbę projektów w podziale na Priorytety (z uwzględnieniem i wydzieleniem Działania 3.4) oraz poszczególne powiaty i miasta na prawach powiatu realizujące projekty w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim.

Tabela 15: Liczba projektów w w podziale na Priorytety (z wydzieleniem Działania 3.4)

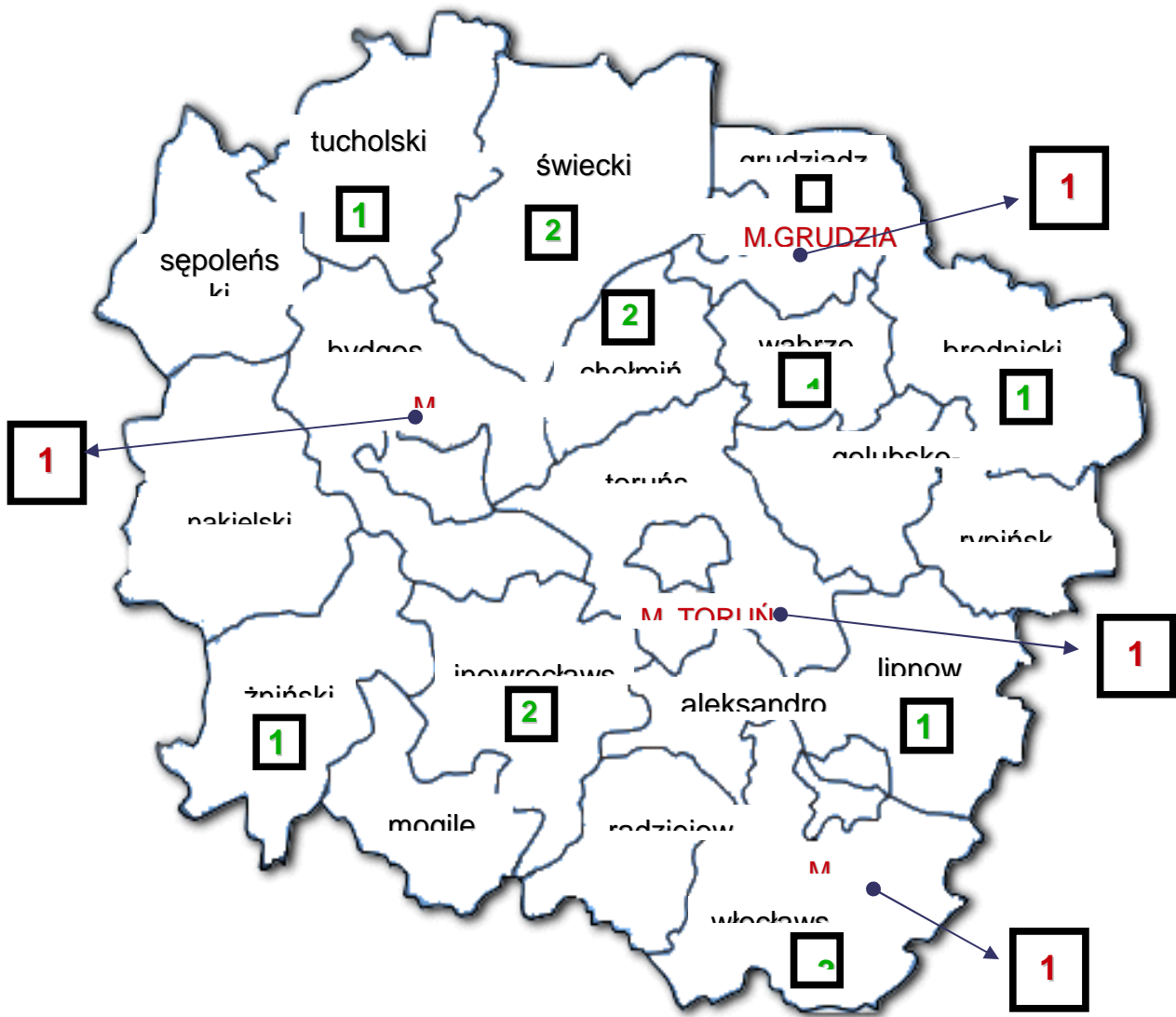
<i>Powiat</i>	<i>liczba zrealizowanych projektów w ramach ZPORR w Priorytecie I i III</i>			
	<b>Priorytet I</b>	<b>Priorytet III (bez Działania 3.4)</b>	<b>Działanie 3.4*</b>	<b>Suma</b>
<b><u>M. Toruń</u></b>	<b><u>15</u></b>	<b><u>7</u></b>	<b><u>26</u></b>	<b><u>48</u></b>
<b><u>M. Bydgoszcz</u></b>	<b><u>14</u></b>	<b><u>5</u></b>	<b><u>22</u></b>	<b><u>41</u></b>
Włocławski	3	25	1	29
Świecki	2	15	3	20
Toruński	-	14	5	19
Tucholski	1	13	4	18
Bydgoski	-	10	6	16
Chelmiński	2	14	-	16
Golubsko - dobrzyński	-	13	2	15
Żniński	1	13	1	15
Inowrocławski	2	9	1	12
Rypiński	-	8	3	11
Brodnicki	1	5	3	9
Radziejowski	-	6	2	8
M. Włocławek	1	2	5	8
Sępolewski	-	5	2	7
Nakielski	-	4	2	6
Aleksandrowski	-	5	1	6
Wąbrzeski	1	4	1	6
Lipnowski	1	5	-	5
Grudziądzki	1	4	-	5
Mogileński	-	4	-	4
M. Grudziądz	1	1	1	3
M. Inowrocław	-	-	3	3
Kartuski (woj. pomorskie)	-	-	2	2
Olsztyński (woj. warmińsko-mazurskie)	-	-	1	1
<b>suma</b>	<b>46</b>	<b>191</b>	<b>97</b>	<b>334</b>

Zródło: opracowanie własne

\*Trzy projekty w ramach Działania 3.4 zostały zrealizowane przez firmy mające siedzibę poza województwem kujawsko – pomorskim. Przedsiębiorstwo zlokalizowane na terenie województwa pomorskiego zrealizowało dwa projekty w powiecie aleksandrowskim, natomiast firma mająca siedzibę w województwie warmińsko – mazurskim zrealizowała projekt w powiecie grudziądzkim.

Poniższe mapy przedstawiają liczbę projektów zrealizowanych przy wsparciu EFRR w ramach ZPORR w poszczególnych powiatach województwa kujawsko – pomorskiego.

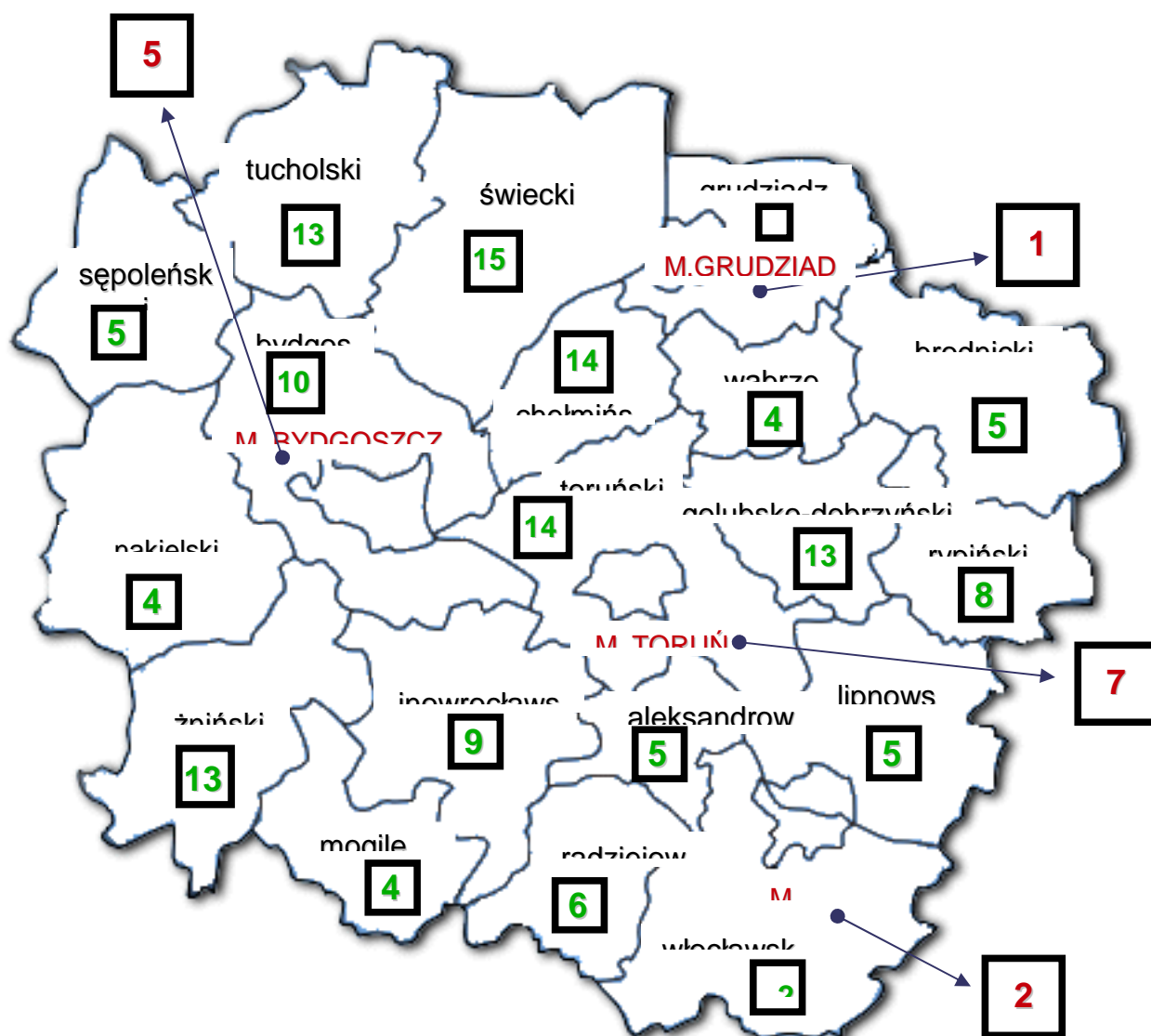
Mapa 1: Mapa projektów realizowanych w ramach Priorytetu I ZPORR



Źródło: opracowanie własne

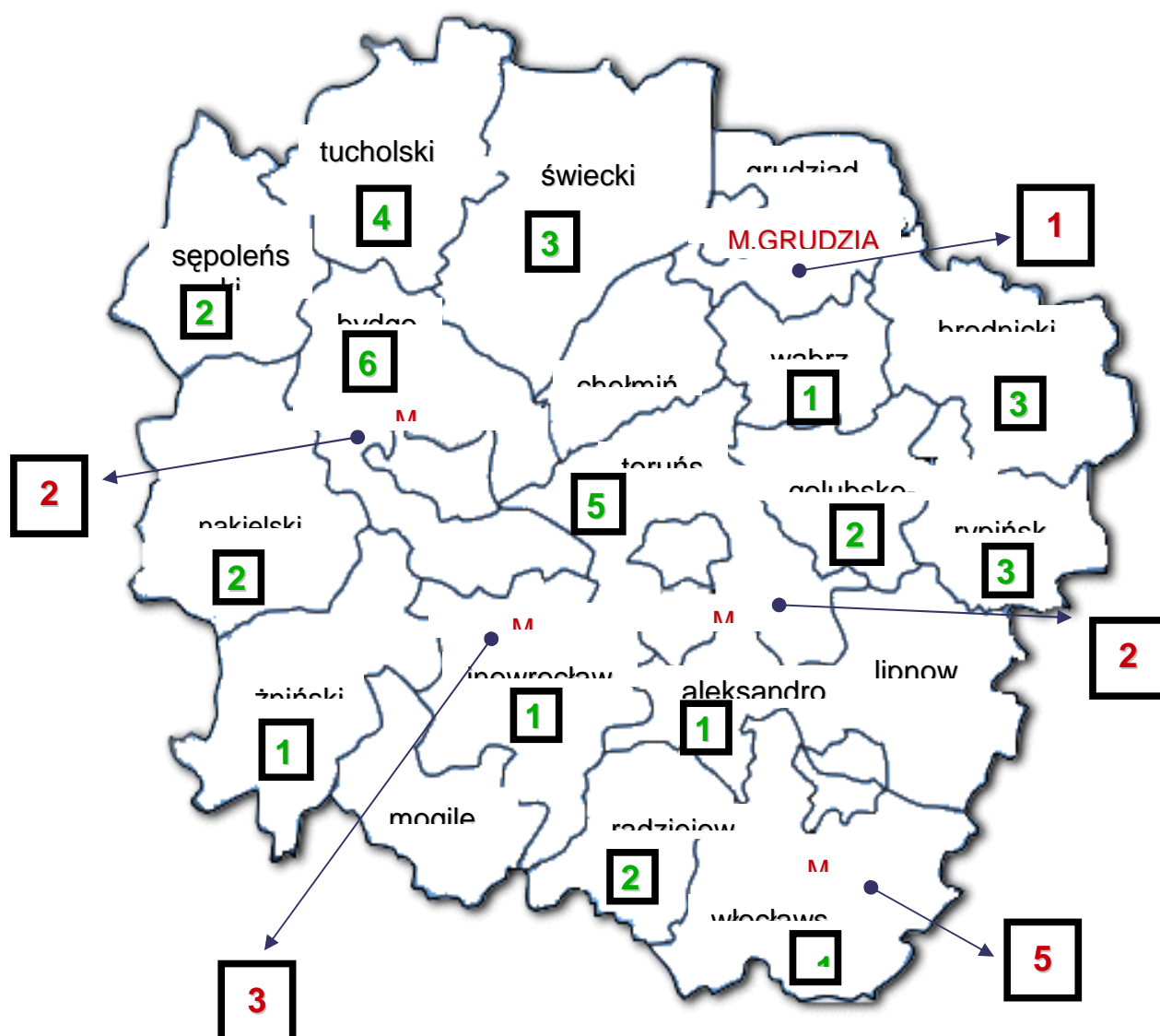


(z wyłączeniem Działania 3.4)



Źródło: opracowanie własne

Mapa 3: Mapa projektów realizowanych w ramach Działania 3.4 ZPORR  
*Mikroprzedsiębiorstwa (wg lokalizacji beneficjenta)*



Źródło: opracowanie własne

\* Mapa przedstawia 94 projekty (3 projekty realizowane były przez firmy spoza województwa kujawsko – pomorskiego).

## 4.5 Wpływ realizacji projektów ZPORR na rozwój w poszczególnych obszarach wsparcia

W niniejszym rozdziale zaprezentowane zostaną efekty jakie zostały osiągnięte w wyniku realizacji projektów Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego w województwie kujawsko – pomorskim w głównych obszarach wsparcia określonych w ZPORR:

- infrastruktura drogowa i transport publiczny,
- infrastruktura ochrony środowiska,
- regionalna infrastruktura społeczna,
- infrastruktura turystyczno – sportowa,
- infrastruktura społeczeństwa informacyjnego,

a także dla rozwoju obszarów wiejskich, obszarów restrukturyzowanych, rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojennych oraz dla rozwoju przedsiębiorczości i lokalnej infrastruktury społecznej.

### 4.5.1 Wpływ projektów ZPORR na rozwój infrastruktury drogowej i transportu publicznego



Rys. 1: Wybudowana obwodnica miasta Wąbrzeźno

źródło: [www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl](http://www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl)

Działania dotyczące infrastruktury drogowej i transportu publicznego w ramach ZPORR reguluje głównie Priorytet I ze szczególnym uwzględnieniem Działania 1.1 *Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu transportowego*, które przyczynia się głównie do rozbudowy, modernizacji oraz zwiększenia bezpieczeństwa infrastruktury drogowej zwiększającej dostępność komunikacyjną regionu, jej powiązania z krajowym i międzynarodowym układem transportu oraz wzmacniającą powiązania pomiędzy regionalnymi ośrodkami wzrostu a ich zapleczem, a także do poprawy jakości oraz bezpieczeństwa ruchu miejskich systemów komunikacyjnych, w tym dróg i publicznej komunikacji miejskiej.

Realizacja celów przyporządkowanych do tego Działania wymaga stworzenia spójnej i wysokiej jakości sieci dróg oraz systemu transportu publicznego przyczyniających się do rozwoju społecznego i gospodarczego poprzez umożliwienie szybszego, bezpieczniejszego, sprawniejszego transportu przy spełnieniu wymogów ograniczenia uciążliwości środowiska.

W ramach Działania 1.1 do realizacji przewidziane były projekty, które przyczyniają się do zapewnienia dobra publicznego lub poprawy jakości istniejącego dobra publicznego. W ramach tego Działania realizowane są dwa Poddziałania:

1.1.1 *Infrastruktura drogowa*,

1.1.2 *Infrastruktura transportu publicznego*.

Jak wynika z wypowiedzi respondentów uzyskanych w trakcie indywidualnego wywiadu pogłębionego, największe zapotrzebowanie na inwestycje w województwie występuje w obszarze infrastruktury drogowej. Chodzi przede wszystkim o takie inwestycje drogowe jak budowa, rozbudowa, modernizacja dróg gminnych, powiatowych, wojewódzkich a także krajowych, poprawa szkieletu i układu dróg wojewódzkich itp.

Jednakże w obszarze infrastruktury drogowej określone szlaki drogowe w znaczeniu krajowym nie są realizowane. Podkreślano, że trudno jest inwestować w drogi lokalne, które będą nakładały się z inwestycjami na drogi krajowe.

W związku z powyższym, gdyby można było rzeczywiście programować i komplementarnie realizować zadania z poziomu polityki rządu i regionu to wówczas efekty bardzo wyraźnie nakładałyby się wzajemnie na siebie.

W województwie kujawsko – pomorskim w ramach Działania 1.1 ZPORR zostało zrealizowanych 12 projektów. W ramach Poddziałania 1.1.1 zrealizowanych zostało 10 projektów,

natomiast 2 projekty zrealizowane zostały w ramach Poddziałania 1.1.2.

Projekty w ramach Działania 1.1 realizowane były tylko przez jednostki samorządu terytorialnego. Ze względu na obszar geograficzny, najwięcej projektów w ramach tego Działania realizowało Miasto Toruń – 5 projektów. W województwie kujawsko – pomorskim w powiatach: brodnickim, grudziądzkim, inowrocławskim, wąbrzeskim, świeckim, a także w miastach na prawach powiatu tj. Mieście Bydgoszczy i Mieście Grudziądz zrealizowano po jednym projekcie w ramach Działania 1.1 ZPORR.

Zrealizowane projekty z zakresu infrastruktury drogowej przyczyniły się do poprawy jakości dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, a tym samym do zwiększenia bezpieczeństwa ruchu. Dzięki budowie oraz zmodernizowaniu dróg zwiększyła się również powierzchnia terenów inwestycyjnych z uwagi na usprawnienie dostępu do nich.

Tabela 16: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.1 ZPORR w podziale na powiaty

Działanie	poddziałanie	liczba projektów	Powiat	liczba projektów
1.1	1.1.1	10	M. Toruń	4
			Brodnicki	1
			Grudziądzki	1
			Wąbrzeski	1
			Świecki	1
	1.1.2	2	M. Bydgoszcz	1
			M. Grudziądz	1
			M. Toruń	1
			Inowrocławski	1

Źródło: opracowanie własne

Z informacji zawartych w sprawozdaniu z realizacji Programu ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim za rok 2007 wynika, że realizacja projektów z zakresu infrastruktury drogowej w ramach Poddziałania 1.1.1 opiewała na łączną kwotę dofinansowania 122.528.357,40 zł, natomiast w ramach infrastruktury transportu publicznego realizowane były projekty na łączną kwotę dofinansowania 8.009.953,32 zł (Poddziałanie 1.1.2).

W trakcie realizacji pozostaje projekt realizowany przez Miasto Bydgoszcz pod nazwą „Budowa trasy W-Z na odcinku od ul. Artyleryjskiej do ul. Żeglarskiej w Bydgoszczy”, który jednocześnie jest

---

największą i najdroższą inwestycją w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim. Wartość projektu określono na kwotę 80.516.699,88 zł, a otrzymane dofinansowanie z EFRR wynosi 41.792.120,34 zł. Według informacji zawartych na stronie internetowej poświęconej budowie trasy W-Z, budowa odcinka od ul. Artyleryjskiej do ul. Żeglarskiej w Bydgoszczy stanowi etap docelowego rozwiązania komunikacyjnego, określanego mianem Trasy W-Z. Realizacja projektu zapewni połączenie dwóch istniejących już odcinków trasy, tj. odcinka Trasy W-Z od planowanego Węzła Wschodniego o długości 8,3 km oraz Węzła Zachodniego, które zostały wybudowane ze środków budżetu Miasta Bydgoszczy w latach 1995-2002. Trasa W-Z jest klasyfikowana jako ulica główna ruchu przyspieszonego. Przebiega głównym miejskim korytarzem komunikacyjnym na osi wschód – zachód, omijającym od północy śródmieście i stanowi element projektowanej obwodnicy śródmieścia. Realizacja projektu spowoduje wyprowadzenie znaczącej części ruchu komunikacyjnego z centrum miasta. Zakończenie finansowania realizacji w/w projektu przewidziane jest na 30.06.2008 roku.

Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy dokonał zestawienia projektów realizowanych w ramach ZPORR według kryteriów dotyczących atrakcyjności projektu, innowacyjności, bezproblemowej realizacji, interesującej tematyki itp. i dokonał subiektywnej oceny tych projektów, zestawiając je w listę tak zwanych projektów wzorcowych. W ramach działania 1.1 ZPORR projektem wzorcowym określono „Budowę obwodnicy miasta Wąbrzeźno”. Projekt realizowany był przez Starostwo Powiatowe w Wąbrzeźnie. Otrzymał on dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach ZPORR w kwocie 15.621.334,41 zł, natomiast całkowity koszt projektu wyniósł 26.295.416,82 zł. Celem projektu było podniesienie atrakcyjności Wąbrzeźna i Powiatu Wąbrzeskiego poprzez poprawę powiązań komunikacyjnych z ośrodkami regionalnymi. W ramach projektu wybudowano obwodnicę miasta Wąbrzeźna o długości 7,77 km. Budowa obwodnicy objęła takie inwestycje jak: budowa jezdni, poboczy, skrzyżowań, budowę systemu odwodnienia, budowę oświetlenia ulicznego, przebudowę kolizji z istniejącym uzbrojeniem oraz projekt organizacji ruchu sygnalizacji świetlnej. Miała na celu podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej powiatu wąbrzeskiego i miasta Wąbrzeźno oraz poprawę powiązań komunikacyjnych z ośrodkami regionalnymi, co może przyczynić się w przyszłości do zwiększenia możliwości równomiernego rozwoju gospodarczego. Wybudowana obwodnica znacznie zwiększyła poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego mieszkańców jak i użytkowników dróg w powiecie, jak i w samym mieście poprzez zmniejszenie wskaźnika wypadków dużo wyższego w Powiecie Wąbrzeskim niż w reszcie kraju. Znaczne obniżenie natężenia ruchu pozwoli na ponowne przystosowanie i lepsze użytkowanie przestrzeni miejskiej, zwiększenie ilości miejsc parkingowych,

zwiększenie ilości deptaków i miejsc użyteczności publicznej, co bezpośrednio przełoży się na łatwiejszy dostęp mieszkańców i przedsiębiorców do centrum miasta. Jednocześnie ilość osób narażonych na szkodliwe i negatywne skutki oddziaływania dużego natężenia ruchu drogowego zmniejszy się ponad dziesięciokrotnie (z ok. 3-4 tys. do 200-300), co w dużym stopniu podniesienie komfort życia mieszkańców oraz atrakcyjność turystyczną samego Wąbrzeźna. Zbudowana obwodnica doprowadzi w przyszłości do zwiększenia możliwości wyboru dróg dojazdowych do przyszłej autostrady dla mieszkańców okolicznych miejscowości leżących od strony południowo – wschodniej Wąbrzeźna.

Biorąc pod uwagę efekty jakie zostały osiągnięte w wyniku realizacji projektów z zakresu infrastruktury drogowej i transportu publicznego, dokonano analizy zagregowanych wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania. Efekty realizacji projektów ZPORR w postaci zagregowanych wskaźników dotyczą projektów zakończonych w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim jak również projektów, których realizacja trwa nadal w 2008 roku.

W trakcie realizacji projektów z zakresu infrastruktury drogowej i transportu publicznego w ramach Działania 1.1 ZPORR osiągnięto efekty głównie w postaci zmodernizowanych dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich (od początku realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim zmodernizowano 34,08 km dróg co stanowi 26,42% realizacji tego wskaźnika w odniesieniu do wartości założonych dla całej Polski), od początku realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim wybudowano 10,17 km nowych dróg, co stanowi 14,53% wykonania tego wskaźnika dla kraju. Od momentu uruchomienia Programu sfinansowano 2 projekty z zakresu poprawy transportu publicznego, co stanowi 22,22% wykonania tego wskaźnika dla kraju.

Należy zwrócić uwagę, iż znacząco zwiększyła się powierzchnia terenów inwestycyjnych, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektów ZPORR z zakresu infrastruktury drogowej i transportu publicznego. Efekt ten obrazuje wartość i stopień osiągnięcia tego wskaźnika od początku realizacji Programu – 227,36 ha, co stanowi 59,83% realizacji tego wskaźnika w odniesieniu do wartości założonych dla całej Polski. Do osiągnięcia tego efektu przyczyniły się projekty realizowane głównie przez miasto Toruń oraz powiat grudziądzki. Zwiększenie wartości tego wskaźnika o 27,80 ha nastąpi w przypadku osiągnięcia w 100% w/w wskaźnika w trakcie zrealizowania projektu pod nazwą „Budowa drogi zbiorczej Droga Łąkowa w Grudziądzu” przez Miasto Grudziądz.

Projekty realizowane w ramach Działania 1.1 ZPORR z zakresu infrastruktury drogowej i transportu publicznego wypełniają cele określone dla tego Działania w Uzupełnieniu ZPORR. Głównymi celami zrealizowanych projektów są przede wszystkim podniesienie atrakcyjności

inwestycyjnej miast, gmin i powiatów poprzez poprawę funkcjonowania i jakości infrastruktury drogowej.

Inwestycje drogowe podejmowane w ramach ZPORR stwarzają możliwości lokalizacji wokół arterii miejskich specjalnych stref ekonomicznych oraz nowych inwestorów. Tereny przyległe do wybudowanych i zmodernizowanych dróg stają się bardziej dostępne i atrakcyjne społeczno – gospodarczo pod względem inwestycyjnym.

Projekty ZPORR, które mają na celu inwestycje w infrastrukturę drogową z reguły wpływają na poprawę dostępności komunikacyjnej regionów oraz na szybsze i bezpieczniejsze powiązania między ośrodkami centralnymi. Rozbudowa infrastruktury drogowej w wyniku realizacji projektów z Działania 1.1 ZPORR przyczyniła się przede wszystkim do poprawy dostępności dojazdów do aglomeracji, miast, a także do osiedli i miasteczek. Zakładamy, że dzięki temu zwiększy się także atrakcyjność inwestycyjna terenów przeznaczonych pod budownictwo mieszkaniowe.

W stopniu znacznym projekty ZPORR przyczyniły się do rozbudowy, modernizacji oraz zwiększenia bezpieczeństwa infrastruktury drogowej głównie przez budowę obwodnic, tras oraz dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Takie inwestycje pośrednio mają wpływ również na podniesienie atrakcyjności turystycznej miast i regionów, a także na zmniejszenie strat wynikających z czasu postoju w korkach, spalania i emisji dodatkowej ilości paliwa, a co za tym idzie degradacji środowiska. Pośrednio projekty z zakresu infrastruktury drogowej i transportu publicznego w przyszłości zapewne przyczynią się do rozwoju gospodarczego małych przedsiębiorstw, gdyż poprawa elementów infrastruktury drogowej usprawni ruch między regionami.

Kwestie związane z ochroną środowiska są przede wszystkim regulowane przez Działanie 1.2 ZPORR. W ramach tego Działania w województwie kujawsko – pomorskim w 2007 roku zrealizowano 9 projektów. Istotne jest jednak określenie wpływu wszystkich projektów zrealizowanych z zakresu infrastruktury drogowej na ochronę środowiska naturalnego. Projekty realizowane w ramach Działania 1.1 ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim mają w dużej mierze pozytywny wpływ na środowisko poprzez zmniejszenie emisji hałasu i poprawę warunków aerasanitarnych, a także poprawę bezpieczeństwa podróżujących i mieszkańców terenów przyległych do obszarów na których dokonywane są inwestycje. W związku z budową tras i obwodnic zmniejsza się emisja hałasu i spalin pojazdów poruszających się po drogach prowadzących przez centra miast, gdyż zostaje tam ograniczony ruch pojazdów. Z drugiej jednak strony dochodzi do zwiększenia emisji hałasu i spalin na



terenach, w których podjęto inwestycje budowy i modernizacji dróg, gdyż zwiększa się przepustowość tych dróg. Realizacja inwestycji spowodowała też zmiany w środowisku przyrodniczym na terenach objętych inwestycjami, gdyż w większości przypadków ulegają przekształceniu pasy gruntów pod nowe drogi lub tereny przeznaczone pod nowe jezdnie, skrzyżowania itp. Najważniejszym jednak efektem realizacji projektów z zakresu infrastruktury drogowej jest zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców terenów objętych inwestycjami, a także podróżujących.

Poddziałanie 1.1.2 dotyczy infrastruktury transportu publicznego. W ramach tego Poddziałania w województwie kujawsko – pomorskim zostały w 2007 roku zrealizowane 2 projekty. Cele tych projektów założone do realizacji były zgodne z celami ZPORR oraz „Strategią Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2020”. Główne efekty powstałe w wyniku realizacji tych projektów dotyczyły przede wszystkim poprawy miejskiego systemu transportu publicznego w miastach województwa kujawsko – pomorskiego. Poprawa ta była niezbędna do zwiększenia atrakcyjności miast jako miejsc rozwoju działalności gospodarczych, a także przyczyniła się do poprawy warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu i społecznemu, poprzez polepszenie jakości funkcjonowania systemu transportu publicznego. Efekty widoczne w wyniku realizacji tych projektów to przede wszystkim wzrost liczby osób zadowolonych z obsługi, korzystających ze środków komunikacji publicznej, skrócenie średniego czasu przejazdu między dwoma punktami sieci, redukcja kosztu pasażerokilometra. Realizacja projektów z zakresu transportu publicznego miała także nieznaczny wpływ na osiągnięte efekty w postaci zwiększenia atrakcyjności nowych i istniejących terenów inwestycyjnych przez usprawnienie dostępu do nich, ułatwienia dostępu do pracy oraz obiektów edukacji, sportu i usług, zwiększenia atrakcyjności miast jako miejsc rozwoju działalności gospodarczej.

Jak wynika z badań efekty realizacji projektów są znacznie bardziej widoczne lokalnie i w większości przypadków nie mają szerszego przełożenia i wpływu na układ komunikacyjny całego województwa.

W ramach Działania 1.1 wystąpiły projekty, które oddziałują na funkcjonowanie infrastruktury drogowej i transportu publicznego w całym województwie w sposób ważny i istotny. Należą do nich: wybudowana obwodnica miasta Wąbrzeźno oraz pozostająca w budowie trasa W-Z w Bydgoszczy.

#### 4.5.2 Wpływ projektów ZPORR na rozwój infrastruktury ochrony środowiska

Celem Działania 1.2 *Infrastruktura ochrony środowiska* było ograniczenie ilości zanieczyszczeń przedostających się do powietrza, wód i gleb, poprawa stanu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego, zwiększenie wykorzystania energii pochodzących ze źródeł odnawialnych, a także poprawa zarządzania środowiskiem. Zrealizowane projekty z zakresu ochrony środowiska docelowo mają poprawić stan środowiska naturalnego, warunki życia mieszkańców oraz stworzyć korzystne warunki dla rozwoju przedsiębiorstw działających zgodnie z zasadami poszanowania środowiska. Realizacja projektów powinna przyczynić się również do osiągnięcia standardów w zakresie ochrony środowiska zawartych w dyrektywach unijnych przeniesionych na grunt polskiego prawa.

Projekty z Działania 1.2. realizowane w ramach ZPORR wpisują się w „Strategię Rozwoju Województwa”, w priorytetowy obszar działań 2 tj. unowocześnienie struktury funkcjonalno – przestrzennej. Zrealizowane projekty miały swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w celu operacyjnym dotyczącym rozwoju i unowocześniania pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa, tj. z zakresu:

- budowy i unowocześniania sieci i urządzeń dla zaopatrzenia mieszkańców regionu w wodę pitną wysokiej jakości,
- budowy, rozbudowy i modernizacji systemów i urządzeń odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz rozbudowy kanalizacji deszczowej,
- unowocześniania systemu gospodarowania odpadami stałymi, w tym organizacji odbioru i wywozu odpadów na składowiska, segregacji odpadów i recykling, likwidacji i rekultywacji składowisk wypełnionych i nieużytkowanych, nie odpowiadających normom, w tym mogiłników.

Według Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego, walory i bogate zasoby środowiska przyrodniczego oraz zróżnicowanie krajobrazowe województwa kujawsko – pomorskiego postrzegane są jako cechy atrakcyjności obszaru, jako wyznaczniki jego konkurencyjności.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko – Pomorskiego w swoich zapisach określa, że zagospodarowanie infrastruktury wodno – ściekowej, pomimo sukcesywnej poprawy, nie jest nadal wystarczające dla zadowalającej redukcji niekorzystnych wpływów działalności człowieka na środowisko. Odzwierciedleniem tego stanu rzeczy jest stan czystości wód. Głównym problemem gospodarki wodnej jest brak dostatecznej ilości sieci kanalizacyjnej i niewykorzystane moce przerobowe

oczyszczalni ścieków, które wymagają systematycznej modernizacji.

Stosunkowo dobrze rozwinięta jest infrastruktura zaopatrzenia ludności w wodę: stacje ujmowania i uzdatniania wody, sieci wodociągowe. Liczne jej elementy ze względu na zużycie techniczne wymagają jednak modernizacji.

W ramach Działania 1.2 zostało zawartych 9 umów o łącznej wartości dofinansowania 39.898.226,17 zł, co stanowiło 88,93% dostępnej alokacji na lata 2004-2006. Beneficjentami realizującymi projekty w ramach tego Działania są głównie jednostki samorządu terytorialnego (6 projektów). Do pozostałych Beneficjentów należą: samorządy gmin lub związek samorządów gmin (2 projekty) oraz spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (1 projekt).

Projekty w ramach Działania 1.2. były realizowane w 9 powiatach, tj. inowrocławskim, żnińskim, lipnowskim, włocławskim, świeckim, chełmińskim, tucholskim, m. Bydgoszcz, m. Toruń. W każdym z tych powiatów realizowany był jeden projekt. Najwięcej projektów w ramach tego Działania było wykonanych z zakresu oczyszczania ścieków (6 projektów). Pozostałe projekty były realizowane z zakresu utylizacji i zagospodarowania odpadów komunalnych i przemysłowych (w tym odpadów szpitalnych i niebezpiecznych) – 2 projekty, ochrony, poprawy i odtworzenia środowiska naturalnego (1 projekt), oraz wody pitnej (pobór, przechowywanie, uzdatnianie i dystrybucja) – 1 projekt. Jeden projekt realizowany był z dwóch zakresów tj. oczyszczania ścieków oraz dostarczania wody.

Wśród zestawionych wzorcowych projektów przez Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy realizowanych w 2007 roku zostały wyróżnione dwa projekty obejmujące zakres infrastruktury ochrony środowiska tj. „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej elementem ochrony Borów Tucholskich i zlewni rzeki Brdy” oraz „Modernizacja urządzeń ochrony przeciwpowodziowej w dolinie Sartowice – Nowe”. Wartość całkowita projektu „Uporządkowanie gospodarki wodno-ściekowej elementem ochrony Borów Tucholskich i zlewni rzeki Brdy” realizowanego przez Przedsiębiorstwo Komunalne w Tucholi sp. z o.o. wyniosła 13.475.735,28 zł, z czego wartość 9.750.265,43 zł stanowiła dofinansowanie z EFRR. Jest to projekt o największej wartości dofinansowania z EFRR wśród wszystkich realizowanych projektów w ramach działania 1.2. Głównym celem projektu jest obniżenie zanieczyszczenia środowiska, jego ochrona, zwiększenie dostępności usług turystycznych, poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz ograniczenie bezrobocia. Realizacja projektu przyczyniła się do zwiększenia szans ustanowienia Rezerwatu Biosfera Bory Tucholskie, stwarzając preferencję zarówno do rozwoju określonych funkcji tj. np. turystyka krajoznawcza,

agroturystyka, rolnictwo ekologiczne, jak i do pozyskiwania środków na inwestycje proekologiczne realizowane w regionie. Projekt przyczynił się również do wzrostu standardu życia społeczeństwa oraz świadczenia usług w zakresie gospodarki wodnościekowej na wysokim poziomie.

W trakcie jednego z indywidualnych wywiadów pogłębionych wskazano, że projekt ten może stać się w przyszłości dobrym przykładem dla innych regionów z zakresu realizacji projektów z ochrony środowiska.

Wśród inwestycji poprawiających lokalną infrastrukturę na uwagę zasługuje budowa składowiska odpadów komunalnych wraz z segregacją oraz kompostowaniem odpadów mineralnych realizowana przez miasto Lipno<sup>2</sup>. Projekt ten jest drugą inwestycją realizowaną w województwie kujawsko – pomorskim pod względem wielkości dofinansowania z EFRR w ramach Działania 1.2. Wartość całkowita przedsięwzięcia projektu wyniosła 10.633.748,35 zł, z czego wartość 7.164.574,09 zł stanowiła dofinansowanie z EFRR. Celem bezpośrednim inwestycji było uporządkowanie gospodarki odpadami na terenie Gminy Miasta Lipno oraz w przyszłości gmin uczestniczących w porozumieniu międzygminnym dotyczącym wprowadzenia segregacji odpadów na ich terenach. Wyposażenie składowiska w nowoczesne technologie i maszyny pozwoli obsługiwać procesy technologiczne na terenie składowiska, oczyszczalni ścieków oraz na terenie miasta Lipna. Realizacja projektu przyczyni się także do zwiększenia „świadomości ekologicznej” mieszkańców poprzez dwukrotne zwiększenie liczby osób objętych selektywną zbiórką odpadów (z 32 tys. osób w roku 2004 do 64 tys. osób w roku 2008 – według założeń sprawozdania końcowego z realizacji projektu) oraz dwukrotnie większą ilością odpadów poddawanych segregacji (z 11 ton/dzień do 22 ton/dzień – według założeń sprawozdania końcowego z realizacji projektu).

Uwzględniając sprawozdanie z realizacji programu za rok 2007 w województwie kujawsko – pomorskim od początku realizacji Programu w ramach Działania 1.2 zakończono realizację 5 projektów (tzn. przeprowadzono kontrolę oraz zrealizowano wnioski o płatność końcową) na kwotę dofinansowania 18.323.904,14 zł, co stanowi 40,84% alokacji na lata 2004-2006.

Biorąc pod uwagę zagregowane wskaźniki osiągnięć projektów, które zostały uwzględnione w rocznym sprawozdaniu z realizacji ZPORR, od początku realizacji programu zostały osiągnięte następujące wskaźniki:

*Wskaźniki produkcji:*

---

- długość sieci kanalizacyjnych - 63,13 km, co stanowi 14,55 % realizacji wskaźnika w skali ogólnopolskiej,
- liczba finansowanych projektów selektywnej zbiórki odpadów, składowania odpadów i recyklingu oraz projektów gospodarki odpadami komunalnymi – 2 szt., co stanowi 8,70 % realizacji wskaźnika w skali kraju.

*Wskaźniki oddziaływania:*

- ilość ścieków odprowadzonych i oczyszczonych zgodnie z obowiązującymi standardami prawnymi - 114,06 hm<sup>3</sup>, co stanowi 2,57 % wypełnienia wskaźnika w odniesieniu do wartości ogólnopolskich,
- ilość zebranych odpadów - 482 148 t, co stanowi 7,94 % realizacji wskaźnika w skali kraju.

Do najbardziej znaczących efektów wynikających z przekazanych sprawozdań przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko – Pomorskiego w ramach Działania 1.2 należą: budowa/zmodernizowanie sieci kanalizacji sanitarnej, budowa/zmodernizowanie przepompowni ścieków, podłączenie gospodarstw domowych/ budynków do sieci kanalizacji sanitarnej, korzystanie z kanalizacji, wybudowanie sieci kanalizacji deszczowej.

Tabela 17: Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 1.2 ZPORR

Nazwa wskaźnika (wg. dokumentacji projektowej)	Rodzaj wskaźnika	Liczba wskazań w projektach	Agregacja	Jednostka miary
1. Długość wybudowanej/zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej	produktu	7	112,19	km
2. Liczba gospodarstw domowych/ budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej	rezultatu	6	7910	szt
3. Liczba wybudowanych/zmodernizowanych przepompowni ścieków	produktu	6	87	szt
4. Liczba osób korzystających z sieci kanalizacyjnej	rezultatu	4	25718	osoby
5. Długość wybudowanej sieci kanalizacji deszczowej	produktu	4	6,92	km

Zródło: opracowanie własne

Zakładane wskaźniki realizacji większości projektów zostały osiągnięte w 100%, a nawet część wskaźników osiągnięto w wysokości ponad 100%. Należy zwrócić uwagę na wskaźnik rezultatu w postaci liczby gospodarstw domowych/ budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej, który w przypadku projektu realizowanego przez Przedsiębiorstwo Komunalne w Tucholi sp. z o.o. został osiągnięty w wysokości 116,5%.

---

Wykonanie większości wskaźników rezultatu w ramach projektu realizowanego w gminie Tuchola w wysokości ponad 100% wynika ze zrealizowanych w latach 2004-2007 przez Gminy: Tuchola, Cekcyn i Kęsowo innych inwestycji wodno – kanalizacyjnych.

Projekt w Lipnie był jedynym projektem realizowanym z zakresu utylizacji i zagospodarowania odpadów komunalnych i przemysłowych (w tym odpadów szpitalnych i niebezpiecznych). Pomimo, że był to drugi projekt pod względem wielkości dofinansowania z EFRR, nie udało się osiągnąć wszystkich zakładanych wskaźników rezultatu. Jedynie wskaźnik produktu: liczba zakupionych pojemników do selektywnej zbiórki odpadów został w pełni osiągnięty. Według przyjętych założeń w sprawozdaniu końcowym z realizacji projektu przyczyną niewypełnienia wszystkich wskaźników były opóźnienia w realizacji projektu. Osiągnięcie docelowych wartości wskaźników planowane jest na III kwartał 2008 roku.

Jeden z uczestników zogniskowanego wywiadu grupowego wyraził swoje zdanie, iż projekty realizowane w ramach Działania 1.2 ZPORR zintensyfikowały działania w zakresie ochrony środowiska w województwie. Na poparcie tego stwierdzenia należy wskazać, iż efekt w postaci 112,19 km wybudowanej bądź zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej stanowi 25,85% realizacji tego wskaźnika, w odniesieniu do wartości określonej do osiągnięcia w całym kraju.

Wszystkie projekty objęte Działaniem 1.2 są zgodne z celami polityki ekologicznej państwa. Projekty realizowane z zakresu gospodarki ściekowej oraz gospodarki odpadami przyczyniły się do poprawy stanu środowiska gruntowo – wodnego, do zmniejszenia zanieczyszczenia wód powierzchniowych i gruntowych oraz zmniejszenia zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego. Ponadto w wyniku realizowanych przedsięwzięć w ramach Działania 1.2 poprawił się stan sanitarno – higieniczny obszaru, na którym były realizowane projekty oraz jakość życia mieszkańców. Niewątpliwie zrealizowane projekty przyczyniają się do poprawy warunków przyrodniczych na obszarach szczególnie atrakcyjnych przyrodniczo.

---

#### 4.5.3 Wpływ projektów ZPORR na rozwój regionalnej infrastruktury społecznej

Projekty z zakresu regionalnej infrastruktury społecznej realizowane były w ramach Działania 1.3 *Regionalna infrastruktura społeczna*, które składa się z dwóch Poddziałiań: 1.3.1 *Regionalna infrastruktura edukacyjna* i 1.3.2 *Regionalna infrastruktura ochrony zdrowia*.

Podstawowym celem Poddziałania 1.3.1 jest wzmocnienie roli szkół wyższych i przygotowanie ich do odegrania zasadniczej roli w procesie tworzenia konkurencyjnej gospodarki regionalnej. Niniejsze Poddziałanie jest skierowane na budowę, rozbudowę, modernizację oraz wyposażenie obiektów infrastruktury społeczno – edukacyjnej służącej do prowadzenia działalności dydaktycznej na poziomie wyższym, oraz działalności rozwojowej, naukowo – badawczej powiązanej z dydaktyką na poziomie wyższym.

Natomiast podstawowym celem Poddziałania 1.3.2 jest poprawa jakości usług medycznych świadczonych przez wysokospecjalistyczne zakłady opieki zdrowotnej. Niniejsze Poddziałanie jest skierowane na: przebudowę, modernizację i wyposażenie obiektów infrastruktury ochrony zdrowia o znaczeniu regionalnym.

Beneficjentami realizującymi projekty w ramach Działania 1.3 są głównie jednostki samorządu terytorialnego. Do pozostałych beneficjentów należą: jednostki służby zdrowia, uczelnie wyższe oraz jednostki kultury.

Największą aktywnością jeśli chodzi o ilość zrealizowanych projektów w ramach Poddziałania 1.3.1 wykazały się szkoły wyższe skupione w Mieście Bydgoszcz, które zrealizowały 2 projekty: „Rozbudowa Laboratorium Mikotoksyn Akademii Bydgoskiej o część audytoryjno – konferencyjną” oraz „Budowa części dydaktycznej Regionalnego Centrum Innowacyjności przy ATR w Bydgoszczy”.

Gmina Miasta Toruń zrealizowała projekt: „Rozbudowa Wydziału Matematyki i Informatyki UMK oraz Regionalnego Studium Edukacji Informatycznej”, natomiast Gmina Miasta Włocławek wdrożyła projekt: „Rozbudowa i przebudowa zespołu budynków Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej we Włocławku”.

Jeśli chodzi o ilość zrealizowanych projektów w ramach Poddziałania 1.3.2 największą

aktywnością wykazały się jednostki ochrony zdrowia mieszczące się w Mieście Bydgoszcz, które zrealizowały 7 projektów.

Tabela 18: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.3 ZPORR w podziale na powiaty

Poddziałanie	liczba projektów	Powiat	liczba projektów
1.3.1	4	M. Bydgoszcz	2
		M. Toruń	1
		Włocławski	1
1.3.2	11	M. Bydgoszcz	7
		M. Toruń	3
		Włocławski	1

Zródło: opracowanie własne

Wśród beneficjentów projektów w ramach Działania 1.3 ZPORR dominują wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne. Zrealizowanych przez nie zostało 9 spośród 15 projektów.

Tabela 19: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.3 ZPORR ze względu na formę prawną Beneficjenta

Poddziałanie	liczba projektów	Forma Prawna Beneficjenta	liczba projektów
1.3.1	4	SZKOŁA WYŻSZA	4
1.3.2	11	WOJEWÓDZKIE SAMORZĄDOWE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE	9
		SAMORZĄD TERYTORIALNY	1
		INNE	1

Zródło: opracowanie własne

W ramach Działania 1.3 zawartych zostało 15 umów o łącznej wartości dofinansowania z EFRR w wysokości 57.669.842,63 zł.

W ramach Poddziałania z zakresu regionalnej struktury edukacyjnej w województwie kujawsko – pomorskim zrealizowano w sumie 4 projekty na kwotę dofinansowania 34.063.277,61 zł. Natomiast w ramach Poddziałania z zakresu regionalnej infrastruktury ochrony zdrowia w tymże województwie zrealizowano łącznie 11 projektów opiewających na kwotę dofinansowania 23.606.565,02 zł.

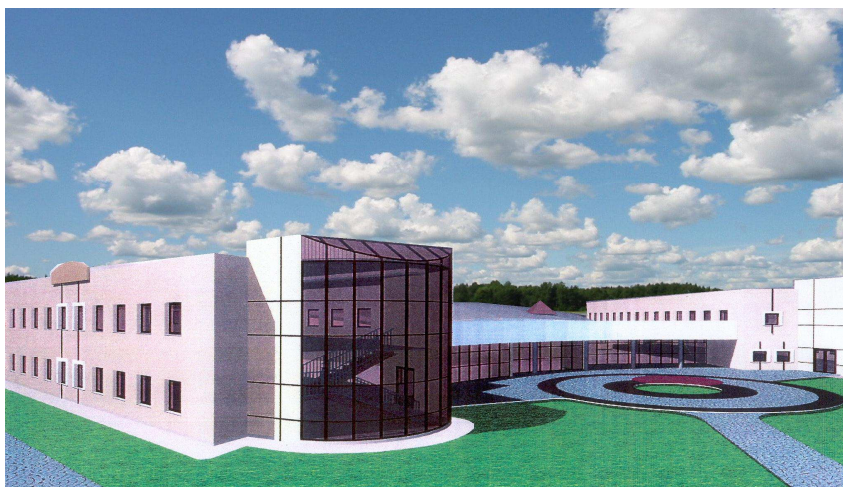


Tabela 20: Projekt o najwyższej wartości dofinansowania EFRR w ramach Działania 1.3

Projekt o najwyższej wartości dofinansowania EFRR w ramach Działania 1.3		
Tytuł projektu	Beneficjent	Wartość dofinansowania
„Budowa części dydaktycznej Regionalnego Centrum Innowacyjności przy ATR w Bydgoszczy”	Akademia Techniczno-Rolnicza im. J. J. Śniadeckich w Bydgoszczy	16 522 790,21

Źródło: opracowanie własne

Projekt o najwyższej kwocie dofinansowania został zrealizowany przez Miasto Bydgoszcz. W ramach projektu „Budowa części dydaktycznej Regionalnego Centrum Innowacyjności przy ATR w Bydgoszczy” powstał budynek przeznaczony na cele dydaktyczno – rozwojowe, w którym znajdują się: Regionalna Biblioteka i Czytelnia Techniczna, Multimedialne Centrum Kształcenia i Szkoleń, Regionalny Ośrodek Informacji Patentowej, Regionalny Ośrodek Programów Europejskich, Regionalny Ośrodek Informacji Naukowo – Technicznej oraz Biuro Monitoringu Zawodów Inżynierskich i Związanych z Rolnictwem. Podstawowym celem realizacji tego projektu była stymulacja postaw proinnowacyjnych i koordynowanie działalności innowacyjnej w województwie kujawsko – pomorskim. Cele realizacji projektu „Budowa części dydaktycznej Regionalnego Centrum Innowacyjności przy ATR w Bydgoszczy” są zgodne z celami Poddziałania 1.3.1 *Regionalna infrastruktura edukacyjna* opisanymi w Uzupełnieniu Programu ZPORR. Regionalne Centrum Innowacyjności ma wspierać i zarazem pomóc ożywić gospodarkę regionu poprzez umożliwienie i zintensyfikowanie współpracy jednostek z sektora biznesowego (firmy, organizacje gospodarcze) z jednostkami naukowo – badawczymi. Innym zadaniem jest podwyższenie jakości kształcenia oraz zacieśnianie więzi między środowiskiem akademickim i sektorem małych i średnich przedsiębiorstw. Warto zwrócić uwagę na fakt, że projekt ten jest zgodny zarówno z polityką ochrony środowiska (poprzez zagospodarowanie terenów wokół obiektu), jak również z polityką społeczeństwa informacyjnego (poprzez wyposażenie obiektu w nowoczesny sprzęt komputerowy, posiadający łącza internetowe z dostępem do sieci szerokopasmowej oraz inne nowoczesne urządzenia techniczne).



Rys. 4.2. Regionalne Centrum Innowacyjności przy ATR

*Źródło: <http://www.oferta.utp.edu.pl/>*

Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy dokonał zestawienia wzorcowych projektów ZPORR realizowanych w regionie. Spośród projektów realizowanych w ramach Działania 1.3 wyróżniony został projekt „Rozbudowa Laboratorium Mikotoksyn Akademii Bydgoskiej o część audytoryjno – konferencyjną”, którego beneficjentem jest Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. W wyniku projektu powstał obiekt służący prowadzeniu działalności dydaktycznej na poziomie wyższym oraz działalności rozwojowej i naukowo – badawczej. W budynku znajduje się sala audytoryjno – konferencyjna na 120 miejsc oraz sale dydaktyczno – seminaryjne. Warto zwrócić uwagę na fakt, że Projekt ten jest zgodny z polityką społeczeństwa informacyjnego ze względu na zastosowanie nowoczesnych technik multimedialnych wraz z wykorzystaniem e-learningu. Projekt został zakończony 12 stycznia 2007 roku, całość inwestycji została już oddana do użytku.

Innym bardzo ciekawym projektem realizowanym w ramach ZPORR jest projekt „Telemedycyna w regionie Kujawsko – Pomorskim Etap 1”. Dzięki temu projektowi zastosowane zostaną najnowocześniejsze techniki teleinformatyczne w medycynie dla potrzeb diagnostyki, konsultacji medycznych, edukacji i informacji medycznej (telediagnostyka, telekonsultacje, teledukacja oraz informacja medyczna). W projekcie bierze udział 11 największych w województwie szpitali. Najważniejszymi produktami projektu jest wyposażenie 20 ambulansów ratunkowych w zestawy monitorujące funkcje życiowe z możliwością przesyłu danych drogą radiową do ośrodka kardiologii inwazyjnej, utworzenie i wyposażenie w sprzęt i systemy informatyczne 5 regionalnych Centrów Konsultacyjno – Diagnostycznych, wyposażenie 12 ośrodków w 11 szpitalach w zestawy sprzętu do

przeprowadzania telewideo konferencji i telekonsultacji. Projekt objął 4 dziedziny medycyny: kardiologię, onkologię, pulmonologię i psychiatrię. Dzięki realizacji tego projektu zwiększyła się dostępność pacjentów do specjalistów i poprawiła jakość świadczonych usług. Wdrażanie nowych technik i technologii w medycynie powoduje powstanie nowych zawodów, nowych miejsc pracy, a także powoduje przekwalifikowanie części personelu. Należy zwrócić uwagę na fakt, że projekt ten jest zgodny z polityką ochrony środowiska (wyeliminowanie szkodliwych odczynników chemicznych dzięki zmianie techniki RTG) oraz z polityką społeczeństwa informacyjnego (spójność z działaniami dotyczącymi budowy Kujawsko – Pomorskiej Regionalnej Sieci Informacyjnej).

Diagnostując efekty realizacji projektów w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim dokonaliśmy analizy osiągniętych wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania przez beneficjentów, którzy zrealizowali bądź realizują projekty w ramach Działania 1.3.

W celu przedstawienia efektów realizacji projektów dokonaliśmy agregacji osiągniętych wskaźników.

Efekty realizacji projektów ZPORR w postaci zagregowanych wskaźników dotyczą projektów zakończonych w ramach ZPORR (zgodnie z informacjami zawartymi w sprawozdaniu rocznym z realizacji programu w województwie kujawsko – pomorskim, we wskaźnikach postępu rzeczowego realizacji ZPORR oraz w sprawozdaniach końcowych z realizacji projektów).

W ramach Działania 1.3 *Rozbudowa i modernizacja infrastruktury służącej wzmocnieniu konkurencyjności regionu* w województwie kujawsko – pomorskim zrealizowano 15 projektów. Podstawowym celem Poddziałów 1.3.1 i 1.3.2 jest wzmocnienie roli szkół wyższych i przygotowanie ich do odegrania roli kluczowej w procesie tworzenia konkurencyjnej gospodarki regionalnej oraz poprawa jakości usług medycznych świadczonych przez wysokospecjalistyczne zakłady opieki zdrowotnej. Do najbardziej znaczących efektów realizacji projektów w ramach Działania 1.3 należą: ułatwienie studentom dostępu do infrastruktury edukacyjnej, wzrost liczby studentów korzystających z infrastruktury objętej wsparciem oraz ułatwienie dostępu do nowoczesnego sprzętu medycznego.

Poniższa tabela obrazuje główne wskaźniki produktu i oddziaływania które pojawiają się w projektach Działania 1.3 ZPORR wraz z osiągniętą wartością docelową.

Tabela 21: Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 1.3 ZPORR

Nazwa wskaźnika (wg. dokumentacji projektowej)	Rodzaj wskaźnika	Agregacja	Jednostka miary
1. Powierzchnia nowych lub zmodernizowanych obiektów przeznaczonych na cele dydaktyczne	produktu	8 284	m <sup>2</sup>
2. Liczba studentów korzystających z infrastruktury objętej wsparciem	oddziaływania	1 613	osoby
3. Liczba zakupionego sprzętu medycznego dla zakładów opieki zdrowotnej	produktu	20	szt
4. Liczba wspartych obiektów opieki zdrowotnej	produktu	9	szt

Źródło: opracowanie własne

Na szczególną uwagę zasługuje stopień wypełnienia wskaźnika „Liczba wspartych obiektów opieki zdrowotnej”. W Uzupelnieniu ZPORR zakładano w skali całego kraju objęcie wsparciem 20 obiektów opieki zdrowotnej. W samym województwie kujawsko – pomorskim wspartych zostało 9 obiektów, co stanowi 45% wypełnienia tego wskaźnika w odniesieniu do wartości określonej dla całego kraju.

Dzięki realizacji ZPORR do uczelni województwa kujawsko – pomorskiego trafiło łącznie 34.063.277,61 zł w formie dofinansowania z EFRR. Dzięki tym środkom baza dydaktyczna została rozbudowana oraz wyposażona w nowoczesny sprzęt, co wpłynęło na poprawę jakości kształcenia i dostępu do wiedzy.

Projekty ZPORR wpływają na zwiększenie roli szkół wyższych w procesach rozwojowych i restrukturyzacyjnych poprzez realizację tak celu głównego Poddziałania 1.3.1, jak również celów szczegółowych.

W ramach Poddziałania z zakresu regionalnej infrastruktury ochrony zdrowia w województwie kujawsko – pomorskim zrealizowano łącznie 11 projektów opiewających na kwotę dofinansowania 23.606.565,02 zł. Dzięki tym funduszom placówki służby zdrowia w regionie mogły zakupić nowoczesny sprzęt medyczny i zaoferować pacjentom lepszą opiekę i diagnostykę. Dzięki funduszom ZPORR zakupiono m.in. USG z Dopplerem, system radiografii cyfrowej oraz ambulansy reanimacyjne. Leczenie i diagnostyka wielu chorób możliwa jest jedynie w dobrze wyposażonych wysokospecjalistycznych szpitalach, które dysponują wystarczającą ilością najwyższej jakości sprzętu medycznego.

Projekty ZPORR wpływają przede wszystkim na rozwój infrastruktury ochrony zdrowia w procesach rozwojowych i restrukturyzacyjnych jak również na poprawę jakości świadczonych usług medycznych poprzez modernizację obiektów ochrony zdrowia, zakup nowoczesnego sprzętu oraz skrócenie czasu oczekiwania na specjalistyczne badania medyczne.

Jak wynika z powyżej przedstawionych przykładów, dzięki realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim nastąpiła poprawa w dostępie mieszkańców do obiektów przeznaczonych na cele dydaktyczne (przede wszystkim dzięki rozbudowie bądź modernizacji obiektów) oraz do specjalistycznych usług medycznych (głównie dzięki zakupowi nowego sprzętu).

#### 4.5.4 Wpływ projektów ZPORR na rozwój infrastruktury kulturalnej i turystyczno – sportowej



Rys. 4.3. Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu

źródło: [www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl](http://www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl)

Rząd Polski wiąże duże nadzieje z rozwojem turystyki. Jest ona bowiem motorem gospodarczym” wielu regionów kraju. Dzięki podniesieniu dynamiki wzrostu branży turystycznej i okołoturystycznej wzrośnie ilość miejsc pracy, powstaną nowe formy działalności, zostanie zmodernizowana dotychczasowa baza turystyczna i kulturalna.

Polska posiada duży potencjał umożliwiający rozwój turystyki. Doskonale zachowane środowisko, bogactwo fauny i flory, wielokulturowość i ciekawe tradycje stwarzają doskonałą możliwość do realizacji Działania 1.4 *Rozwój turystyki i kultury* realizowanego w ramach ZPORR.

Do głównych celów Działania 1.4 należą:

- wzrost roli kultury i turystyki jako czynników stymulujących rozwój społeczny i gospodarczy regionów z uwzględnieniem potrzeby zapewnienia zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska;
- ułatwienie dostępu do atrakcji, obiektów turystycznych i kulturalnych;
- wydłużenie sezonu turystycznego, zapewnienie całorocznych atrakcji.

W województwie kujawsko – pomorskim w ramach Działania 1.4 ZPORR zostały zrealizowane 4 projekty. Projekty w ramach Działania 1.4 realizowane były przez jednostki samorządu terytorialnego – 2 projekty oraz wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne – 2 projekty. Dwa projekty w ramach tego Działania zrealizowało Miasto Toruń. Pozostałe były realizowane przez Miasto Bydgoszcz oraz powiat chełmiński.

Tabela 22: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.4 ZPORR w podziale na powiaty

Działanie	liczba projektów	Powiat	liczba projektów
1.4	4	M. Toruń	2
		M. Bydgoszcz	1
		chełmiński	1

Źródło: opracowanie własne

Tabela 23: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.4 ZPORR ze względu na formę prawną Beneficjenta

Działanie	liczba projektów	Forma Prawna Beneficjenta	liczba projektów
1.4	4	SAMORZĄD TERYTORIALNY	2
		WOJEWÓDZKIE SAMORZĄDOWE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE	2

Źródło: opracowanie własne

Zrealizowane projekty z zakresu infrastruktury turystyczno – sportowej przyczyniły się głównie do zwiększenia znaczenia kultury i turystyki jako czynników stymulujących rozwój społeczno – gospodarczy oraz zwiększenie ruchu turystycznego, poprzez zachowanie i odbudowę zabytkowej architektury miast.

Z informacji zawartych w sprawozdaniu z realizacji Programu ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim za rok 2007 wynika, że na realizację projektów z zakresu rozwoju turystyki, kultury i sportu w ramach Działania 1.4 zaangażowano łączną wartość dofinansowania w wysokości 38.053.973,93 zł.

Projekt „Projektowanie i budowa Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu” uzyskał dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach ZPORR, Priorytet I, Działanie 1.4 *Rozwój turystyki i kultury*. Projekt ten jest w fazie dalszej realizacji, jednocześnie jest to



najdroższa inwestycja w ramach tego Działania. Wartość projektu określono na 46.717.400,00 zł, a otrzymane dofinansowanie z EFRR wynosi 29.950.200,00 zł. Głównym celem projektu jest powstanie Centrum Sztuki Współczesnej o znaczeniu nie tylko lokalnym czy regionalnym, ale także krajowym i międzynarodowym. Zrealizowanie projektu przyczyni się do wzrostu znaczenia kultury w regionie oraz wydłuży średni czas pobytu turystów w Toruniu, co pozytywnie wpłynie na wzrost zatrudnienia w sektorze usług kulturalno – turystycznych. Centrum Sztuki Współczesnej w swych założeniach ma stać się jeszcze jedną atrakcją Torunia. Jest to miasto zabytkowe, chętnie odwiedzane przez młodzież szkolną, turystów krajowych i zagranicznych. Dogodne położenie Centrum Sztuki Współczesnej, bardzo blisko Starówki i głównych atrakcji Torunia zapewnia swobodny dostęp odwiedzającym.

Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy dokonał zestawienia projektów realizowanych w ramach ZPORR według kryteriów dotyczących atrakcyjności projektu, innowacyjności, bezproblemowej realizacji, interesującej tematyki itp. i dokonał subiektywnej oceny tych projektów, zestawiając je w listę tak zwanych projektów wzorcowych.

W ramach Działania 1.4 ZPORR za projekt wzorcowy w 2006 roku uznano „Rewitalizację zabytków architektury miasta Chełmna – I etap”, którego realizatorem było Miasto Chełmno. Projekt otrzymał dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w ramach ZPORR w kwocie 2.935.957,73 zł, natomiast całkowity jego koszt wyniósł 3.947.542,31 zł.

Chełmno nad Wisłą może poszczycić się bogatą historią oraz cennymi zabytkami architektury., które są jedną z największych atrakcji turystycznych miasta i przyciągają wielu turystów. Zabytki te jednak wymagają dużych nakładów na ich renowację i rewitalizację. Realizacja projektu stanowiła I etap inicjatywy z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego miasta Chełmna i wykorzystania jego walorów dla celów turystycznych.

Celem „Rewitalizacji zabytków architektury miasta Chełmna – I etap” było głównie zwiększenie znaczenia kultury i turystyki, a także zwiększenie ruchu turystycznego poprzez zachowanie i odbudowę zabytkowej architektury miasta.

Zakres rzeczowy realizowanego projektu obejmował szereg prac remontowo – konserwatorskich (dane na podstawie informacji zawartych na stronie internetowej: [www.chelmno.pl](http://www.chelmno.pl)) takich jak np:

- prace remontowo-konserwatorskie murów miejskich na odcinkach: IV pomiędzy ul. Wodną a Bramą Grudziądzką oraz VI pomiędzy ul. Wodną a ul. Toruńską
- prace remontowo-konserwatorskie polegające na wzmocnieniu konstrukcji więźby dachowej,



wymianie ceramicznego pokrycia dachowego oraz remoncie przypór w kościele poddominikańskim p.w. św. Piotra i Pawła

- prace adaptacyjne w celu udostępnienia wieży kościoła Farnego dla turystów, itp.

Biorąc po uwagę efekty jakie zostały osiągnięte w wyniku realizacji projektów z zakresu infrastruktury turystyczno – sportowej przeanalizowane zostały zagregowane wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania.

Efekty realizacji projektów ZPORR w postaci zagregowanych wskaźników dotyczą projektów zakończonych w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim jak również projektów, których realizacja trwa nadal w 2008 roku.

W trakcie realizacji projektów z zakresu infrastruktury turystyczno – sportowej w ramach Działania 1.4 ZPORR osiągnięto efekty głównie w postaci zorganizowanych imprez/wydarzeń kulturalnych (wystaw, spektakli, itp.) w obiektach zabytkowych oraz nowych i zmodernizowanych obiektach infrastruktury kulturalnej (od początku realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim zorganizowano 92 imprezy/wydarzenia kulturalne, co stanowi aż 613,33% realizacji tego wskaźnika w odniesieniu do wartości założonych dla całej Polski). Ponadto zwiększyła się liczba nowych przedsiębiorstw w obszarze kultury, turystyki, sportu i rekreacji i od początku uruchomienia Programu ZPORR wyniosła 1349 sztuk, co stanowi 68% wykonania tego wskaźnika dla kraju.

Innymi efektami zaobserwowanymi w wyniku realizacji projektów w ramach Działania 1.4 ZPORR są: zwiększenie liczby finansowania projektów z zakresu kultury i turystyki, wzrost powierzchni nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej, sportowej lub służącej aktywnym formom wypoczynku (od początku realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim powierzchnia tych obiektów wyniosła 11731,66 m<sup>2</sup> co stanowi 9,78% realizacji tego wskaźnika w odniesieniu do wartości założonych dla całej Polski).

Projekty realizowane w ramach Działania 1.4 ZPORR z zakresu infrastruktury kulturalnej i turystyczno – sportowej wypełniają cele określone dla Działania w Uzupełnieniu ZPORR. Głównym celem zrealizowanych projektów jest przede wszystkim zwiększenie znaczenia kultury i turystyki jako czynnika stymulującego rozwój społeczno – gospodarczy. Realizacja projektów z zakresu infrastruktury turystyczno – sportowej przyczyniła się również pośrednio do zwiększenia ruchu turystycznego na obszarach objętych inwestycją głównie poprzez zachowanie i odbudowę zabytkowej infrastruktury miasta oraz budowę obiektów użyteczności publicznej (np. CSW).

---

W wyniku realizacji 4 projektów w ramach Działania 1.4 ZPORR można zaobserwować nieznaczny wzrost znaczenia regionu pod względem koncentracji inwestycji i działalności gospodarczej, społecznej, turystycznej i kulturalnej. Ze względu na niewielką liczbę projektów realizowanych w ramach infrastruktury turystyczno – sportowej trudno mówić o znaczącym wzroście w tych obszarach. Projekty w ramach Działania 1.4 realizowane były z zakresu renowacji, rewitalizacji, modernizacji obiektów kultury – do tych projektów można zaliczyć m.in. projekt pt. „INFOREN - informatyzacja i renowacja Filharmonii – Centrum Muzyki Europy Środkowej i Wschodniej”, którego beneficjentem jest Filharmonia Pomorska im. Ignacego Jana Paderewskiego w Bydgoszczy. W ramach tego projektu zmodernizowano infrastrukturę „wiekowego” gmachu oraz zakupiono instrumenty muzyczne. W projekcie, w najbliższym czasie, powstanie także Elektroniczne Centrum Wspomagania Informacji, dzięki któremu bydgoska filharmonia obecna będzie na stronach internetowych centrów dystrybucji informacji kulturalnych całego świata. Projekt bez wątpienia ma duży wpływ na poprawę wizerunku miasta Bydgoszczy, gdyż blisko 50 letni obiekt zmienił swój wygląd a także stał się funkcjonalny i bardziej nowoczesny. Zakupione instrumenty znacznie zwiększyły jakość „impres kulturalnych”, co bez wątpienia ma wpływ na zwiększenie liczby osób odwiedzających Filharmonię oraz jednocześnie miasta Bydgoszcz.

Atrakcyjność terenów inwestycyjnych podniosła się również dzięki realizacji projektu pt. „Projektowanie i budowa Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu”, którego realizatorem jest Gmina Miasta Toruń. Ze względu na powstanie nowego obiektu o tak dużym znaczeniu kulturalnym przypuszczamy, że wzrośnie atrakcyjność terenów bezpośrednio związanych z inwestycją, a także atrakcyjność już i tak zróżnicowanego pod względem społeczno – gospodarczym Torunia. Budynek Centrum posiada pięć kondygnacji w tym jedną podziemną. Jest to pierwsze w Polsce muzeum najnowszej sztuki powstałe po II wojnie światowej. Projekt ze względu na swój charakter zapewne w przyszłości przyczyni się głównie do wzrostu znaczenia kultury w regionie. Zakładamy, że ze względu na swoją lokalizację (obrzeże toruńskiej Starówki) Centrum w najbliższym czasie przyczyni się do wzrostu koncentracji wokół niego inwestycji i działalności gospodarczej, kulturalnej, społecznej i turystycznej, co jednocześnie może doprowadzić do nieznacznego wydłużenia średniego czasu pobytu turystów w Toruniu.

Przykładem szczególnej dbałości o dziedzictwo kulturowe jest realizacja projektu pod nazwą: „Rewitalizacja zabytków architektury miasta Chelмна – I etap”. Projekt przyczynił się do wzrostu

znaczenia regionu. Ze względu na poddanie renowacji i rewitalizacji zabytków Chelмна wzrosła atrakcyjność terenów dla przyszłych inwestorów oraz dla turystów, którzy teraz będą chętniej chcieli odwiedzać miasto. Być może projekt ten nie poprawił wizerunku całego województwa kujawsko – pomorskiego, ale bez wątpienia znacznie przyczynił się do ugruntowania opinii na temat Chelмна jako „miasta zabytków i zakochanych”.

Dziedzictwo kulturowe to nie tylko dbałość i ochrona zasobów rzeczy nieruchomych i ruchomych, ale także kultywowanie wartości związanych z tymi rzeczami tj. wartości duchowe, zjawiska historyczne i obyczajowe a także przekazywanie tego „inwentarza” następnym pokoleniom. Projekt pt.: „Wielokulturowość - tolerancja - integracja - modernizacja Muzeum Etnograficznego w Toruniu” jest przykładem troski o kwestie związane z wielokulturowością, tolerancją i integracją, a także szanse wzmocnienie poczucia przynależności do regionu.

Obecnie, Muzeum prowadzi systematyczną, różnorodną działalność popularyzacyjną i edukacyjną. Spośród kilkunastu cyklicznych imprez Międzynarodowe Spotkania Kapel Ludowych, Festiwal Folkloru Miejskiego oraz Święto Piernika znalazły się w kalendarzu ogólnopolskich wydarzeń kulturalnych. Wpływ projektu na rozwój kultury województwa kujawsko – pomorskiego jest bez wątpienia ogromny, jednak realizacja projektu przyczyniła się również do zwiększenia konkurencyjności regionu. Nastąpił wzrost atrakcyjności turystycznej regionu ze szczególnym uwzględnieniem dbałości o przygotowanie propozycji „imprez kulturalnych” i wystaw. Zakłada się, że w niewielkim stopniu nastąpi wzrost zatrudnienia w regionie osób w sektorze kultury, turystyki i sztuki, ze względu na szereg kursów zorganizowanych w Muzeum. Zwiększenie świadomości dbałości o dziedzictwo kulturowe może spowodować przyrost inicjatyw lokalnego rozwoju.

W wyniku realizacji projektów w ramach Działania 1.4 ZPORR zwiększyła się rola kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie. Bez wątpienia projekty te przyczyniły się do wzrostu uczestnictwa mieszkańców w imprezach kulturalnych, zwiedzania miejscowości i obiektów zabytkowych i historycznych, kultowych, oraz muzeów w miastach, w których dokonano bezpośrednich inwestycji w kulturę.

#### 4.5.5 Wpływ projektów ZPORR na rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego

Projekty z zakresu infrastruktury społeczeństwa informacyjnego realizowane były w ramach Działania 1.5 ZPORR *Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego*.

Celem głównym Działania jest wspieranie rozwoju województw poprzez rozbudowę regionalnej i lokalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, a także wyrównanie dysproporcji w zakresie dostępu i wykorzystania Internetu oraz innych Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych (ICT) pomiędzy regionami w Polsce i UE oraz w układzie wewnątrzregionalnym, a w szczególności pomiędzy dużymi ośrodkami, a obszarami wiejskimi i małymi miastami.

Celami szczegółowymi tego Działania są:

- zapewnienie powszechnego, szybszego i bezpieczniejszego dostępu do Internetu dla przeciwdziałania marginalizacji terenów zdefaworyzowanych, tj. obszarów wiejskich i małych miast,
- rozwój dostępu do infrastruktury komunikacji elektronicznej, w szczególności na obszarach wiejskich i w małych miastach,
- wykorzystanie nowych Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych dla realizacji usług publicznych, rozwój e-usług publicznych spełniających specyficzne potrzeby obywateli,
- użycie Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych do poprawienia efektywności pracy administracji (e-administracja).

Na terenie województwa kujawsko – pomorskiego zrealizowano łącznie 6 projektów w ramach Działania 1.5.

Największą aktywnością jeśli chodzi o ilość zrealizowanych projektów wykazały się jednostki samorządu terytorialnego (zrealizowały 2 projekty), szkoły wyższe, państwowe jednostki organizacyjne i wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne – zrealizowały po 1 projekcie.

Największą operatywnością w skutecznym aplikowaniu o środki na realizację projektów w zakresie Działania „Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego” wykazały się instytucje mieszczące się na terenie miasta Toruń, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 24: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.5 ZPORR w podziale na powiaty

Liczba zrealizowanych projektów na terenie powiatów Działanie 1.5	
powiat	Liczba projektów
M. Toruń	3
M. Bydgoszcz	2
M. Włocławek	1

Źródło: opracowanie własne

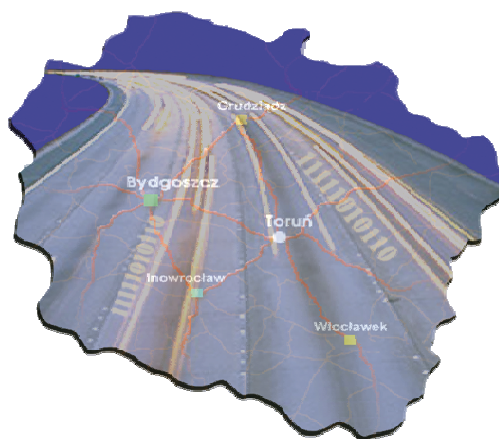
Od początku realizacji Programu w ramach Działania 1.5 zawartych zostało 6 umów o łącznej wartości dofinansowania z EFRR opiewającej na 52.551.049,94 zł, co stanowi 105,57% dostępnej alokacji na lata 2004-2006.

Tabela 25: Projekt o najwyższej wartości dofinansowania EFRR w ramach Działania 1.5

Projekt o najwyższej wartości dofinansowania EFRR w ramach Działania 1.5		
Tytuł projektu	Beneficjent	Wartość dofinansowania
<i>Budowa regionalnej szerokopasmowej sieci teleinformatycznej w województwie kujawsko-pomorskim</i>	Kujawsko-Pomorska Sieć Informacyjna Sp. z o.o w Toruniu	46.656.380,30 zł

Źródło: opracowanie własne

Projekt o najwyższej kwocie dofinansowania został zrealizowany przez Kujawsko – Pomorską Sieć Informacyjną Sp. z o.o. Kwota dofinansowania K-PSI wynosi ok. 90% dofinansowania przyznanego wszystkim projektom w ramach Działania 1.5 w województwie kujawsko – pomorskim. Projekt ten jest jeszcze w trakcie realizacji – planowane przedstawienie ostatniego wniosku o płatność – 25.06.2008r.



Rys. 4. K-PSI

Źródło: [www.kpsi.pl/dmdocuments/K-PSI-Wroclaw%2016.01.06.ppt](http://www.kpsi.pl/dmdocuments/K-PSI-Wroclaw%2016.01.06.ppt)

Kujawsko – Pomorska Sieć Informacyjna jest pierwszym w Polsce projektem ICT o charakterze regionalnym, powstałym we współpracy środowisk akademickich oraz władz województwa. Celem tego projektu jest przede wszystkim zapewnienie powszechnego dostępu do szerokopasmowego Internetu jako bazy aplikacji i usług takich jak: eGovernment, eLearning, eHealth, eWork, system cyfrowej informacji przestrzennej, system wspierający małe i średnie firmy, monitoring ochrony środowiska, monitoring produkcji rolnej oraz ratownictwo medyczne i zarządzania kryzysowe.

Warto zaznaczyć fakt, że projekt Kujawsko – Pomorskiej Sieci Informacyjnej został uznany przez Ministerstwo Gospodarki i Pracy za wzorcowy w skali kraju. Projekt ten został także rekomendowany jako modelowy dla innych regionów przez Departament Koordynacji Polityki Strukturalnej oraz Niemiecko – Francuski Projekt Twinningowy w MGiP w roku 2005. W Brukseli na specjalnej konferencji poświęconej technologii szerokopasmowej w Europie *Bridging the Broadband Gap. Benefits of broadband for rural areas and less developed regions*, Kujawsko – Pomorska Sieć Informacyjna (K-PSI) otrzymała nagrodę Komisji Europejskiej za zajęcie II miejsca w konkursie na najlepszy projekt regionalnej sieci szerokopasmowej.

Również w trakcie zogniskowanego wywiadu grupowego oraz podczas indywidualnych wywiadów pogłębionych respondenci podkreślali wagę tego projektu dla regionu. Wielokrotnie mówiono o innowacyjności tego projektu oraz jego wpływie na wzrost konkurencyjności województwa kujawsko – pomorskiego.

Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy dokonał zestawienia wzorcowych projektów ZPORR realizowanych w rejonie. Spośród projektów realizowanych w ramach Działania 1.5 wyróżnione zostały dodatkowo projekty: „Kujawsko – Pomorska Biblioteka Cyfrowa” oraz „INFOBIBNET- informacja, biblioteka, sieć”.

W ramach projektu „Kujawsko – Pomorska Biblioteka Cyfrowa” zostały zmodernizowane pomieszczenia biblioteczne w celu utworzenia pracowni digitalizacji oraz zbudowania infrastruktury dla regionalnej centralnej platformy elektronicznej, która ma za zadanie umożliwienie szybkiego dostępu do zasobów wiedzy oraz zabezpieczenie cennych dokumentów regionu. Jednym z głównych celów tego projektu było zapewnienie równego dostępu społeczności regionu kujawsko – pomorskiego do zasobów bibliotecznych. Poza tym dzięki informacji historycznej i turystycznej o regionie, projekt wspiera wszelkie działania zmierzające do promocji regionu i rozwoju turystyki. Całość tej inwestycji została już oddana do użytku – projekt został zakończony w grudniu 2006r.

Projekt „INFOBIBNET- informacja, biblioteka, sieć” zakładał organizację wojewódzkiej sieci współpracy bibliotek samorządowych z Regionalnym Centrum Edukacji Innowacyjnej, funkcjonującej

w strukturze organizacyjnej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej – Książnicy Kopernikańskiej w Toruniu. W ramach projektu na bazie bibliotek publicznych utworzono sieć Infocentrów (wyspecjalizowanych czytelni) oferujących społeczeństwu łatwy dostęp do zasobów informacyjnych i edukacyjnych. Do użytku została już oddana całość inwestycji – projekt został również zakończony w grudniu 2006r.

Diagnostując efekty realizacji projektów w ramach Działania 1.5 ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim dokonaliśmy analizy osiągniętych wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania przez beneficjentów, którzy zrealizowali bądź są w trakcie realizacji projektów.

Efekty realizacji projektów ZPORR w postaci zagregowanych wskaźników Wykonawca oparł na dokumentacji otrzymanej od Zamawiającego w postaci: sprawozdania rocznego z realizacji programu w województwie kujawsko – pomorskim, wskaźników postępu rzeczowego realizacji ZPORR oraz sprawozdań końcowych z realizacji projektów.

W ramach Działania 1.5 *Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego w województwie kujawsko – pomorskim* zrealizowano 6 projektów. Do najbardziej znaczących efektów realizacji projektów w ramach działania 1.5 należą: ułatwienie dostępu do szerokopasmowej sieci Internetowej oraz usprawnienie pracy w jednostkach publicznych.

Poniższa tabela obrazuje główne wskaźniki produktu i rezultatu które pojawiają się w projektach Działania 1.5 ZPORR wraz z osiągniętą wartością docelową.

Tabela 26. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 1.5 ZPORR

Nazwa wskaźnika (wg. dokumentacji projektowej)	Rodzaj wskaźnika	Agregacja	Jednostka miary
<i>Liczba węzłów dostępnych umożliwiających dostęp do sieci szerokopasmowej</i>	<i>produktu</i>	14	szt
<i>Liczba jednostek publicznych podłączonych do bezpiecznego dostępu szerokopasmowego do Internetu</i>	<i>produktu</i>	16	szt
<i>Liczba finansowanych projektów modernizacji/instalacji sieci LAN w urzędach/jednostkach publicznych</i>	<i>produktu</i>	2	szt
<i>Liczba wdrożonych kompleksowych systemów zarządzania w administracji publicznej, (jednostkach publicznych) wewnętrznych systemów zarządzania informacją, intranetu, użytkowników transakcyjnych portali, elektronicznego obiegu dokumentów, elektronicznej archiwizacji dokumentów</i>	<i>produktu</i>	30	szt
<i>Liczba zbudowanych Publicznych Punktów Dostępu do Internetu (PIAP)</i>	<i>produktu</i>	46	szt
<i>Liczba jednostek publicznych posiadających szerokopasmowy dostęp do Internetu</i>	<i>rezultatu</i>	16	szt

Źródło: opracowanie własne

Budowa społeczeństwa informacyjnego wymaga umiejętnego wdrażania działań mających za zadanie przekształcenie gospodarki tradycyjnej w gospodarkę opartą na wiedzy.

Dzięki realizacji projektów z Działania 1.5 ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim rozbudowano lokalną infrastrukturę społeczeństwa informacyjnego oraz zapoczątkowano działania na rzecz zmniejszenia dysproporcji pomiędzy dużymi ośrodkami, a obszarami wiejskimi i małymi miastami. Większość projektów realizowanych w ramach Działania 1.5 w województwie kujawsko – pomorskim, mimo iż wdrażana jest przez instytucje skupione w dużych ośrodkach (Toruń, Bydgoszcz), ma na celu zmniejszenie dysproporcji pomiędzy nimi a słabiej rozwiniętymi obszarami regionu. Innym ważnym efektem realizacji projektów z Działania 1.5 jest zmniejszenie dystansu w porównaniu do dobrze rozwiniętych regionów Unii Europejskiej. Tutaj za przykład może służyć województwo kujawsko – pomorskie, które dzięki opartym na wnikliwej analizie i dobrze przygotowanym projektom z zakresu infrastruktury informatycznej (np. K-PSI) ma szansę na wzrost konkurencyjności i atrakcyjności.

Innym bardzo istotnym efektem realizacji projektów w ramach Działania 1.5 jest również wdrożenie Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych mających poprawić efektywność pracy administracji oraz e-usług mających spełnić specyficzne potrzeby obywateli (m.in.: eGovernment, eLearning, eHealth, eWork).

Wdrażanie polityki innowacyjności wymaga sprawnego systemu wymiany informacji, a realizowanie projektów z Działania 1.5 ZPORR poprzez ułatwienie dostępu do multimedialnych zasobów informacji oraz usług świadczonych elektronicznie pełni niezwykle istotne funkcje w regionie kujawsko – pomorskim.



#### 4.5.6 Wpływ projektów ZPORR na rozwój obszarów wiejskich



Rys. 5. Przebudowa drogi gminnej nr 060342C Lisewo – Orłowo w miejscowości Lisewo

źródło: [www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl](http://www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl)

Celem Działania 3.1 ZPORR jest przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich i małych miast do 20 tys. mieszkańców.

W ramach Działania 3.1 ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim realizowano projekty w następujących głównych obszarach:

- budowa lub modernizacja dróg gminnych i powiatowych o znaczeniu lokalnym,
- gospodarka odpadami,
- budowa lub modernizacja urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- budowa lub modernizacja lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej.

W województwie kujawsko – pomorskim w ramach Działania 3.1 zostało zrealizowanych 118 projektów. Najwięcej projektów zrealizowano w powiecie włocławskim oraz chełmińskim.

Poniższa tabela przedstawia rozkład realizacji projektów 3.1 ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim.

Tabela 27. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.1 ZPORR w podziale na powiaty

Działanie	ilość projektów	Powiat	ilość projektów
<b>3.1</b>	<b>118</b>	<b>Włocławski</b>	<b>16</b>
		Chelmiński	10
		Tucholski	9
		Świecki	8
		Golubsko-dobrzyński	8
		Żniński	7
		Bydgoski	6
		Toruński	6
		Radziejowski	5
		Lipnowski	5
		Rypiński	4
		Nakielski	4
		Aleksandrowski	4
		Inowrocławski	4
		Sępoleński	4
		Grudziądzki	3
		M. Toruń	3
		Brodnicki	3
		Mogileński	3
		M. Włocławek	2
		M. Bydgoszcz	2
		Wąbrzeski	2

Źródło: opracowanie własne

Prawie wszystkie projekty realizowane były przez jednostki samorządu terytorialnego. Jedynie 3 projekty zrealizowane były przez jednostki zakwalifikowane we wnioskach aplikacyjnych jako samorządy gmin lub związki samorządów gmin.

Tabela 28. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.1 ZPORR ze względu na formę prawną Beneficjenta

Działanie	ilość projektów	Forma Prawna Beneficjenta	ilość projektów
<b>3.1</b>	<b>118</b>	<b>SAMORZĄD TERYTORIALNY</b>	<b>115</b>
		SAMORZĄD GMINY LUB ZWIĄZEK SAMORZĄDÓW GMIN	<b>3</b>

Źródło: opracowanie własne

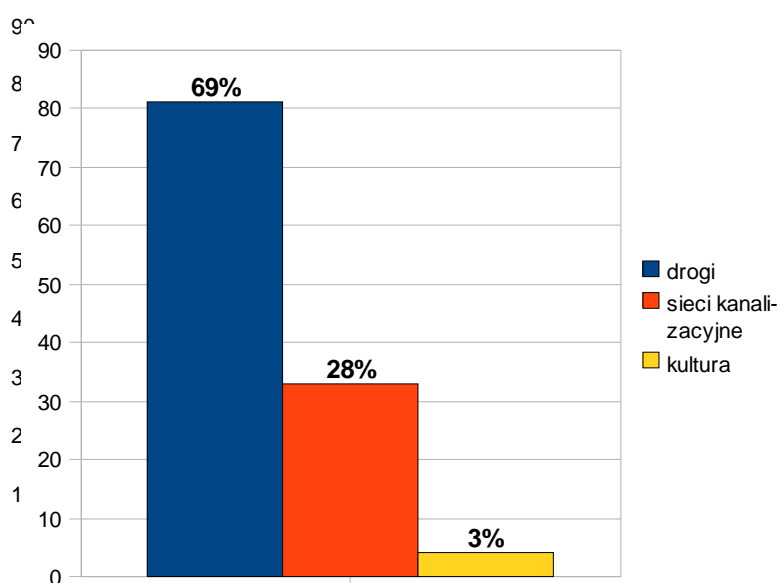
W województwie kujawsko – pomorskim w ramach Działania 3.1 zawartych zostało 118 umów o łącznej kwocie dofinansowania 84.537.525,65 zł, co stanowiło 111,46% dostępnej alokacji na lata 2004-2006.

W analizowanym okresie, w ramach tego Działania, podpisano umowy o dofinansowanie projektów z zakresu: dróg, oczyszczania ścieków, budowy i modernizacji urządzeń zaopatrzenia w wodę oraz inwestycji majątkowych (centra informacji, baza noclegowa, zaplecze gastronomiczne, punkty usługowe), a także dziedzictwa kulturowego.

Dzięki realizacji tych projektów nastąpiła poprawa jakości życia mieszkańców gmin wiejskich i wiejsko – miejskich województwa, co zgodnie z celami Działania zapisanymi w Uzupełnieniu ZPORR przyczyniło się do przeciwdziałania marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich województwa kujawsko – pomorskiego.

Łączna wartość dofinansowania projektów ZPORR w ramach Działania 3.1 – ponad 84 mln zł dała szansę realizacji wielu projektów na obszarach wiejskich, jednak uzyskane efekty wdrożenia tych przedsięwzięć nie zagwarantowały w wystarczającym stopniu wyrównania dysproporcji rozwojowych między głównymi ośrodkami województwa a obszarami mniej rozwiniętymi.

Wykres 1. Struktura projektów realizowanych w ramach Działania 3.1 ZPORR  
w województwie kujawsko-pomorskim



Źródło: opracowanie własne

Tabela 29: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.1 ZPORR ze względu na infrastrukturę

Działanie 3.1	Liczba zrealizowanych projektów
Lokalna infrastruktura drogowa	81
Siec kanalizacyjna i wodociągowa	33
Lokalna infrastruktura kultury i turystyki	4

Źródło: opracowanie własne

W ramach Działania 3.1 ZPORR, Gmina Solec Kujawski, położona w powiecie bydgoskim, zrealizowała projekt pod nazwą „Poprawa dostępności do terenów inwestycyjnych w Solcu Kujawskim” o największej całkowitej wartości projektu, która wyniosła 5.341.657,72 zł (wartość dofinansowania była równa 2.995.566 zł).

Projekt pod tytułem: „Budowa dróg lokalnych jako czynnik rozwoju gospodarczego i inwestycyjnego w gminie Osielesko” - powiat bydgoski, był natomiast projektem o najwyższej kwocie dofinansowania udzielonego z EFRR. Kwota ta wyniosła 3.074.240,87 zł, a wartość całkowita projektu była tylko o 11.641,95 zł mniejsza od projektu o najwyższej całkowitej kwocie dofinansowania opisanego powyżej. Wartość całkowita projektu wynosiła 5.330.015,77 zł.

Projekt miał korzystny wpływ na rozwój lokalny i nieznaczny wzrost gospodarczy w regionie. Niewątpliwie wybudowane w ramach projektu drogi zwiększyły dostępność terenów atrakcyjnych inwestycyjnie, co może mieć w przyszłości wpływ na pobudzenie przedsiębiorczości lokalnej.

Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy dokonał zestawienia projektów realizowanych w ramach ZPORR według kryteriów dotyczących atrakcyjności projektu, innowacyjności, bezproblemowej realizacji, interesującej tematyki itp. i dokonał subiektywnej oceny tych projektów, zestawiając je w listę tak zwanych projektów wzorcowych.

W ramach działania 3.1 ZPORR mianem „projektu wzorcowego” w 2007 roku określono 3 projekty.

Projekt pod nazwą „Poprawa dostępności do terenów inwestycyjnych w Solcu Kujawskim” realizowany był przez Gminę Solec Kujawski. Jego całkowita wartość określona została na kwotę 5.341.657,72 zł, a otrzymane dofinansowanie z EFRR wyniosło 2.995.566,00 zł. Celem strategicznym projektu była poprawa jakości dróg gminnych, co przyczyniło się do poprawy warunków życia mieszkańców gminy, zwiększenia atrakcyjności i dostępności obszarów i miejsc istotnych z punktu widzenia rozwoju gospodarczego gminy.

Drugim projektem, który znalazł się w 2007 roku na liście projektów wzorcowych jest projekt realizowany przez Zarząd Oddziału PTTK Golub – Dobrzyń pod nazwą: „Modernizacja Szkoły Rycerskiej w Golubiu – Dobrzyniu”. Projekt polegał na modernizacji budynku Szkoły Rycerskiej w Golubiu – Dobrzyniu, z uwzględnieniem rozwiązań przyjaznych dla osób niepełnosprawnych. Zmodernizowane zostało wnętrze budynku oraz wymieniono konstrukcje dachu wraz z wykonaniem nowego pokrycia dachowego, wymieniono stolarkę okienną itp. Zakupiono także sprzęt komputerowy i biurowy. Realizacja projektu z wykorzystaniem golubsko – dobrzyńskich bogatych tradycji i dziedzictwa kulturowego przyczyniła się do rozwoju turystyki i kultury w tym regionie. Podniesienie standardu Szkoły Rycerskiej oraz zwiększenie jej dostępności dla mieszkańców i turystów podniosło atrakcyjność turystyczną regionu, a także pozwoliło wykorzystać potencjał posiadanego dziedzictwa kulturowego w postaci m.in. Zamku Anny Wazówny, Starówki, Szafarni. Całkowity koszt projektu wyniósł 421.620,03 zł, a wartość dofinansowania z EFRR – 219.333,85 zł.

Ostatnim projektem z listy projektów wzorcowych realizowanych w ramach Działania 3.1 jest projekt pod tytułem: „Remont Mostu Drogowego na rzece Brdzie w miejscowości Piła Młyn”, który został zrealizowany przez Powiat Tucholski. Przedmiotem projektu był remont mostu drogowego, a w szczególności wymiana izolacji, naprawa odwodnienia i dylatacji, montaż krawężników, barieroporeczy, stalowych barier ochronnych, wykonanie nowych nawierzchni i zabezpieczeń antykorozyjnych. Wykonanie robót przyczyniło się do wzrostu bezpieczeństwa użytkowników obiektu, a także zapewniło wzmocnienie i zabezpieczenie konstrukcji przed dalszą degradacją. Całkowity koszt projektu wyniósł 815.313,60 zł, a wartość dofinansowania z EFRR została określona w wysokości 263.770,38 zł.

Generalnym celem wszystkich wyżej wymienionych projektów było przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich oraz umocnienie spójności ekonomiczno – społecznej powiatów. Jeden z projektów miał na celu głównie poszerzenie lokalnej bazy turystycznej, która będzie pełniła funkcje kulturalne i turystyczne także w stosunku do obszarów wiejskich.

Biorąc pod uwagę efekty jakie zostały osiągnięte w wyniku realizacji projektów z zakresu przeciwdziałania marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich (Działanie 3.1) dokonano analizy zagregowanych wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania.

Efekty realizacji projektów ZPORR w postaci zagregowanych wskaźników dotyczą projektów zakończonych w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim, jak również projektów,

których realizacja trwa nadal w 2008 roku.

W trakcie realizacji projektów z zakresu przeciwdziałania marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich w ramach Działania 3.1 ZPORR osiągnięto efekty głównie w postaci zmodernizowanych i zbudowanych dróg powiatowych i gminnych (od początku realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim zmodernizowano i zbudowano łącznie 132,173 km dróg powiatowych i gminnych co stanowi 61,48% realizacji tego wskaźnika w odniesieniu do wartości założonych dla całej Polski). Od początku realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim wybudowano 84,55 km sieci kanalizacyjnych, co stanowi 26,02% wykonania tego wskaźnika dla kraju. W wyniku realizacji projektów w ramach Działania 3.1 ZPORR znacznie zwiększyła się powierzchnia terenów inwestycyjnych (od uruchomienia ZPORR wskaźnik ten wyniósł 1204,81 ha, co stanowi aż 892,45% realizacji tego wskaźnika w odniesieniu do wskaźników założonych dla całego kraju).

Niski poziom infrastruktury technicznej i społecznej w połączeniu ze słabymi możliwościami finansowymi samorządów wpływa na ograniczenie możliwości rozwojowych obszarów wiejskich. W efekcie tworzy się bariera dla zwiększenia poziomu inwestycji lokalnych i tym samym ograniczają się możliwości dywersyfikacji źródeł zatrudnienia i podniesienia poziomu cywilizacyjnego mieszkańców. Budowa lub modernizacja dróg gminnych i powiatowych o znaczeniu lokalnym jest jednym z rodzajów kwalifikujących się projektów w ramach Działania 3.1. W związku z realizacją projektów w tym obszarze zwiększyła się długość wybudowanych i zmodernizowanych dróg lokalnych. Niewątpliwie doprowadziło to do zwiększenia bezpieczeństwa mieszkańców terenów objętych inwestycjami. Wybudowane i zmodernizowane drogi stworzyły dogodne połączenia z innymi drogami gminnymi czy powiatowymi. W rezultacie inwestycje te przyczyniły się do stworzenia wygodnych i bezpiecznych połączeń z miejscowościami, w których znajdują się szkoły, ośrodki zdrowia, parafie oraz inne instytucje użyteczności publicznej.

Realizacja przedmiotowych inwestycji (budowa lub modernizacja dróg gminnych i powiatowych) w ramach Działania 3.1 ZPORR wpłynęła pozytywnie na poziom „wyposażenia” w zakresie podstawowej infrastruktury społecznej. Rozwój gminy pod względem inwestycyjnym, przyczynił się do stworzenia nowych miejsc pracy dla lokalnych mieszkańców i jednocześnie stworzył możliwości dla inwestorów zewnętrznych. W trakcie realizacji projektów w ramach 3.1 ZPORR doszło do uatrakcyjnienia terenów, co ułatwi w przyszłości środowiskom lokalnym możliwość rozwijania szerszej współpracy pomiędzy sąsiednimi gminami i regionami w celu tworzenia źródeł zatrudnienia i podnoszenia poziomu cywilizacyjnego gmin.

Realizacja projektów ZPORR miała również duży wpływ na poprawienie i podniesienie atrakcyjności terenów wiejskich objętych projektami budowy lub przebudowy dróg lokalnych, głównie dla inwestorów. Przyczyniła się także do rozwoju turystyki, szczególnie w zakresie tworzenia ofert turystyczno – rekreacyjnych, poprawy estetyki wsi. W przyszłości możliwe jest nieznaczne podniesienie standardów życia mieszkańców. W chwili obecnej widoczna jest poprawa bezpieczeństwa i komfortu podróży a także podniesienie rangi wsi poprzez atrakcyjność związaną z ruchem turystycznym.

Bezpośrednim celem projektów z zakresu sieci kanalizacyjnych i wodociągowych było podniesienie poziomu wyposażenia obszarów wiejskich w zakresie infrastruktury technicznej oraz poprawa stanu środowiska naturalnego wskutek budowy sieci kanalizacyjnych i wodociągowych. Dzięki realizacji projektów w ramach Działania 3.1 ZPORR od początku realizacji Programu wybudowano prawie 85 kilometrów sieci kanalizacyjnych, a liczba osób podłączonych do tych sieci wyniosła 6738 osób (od początku realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim). Realizowane projekty pozwoliły również wyeliminować zagrożenia związane z zanieczyszczeniem wód powierzchniowych i gruntowych oraz gleb i powietrza powstałych na wskutek przedostawania się zanieczyszczeń z nieuszczelnionych szamb lub praktyk celowego usuwania nieczystości do środowiska.

W wyniku realizacji projektów ZPORR w tym obszarze, nastąpiła poprawa warunków życia lokalnej społeczności, zostały rozwiązane kwestie odprowadzania nieczystości z gospodarstw oraz dostarczania wody pitnej. Takie inwestycje przyczyniły się do wzrostu gospodarczego na tych terenach.

Mieszkańcy obszarów wiejskich utrzymują się głównie z rolnictwa, istnieje jednak szeroka liczba gospodarstw agroturystycznych, które świadczą swoje usługi turystom. Realizacja projektów miała wpływ na wzrost atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej terenów oraz samych gospodarstw, co przelożyło się na wzrost jakości świadczonych usług oraz wzrost turystów odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne.

W wyniku realizacji projektów ZPORR możliwe jest zaobserwowanie efektów takich jak:

- zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej terenów turystycznych na terenach objętych dofinansowaniem,
- poprawa stanu środowiska naturalnego,
- rozwój infrastruktury obszarów wiejskich,
- zwiększenie liczby małych i średnich przedsiębiorstw, prowadzących działalność na terenie gmin,

- podniesienie atrakcyjności terenów gmin.

Pośrednio realizacja projektów w ramach Działania 3.1 ZPORR doprowadziła do możliwości zwiększenia zatrudnienia mieszkańców obszarów wiejskich przez poprawę stanu infrastruktury.

Realizacja projektów ZPORR w ramach Działania 3.1 nie miała istotnego wpływu na wzrost znaczenia kultury, turystyki i sportu obszarów wiejskich, gdyż w ramach tego obszaru zrealizowane zostały tylko 4 projekty. Projekty te, miały charakter lokalny i ich efekty są widoczne jedynie w społecznościach lokalnych.

Głównym efektem realizowanych projektów z obszaru turystyki i kultury jest przede wszystkim wzrost znaczenia turystyki w lokalnej gospodarce, a także poszerzenie oferty turystycznej o walory kulturalne. Rozwój kulturalny wywołany realizacją tych projektów przełożył się na poprawę dostępności lokalnej społeczności do infrastruktury kulturalnej. W niewielkim zakresie wzrosło znaczenie funkcji turystycznych pozwalających na aktywizację gospodarczą obszarów, co w przyszłości przyczyni się zarówno do rozwoju tych terenów na gruncie społecznym, jak i gospodarczym.

Realizacja projektów w ramach Działania 3.1 nie miała wpływu na zwiększenie dostępności uczniów pochodzących z terenów wiejskich do infrastruktury edukacyjnej, gdyż w tym zakresie nie zostały zrealizowane żadne projekty. Tym tematem szczegółowo zajmuje się Działanie 3.5.1 ZPORR, w ramach którego zrealizowano w województwie kujawsko – pomorskim 14 projektów.



#### 4.5.7 Wpływ projektów ZPORR na rozwój obszarów restrukturyzowanych

Celem Działania 3.2 ZPORR jest przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów restrukturyzowanych. W ramach Działania realizowane były projekty, które mają wpływ na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej obszarów objętych projektami oraz tworzą warunki dla wzrostu zatrudnienia na obszarach restrukturyzowanych. Realizowane działania wynikają z planów/programów rozwoju lokalnego przygotowanych w formule partnerstwa na poziomie gminnym, międzygminnym (np. przez związki gmin) lub powiatowym.

W ramach Działania możliwa była realizacja projektów z następujących obszarów:

- budowy lub modernizacji urządzeń do odprowadzania i oczyszczania ścieków,
- budowy lub modernizacji urządzeń zaopatrzenia w wodę,
- wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- poprawy jakości powietrza,
- gospodarki odpadami,
- budowy lub modernizacji dróg gminnych i powiatowych o znaczeniu lokalnym,
- kompleksowego uzbrojenia terenu pod inwestycje,
- budowy lub modernizacji lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej,
- inkubatorów przedsiębiorczości.

Projekty z Działania 3.2. realizowane w ramach ZPORR wpisują się w „Strategię Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego”, w priorytetowy obszar działań 2 tj. unowocześnienia struktury funkcjonalno – przestrzennej. Zrealizowane projekty miały swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w celu operacyjnym dotyczącym zachowania dziedzictwa kulturowego, rozwoju i unowocześniania pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa, unowocześniania wewnątrzregionalnych układów transportowych.

W województwie kujawsko – pomorskim, realizowane w ramach Działania 3.2 projekty, są spójne z zapisami ZPORR, a ich realizacja wynika z planów/programów rozwoju lokalnego.

W ramach Działania 3.2. zostało zawartych 35 umów o łącznej wartości dofinansowania 24.260.508,26 zł, co stanowiło 101,17% dostępnej alokacji na lata 2004-2006. Beneficjentami realizującymi projekty w ramach tego działania były głównie jednostki samorządu terytorialnego.

Szczegółowy rozkład realizowanych projektów ze względu na formę prawną Beneficjenta przedstawia poniższa tabela.

Tabela 30: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.2 ZPORR ze względu na formę prawną Beneficjenta

Działanie	liczba projektów	Forma Prawna Beneficjenta	liczba projektów
3.2	35	<b>SAMORZĄD TERYTORIALNY</b>	<b>28</b>
		SAMORZĄD GMINY LUB ZWIAZEK SAMORZĄDÓW GMIN	5
		WOJEWÓDZKIE SAMORZĄDOWE JEDNOSTKI ORGANIZACYJNE	1
		SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ	1

Źródło: opracowanie własne

Projekty w ramach Działania 3.2. realizowane były w 15 powiatach województwa kujawsko – pomorskiego. Dominującymi pod względem liczby realizowanych projektów były: powiat włocławski i żniński. Szczegółową strukturę pod względem liczby zrealizowanych projektów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 31: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.2 ZPORR w podziale na powiaty

Powiat	liczba projektów
Włocławski	5
Żniński	5
Inowrocławski	4
Rypiński	3
Golubsko - Dobrzyński	3
Brodnicki	2
Bydgoski	2
Świecki	2
Tucholski	2
Wąbrzeski	2
Chelmiński	1
Radziejowski	1
Sępoliński	1
Toruński	1
m.Toruń	1

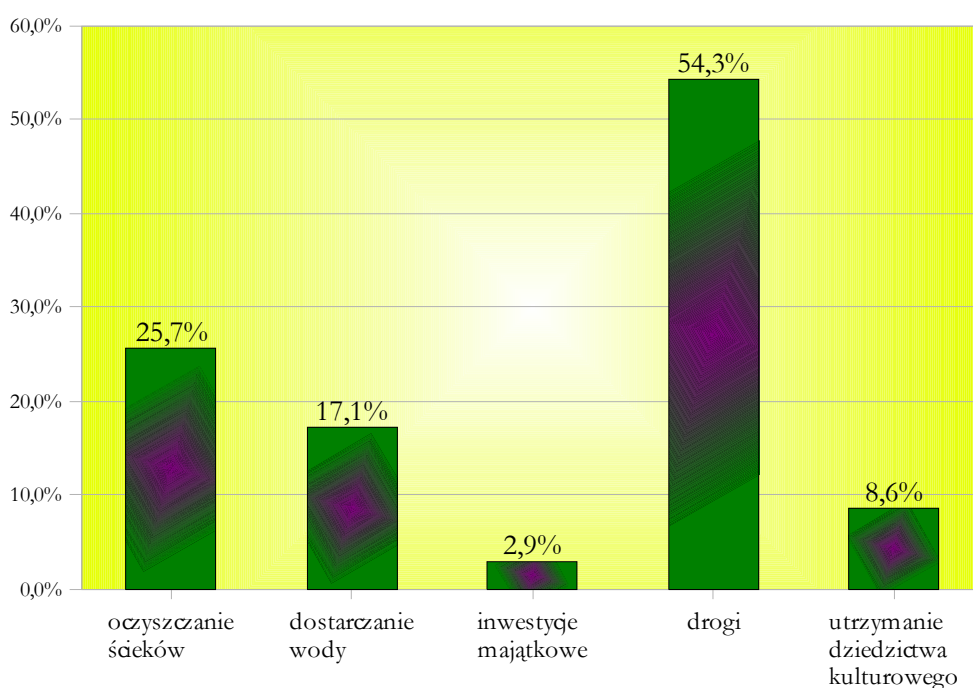
Źródło: opracowanie własne

W analizowanym okresie podpisano umowy na dofinansowanie projektów w ramach tego Działania z zakresu: infrastruktury drogowej, oczyszczania ścieków, budowy lub modernizacji urządzeń zaopatrzenia w wodę, inwestycji majątkowych (centra informacji, baza noclegowa, zaplecze gastronomiczne, punkty usługowe) oraz utrzymania i odbudowy dziedzictwa kulturowego.

Najwięcej projektów w ramach Działania 3.2 było wdrażanych z zakresu infrastruktury drogowej (54,3% wszystkich projektów zrealizowanych w ramach tego Działania).

Poniżej została przedstawiona struktura projektów realizowanych w ramach Działania 3.2 ZPORR:

Wykres 2. Struktura projektów realizowanych w ramach Działania 3.2 ZPORR w województwie kujawsko-pomorskim



\*wartości nie sumują się do 100%, ponieważ część projektów realizowano w ramach kilku zakresów

Źródło: opracowanie własne

Wśród największych projektów kulturalnych realizowanych w ramach Działania 3.2. ZPORR była modernizacja i rozbudowa Teatru Baj Pomorski w Toruniu. Wartość całkowita projektu wyniosła 9.515.561,83 zł, z czego kwota 2.709.537,75 zł stanowiła dofinansowanie z EFRR. Jest on drugim projektem o najwyższej wartości dofinansowania z EFRR w ramach Działania 3.2. Celem projektu była poprawa infrastruktury kulturowej oraz społecznej w mieście Toruniu pozwalającej na rozwój

społeczno – kulturalnej roli, jaką pełni teatr. Zrealizowany projekt spowodował szereg oddziaływań na szerszą niż lokalna społeczność docelową grupę społeczną.

Projekt oddziałuje na sytuację rodzin z problemem alkoholowym i z innymi patologiami poprzez organizowanie zajęć dla dzieci wywodzących się z takich środowisk.



Rys. 6. Teatr „BAJ POMORSKI” w Toruniu

Źródło: <http://www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl/>

Do oddziaływań projektu należy zaliczyć osiągnięty efekt edukacyjny wyrażający się w kształtowaniu postawy skierowanej na wiedzę oraz wrażliwości na sztukę. Projekt wpływa również na konkurencyjność regionu w zakresie umocnienia roli Torunia jako lokalnego ośrodka kultury i turystyki przyciągającego większą liczbę turystów. Projekt przyczynił się przede wszystkim do procesu restrukturyzacyjnego infrastruktury kulturalnej Torunia oraz rewitalizacji Zespołu Staromiejskiego.

W trakcie indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz zogniskowanego wywiadu grupowego zwrócono uwagę, że projekt „Modernizacja i rozbudowa Teatru „BAJ POMORSKI” w Toruniu” był nominowany do nagrody głównej w I edycji ogólnopolskiego konkursu „Polska Pięknieje – 7 Cudów Unijnych Funduszy” organizowanego przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Zadaniem konkursu było wyłonienie najlepszych projektów współfinansowanych z funduszy unijnych, które przyczyniły się do podniesienia atrakcyjności turystycznej Polski.

Należy wspomnieć, iż projekt ten otrzymał nominację do nagrody TVP Kultura w kategorii *Kultura dla dzieci i młodzieży* za projekt architektoniczny, dzięki któremu odnowiony budynek teatru wygląda jak wielka, magiczna szafa, z szufladami pełnymi bajek.

Wśród zestawionych wzorcowych projektów przez Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy realizowanych w 2006 r. wyróżniony został projekt z zakresu dziedzictwa kulturowego pt. „Odbudowa, rekonstrukcja i stylizacja obiektów Muzeum Archeologicznego w Biskupinie”, natomiast w 2007 roku za wzorcowy został uznany projekt z zakresu dróg pt. „Budowa drogi gminnej Brzezie – Dubielowo – Gustorzyn od km 0+000 do km 2+344”.

Wartość całkowita projektu „Odbudowa, rekonstrukcja i stylizacja obiektów Muzeum Archeologicznego w Biskupinie” wyniosła 2.600.215,33 zł, z czego wartość 1.435.463,65 zł została dofinansowana z EFRR. Jest to drugi projekt realizowany z zakresu dziedzictwa kulturowego pod względem wielkości dofinansowania z funduszy unijnych w województwie. Podstawowym celem projektu była ochrona dziedzictwa kulturowego, zabytków ruchomych i nieruchomych jakie są w posiadaniu Muzeum Archeologicznego w Biskupinie. Projekt miał na celu ochronę przed postępującą degradacją rekonstrukcji znajdujących się na terenie najbardziej znanego w Europie Środkowej Rezerwatu Archeologicznego, zwiększenie jego atrakcyjności, a tym samym szersze wykorzystanie potencjału historycznego, kulturowego i turystycznego regionu.



Rys. 7. Muzeum Archeologiczne w Biskupinie

Źródło: <http://www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl/>

Wartość całkowita projektu „Budowa drogi gminnej Brzezcie – Dubielowo – Gustorzyn od km 0+000 do km 2+344” wyniosła 1.287.375 zł, z czego wartość 772.425,08 zł została dofinansowana z EFRR. Realizacja przedmiotowej inwestycji miała przyczynić się do restrukturyzacji obszaru oddziaływania inwestycji poprzez:

- powstanie nowych podmiotów gospodarczych świadczących usługi dla ludności,
- tworzenie nowych miejsc pracy, w tym zatrudnienie miejscowych mieszkańców,
- zmniejszenie liczby bezrobotnych,
- poprawę warunków materialnych i bytowych mieszkańców obszaru oddziaływania inwestycji,
- przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszaru restrukturyzowanego,
- budowę infrastruktury drogowej, która posłuży umacnianiu potencjału rozwojowego gminy,
- poprawę atrakcyjności inwestycyjnej gminy i regionu.

Budowa drogi gminnej podniosła standard gminy, co przyczyniło się do poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego, wpłynęło korzystnie na sytuację gospodarczą wsi i rozwój terenów rolniczych.

Projekt o najwyższej wartości dofinansowania z EFRR realizowany był z zakresu oczyszczalni ścieków „Kompleksowe uregulowanie gospodarki wodno – ściekowej na terenie miasta Rypina”. Wartość całkowita projektu wyniosła 5.910.422,61 zł, z czego wartość 2.801.720,93 zł została dofinansowana z EFRR. Projekt miał na celu poprawę stanu technicznego infrastruktury wodno – ściekowej. Dzięki realizacji projektu nastąpiła poprawa warunków oddziaływania ekologicznego istniejących przedsiębiorstw oraz podniosła atrakcyjność terenów przemysłowych po upadłych zakładach pracy, jak i dotychczas niezagospodarowanych gruntów. Sprawna kanalizacja ściekowa stała się przyczynkiem do rozwoju przedsiębiorstw, zniesienia istniejących ograniczeń ekologicznych, niosąc tym samym nowe miejsca pracy.

W czasie indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz zogniskowanego wywiadu grupowego wskazywano, że realizacja projektu „Modernizacja i rozbudowa Teatru „BAJ POMORSKI” w Toruniu” była jedną z takich inwestycji w infrastrukturę kulturalną, która realizuje założenia Strategii i pokazuje miasto Toruń jako główny ośrodek kulturalny w województwie kujawsko – pomorskim. Działania w obszarze instytucji kulturalnych są działaniami rozpoznawalnymi nie tylko na terenie województwa, ale również na obszarze kraju, czego przykładem jest realizacja projektu teatru Baj Pomorski. Projekt ten może być uznany za projekt wzorcowy, który może stać się w przyszłości dobrym przykładem dla innych regionów.

Podkreślano, że rewitalizacje w mieście Biskupin oraz Toruniu (Baj Pomorski) są również swoistymi „punktami strategicznymi”, które przyczyniają się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej województwa.

Uwzględniając sprawozdanie z realizacji programu za rok 2007 w województwie kujawsko – pomorskim, od początku realizacji Programu w ramach Działania 3.2 zakończono realizację 30 projektów (tzn. przeprowadzono kontrolę oraz zrealizowano wnioski o płatność końcową) na kwotę dofinansowania 18.724.287,19 zł, co stanowi 78,08% alokacji na lata 2004-2006. Ponadto zakończyła się realizacja 2 projektów – przeprowadzono kontrolę na zakończenie realizacji, jednakże do końca okresu sprawozdawczego nie zrealizowano wniosku o płatność końcową.

Biorąc pod uwagę zagregowane wskaźniki osiągnięć projektów, które zostały uwzględnione w rocznym sprawozdaniu z realizacji ZPORR od uruchomienia programu, zostały osiągnięte następujące wskaźniki:

*Wskaźniki produktu:*

- długość dróg powiatowych i gminnych w odniesieniu do wartości ogólnopolskich osiągnięty był na poziomie 11,86% realizacji wskaźnika (wybudowano/zmodernizowano 25,49 km dróg),
- długość sieci kanalizacyjnej – 19,68 km, co stanowi 6,06% realizacji wskaźnika w skali kraju,
- liczba stacji uzdatniania wody – 1 szt., co stanowi 1,61% realizacji wskaźnika w skali kraju,

*Wskaźniki rezultatu:*

- udział wspartych dróg w całkowitej długości dróg powiatowych i gminnych – 0,22%,
- liczba osób podłączonych do sieci rozdzielczej wodociągów – 246 osób,
- liczba osób podłączonych do sieci kanalizacyjnej – 606 osób,
- powierzchnia terenów inwestycyjnych, które się stały dostępne w wyniku realizacji projektów – 166,77 ha, co stanowi 123,53% realizacji wskaźnika w skali kraju,

*Wskaźniki oddziaływania:*

- wielkość migracji – 3707 (saldo), co stanowi 162,35% realizacji wskaźnika w odniesieniu do wartości ogólnopolskich,
- liczba turystów (krajowych i zagranicznych) – 613 245 osób,
- ilość ścieków odprowadzonych i oczyszczonych – 112,65 hm<sup>3</sup>, co stanowi 1,84% realizacji wskaźnika w skali kraju.

Do najbardziej znaczących efektów, w obszarze infrastruktury ochrony środowiska w ramach



Działania 3.2, zdiagnozowanych na podstawie przekazanych sprawozdań przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko – Pomorskiego, należą: budowa/zmodernizowanie sieci kanalizacji sanitarnej, budowa/zmodernizowanie przepompowni ścieków, podłączenie gospodarstw domowych/ budynków do sieci kanalizacji sanitarnej, korzystanie z kanalizacji.

Tabela 32: Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 3.2 ZPORR w obszarze infrastruktury ochrony środowiska

Nazwa wskaźnika (wg. dokumentacji projektowej)	Rodzaj wskaźnika	Liczba wskazań w projektach	Agregacja	Jednostka miary
1. Długość wybudowanej/zmodernizowanej sieci kanalizacji sanitarnej	produktu	7	36,83	km
2. Długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy	rezultatu	5	264,76	km
3. Liczba gospodarstw domowych/ budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej	rezultatu	6	5572	szt
4. Liczba osób korzystających z sieci kanalizacji sanitarnej	rezultatu	4	11683	osoby
5. Liczba wybudowanych/zmodernizowanych przepompowni ścieków	produktu	6	42	szt

Zródło: opracowanie własne

Do innych efektów realizacji Działania 3.2 ZPORR w tym obszarze można zaliczyć:

- długość wybudowanej/zmodernizowanej sieci wodociągowej (wskaźnik produktu) – 6,8 km (wskaźnik realizowany i monitorowany w 3 projektach),
- długość sieci wodociągowej na terenie gminy (wskaźnik rezultatu) – 233,79 (wskaźnik realizowany i monitorowany w 3 projektach).

Zakładane wskaźniki realizacji większości projektów z zakresu oczyszczania ścieków i dostarczenia wody zostały osiągnięte w 100%.

Z analizy dokumentów projektowych wynika, że wskaźnik produktu *Liczba gospodarstw domowych/ budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej* w 83,3% przypadków został w pełni zrealizowany (w realizowanych projektach osiągnięto oczekiwane wartości docelowe wskaźnika).

W przypadku jednego projektu tj. „Kompleksowe uregulowanie gospodarki wodno – ściekowej na terenie miasta Rypina”, większość wskaźników produktu oraz rezultatu zostało osiągniętych w wysokości ponad 100%.

W ramach Działania 3.2. zrealizowano 19 projektów z zakresu dróg. Poniższa tabela przedstawia główne wskaźniki produktu oraz rezultatu, które najczęściej pojawiają się w projektach



Działania 3.2 ZPORR wraz z częstotliwością ich występowania oraz osiągniętą wartością docelową.

Tabela 33. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 3.2 ZPORR w obszarze infrastruktury drogowej

Nazwa wskaźnika (wg. dokumentacji projektowej)	Rodzaj wskaźnika	Liczba wskazań w projektach	Agregacja	Jednostka miary
1. Długość wybudowanej/ zmodernizowanej drogi	produktu	18	25,67	km
2. Średni czas przejazdu między dwoma punktami sieci	rezultatu	11	-	-
3. Długość wybudowanych/ zmodernizowanych chodników	produktu	7	1,54	km
4. Natężenie ruchu na drodze	rezultatu	11	-	-
5. Liczba osób korzystających z infrastruktury drogowej	rezultatu	10	299.324,6	osoby
6. Powierzchnia zagospodarowanych terenów inwestycyjnych, które stały się dostępne w wyniku realizacji projektów	rezultatu	4	143,67	ha

Zródło: opracowanie własne

Należy zwrócić uwagę, że wskaźnik rezultatu „Natężenie ruchu na drodze” w przypadku projektu „Budowa pieszo – jezdni w Pieczyskach” realizowanego przez gminę Koronowo został osiągnięty na wysokim poziomie, tj. 382,6% wartości.

W ramach niniejszego działania w trakcie realizacji pozostaje projekt „Budowa drogi gminnej Rabinowo – Czajno”, którego zakończenie przewidziane jest do 10.06.2008 r.

Realizowane projekty z zakresu dziedzictwa kulturowego przyczyniły się do zwiększenia liczby nowych miejsc pracy. Jak wynika z otrzymanych sprawozdań z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Kujawsko – Pomorskiego stworzono 9 nowych miejsc pracy (wskaźnik realizowany i monitorowany w 2 projektach).

Innymi efektami realizacji Działania 3.2 ZPORR w tym obszarze są:

- zwiększenie liczby osób korzystających z nowej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej (wskaźnik realizowany i monitorowany w 2 projektach),
- zwiększenie powierzchni zmodernizowanej lokalnej bazy kulturalnej i turystycznej (wskaźnik realizowany i monitorowany w 2 projektach).

Projekty realizowane z zakresu gospodarki wodno – ściekowej mają pozytywny wpływ na

kwestie z zakresu polityki ochrony środowiska. Dzięki realizowanym projektom zmniejszyło się zanieczyszczenie wód powierzchniowych i gruntowych, nastąpiła poprawa sytuacji ekologicznej obszaru gminy. Ponadto projekty z tego zakresu przyczyniają się do zachowania i ochrony bioróżnorodności danego obszaru.

Budowa stacji uzdatniania wody przyczyniła się w znacznym stopniu do poprawy jakości wody pitnej oraz zmniejszenia zagrożenia bakteriologicznego.

Dzięki realizacji projektów poprawiły się warunki higieniczne i sanitarne mieszkańców. Ponadto realizacja projektów przyczyniła się do zwiększenia atrakcyjności gospodarczej, inwestycyjnej i turystycznej danej miejscowości.

Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie paliwowo – energetycznym przyczynia się do poprawy efektywności wykorzystania i oszczędzania zasobów energetycznych, poprawy stanu środowiska naturalnego, poprzez redukcję zanieczyszczeń do atmosfery oraz redukcję ilości wytwarzanych odpadów. W wyniku realizacji projektów w ramach ZPORR wybudowano dwie elektrownie wykorzystujące odnawialne źródła energii.

Realizowane projekty z zakresu dróg przyczyniły się do poprawy płynności ruchu drogowego, co w znacznym stopniu ograniczy emisję szkodliwych związków do atmosfery i negatywny wpływ hałasu komunikacyjnego. Ponadto, dzięki zrealizowanym projektom nastąpiła poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego, a także jakość obsługi komunikacyjnej.

Projekty realizowane w obszarze utrzymania i odbudowy dziedzictwa kulturowego mają neutralny wpływ na środowisko naturalne.

Warto wspomnieć, że uczestnicy zogniskowanego wywiadu grupowego stwierdzili, że projekty ukierunkowane na przeciwdziałanie marginalizacji społecznej terenów restrukturyzowanych, czyli jeden z zasadniczych celów Działania 3.2, realizowane były również w ramach ZPORR w części dofinansowanej z EFS – Priorytet 2, Działanie 2.3 *Reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa* oraz Działanie 2.4 *Reorientacja zawodowa osób zagrożonych procesami restrukturyzacyjnymi*. W ramach tych działań zrealizowano wiele projektów dla osób zagrożonych utratą zatrudnienia. Podkreślano, że biorąc pod uwagę zaangażowane środki finansowe, można stwierdzić, że realizacja projektów ZPORR przyczyniła się do przeciwdziałania marginalizacji, jednak przede wszystkim na poziomie lokalnym.

Na dzień dzisiejszy trudno jest ocenić czy wspomniane projekty ZPORR (Działanie 2.3 i 2.4)

w istotnym zakresie przyczyniły się do przeciwdziałania marginalizacji, gdyż okres realizacji ZPORR oraz innych programów operacyjnych zbiegł się z dużymi zmianami zachodzącymi na rynku pracy. Na początku realizacji ZPORR (rok 2004) rynek pracy „należał” do pracodawców, obecnie mamy do czynienia z tzw. „rynkiem pracownika”.

Jedna z osób uczestniczących w zogniskowanym wywiadzie grupowym zauważyła, że bardzo często zdarza się, iż osoby mieszkające na obszarach pozornie nierozwiniętych, niedofinansowanych zwracają uwagę na inne ważne dla nich aspekty, np. posiadanie czystej wody, czystego powietrza, mniejsze nasilenie hałasu itp. Powyższe czynniki rekompensują im poczucie marginalizacji i w ten sposób niektórzy mieszkańcy nie zauważają tego problemu we własnej społeczności lokalnej.

W wielu miejscowościach wykonano szereg inwestycji w obszarze gospodarki wodno – ściekowej przy wykorzystaniu środków Funduszu Środowiska.

W ramach działania 3.2 wybudowano/zmodernizowano dwie stacje uzdatniania wody, natomiast w Funduszu Środowiska było więcej zrealizowanych projektów z tego zakresu. Uczestnicy wywiadów twierdzą, że ZPORR stanowił raczej działania wspomagające, które przyspieszyły osiągnięcie niektórych efektów w obszarze gospodarki wodno – ściekowej.

Realizacja projektów w ramach Działania 3.2 z zakresu inwestycji infrastrukturalnych (drogi, kanalizacja, wodociągi, oczyszczalnia ścieków) pozwoliła na przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów restrukturyzowanych, co jest zgodne z celami Działania 3.2 (zapisami ZPORR).

#### **4.5.8 Wpływ projektów ZPORR na rewitalizację zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojaskowych**

Celem Działania 3.3 zgodnie z UZPORR jest zachęcanie do rozwijania nowych form aktywności gospodarczej generujących miejsca pracy poprzez oferowanie infrastruktury do prowadzenia działalności dostosowanej do potrzeb nowych przedsiębiorstw, przy równoczesnej trosce o ochronę stanu środowiska naturalnego warunkującego zrównoważony rozwój gospodarczo – społeczny.

Zasadniczym celem Działania jest ożywienie gospodarcze i społeczne, a także zwiększenie potencjału turystycznego i kulturalnego, w tym nadanie obiektom i terenom zdegradowanym nowych funkcji społeczno – gospodarczych poprzez:

- rewitalizację i odnowę zdegradowanych obszarów miast i dzielnic mieszkaniowych w miastach,
- rewitalizację obiektów i terenów przemysłowych, przez zmianę dotychczasowych funkcji na gospodarcze, społeczne, edukacyjne, zdrowotne, rekreacyjne i turystyczne,
- rewitalizację obiektów i terenów powojaskowych, przez zmianę z przeważającą, dotychczas funkcji zabudowy powojaskowej na usługową, gospodarczą, społeczną, edukacyjną, zdrowotną, rekreacyjną i turystyczną.

Projekty z Działania 3.3 realizowane w ramach ZPORR wpisują się w Strategię Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego, w priorytetowy obszar działań 2, tj. unowocześnienia struktury funkcjonalno- przestrzennej. Zrealizowane projekty miały swoje odzwierciedlenie w celu operacyjnym dotyczącym rewitalizacji miast i wsi regionu.

W ramach Działania 3.3. zostało zawartych 8 umów o łącznej wartości dofinansowania 14.793.209,02 zł, co stanowiło 100,5% dostępnej alokacji na lata 2004-2006. Beneficjentami realizującymi projekty w ramach tego Działania są głównie jednostki samorządu terytorialnego (5 projektów). Do pozostałych Beneficjentów należą: samorządy gmin lub związek samorządów gmin (1 projekt), stowarzyszenia (1 projekt) oraz spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (1 projekt).

Projekty w ramach Działania 3.3. realizowane były w 5 powiatach. Obydwa projekty w ramach Poddziałania 3.3.2 zrealizowane zostały w powiecie świeckim.

Szczegółową strukturę pod względem liczby zrealizowanych projektów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 34: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.3 ZPORR w podziale na powiaty

Poddziałanie	Powiat	liczba projektów
3.3.1	Golubsko-Dobrzyński	2
	M.Toruń	2
	M.Bydgoszcz	1
	M. Grudziądz	1
3.3.2	Świecki	2

Źródło: opracowanie własne

W analizowanym okresie w ramach Działania 3.3 podpisano umowy na dofinansowanie projektów z zakresu:

- odnowy terenów miejskich (6 projektów),
- odnowy i adaptacji zdegradowanych obszarów przemysłowych i wojennych (2 projekty).

Projekt o najwyższej wartości dofinansowania z EFRR realizowany był przez Zarząd Oddziału PTTK w miejscowości Golub – Dobrzyń „Rewitalizacja Golubskiej Starówki”. Wartość całkowita projektu wyniosła 6.999.130,77 zł, z czego kwota 5.249.348,06 zł stanowiła dofinansowanie z EFRR. Na Golubskiej Starówce istnieje wiele zabytków przedstawiających dużą wartość architektoniczną.



Rys. 8. Golubka Starówka

Źródło: <http://www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl/>

W ramach tego projektu, odnawiane były pierzeje kamienic, których remont musiał być wykonany pod ścisłym nadzorem Konserwatora Zabytków, tak by doprowadzić do odtworzenia historycznego charakteru elewacji. Realizowane były działania inwestycyjne mające na celu:

- poprawę funkcjonalności ruchu kołowego, pieszego, poprzez wymianę nawierzchni rynku i ulic przyległych,
- prace konserwatorskie przy obiektach o wartościach architektonicznych i znaczeniu historycznym,
- tworzenie stref bezpieczeństwa i zapobiegania przestępczości poprzez budowę oświetlenia ulicznego,
- przebudowę infrastruktury technicznej z zakresu ochrony środowiska w tym: przebudowę kanalizacji deszczowej, sieci wodociągowych,
- regenerację pustych przestrzeni publicznych poprzez przebudowę rynku i małej architektury.

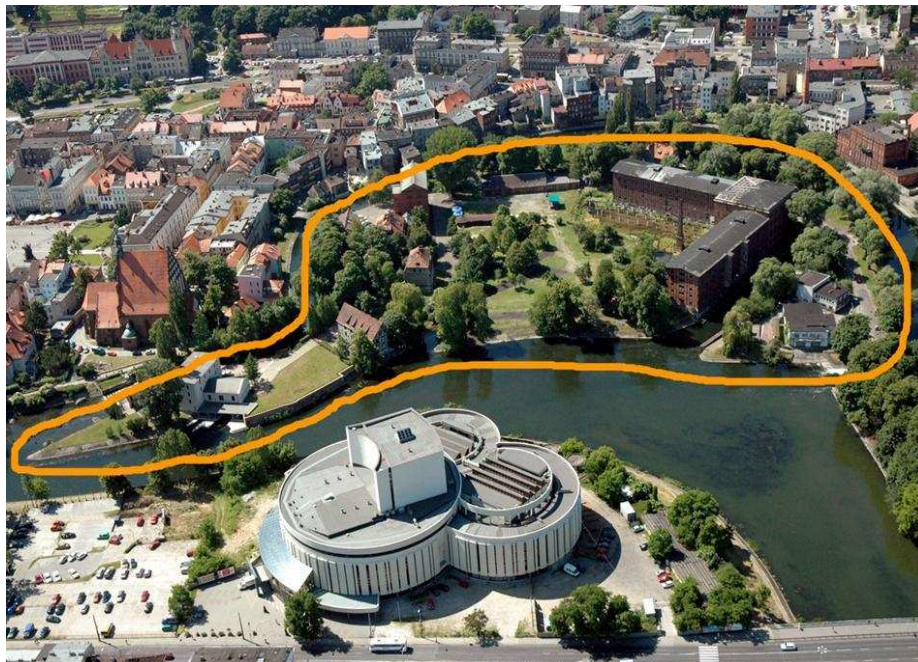
Celem bezpośrednim było wpisanie Starówki, obok zamku Golubskiego, do turystycznych atrakcji miasta, regionu, kraju, wykorzystanie strumienia turystów dla ożywienia i uruchomienia potencjału tego obszaru.

Projekt miał wpływ na rozwój całego regionu, a w szczególności na zlokalizowane w pobliżu Golubia – Dobrzynia miejscowości, do których możemy zaliczyć między innymi: Szafarnię i znajdujący się tam Ośrodek Chopinowski, Obory i zlokalizowane tam Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej z Łask Słynącej, Płonne z Górą Modrzewiową, ośrodki wypoczynkowe, takie jak Grodno i Okonin oraz całą Dolinę rzeki Drwęcy.

Wśród zestawionych przez Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy wzorcowych projektów realizowanych w 2007 roku wyróżniony został projekt z zakresu rewitalizacji obszarów przemysłowych i powojennych tj. Rewitalizacja Wyspy Młyńskiej w Bydgoszczy na cele rozwoju przedsiębiorczości. Wartość całkowita projektu wyniosła 11.824.978,53 zł, z czego wartość 2.307.000,00 zł stanowiła dofinansowanie z EFRR. Głównym celem projektu było ożywienie gospodarcze i społeczne przedmiotowego obszaru, poprzez poprawę jakości znajdującej się na Wyspie Młyńskiej infrastruktury. Realizacja projektu przyczyniła się do osiągnięcia następujących celów szczegółowych:

- podniesienia jakości infrastruktury Wyspy,
- zachowania zabytkowych elementów infrastruktury,
- zwiększenia dostępności do obszaru Wyspy,
- nadania obszarowi Wyspy nowej funkcji społeczno – gospodarczej,

- zwiększenia oferty dla mieszkańców Miasta, ze szczególnym uwzględnieniem osób bezrobotnych, poszukujących pracy,
- poprawy bezpieczeństwa obszaru będącego przedmiotem projektu.



Rys. 9. Wyspa Młyńska

Źródło: <http://www.fundusze.uwoj.bydgoszcz.pl/>

Uczestnicy zogniskowanego wywiadu grupowego wskazywali m.in. na projekt „Rewitalizacja Wyspy Młyńskiej” jako na inwestycję, która miała znaczący wpływ na poprawę wizerunku województwa kujawsko – pomorskiego.

Uwzględniając sprawozdanie z realizacji programu za rok 2007 w województwie kujawsko – pomorskim od początku realizacji Programu w ramach Działania 3.3 zakończono realizację 7 projektów (tzn. przeprowadzono kontrolę oraz zrealizowano wniosek o płatność końcową) na kwotę 12.486.209,02 zł, co stanowi 84,82% alokacji.

Biorąc pod uwagę zagregowane wskaźniki osiągnięć projektów, które zostały uwzględnione w rocznym sprawozdaniu z realizacji ZPORR, od początku realizacji programu, zostały osiągnięte następujące wskaźniki:

*Wskaźnik produktu:*

- długość dróg powiatowych i gminnych – 0,14 km,



- powierzchnia usługowa w zrewitalizowanych dzielnicach i miastach – 394,33 m<sup>2</sup>,
- liczba finansowanych projektów z zakresu lokalnej kultury (w tym ochrony dziedzictwa kulturowego) – 4 szt, co stanowi 10% realizacji wskaźnika w skali ogólnopolskiej,
- powierzchnia wyremontowanej, przebudowanej infrastruktury publicznej na terenie rewitalizacji – 0,44 ha, co stanowi 0,22% realizacji.

*Wskaźniki rezultatu:*

- liczba przestępstw w miastach na terenach poddanych rewitalizacji – 18 925 szt,
- liczba przedsiębiorstw zlokalizowanych na tym terenie objętym wsparciem – 27 175 szt,
- liczba miejsc pracy stworzonych na terenie zrewitalizowanym – 3 953 szt.

*Wskaźniki oddziaływania:*

- liczba mieszkańców na terenach poddanych rewitalizacji – 238 427 osoby,
- stopa bezrobocia wśród mieszkańców terenów zrewitalizowanych – 21,3%,
- migracje z terenów poddanych rewitalizacji – 4003 (saldo),
- liczba absolwentów szkół średnich na terenie zrewitalizowanym – 6589 osoby.

Najbardziej znaczące efekty z zakresu rewitalizacji miast i wsi w ramach Działania 3.3, wynikające z przekazanych sprawozdań przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko – Pomorskiego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 35: Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 3.3 ZPORR

Nazwa wskaźnika (wg. dokumentacji projektowej)	Rodzaj wskaźnika	Liczba wskazań w projektach	Aggregacja	Jednostka miary
1. Powierzchnia budynków poddanych renowacji	produktu	3	2694,19	m <sup>2</sup>
2. Powierzchnia usługowa w budynkach poddanych renowacji	produktu	3	1176,33	m <sup>2</sup>

Zródło: opracowanie własne

Do innych efektów realizacji Działania 3.3 ZPORR można zaliczyć:

- zwiększenie liczby przedsiębiorstw zlokalizowanych na terenach zrewitalizowanych (wskaźnik realizowany i monitorowany w 2 projektach),
- wykorzystywanie powierzchni zdegradowanych dzielnic i obszarów miast poddanych rehabilitacji (wskaźnik realizowany i monitorowany w 2 projektach),



Dzięki realizacji projektu „Monitoring wizyjny Zespołu Staromiejskiego w Toruniu” spadła liczba przestępstw na terenie poddanym rewitalizacji. Przedmiotem projektu był zakup i montaż 22 szybkoobrotowych, dualnych kamer wizyjnych wraz z niezbędnym osprzętem oraz światłowodem. Monitoring wizyjny stanowi nieodzowny element poprawy stanu bezpieczeństwa miasta ze względu na działanie prewencyjne. Jego oddziaływanie wpływa na poprawę stanu porządku publicznego oraz ochronę walorów dziedzictwa kulturowego.

W niektórych projektach z Działania 3.3 monitorowany był wskaźnik produktu w postaci liczby nowych miejsc pracy. Powstały one w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych. Można stwierdzić, że realizowane projekty przyczyniły się do zwiększenia stanowisk pracy na terenach zrewitalizowanych.

Większość zrealizowanych projektów w ramach Działania 3.3 miało neutralny wpływ na środowisko. Pomimo tego można było zauważyć, iż realizowane projekty przyczyniły się do poprawy środowiska naturalnego np. w zakresie uregulowania gospodarki wodno – ściekowej. Dodatkowymi efektami było obniżenie poziomu hałasu komunikacyjnego, przyrost elementów zieleni przyulicznej, poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego, zmniejszenie emisji zanieczyszczeń typu energetycznego i poprawa stanu powietrza atmosferycznego.

Przeprowadzone działania termo – modernizacyjne spowodowały zmniejszenie ilości zużycia energii cieplnej. Poprzez odbudowę systemów wodociagowych i kanalizacyjnych nastąpiło racjonalizowanie zużycia wody, a przez to ograniczenie ilości odprowadzonych ścieków.

Realizowane projekty w ramach Poddziałania 3.3.1 wpłynęły na zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej gmin oraz harmonijny i wielostronny rozwój zdegradowanego obszaru powojskowego poprzez adaptację starych zasobów do nowych potrzeb.

Uczestnicy spotkania fokusowego zwrócili uwagę, że projekty ZPORR wpływają na ożywienie gospodarcze i społeczne regionu. Zdaniem jednego z uczestników, największy efekt można było zauważyć dzięki realizowanym projektom np. w Bydgoszczy (Wyspa Młyńska), Biskupinie, Chełmnie. Dzięki wdrożeniu dobrze przygotowanych, opartych na wnikliwej analizie projektów z zakresu dziedzictwa kulturowego obszar ma szansę na wzrost konkurencyjności i atrakcyjności.

Realizacja projektów w ramach Działania 3.3 przyczynia się do zwiększenia atrakcyjności gospodarczej i inwestycyjnej obszarów miejskich i powojskowych województwa kujawsko – pomorskiego oraz powstania nowych miejsc pracy.

#### 4.5.9 Wpływ projektów ZPORR na rozwój przedsiębiorczości

Celem Działania 3.4 jest zwiększenie konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw poprzez ułatwienie dostępu do specjalistycznego doradztwa oraz zwiększenie zdolności inwestycyjnej w początkowym okresie funkcjonowania przedsiębiorstw.

Działanie 3.4 jest ukierunkowane na podniesienie jakości i efektywności zarządzania, a także podniesienie zdolności inwestycyjnej nowopowstałych przedsiębiorstw poprzez ułatwienie im dostępu do wysokiej jakości zewnętrznych usług doradczych świadczonych przez wyspecjalizowane firmy oraz dokapitalizowanie projektów inwestycyjnych.

Projekty obu typów dotyczą takich usług i inwestycji, które przyczynią się do zwiększenia zdolności przetrwania i kontynuacji działania nowopowstałych mikroprzedsiębiorstw, unowocześnienia zarówno ich sposobu funkcjonowania jak i wyposażenia, a w konsekwencji dostosowania do konkurencji na jednolitym rynku europejskim.

Zgodnie z definicją zawartą w Uzupełnieniu ZPORR (UZPORR) beneficjentami wsparcia w ramach Działania 3.4 ZPORR były podmioty prowadzące mikroprzedsiębiorstwa, które rozpoczęły działalność gospodarczą (dzień uzyskania wpisu do ewidencji gospodarczej lub wpisu do rejestru przedsiębiorców) nie wcześniej niż 36 miesięcy przed dniem złożenia wniosku, a ponadto, w ostatnim zakończonym roku obrotowym, w którym był składany wniosek:

- zatrudniały średnio rocznie mniej niż 10 pracowników, oraz
- osiągnęły roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 milionów euro, lub sumy aktywów ich bilansu sporządzonego na koniec jednego z dwóch wymienionych lat obrotowych nie przekroczyły równowartości w złotych 2 milionów euro.

Projekty z Działania 3.4 realizowane w ramach ZPORR wpisują się w Strategię Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego i mają swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w priorytetowym obszarze działania 1.

W województwie kujawsko – pomorskim w ramach Działania 3.4 zrealizowanych zostało 97 projektów przez 84 firmy. Najwięcej projektów zrealizowanych zostało przez przedsiębiorstwa, które zlokalizowane są na terenie miasta Toruń.

Szczegółową strukturę pod względem liczby zrealizowanych projektów (według lokalizacji

Beneficjenta) przedstawia poniższa tabela.

Tabela 36: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.4 ZPORR w podziale na powiaty

Powiat	liczba projektów
M. Toruń	26
M. Bydgoszcz	22
Bydgoski	6
Toruński	5
M. Włocławek	5
Tucholski	4
Brodnicki	3
M. Inowrocław	3
Rypiński	3
Świecki	3
Nakielski	2
Sępoliński	2
Golubsko - dobrzyński	2
Radziejowski	2
M. Grudziądz	1
Żniński	1
Wąbrzeski	1
Inowrocławski	1
Włocławski	1
Aleksandrowski	1
Kartuski (woj. pomorskie)	2
Olsztyński (woj. warmińsko - mazurskie)	1

Źródło: opracowanie własne

Powyższy wykaz zawiera 97 projektów, które zostały zrealizowane w województwie kujawsko – pomorskim. Trzy projekty zostały zrealizowane przez firmy mające siedzibę poza województwem. Przedsiębiorstwo zlokalizowane na terenie województwa pomorskiego zrealizowało dwa projekty w powiecie aleksandrowskim, natomiast firma mająca siedzibę w województwie warmińsko – mazurskim zrealizowała projekt w powiecie grudziądzkim.

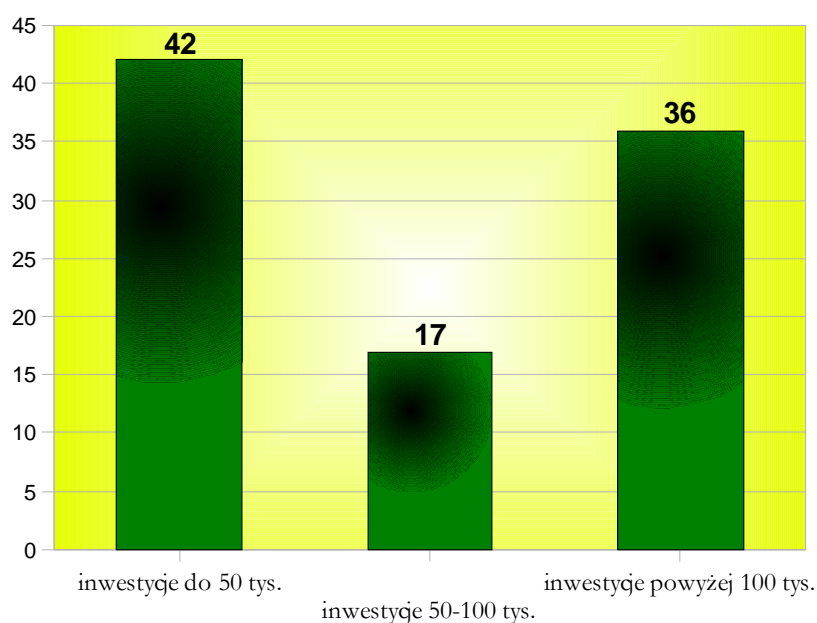
Uwzględniając sprawozdanie z realizacji programu za rok 2007, w ramach Działania 3.4 w województwie kujawsko – pomorskim od początku realizacji Programu zostało zawartych 95 umów o łącznej wartości dofinansowania 6.946.317,80 zł.

Od początku realizacji Działania rozwiązano 7 umów o wartości dofinansowania z EFRR 610.260,36 zł. Powodem rozwiązania 6 umów był brak możliwości rozliczenia tzn. brak dowodów wypłat ze strony Beneficjenta, rezygnacja beneficjenta, nie wywiązywanie się z obowiązków wynikających z podpisania umów.

Zakończono realizację 72 projektów na kwotę dofinansowania 4.964.154,37 zł, co stanowi 57,32% alokacji na lata 2004-2006.

Struktura projektów ze względu na ich rodzaj przedstawia się następująco:

Wykres 3: Struktura projektów realizowanych w ramach Działania 3.4 ZPORR ze względu na rodzaj projektu w województwie kujawsko-pomorskim



Źródło: opracowanie własne

Wśród zestawionych wzorcowych projektów przez Kujawsko – Pomorski Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy realizowanych w 2006 roku został wyróżniony projekt „Zakup urządzeń produkcyjnych oraz komputerowych w celu poprawy konkurencyjności firmy”. Wartość całkowita projektu wyniosła 221.252,00 zł, z czego wartość 63.473,90 zł stanowiła dofinansowanie z EFRR. Realizacja przedsięwzięcia w zasadniczy sposób poprawiła istniejące zaplecze techniczne firmy. Rezultatem tej zmiany w perspektywie 5 kolejnych lat będzie wzrost konkurencyjności oferty firmy na krajowym

rynku, w szczególności poprzez:

- wprowadzenie na rynek 1 nowego towaru - drukarki termotransferowej oraz 1 nowej usługi - zadruk termotransferowy, a także rozpoczęcie produkcji etykiet samoprzylepnych w roli (aktualnie etykiety te są kupowane od producentów i sprzedawane odbiorcom ostatecznym),
- stworzenie w 2006 roku i utrzymanie 4 nowych miejsc pracy,
- wzrost innowacyjności (urządzenia nowe, zaawansowane technologicznie, wydajne, energo - oraz materiałouszczędne),
- poprawa jakości aktualnie oferowanych produktów,
- skrócenie o 48% czasu oczekiwania klienta na realizację zamówienia,
- wzrost przychodów z tytułu rozpoczęcia produkcji etykiet w roli o ponad 2 mln zł,
- wzrost przychodów Firmy ogółem w wyniku realizacji projektu o ponad 3 mln zł,
- obniżenie jednostkowych kosztów produkcji etykiety w roli w stosunku do jej zakupu o około 32%, a w konsekwencji możliwość obniżenia ceny,
- pozyskanie ponad 100 nowych klientów,
- wejście na nowe rynki (zachód),
- poprawa organizacji pracy,
- poprawa bezpieczeństwa i higieny pracy (poprzez pracę w lepszych warunkach higienicznych oraz poprzez użytkowanie ergonomicznego sprzętu przez pracowników bezpośrednio produkcyjnych).

Zrealizowany projekt ma wpływ nie tylko na rozwój bezpośredni firmy, ale będzie oddziaływać na nią długoterminowo poprzez:

- powstanie grupy klientów lojalnych (stałych) systematycznie dokonujących zakupów,
- stworzenie wizerunku przedsiębiorstwa innowacyjnego,
- rozwój społeczeństwa informacyjnego (wykorzystując innowacyjne technologie oraz urządzenia gospodarki elektronicznej pracownicy firmy będą rozwijać swoje umiejętności).

Biorąc pod uwagę zagregowane wskaźniki osiągnięć projektów, które zostały uwzględnione w rocznym sprawozdaniu z realizacji ZPORR za rok 2007 od początku realizacji programu, zostały osiągnięte następujące wskaźniki:

*Wskaźnik produktu:*

- liczba finansowanych projektów wsparcia mikroprzedsiębiorstw – 95 szt (wskaźnik zrealizowano w 0,95% w skali kraju),
- liczba wspartych przedsiębiorstw na obszarach wiejskich – 17 szt, w odniesieniu do wartości

ogólnopolskich był na poziomie 0,34% realizacji wskaźnika,

- liczba wspartych mikroprzedsiębiorstw na obszarach restrukturyzacji przemysłu – 71 szt (wartość wskaźnika została osiągnięta na poziomie 3,55% w skali kraju),
- liczba wspartych mikroprzedsiębiorstw na terenach zdegradowanych poddanych rewitalizacji, co stanowi 0,20% realizacji wskaźnika w skali kraju.

*Wskaźniki rezultat:*

- udział wspartych przedsiębiorstw w ogóle mikroprzedsiębiorstw – 0,04%,
- udział wspartych mikroprzedsiębiorstw na obszarach wiejskich w ogóle mikroprzedsiębiorstw na obszarach wiejskich – 0,038%,
- udział wspartych mikroprzedsiębiorstw na obszarach restrukturyzacji przemysłu w ogóle mikroprzedsiębiorstw na obszarach restrukturyzacji przemysłu – 0,04 %,
- udział wspartych mikroprzedsiębiorstw na obszarach zdegradowanych poddanych rewitalizacji w ogóle mikroprzedsiębiorstw na obszarach zdegradowanych poddanych rewitalizacji – 0,032%.

*Wskaźniki oddziaływania:*

- zmiana wielkości obrotów mikroprzedsiębiorstw – 119,29 tys. zł,
- liczba pracujących poza rolnictwem na obszarach wiejskich – 64 688 osób,
- liczba osób zatrudnionych we wspartych przedsiębiorstwach – 216 osób.

Projekty ZPORR realizowane w województwie kujawsko – pomorskim w niewielkim stopniu przyczyniły się do rozwoju mikroprzedsiębiorstw, w szczególności na obszarach wiejskich i podlegających restrukturyzacji, z uwagi na niski udział wspartych przedsiębiorstw na tych obszarach.

Najwięcej środków finansowych pozyskanych przez mikroprzedsiębiorstwa zostało wykorzystanych na zakup sprzętu, maszyn i urządzeń niezbędnych do dynamicznego rozwoju firmy.

Wyposażenie firm w nowoczesne urządzenia przyczynia się do wzrostu jakości świadczonych usług oraz do podniesienia konkurencyjności funkcjonującej firmy na rynku.

Zakup maszyn np. produkcyjnych stwarza szanse na pozyskanie nowych rynków zbytu, zwiększenie poziomu sprzedaży, zwiększenie możliwości produkcyjnych czy nawet obniżenie w długim okresie czasu kosztów działalności przedsiębiorstwa poprzez rezygnację z usług firmy zewnętrznej.

Zakup nowoczesnych maszyn budowlanych przyczynia się do redukcji emisji szkodliwych związków do atmosfery oraz do zmniejszenia ilości przedostających się do gleby szkodliwych substancji ciekłych.

Możliwość oferowania kompleksowej obsługi klienta wpływa bezpośrednio na skrócenie czasu realizacji usług i w konsekwencji doprowadza do zwiększenia liczby wykonywanych zleceń.

Ponadto cztery przedsiębiorstwa realizujące projekty w ramach Działania 3.4, w celu poprawy stanu środowiska naturalnego, zakupiły elektrownie wiatrowe. Pozyskiwanie energii ze źródeł odnawialnych charakteryzuje się troską o dobro przyszłych pokoleń, obniżając dewastację środowiska spowodowaną wytwarzaniem energii środkami konwencjonalnymi.

Tworzenie, w oparciu o lokalne źródła energii, małych systemów energetycznych, takich jak farmy wiatrowe, zaspokaja lokalne potrzeby energetyczne, wzmacnia lokalną gospodarkę i w znacznym stopniu uniezależnia dany region od zaopatrzenia zewnętrznego, ograniczając również straty w przesyłach. W szerszym wymiarze budowa farm wiatrowych przyczynia się do wzrostu bezpieczeństwa energetycznego kraju i do dywersyfikacji źródeł zaopatrzenia.

Ponadto pozyskiwane środki finansowe przez przedsiębiorstwa były często przeznaczone na:

- zakup oprogramowania i sprzętu komputerowego,
- zakup linii technologicznej,
- uruchomienie restauracji.

Realizowane projekty przyczyniły się do zwiększenia konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw poprzez unowocześnienie oferty produktowej i technologicznej.

Wsparcie w ramach działania 3.4 było przeznaczone m.in. na dofinansowanie inwestycji związanych z rozszerzeniem zakresu działalności gospodarczej, rozpoczęciem działań obejmujących dokonywanie zasadniczych zmian produkcji bądź procesu produkcyjnego, unowocześnieniem wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności gospodarczej.

#### 4.5.10 Wpływ projektów ZPORR na rozwój lokalnej infrastruktury społecznej

Projekty z zakresu lokalnej infrastruktury społecznej realizowane były w ramach Działania 3.5 *Lokalna infrastruktura społeczna*, które składa się z dwóch Poddziałania: 3.5.1 i 3.5.2.

Głównym celem Poddziałania 3.5.1 *Lokalna infrastruktura edukacyjna i sportowa* jest wyrównanie szans w dostępie do edukacji pomiędzy uczniami z obszarów wiejskich i miejskich oraz poprawa dostępu społeczności lokalnych do podstawowej infrastruktury sportowej.

Wdrożenie projektów w ramach Poddziałania 3.5.1 ma na celu:

- stworzenie warunków dla rozwoju placówek działających w systemie oświaty,
- podniesienie jakości kształcenia,
- zwiększenie dostępu do sportu przez społeczności lokalne.

Głównym celem Poddziałania 3.5.2 *Lokalna infrastruktura ochrony zdrowia* jest podniesienie standardu świadczonych usług medycznych na podstawowym poziomie przez lokalne ośrodki zdrowia.

Celami szczegółowymi tego Poddziałania są:

- zapewnienie dostępu do wysokiej jakości podstawowej opieki medycznej na obszarach wiejskich i w małych miastach,
- ograniczenie terytorialnych dysproporcji w infrastrukturze ochrony zdrowia,
- poprawa jakości wyposażenia i stanu budynków ośrodków zdrowia.

Największą aktywnością w ilości zrealizowanych projektów w ramach Poddziałania 3.5.1 wykazały instytucje mieszczące się na terenie powiatu toruńskiego – łącznie zrealizowane 4 projekty. Ponadto wysoką aktywnością charakteryzowały się instytucje z powiatów świeckiego i włocławskiego – w każdym powiecie zrealizowano po 3 projekty.

Jeśli chodzi o ilość zrealizowanych projektów w ramach Poddziałania 3.5.2 największą aktywnością wykazały się instytucje usytuowane w powiecie toruńskim, które zrealizowały łącznie 3 projekty oraz podmioty z powiatu chełmińskiego i Miasta Bydgoszcz – w każdym z tych powiatów wdrożono po 2 projekty.



Tabela 37: Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.5 ZPORR w podziale na powiaty

Poddziałanie	liczba projektów	Powiat	liczba projektów
3.5.1	14	<b>Toruński</b>	<b>4</b>
		Świecki	3
		Włocławski	3
		Tucholski	1
		Chelmiński	1
		Mogileński	1
		Bydgoski	1
3.5.2	16	<b>Toruński</b>	<b>3</b>
		Chelmiński	2
		M. Bydgoszcz	2
		Bydgoski	1
		M. Toruń	1
		Rypiński	1
		Inowrocławski	1
		Włocławski	1
		Tucholski	1
		Aleksandrowski	1
		Żniński	1
		Grudziądzki	1

Źródło: opracowanie własne

Beneficjentami realizującymi projekty w ramach Działania 3.5 na terenie województwa kujawsko – pomorskiego były głównie jednostki samorządu terytorialnego. Do pozostałych beneficjentów należą: spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jednostki administracji publicznej, samorządy gmin lub związki samorządów gmin, jednostki służby zdrowia i inne.

Strukturę beneficjentów realizujących projekty w ramach poszczególnych Poddziałów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 38. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.5 ZPORR ze względu na formę prawną Beneficjenta

Poddziałanie	liczba projektów	Forma Prawna Beneficjenta	liczba projektów
3.5.1	14	<b>Samorząd terytorialny</b>	<b>12</b>
		Jednostka administracji publicznej	1
		Samorząd gminy lub związek samorządów gmin	1
		<b>Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością</b>	<b>5</b>
3.5.2	16	Samorząd gminy lub związek samorządów gmin	2
		Samorząd terytorialny	1
		Osoba prawna nie działająca dla zysku	1
		Spółka cywilna	1
		Jednostka administracji publicznej	1
		Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej	1
		Jednostka sektora finansów publicznych	1
		Fundacja lub stowarzyszenie lub związek stowarzyszeń odpowiadające definicji Lokalnej Grupy Działania	1
		Inne	2

Źródło: opracowanie własne

W ramach Działania 3.5 zawartych zostało 30 umów o łącznej wartości dofinansowania z EFRR w wysokości 20.522.870,75 zł, co stanowi 104,86% dostępnej alokacji na lata 2004 – 2006.

W ramach Poddziałania z zakresu lokalnej infrastruktury edukacyjnej i sportowej w województwie kujawsko – pomorskim zrealizowano w sumie 14 projektów opiewających na kwotę dofinansowania 12.839.578,94 zł.

Natomiast w ramach Poddziałania z zakresu lokalnej infrastruktury ochrony zdrowia zrealizowano łącznie 16 projektów na kwotę dofinansowania w wysokości 7.683.291,81 zł.

Tabela 39. Projekt o najwyższej wartości dofinansowania EFRR w ramach Działania 3.5

Projekt o najwyższej wartości dofinansowania EFRR w ramach Działania 3.5		
Tytuł projektu	Beneficjent	Wartość dofinansowania
„Podniesienie standardu usług medycznych poprzez kontynuację rozbudowy i doposażenie obiektów szpitala”	Szpital Powiatowy sp. z o.o.	2 775 000,0 zł

Źródło: opracowanie własne

Projekt o najwyższej kwocie dofinansowania zrealizowany został przez Szpital Powiatowy sp. z o.o. mieszczący się na terenie powiatu toruńskiego. Bardzo istotną kwestią dla powiatu jak również dla całego regionu jest zapewnienie mieszkańcom dostępu do usług medycznych świadczonych na najwyższym poziomie. W ramach projektu „Podniesienie standardu usług medycznych poprzez kontynuację rozbudowy i doposażenie obiektów szpitala” dokonano: budowy bloku operacyjnego, oddziału intensywnej terapii, centralnej sterylizatorni oraz drugiej windy. Ponadto dokonano zakupu specjalistycznego sprzętu medycznego dla kompleksowego wyposażenia nowopowstałych oddziałów. Duże znaczenie ma również fakt, iż szpital prowadzi jedyny oddział ratunkowy na całym obszarze pomiędzy Toruniem a Świeciem. Należy zwrócić uwagę, iż położenie szpitala blisko drogi krajowej nr 1 powoduje, że trafia tu duża ilość osób poszkodowanych w wypadkach mających miejsce na tej trasie. Utwierdza to Zespół Ewaluacyjny w przekonaniu, że przeprowadzenie sfinansowanej z unijnych pieniędzy przebudowy, było ważną i bardzo potrzebną inwestycją. Całość inwestycji została oddana już do użytku – realizacja projektu została zakończona w grudniu 2005 roku.

Urząd Wojewódzki w Bydgoszczy dokonał zestawienia wzorcowych projektów ZPORR realizowanych w regionie. Jednym z wyróżnionych projektów realizowanych w ramach Działania 3.5 jest: „Rozbudowa szkoły podstawowej w Maksymilianowie”. Projekt ten zrealizowała Gmina Osielsko usytuowana na terenie powiatu bydgoskiego. Celem tego projektu było powstanie trzech nowych sal lekcyjnych i świetlicy. Ponadto w ramach projektu wybudowano hol rekreacyjny, sale gimnastyki korekcyjnej i nowe pomieszczenia dydaktyczne o powierzchni użytkowej 512,15m<sup>2</sup>. Efektem tego projektu jest zmodernizowanie szkoły, poszerzenie powierzchni służącej celom dydaktycznym oraz sportowym wraz z niezbędną infrastrukturą. Bardzo istotnym elementem projektu jest dostosowanie całego obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych, poruszających się na wózkach inwalidzkich. W zdecydowany sposób poprawiło to jakość i dostępność infrastruktury społecznej w tym lokalnej infrastruktury edukacyjnej i sportowej, dając szanse wyrównania możliwości dostępu do infrastruktury oświatowej i sportowej osobom niepełnosprawnym.

Kolejnym wyróżnionym projektem była „Przebudowa Stadionu Miejskiego na terenie gminy Nowe”. Celem tego projektu jest przebudowa infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form wypoczynku oraz poprawa dostępu społeczności lokalnych do infrastruktury sportowej. W wyniku realizacji tego projektu powstał nowy budynek klubowy o powierzchni 174 m<sup>2</sup>. Ponadto zmodernizowano trybuny, powiększono tarasy a także wykonano nowe ogrodzenie. Długofalowym rezultatem projektu będzie wzrost udziału mieszkańców, przede wszystkim młodzieży, w takich

formach spędzania wolnego czasu. Całość tej inwestycji została oddana do użytku – realizacja projektu została zakończona w maju 2006 roku.

Diagnostując efekty realizacji projektów w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim dokonaliśmy analizy osiągniętych wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania przez beneficjentów, którzy zrealizowali bądź realizują projekty w ramach Działania 3.5.

Poniższa tabela obrazuje główne wskaźniki produktu, oddziaływania i rezultatu, które pojawiają się w projektach Działania 3.5 ZPORR wraz z osiągniętą wartością docelową.

Tabela 40. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 3.5 ZPORR

Nazwa wskaźnika (wg. dokumentacji projektowej)	Rodzaj wskaźnika	Agregacja	Jednostka miary
1. Powierzchnia nowych lub zmodernizowanych obiektów przeznaczonych na cele dydaktyczne i sportowe	produktu	23 629,70	m <sup>2</sup>
2. Liczba wspartych obiektów dydaktycznych i sportowych	produktu	14,00	szt
3. Liczba zakupionego sprzętu dla zakładów opieki zdrowotnej	produktu	131,00	szt
4. Liczba wspartych zakładów opieki zdrowotnej	produktu	16,00	szt
5. Udział zakupionego sprzętu medycznego dla zakładów opieki zdrowotnej w ogólnej liczbie sprzętu medycznego w zakładach opieki zdrowotnej	rezultatu	131 / 449	%
6. Liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych	oddziaływania	15 836,00	osoby
7. Liczba hospitalizowanych w szpitalach powiatowych	oddziaływania	17 888,00	osoby
8. Potencjalna liczba badań medycznych wykonanych zakupionym nowym sprzętem medycznym	oddziaływania	85 549,52	sztuki

Zródło: opracowanie własne

Na szczególną uwagę zasługuje wskaźnik „Liczba zakupionego sprzętu medycznego dla zakładów opieki zdrowotnej”. W Uzupełnieniu ZPORR zakładano zakup 63 sztuk sprzętu medycznego w skali całego kraju. W województwie kujawsko – pomorskim liczba ta wyniosła 131 sztuk co stanowi 207,94% wypełnienia wskaźnika w odniesieniu do wartości określonej dla całego kraju.

Realizacja projektów z Działania 3.5 ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim przyczyniła się do wyrównania szans w dostępie do edukacji pomiędzy uczniami z obszarów wiejskich i

miejskich oraz poprawy dostępu społeczności lokalnych do podstawowej infrastruktury sportowej, a także do podniesienia standardu usług medycznych świadczonych na podstawowym poziomie przez lokalne ośrodki zdrowia.

W ZPORR dla całego kraju, w tym dla województwa kujawsko – pomorskiego zaproponowane zostało skierowanie środków na doskonalenie form edukacji w regionie, jako czynnika mającego wpływ na budowanie podstaw rozwoju społeczności oraz tworzenie szans dla mieszkańców w dostępie do edukacji. Rozwój form edukacyjnych wraz z doskonaleniem bazy edukacyjnej został określony w dokumentach strategicznych regionu jako jeden z podstawowych czynników poprawy sytuacji rozwojowej województwa. Zwiększenie zaplecza edukacyjnego wpływa na rozwój obszarów wiejskich i miejskich. Rozbudowa infrastruktury edukacyjnej przyczynia się w sposób bezpośredni do podniesienia poziomu wykształcenia młodych przedstawicieli społeczności lokalnych, pośrednio do tworzenia dobrych perspektyw dla doskonalenia umiejętności i zdobywania wykształcenia, co jest warunkiem ograniczenia zjawiska bezrobocia.

Ponadto przynależność Polski do struktur Unii Europejskiej stwarza spore możliwości dofinansowania obiektów należących do infrastruktury sportowej. Wsparcie unijne w zakresie dofinansowania inwestycji infrastruktury sportowej pozwala zmniejszyć dysproporcje między Polską a krajami Unii Europejskiej oraz pomiędzy dużymi ośrodkami, a obszarami wiejskimi i małymi miastami. Rozbudowa infrastruktury służącej rozwojowi aktywnych form wypoczynku przyczyni się do poprawy dostępu do sportu społeczności lokalnych. Długofalowym rezultatem będzie wzrost udziału mieszkańców, przede wszystkim dzieci i młodzieży, w takich formach spędzania wolnego czasu.

Bardzo istotną kwestią jest również zapewnienie mieszkańcom małych miasteczek i wsi dostępu do świadczonych na odpowiednim poziomie usług medycznych. Dotyczy to zarówno umiejętności personelu medycznego, jak i nowoczesnego sprzętu oraz infrastruktury ochrony zdrowia. Zespół ewaluacyjny uważa, że projekty realizowane w ramach Poddziałania 3.5.2 na terenie województwa kujawsko – pomorskiego przyczyniają się do zrealizowania powyższych celów.

## 4.6 Wyniki badania CATI beneficjentów realizujących projekty

W ramach niniejszego badania Zespół Badawczy przeprowadził łącznie 209 wywiadów telefonicznych z beneficjentami, którzy realizowali projekty w ramach ZPORR w województwie kujawsko-pomorskim. Przeprowadzono 144 wywiady z beneficjentami realizującymi projekty z Działów: 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 3.1, 3.2, 3.3 i 3.5 oraz 65 wywiadów z beneficjentami realizującymi projekty w ramach Działania 3.4.

Badani łącznie zrealizowali 306 projektów w ramach ZPORR. Ponad połowa badanych beneficjentów (68,37%) zrealizowała 1 projekt w ramach ZPORR.

Poniższa tabela przedstawia podział liczby respondentów ze względu na ilość zrealizowanych projektów.

Tabela 31: Liczba projektów zrealizowanych w ramach ZPORR

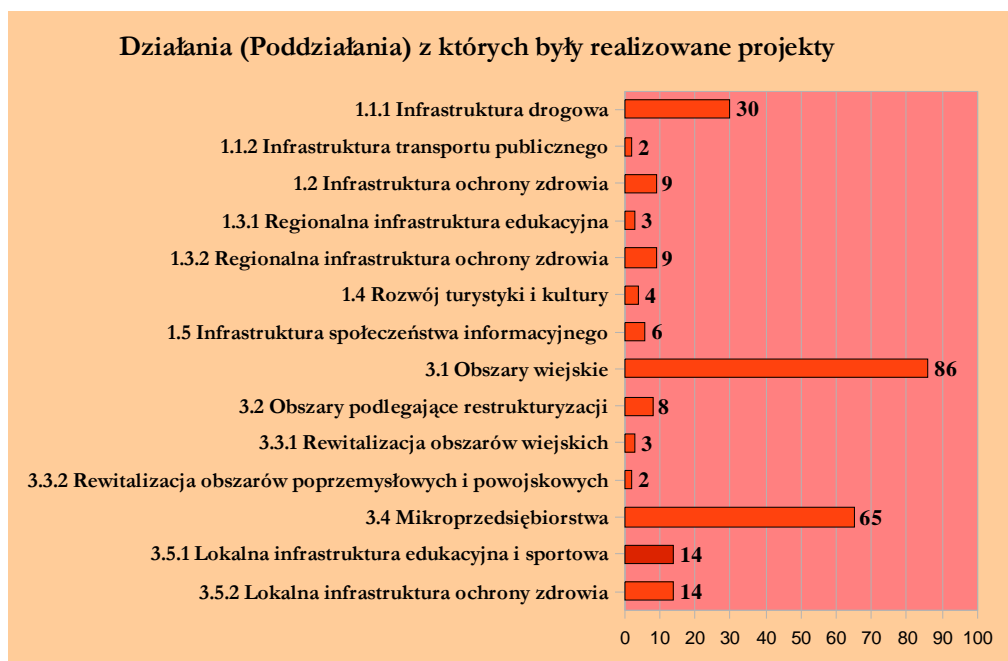
Ile projektów realizowali Państwo w ramach ZPORR do chwili obecnej?		
liczba zrealizowanych projektów	liczba odpowiedzi	% odpowiedzi
1 projekt	145	69,38%
2 projekty	43	20,57%
3 projekty	11	5,26%
4 projekty	8	3,83%
5 projektów	2	0,96%
<b>Suma</b>	<b>209</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Respondenci zrealizowali najwięcej projektów z Działania 3.1 *Obszary wiejskie*. Głównym celem tego Działania jest przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich i małych miast do 20 tys. mieszkańców.

Poniższy wykres przedstawia strukturę Działów (Poddziałów) z jakich respondenci realizowali projekty. Ilość odpowiedzi nie sumuje się do 306 (łączna liczba zrealizowanych projektów przez przeankietowanych respondentów) gdyż zdarzało się, że jeden beneficjent realizował kilka projektów w ramach tego samego Działania (Poddziałania).

Wykres 4: Liczba projektów zrealizowanych w ramach ZPORR w podziale na Działania (Poddziałania)



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

W pierwszej części tego rozdziału Wykonawca przedstawi wyniki badania telefonicznego CATI beneficjentów Działan 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 3.1, 3.2, 3.3 i 3.5, w drugiej części opiszemy rezultaty badania CATI przeprowadzonego wśród beneficjentów Działania 3.4.

## I część

W ramach wszystkich Działan (z wyłączeniem Działania 3.4) w województwie kujawsko – pomorskim największą ilość projektów zrealizowano z zakresu rozwoju systemu transportowego, infrastruktury ochrony środowiska (rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych) oraz z zakresu rozwoju ochrony zdrowia.

Rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące zakresu z jakiego respondenci realizowali projekt (lub projekty) przedstawia poniższy wykres.

Wykres 5: Zakres realizowanych projektu/ów



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Niemal wszyscy badani (84,03%) stwierdzili, że realizowane przez ich instytucje projekty miały wpływ na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej na poziomie lokalnym lub regionalnym. Tylko niespełna 5% respondentów stwierdziło, że realizowane przez nich projekty nie wpływają na wzrost atrakcyjności regionu.

Tabela 42: Wpływ projektu/ów na poziom atrakcyjności inwestycyjnej w stopniu lokalnym lub regionalnym

Czy realizowany przez Państwa projekt/y przyczynił/y się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej na poziomie lokalnym lub regionalnym?	ilość wskazań	% wskazań
TAK	121	84,03%
Trudno powiedzieć	14	9,72%
NIE	7	4,86%
Brak odpowiedzi	2	1,39%
<b>Suma</b>	<b>144</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Warto w tym miejscu zauważyć, że zasadniczym celem Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego jest tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności regionów oraz przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów w taki sposób, aby sprzyjać rozwojowi



gospodarczemu kraju. Wzrost atrakcyjności inwestycyjnej na poziomie lokalnym lub regionalnym świadczy o wzroście konkurencyjności szczególnie na poziomie społeczności lokalnych. Inwestycje zrealizowane w ramach ZPORR sprzyjają wzrostowi mobilności przestrzennej ludności, dostępowi mieszkańców do edukacji oraz usług ochrony zdrowia, a także przyczyniają się do rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich i małych miast.

Wielu respondentów (ponad 35%) nie umiało określić stopnia, w jakim realizowane przez ich instytucje projekty wpływają na wzrost atrakcyjności województwa. Może to wynikać z faktu, iż wiele spośród tych projektów było realizowanych w małych miasteczkach lub na wsiach – co utrudniało badanym przełożenie efektów realizacji tych projektów na poziom województwa. Jednak należy zwrócić uwagę na fakt, że ponad 25% badanych stwierdziło, że realizowane przez nich projekty miały duży lub bardzo duży wpływ na wzrost atrakcyjności województwa, a tylko niespełna 20% respondentów określiło ten wpływ na poziomie niskim lub bardzo niskim.

Rozkład opinii respondentów dotyczący wpływu realizowanych projektów na wzrost atrakcyjności województwa przedstawia poniższa tabela.

Tabela 43: Stopień realizacji projekt/ów na poziom atrakcyjności inwestycyjnej województwa

W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem, realizowany/e projekt/y przyczynił/y się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej województwa? (1 - w małym stopniu, 5 - w dużym stopniu)	ilość wskazań	% wskazań
W bardzo małym stopniu	14	9,72%
W małym stopniu	11	7,64%
Trudno powiedzieć	80	55,56%
W dużym stopniu	21	14,58%
W bardzo dużym stopniu	16	11,11%
Brak odpowiedzi	2	1,39%
<b>Suma</b>	<b>144</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Niemal wszyscy respondenci (139 badanych) stwierdzili, że udało im się zrealizować wszystkie założone cele projektów.

Wykres 6. Zakres realizacji celów projektu/ów



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Jedynie trzech respondentów stwierdziło, że nie udało się zrealizować wszystkich założonych celów, dwie osoby odmówiły udzielenia odpowiedzi na to pytanie. Uzyskane wyniki świadczą o tym, że realizowane projekty były dobrze przygotowane, cele właściwie określone, a „Panel Ekspertów” dokonał wnikliwej analizy, wybierając właściwe projekty, które otrzymają unijne dofinansowanie projektów.

Jednak realizowane projekty nie miały znaczącego wpływu na zmianę poziomu zatrudnienia w instytucjach realizujących projekty. Zdecydowana większość respondentów na pytanie o wpływ realizowanych projektów na zmianę poziomu zatrudnienia w instytucji, którą reprezentują stwierdziło, że na skutek wdrożenia projektów poziom zatrudnienia nie zmienił się (56,94%), 22,22% badanych stwierdziło, że zatrudnienie wzrosło, a niespełna 1% że poziom zatrudnienia w instytucji zmniejszył się. Pozostali respondenci nie potrafili udzielić odpowiedzi na to pytanie.

Tabela 44: Wpływ realizacji projektu na stan zatrudnienia w firmie

Czy na koniec 2007 roku dzięki realizowanemu przez Państwa projektowi zatrudnienie w Państwa instytucji:	liczba wskazań	% wskazań
Wzrosło	32	22,22%
Zmniejszyło się	1	0,69%
Nie zmieniło się	82	56,94%
Trudno powiedzieć	15	10,42%
Nie dotyczy	14	9,72%
<b>Suma</b>	<b>144</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

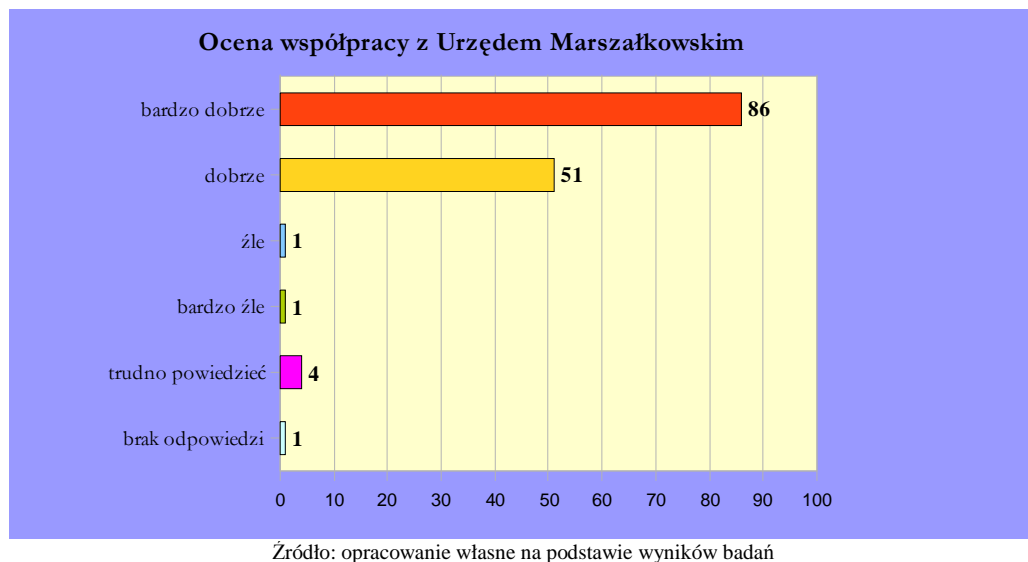
Z drugiej strony projekty ZPORR często miały wpływ na wzrost poziomu zatrudnienia na poziomie gminy, powiatu, województwa (dzięki danej inwestycji zwiększył się poziom zatrudnienia w innej instytucji, niekoniecznie tej, która dany projekt realizowała).

Zdecydowana większość respondentów (78,47% badanych) stwierdziła, że w trakcie realizacji projektów nie napotkała żadnych problemów, a 31,52% badanych stwierdziło, mieli pewne problemy podczas realizacji projektów. Respondenci mówiąc o problemach najczęściej wymieniali: długotrwałe procedury administracyjne, problemy z wykonawcami (trudności z wyłonieniem wykonawcy lub z niedotrzymywaniem terminów przez wykonawców) oraz problemy techniczne.

Szczególną uwagę należy zwrócić na fakt, że ponad 95% badanych bardzo dobrze lub dobrze oceniło współpracę z Instytucją uczestniczącą w zarządzaniu ZPORR (Urzędem Marszałkowskim). Źle lub bardzo źle tę współpracę oceniło jedynie niewiele ponad 1% respondentów.

Rozkład odpowiedzi na pytanie *Jak oceniają Państwo współpracę z Instytucją Wdrażającą/uczestniczącą w zarządzaniu ZPORR (Urzędem Marszałkowskim)?* przedstawia poniższy wykres.

Wykres 7. Ocena współpracy z Instytucją uczestniczącą w zarządzaniu ZPORR



Niemal wszyscy badani zamierzają ubiegać się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie, jednak zdecydowana większość respondentów nie potrafi jeszcze określić programu z jakiego chcieliby to dofinansowanie uzyskać.

Przedstawiciele instytucji, którzy potrafili wskazać Program, w ramach którego będą się starać o dofinansowanie swoich projektów, najczęściej wymieniali Regionalny Program Operacyjny Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Tabela 45: Zamiar ubiegania się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie

Czy zamierzają Państwo ubiegać się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie?		
	ilość wskazań	% wskazań
TAK	140	97,22%
NIE	2	1,40%
Trudno powiedzieć	1	0,69%
Brak odpowiedzi	1	0,69%
<b>Total</b>	<b>144</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Fakt, że tak duży odsetek respondentów zamierza w przyszłości ponownie ubiegać się o dofinansowanie unijne projektów świadczy, że dostrzegli korzyści wynikające z wdrażania projektów unijnych zarówno dla gmin czy powiatów jak również dla całego regionu.

## II część

Beneficjentami Działania 3.4 są mikroprzedsiębiorstwa, które rozpoczęły działalność gospodarczą nie wcześniej niż 36 miesięcy przed dniem złożenia wniosku.

Celem tego Działania jest zwiększenie konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw poprzez ułatwienie dostępu do specjalistycznego doradztwa oraz zwiększenie zdolności inwestycyjnej w początkowym okresie funkcjonowania przedsiębiorstw.

Niemal wszyscy badani realizujących projekty z Działania 3.4 stwierdzili, że dzięki realizacji tych projektów pozycja konkurencyjna ich firm na rynku wzrosła.

Tabela 46: Wpływ realizacji projektu/ów na poprawę pozycji konkurencyjnej firmy

Czy realizowany projekt/y przyczynił/y się do poprawy pozycji konkurencyjnej Państwa firmy?	liczba wskazań	% wskazań
TAK	64	98,46%
NIE	0	0,00%
Trudno powiedzieć	1	1,54%
<b>Suma</b>	<b>65</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Przedsiębiorców, którzy stwierdzili, że pozycja konkurencyjna ich firm wzrosła poproszono, aby określili stopień w jakim projekt przyczynił się do wzrostu konkurencyjności ich firmy. Zdecydowana większość badanych stwierdziła, że realizacja projektów w dużym lub bardzo dużym stopniu przyczyniła się do wzrostu konkurencyjności ich przedsiębiorstw. Rozkład odpowiedzi na to pytanie przedstawia poniższa tabela. Na to pytanie odpowiadali respondenci, którzy stwierdzili wcześniej, że realizowany przez nich projekt przyczynił się do wzrostu konkurencyjności firmy.

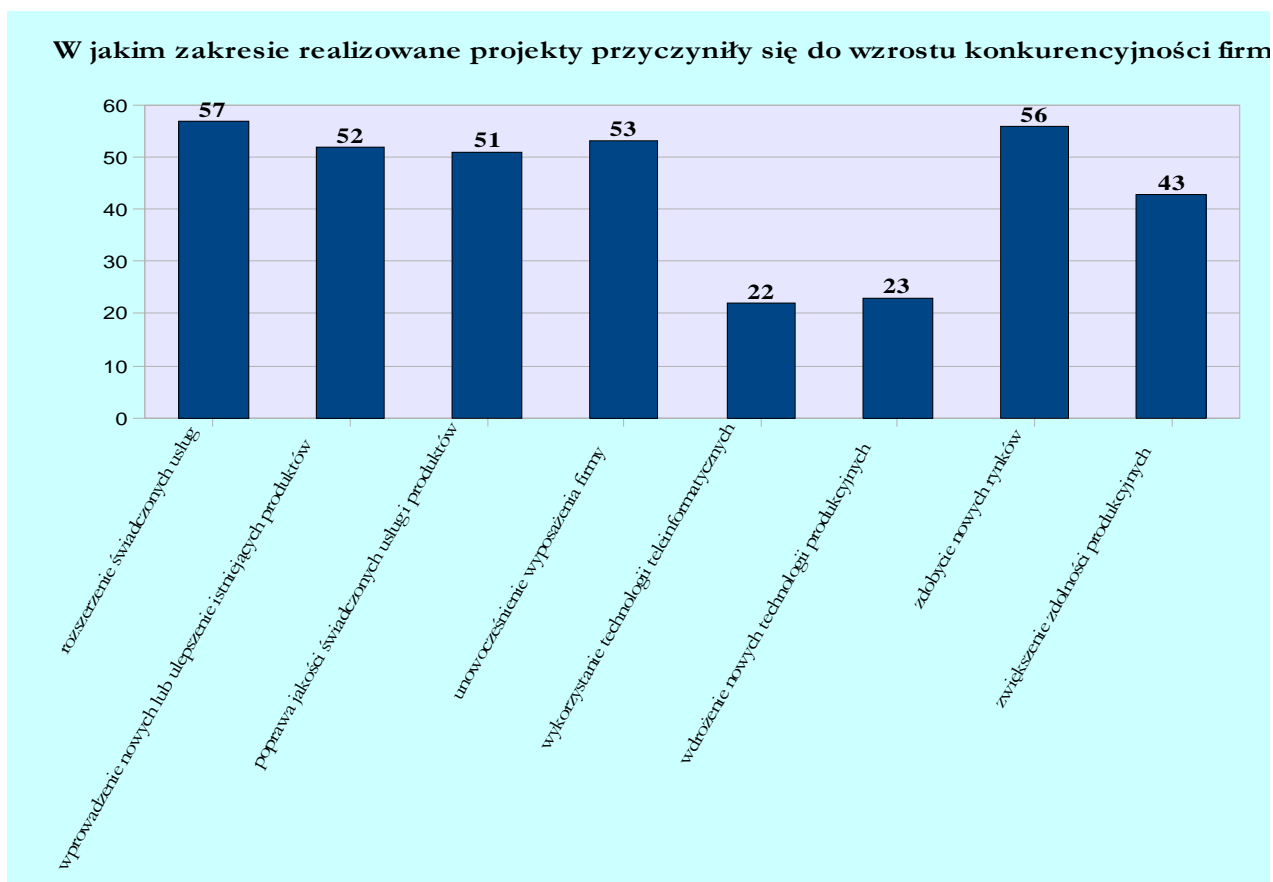
Tabela 47: Wpływ realizacji projektu na wzrost konkurencyjności firmy

W jakim stopniu realizowany projekt przyczynił się do wzrostu konkurencyjności Państwa firmy?	liczba wskazań	% wskazań
W bardzo małym stopniu	1	1,56%
W małym stopniu	0	0,00%
Trudno powiedzieć	17	26,56%
W dużym stopniu	31	48,44%
W bardzo dużym stopniu	15	23,44%
<b>Suma</b>	<b>64</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Przedsiębiorców objętych badaniem poproszono również, aby wskazali zakres w jakim realizowane przez nich projekty przyczyniły się do wzrostu konkurencyjności ich firm. Poniższy wykres przedstawia rozkład wskazań respondentów. Odpowiedzi nie sumują się do 64 gdyż przedsiębiorcy mogli zaznaczyć więcej niż jedna odpowiedź.

Wykres 8. Wpływ realizacji projektu/ów na wzrost konkurencyjności firmy



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

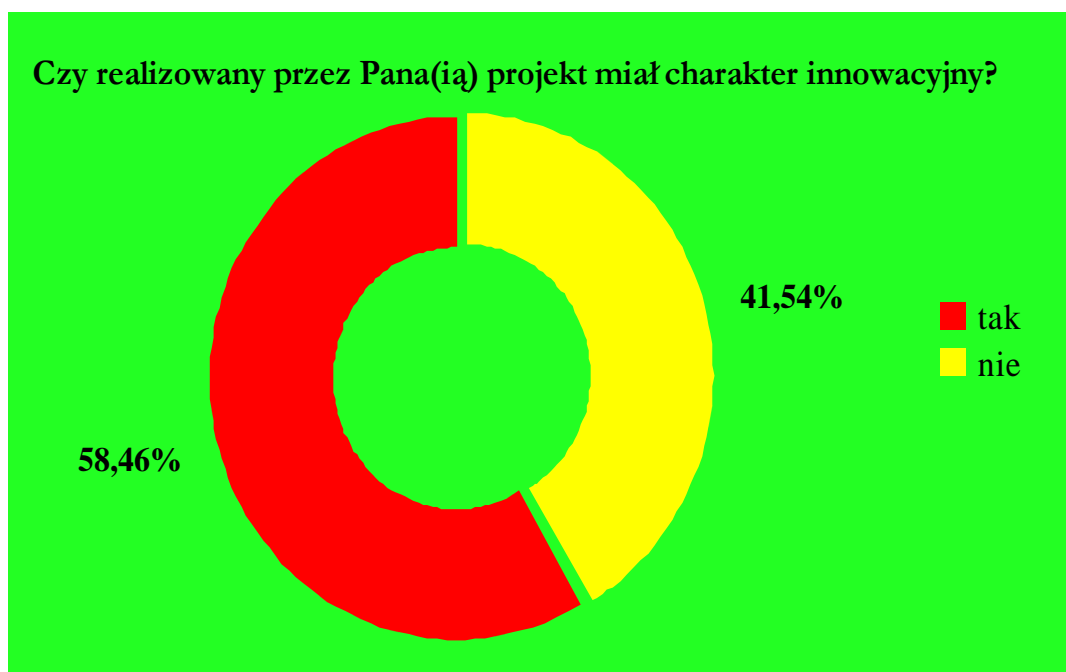
Według respondentów, ich przedsiębiorstwa stały się bardziej konkurencyjne głównie dzięki rozszerzeniu świadczonych usług, zdobyciu nowych rynków lub zwiększeniu udziału na dotychczasowych rynkach oraz dzięki unowocześnieniu wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności firmy (wprowadzenie nowych maszyn, urządzeń, materiałów).

Innowacyjność wiąże się z wprowadzeniem czegoś nowego, nowatorstwem, reformą,

ulepszeniem. Może ona dotyczyć wszelkich dziedzin i sfer oddziaływań w różnych kierunkach. Innowacyjne są więc wszystkie ulepszenia maszyn i urządzeń, reformy systemów, jak i tworzenie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk lub wartości. Innowacje mogą dotyczyć zarówno najwyższych technologii, jak i elementów życia codziennego.

Ponad połowa ankietowanych przedsiębiorców stwierdziła, że realizowane przez nich projekty miały charakter innowacyjny.

Wykres 9. Innowacyjność realizowanych projektów w ramach Działania 3.4 ZPORR



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Respondenci mówiąc o innowacyjnych rozwiązaniach jakie wprowadzili zazwyczaj mieli na myśli: zastosowanie nowych technologii, zakup nowego (nowoczesnego) sprzętu, maszyn, wprowadzenie usług, których nie świadczył nikt w okolicy lub wprowadzenie na rynek lokalny nowych produktów.

Podczas badania poproszono respondentów (którzy wcześniej stwierdzili, że realizowane przez nich projekty mają charakter innowacyjny), aby określili stopień innowacyjności zrealizowanych przez nich projektów. Rozkład odpowiedzi na to pytanie przedstawia poniższa tabela. Odpowiedzi na pytanie dotyczące stopnia innowacyjności projektu udzielili respondenci, którzy odpowiedzieli pozytywnie na pytanie: Czy realizowany przez Państwa projekt miał charakter innowacyjny?

Tabela 48: Stopień innowacyjności realizowanego projektu

Jaki jest stopień innowacyjności projektu/ów?	liczba wskazań	% wskazań
Bardzo wysoki	3	7,89%
Wysoki	14	36,84%
Średni	14	36,84%
Niski	2	5,26%
Bardzo niski	0	0,00%
Trudno powiedzieć	4	10,53%
Brak odpowiedzi	1	2,64%
<b>Suma</b>	<b>38</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Niemal połowa badanych stopień innowacyjności wprowadzonych przez ich firmy technologii, produktów i usług dzięki dofinansowaniu z EFRR ocenia na poziomie wysokim lub bardzo wysokim. Znacząca część badanych określiła ten stopień na poziomie średnim.

Zdecydowana większość respondentów twierdzi, że osiągnęła założone w ramach projektu cele.

Tabela 49: Zakres realizacji celów projektu

Czy wszystkie założone cele projektu udało się zrealizować?	liczba wskazań	% wskazań
TAK	61	93,84%
NIE	2	3,08%
Trudno powiedzieć	2	3,08%
<b>Suma</b>	<b>65</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

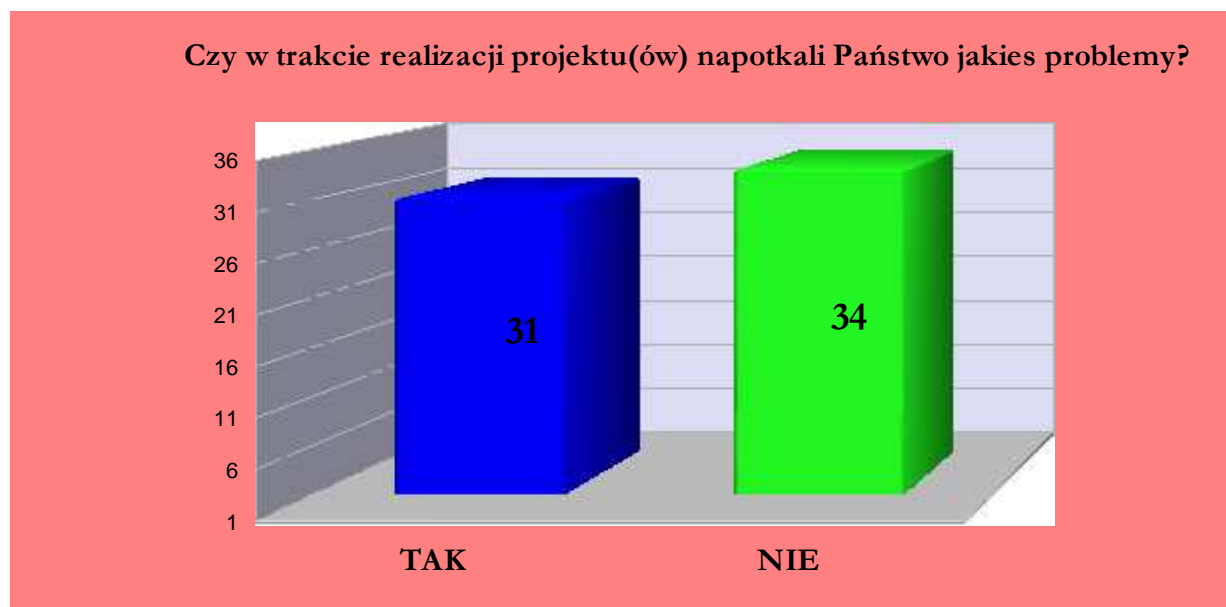
Jedynie dwóm przedsiębiorcom nie udało się zrealizować wszystkich założonych celów. Świadczy to nie tylko o rzetelnym przygotowaniu projektów przez przedsiębiorców, ale również o tym, że Komisja Oceny Projektów działająca przy Instytucji Wdrażającej przyznała dofinansowanie w ramach ZPORR najlepiej przygotowanym projektom (dostosowanym do możliwości przedsiębiorstwa i potrzeb lokalnych rynków).

Realizacja projektów przyniosła wiele korzyści dla regionu, społeczności lokalnych oraz firm



wdrażających te projekty. Wymieniając pozytywne efekty wynikające z wdrażanych inwestycji przedsiębiorcy najczęściej wymieniali: stworzenie nowych miejsc pracy, wzrost zdolności produkcyjnych, wyższą jakość usług, rozwój firmy (zwiększenie udziału w rynku) oraz wprowadzenie nowych produktów i/lub usług. Bardzo ważne efekty dla społeczności lokalnych miało wdrażanie projektów w ramach infrastruktury medycznej. Projekty te (wg przedsiębiorców wdrażających projekty z tego zakresu) zwiększyły dostępność ludności do usług medycznych świadczonych na najwyższym poziomie. Umożliwiły także zakup nowoczesnego sprzętu, a w konsekwencji umożliwiły wykonywanie dodatkowych zabiegów, a także poprawiły komfort pacjentów.

Wykres 10. Występowanie trudności w trakcie realizacji projektu/ów



Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

52,31% badanych stwierdziło, że podczas realizacji projektów nie napotkali na żadne problemy, natomiast aż 47,69% przedsiębiorców miało pewne trudności przy realizacji projektów. Wśród problemów najczęściej wymieniali długie terminy realizacji płatności oraz rozciągłość procedury administracyjnej.

Bardzo istotnym efektem realizacji ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim jest wzrost poziomu zatrudnienia w przedsiębiorstwach realizujących projekty w ramach Działania 3.4.

Tabela 50: Wpływ realizacji projektu na stan zatrudnienia w firmie na koniec 2007 roku

Czy na koniec 2007 roku dzięki realizowanemu przez Państwa projektowi zatrudnienie w firmie:	liczba wskazań	% wskazań
Wzrosło	47	72,31%
Zmniejszyło się	2	3,08%
Nie zmieniło się	16	24,61%
<b>Suma</b>	<b>65</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Dofinansowanie projektów w ramach ZPORR wspierało takie usługi i inwestycje, które miały przyczynić się do wzrostu konkurencyjności nowopowstałych mikroprzedsiębiorstw, unowocześnienia zarówno ich sposobu funkcjonowania jak i wyposażenia, a w konsekwencji dostosowania do konkurencji na rynkach krajowych i europejskich. Dzięki rozszerzaniu zakresu działalności przedsiębiorstw, wprowadzaniu na rynek nowych produktów i usług, a także dzięki pozyskiwaniu szerszego grona klientów, ponad 70% respondentów zatrudniło dodatkowych pracowników.

Beneficjenci realizujący projekty w ramach Działania 3.4 podobnie jak beneficjenci realizujący projekty z innych Działan w ramach ZRORR w województwie kujawsko-pomorskim bardzo pozytywnie ocenili współpracę z Instytucją Wdrażającą ZPORR (Urząd Marszałkowski). Ponad 90% badanych współpracę tą oceniło bardzo dobrze lub dobrze.

Podział odpowiedzi respondentów na to pytanie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 51: Ocena współpracy z Instytucją uczestniczącą w zarządzaniu ZPORR

Jak oceniają Państwo współpracę z Instytucją Wdrażającą ZPORR (Urząd Marszałkowski)?	liczba wskazań	% wskazań
Bardzo dobrze	35	53,85%
Dobrze	24	36,92%
Źle	2	3,08%
Bardzo źle	0	0,00%
Trudno powiedzieć	4	6,15%
<b>Suma</b>	<b>65</b>	<b>100%</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Ponad 70% przedsiębiorców objętych badaniem zamierza ubiegać się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie, jednak zdecydowana większość respondentów nie potrafi jeszcze określić programu z jakiego chcieliby to dofinansowanie uzyskać.

Tabela 52: Zamiar ubiegania się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie

Czy zamierzają Państwo ubiegać się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie?	liczba wskazań	% wskazań
TAK	51	78,46%
NIE	11	16,92%
Trudno powiedzieć	3	4,62%
<b>Suma</b>	65	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań

Decyzja tak dużej grupy respondentów o tym by ponownie ubiegać się o dofinansowanie unijne projektów wynika z faktu, że większości z objętych badaniem przedsiębiorców udało się zrealizować zakładane w projektach cele, a dzięki temu zwiększyć pozycję konkurencyjną firmy. Projekty realizowane w ramach Działania 3.4 ZPORR miały na celu zwiększenie zdolności przetrwania i wzrostu konkurencyjności nowopowstałych mikroprzedsiębiorstw, unowocześnienie zarówno sposobu ich funkcjonowania jak i wyposażenia. Jak pokazały wyniki niniejszego badania cele te zostały osiągnięte, co świadczy o tym, że decyzja o ubieganiu się o dofinansowanie unijne była bardzo dobrą inwestycją w rozwój mikroprzedsiębiorstw działających na terenie województwa kujawsko – pomorskiego.

## 5. Zestawienie wniosków

1. W ramach Priorytetu I i III ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim zrealizowano 334 projekty. Najwięcej z nich – 48 zrealizowano w mieście Toruniu.  
Wśród beneficjentów projektów Priorytetu I i III dominują jednostki samorządu terytorialnego – 184 projekty, oraz przedsiębiorcy, którym poświęcono w całości Działanie 3.4 *Mikroprzedsiębiorstwa* – 97 zrealizowanych projektów. Poza Działaniem 3.4, sporym zainteresowaniem beneficjentów cieszyło się Działanie 3.1 – 118 projektów oraz Działanie 3.2 – 35 projektów.
2. Łączna kwota dofinansowania 46 projektów w ramach Priorytetu I wynosi 318.711.403,37 zł.  
W trakcie realizacji pozostaje projekt o najwyższej wartości dofinansowania - „Budowa regionalnej szerokopasmowej sieci teleinformatycznej w województwie kujawsko – pomorskim”, który jednocześnie jest największą i najdroższą inwestycją w ramach Priorytetu I ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim – 46.656.380,30 zł (Działanie 1.5).  
W ramach Priorytetu III ZPORR zrealizowano w województwie kujawsko – pomorskim 288 projektów na łączną kwotę dofinansowania – 151.060.431,48 zł.  
Projekt o najwyższej wartości dofinansowania - „Budowa dróg lokalnych jako czynnik rozwoju gospodarczego i inwestycyjnego w gminie Osielsko” - 3.074.240,87 zł. (Działanie 3.1).
3. W wyniku realizacji inwestycji, na terenie województwa kujawsko – pomorskiego, współfinansowanych ze środków EFRR w ramach ZPORR, najwięcej projektów zostało zrealizowanych z zakresu infrastruktury drogowej. Znaczna część projektów dotyczyła obszaru ochrony środowiska (np. budowy sieci kanalizacyjnych). W tych obszarach strategicznych w wyniku realizacji ZPORR nastąpił najbardziej widoczny rozwój społeczno – gospodarczy.
4. Analiza wskaźnikowa dokonana w celu określenia głównych efektów realizacji projektów współfinansowanych w ramach Priorytetów I i III ZPORR zwraca uwagę na osiągnięcie celów określonych dla ZPORR w Uzupełnieniu Programu oraz głównych kierunków rozwoju zapisanych w „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007 – 2020”. Głównymi efektami wdrażania ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim są: budowa, przebudowa i modernizacja dróg, poprawa jakości miejskich systemów transportowych, poprawa stanu środowiska naturalnego oraz jakości i standardu życia mieszkańców, przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów, wyrównywanie

dysproporcji w dostępie do nowoczesnych technologii informatycznych i komunikacyjnych, ochrona dziedzictwa kulturowego regionu, zwiększenie znaczenia kultury i turystyki jako czynnika stymulującego rozwój społeczno – gospodarczy, zwiększenie ruchu turystycznego, budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów dydaktycznych, poprawa jakości świadczonych usług medycznych, zwiększenie konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw oraz zwiększenie ich zdolności inwestycyjnej.

5. Rezultaty osiągnięte w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim mają przełożenie na założenia i prognozy zawarte w Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2020.

Analiza treści Uzupełnienia ZPORR oraz „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2020” pod względem zgodności i zbieżności zawartych w nich zapisów dotyczących zakładanych obszarów wsparcia, określonych priorytetów i działań, w ramach których realizowane są projekty, zwraca uwagę na wysoki stopień adekwatności zapisów ZPORR z treścią Strategii. Wszystkie zaproponowane w ramach Priorytetu I i III Działania ZPORR mają swoje odzwierciedlenie w Priorytetach, strategicznych celach, i Poddziałaniach określonych dla województwa kujawsko – pomorskiego w Strategii.

6. Trudno jednoznacznie określić jak istotny wpływ na konkurencyjność regionu miała realizacja projektów w ramach Priorytetu I i III ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim.

Upłynął zbyt krótki czas od zakończenia większości inwestycji w ramach ZPORR, niektóre z projektów nadal są realizowane w roku 2008 i trwałość ich rezultatów będzie zauważalna w dłuższej perspektywie czasowej.

7. Efekty wdrażania ZPORR w skali regionalnej nie są najbardziej znaczące, z uwagi na niewielkie środki, które przeznaczone były w tym programie dla województwa kujawsko – pomorskiego. W szczególności efekty są widoczne dla niewielkich lokalnych społeczności województwa kujawsko – pomorskiego. ZPORR był programem dzięki któremu nastąpiła poprawa ich sytuacji społecznej lub gospodarczej oraz możliwa była realizacja różnych inwestycji służących ich lokalnemu rozwojowi.
8. Największa liczba projektów w ramach Priorytetów I i III ZPORR została zrealizowana w dwóch największych miastach województwa kujawsko – pomorskiego – w Toruniu oraz w Bydgoszczy. W miastach tych skupiona została większość znaczących inwestycji o charakterze gospodarczym, edukacyjnym czy kulturowym.
9. Z uwagi na niewielką liczbę projektów zrealizowaną w poszczególnych powiatach w ramach

Priorytetu III oraz niewysokie nakłady poniesione na realizację projektów, nie nastąpił w wyniku wdrażania ZPORR znaczny efekt rozwojowy dla poszczególnych powiatów. Efekty realizacji projektów ZPORR mają znaczenie dla społeczności lokalnych, w których są wdrażane i przyczyniają się do poprawy warunków w małych miastach i gminach województwa, nie przyczyniają się jednak w znaczący sposób do niwelowania dysproporcji rozwojowych dzielących główne ośrodki województwa od terenów wiejskich i wiejsko – miejskich.

10. W województwie kujawsko – pomorskim w ramach Działania 1.1 ZPORR zostało zrealizowanych 12 projektów o łącznej wartości dofinansowania z EFRR w wysokości 130.538.310,72 zł. Z zakresu infrastruktury drogowej, w ramach Poddziałania 1.1.1 zrealizowanych zostało 10 projektów o wartości dofinansowania 122.528.357,40 zł, natomiast 2 projekty zrealizowane zostały w ramach Poddziałania 1.1.2 z zakresu infrastruktury transportu publicznego, na łączną kwotę dofinansowania z EFRR w wysokości 8.009.953,32 zł.

W wyniku realizacji projektów z zakresu infrastruktury drogowej poprawiła się jakość dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, co miało wpływ na zwiększenie komfortu i bezpieczeństwa podróżujących.

Do głównych efektów wdrażania projektów w ramach tego Działania zobrazowanych wskaźnikami monitorowanymi w czasie realizacji projektów należą: zmodernizowane i wybudowane drogi gminne, powiatowe i wojewódzkie oraz zwiększenie powierzchni terenów inwestycyjnych, które stały się dostępne w wyniku realizacji tych projektów. Realizacja projektów przyczyniła się do wybudowania 10,17 km oraz zmodernizowania 34,08 km dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich.

W związku z realizacją projektów w ramach Poddziałania 1.1.2 nastąpiła poprawa miejskiego systemu transportu publicznego w miastach województwa kujawsko – pomorskiego. Poprawa ta była niezbędna do zwiększenia atrakcyjności miast jako miejsc rozwoju działalności gospodarczych, a także przyczyniła się do poprawy warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu i społecznemu, poprzez polepszenie jakości funkcjonowania systemu transportu publicznego. Efekty widoczne w wyniku realizacji tych projektów to przede wszystkim wzrost liczby osób zadowolonych z obsługi, korzystających ze środków komunikacji publicznej, skrócenie średniego czasu przejazdu między dwoma punktami sieci, redukcja kosztu pasażerokilometra.

11. W ramach działania 1.2 zostało zawartych 9 umów o łącznej wartości dofinansowania 39.898.226,17 zł. Najwięcej projektów realizowanych było z zakresu oczyszczania ścieków.

Głównymi efektami wdrażania ZPORR w województwie kujawsko-pomorskim w zakresie infrastruktury ochrony środowiska są: zmniejszenie zanieczyszczenia wód powierzchniowych i gruntowych, zmniejszenie zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, poprawa warunków życia mieszkańców, poprawa warunków przyrodniczych na obszarach szczególnie atrakcyjnych przyrodniczo.

Znaczącym efektem w ramach działania 1.2 jest budowa/zmodernizowanie sieci kanalizacyjnych. Jak wynika ze sprawozdania z realizacji programu za rok 2007, od początku realizacji projektów w ramach ZPORR wybudowano/zmodernizowano 63,13 km sieci kanalizacyjnych.

12. W ramach Działania 1.3 zawartych zostało 15 umów o łącznej wartości dofinansowania z EFRR w wysokości 57.669.842,63 zł.

Celem projektów realizowanych w ramach Działania 1.3 była przede wszystkim:

- budowa, rozbudowa, modernizacja oraz wyposażenie obiektów infrastruktury społeczno – edukacyjnej służącej do prowadzenia działalności dydaktycznej na poziomie wyższym, oraz działalności rozwojowej, naukowo – badawczej powiązanej z dydaktyką na poziomie wyższym,
- poprawa jakości usług medycznych świadczonych przez wysokospecjalistyczne zakłady opieki zdrowotnej poprzez przebudowę, modernizację i wyposażenie obiektów infrastruktury ochrony zdrowia o znaczeniu regionalnym.

W wyniku realizacji projektów powstały obiekty służące prowadzeniu działalności dydaktycznej na poziomie wyższym oraz działalności rozwojowej i naukowo – badawczej, a także zwiększyła się dostępność pacjentów do specjalistów i poprawiła się jakość świadczonych usług medycznych.

Do głównych efektów wdrażania projektów zobrazowanych wskaźnikami monitorowanymi w czasie realizacji projektów należą: ułatwienie studentom dostępu do infrastruktury edukacyjnej, wzrost liczby studentów korzystających z infrastruktury objętej wsparciem oraz ułatwienie dostępu do nowoczesnego sprzętu medycznego.

13. W województwie kujawsko – pomorskim zrealizowano 4 projekty w ramach Działania 1.4 ZPORR. Na projekty z zakresu rozwoju turystyki, kultury i sportu zaangażowano łączną wartość dofinansowania w wysokości 38.053.973,93 zł.

Do głównych efektów wdrażania projektów w ramach Działania 1.4 zobrazowanych wskaźnikami monitorowanymi w czasie realizacji projektów należą: ilość zorganizowanych imprez/wydarzeń kulturalnych (wystaw, spektakli, itp.) w obiektach zabytkowych oraz nowych i

zmodernizowanych obiektach infrastruktury kulturalnej, zwiększenie liczby nowych przedsiębiorstw w obszarze kultury, turystyki, sportu i rekreacji.

Głównym celem zrealizowanych w ramach Działania 1.4 projektów jest przede wszystkim zwiększenie znaczenia kultury i turystyki jako czynnika stymulującego rozwój społeczno – gospodarczy. Realizacja projektów z zakresu infrastruktury turystyczno – sportowej przyczyniła się również pośrednio do zwiększenia ruchu turystycznego na obszarach objętych inwestycją, głównie poprzez zachowanie i odbudowę zabytkowej infrastruktury miasta oraz budowę obiektów użyteczności publicznej.

W wyniku realizacji projektów w ramach Działania 1.4 ZPORR zwiększyła się rola kultury i dziedzictwa kulturowego w regionie. Bez wątpienia projekty te przyczyniły się do wzrostu uczestnictwa mieszkańców w imprezach kulturalnych, zwiedzania miejscowości i obiektów zabytkowych i historycznych, kultowych, oraz muzeów w miastach, w których dokonano bezpośrednich inwestycji w kulturę.

14. W ramach Działania 1.5 zawartych zostało 6 umów o łącznej wartości dofinansowania z EFRR 52.551.049,94 zł.

Znaczącym projektem, w ramach tego działania, będącym jeszcze w trakcie realizacji, jest „Budowa regionalnej szerokopasmowej sieci teleinformatycznej w województwie kujawsko – pomorskim”. Wprowadzenie e-usług w najbliższej przyszłości do K-PSI spowoduje, że realizacja tej inwestycji przyczyni się do wzrostu konkurencyjności regionu.

Do najbardziej znaczących efektów realizacji projektów w ramach Działania 1.5 należą: ułatwienie dostępu do szerokopasmowej sieci Internetowej oraz usprawnienie pracy w jednostkach publicznych.

Dzięki realizacji projektów z Działania 1.5 ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim rozbudowano lokalną infrastrukturę społeczeństwa informacyjnego oraz zapoczątkowano działania na rzecz zmniejszenia dysproporcji pomiędzy dużymi ośrodkami, a obszarami wiejskimi i małymi miastami.

15. W ramach Działania 3.1 w województwie kujawsko – pomorskim zawartych zostało 118 umów o łącznej kwocie dofinansowania 84.537.525,65 zł.

Realizowane były projekty głównie z zakresu poprawy jakości dróg gminnych, budowy sieci wodno-kanalizacyjnych oraz poprawy dostępności do kultury i sztuki. Wszystkie projekty realizowane w ramach tego Działania nakierowane były na przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów wiejskich i małych miast do 20 tys. mieszkańców.



Projekty z zakresu infrastruktury drogowej w ramach Działania 3.1 poprawiły jakość dróg gminnych, przyczyniając się w ten sposób do poprawy warunków życia mieszkańców gmin, zwiększenia atrakcyjności i dostępności obszarów i miejsc istotnych z punktu widzenia rozwoju gospodarczego gmin, realizowane projekty pozwoliły wyeliminować zagrożenia związane z zanieczyszczeniem wód powierzchniowych i gruntowych oraz gleb i powietrza powstałych na wskutek przedostawania się zanieczyszczeń z nieszczelnych szamb lub praktyk celowego usuwania nieczystości do środowiska. Realizacja projektów w ramach tego Działania przyczyniła się także do wzrostu znaczenia turystyki w lokalnej gospodarce, a także poszerzenie oferty turystycznej o walory kulturalne. Rozwój kulturalny wywołany realizacją tych projektów przełożył się na poprawę dostępności lokalnej społeczności do infrastruktury kulturalnej. Nieznacznie wzrosło znaczenie funkcji turystycznych pozwalających na aktywizację gospodarczą obszarów, co w przyszłości przyczyni się zarówno do rozwoju tych terenów na gruncie społecznym, jak i gospodarczym.

Do głównych efektów wdrażania projektów zobrazowanych wskaźnikami monitorowanymi w czasie realizacji projektów należą: zmodernizowane i zbudowane drogi powiatowe i gminne, wybudowane sieci wodno-kanalizacyjne, zwiększenie powierzchni terenów inwestycyjnych w wyniku realizacji projektów ZPORR.

16. W ramach Działania 3.2. zostało zawartych 35 umów o łącznej wartości dofinansowania 24.260.508,26 zł. Najwięcej projektów było wdrażanych z zakresu infrastruktury drogowej. Znaczna część projektów była wdrażanych z zakresu ochrony środowiska tj. oczyszczania ścieków (budowa/zmodernizowanie sieci kanalizacyjnych).

Realizacja projektów w ramach Działania 3.2 z zakresu inwestycji infrastrukturalnych (drogi, kanalizacja, wodociągi, oczyszczalnia ścieków) pozwoliła na przeciwdziałanie marginalizacji społecznej i ekonomicznej obszarów restrukturyzowanych.

Dzięki realizowanym projektom z zakresu gospodarki wodno – ściekowej zmniejszyło się zanieczyszczenie wód powierzchniowych i gruntowych, nastąpiła poprawa sytuacji ekologicznej obszaru gminy, poprawa jakości wody pitnej.

Wzrost udziału odnawialnych źródeł energii w bilansie paliwowo – energetycznym przyczynia się do poprawy efektywności wykorzystania i oszczędzania zasobów energetycznych.

Realizowane projekty z zakresu dróg na obszarach restrukturyzowanych przyczyniły się do poprawy płynności ruchu drogowego, co w znacznym stopniu ogranicza emisję szkodliwych związków do atmosfery i negatywny wpływ hałasu komunikacyjnego. Ponadto dzięki

zrealizowanym projektom nastąpiła poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego, a także jakości obsługi komunikacyjnej.

Ponadto, realizowane projekty z zakresu dziedzictwa kulturowego przyczyniły się przede wszystkim do zwiększenia liczby nowych miejsc pracy w wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych.

17. W ramach Działania 3.3. zostało zawartych 8 umów o łącznej wartości dofinansowania 14.793.209,02 zł.

Do najbardziej znaczących efektów z zakresu rewitalizacji miast i wsi w ramach Działania 3.3 należy zwiększenie powierzchni budynków oraz powierzchni usługowej w budynkach poddanych renowacji.

Dzięki realizacji projektu „Monitoring wizyjny Zespołu Staromiejskiego w Toruniu” spadła liczba przestępstw na terenie poddanym rewitalizacji.

W wyniku realizacji projektów turystycznych i kulturalnych powstały nowe stanowiska pracy na terenach zrewitalizowanych.

Wdrożone projekty w ramach Poddziałania 3.3.1 wpłynęły na zwiększenie spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej gmin oraz harmonijny i wielostronny rozwój zdegradowanego obszaru powojkowego poprzez adaptację starych zasobów do nowych potrzeb.

18. Najwięcej środków finansowych w ramach Działania 3.4 było przeznaczonych na zakup sprzętu, maszyn i urządzeń. Wyposażenie firm w nowoczesne urządzenia przyczynia się do wzrostu jakości świadczonych usług oraz do podniesienia konkurencyjności firm funkcjonujących na rynku. Kompleksowa obsługa klienta ma bezpośredni wpływ na skrócenie czasu realizacji usług i w konsekwencji doprowadza do zwiększenia liczby wykonywanych zleceń.

W ramach Działania 3.4, w celu poprawy stanu środowiska naturalnego zostały zakupione elektrownie wiatrowe. Tworzenie, w oparciu o lokalne źródła energii, małych systemów energetycznych, takich jak farmy wiatrowe, zaspokaja lokalne potrzeby energetyczne, wzmacnia lokalną gospodarkę i w znacznym stopniu uniezależnia dany region od zaopatrzenia zewnętrznego, ograniczając również straty w przesyle. W szerszym wymiarze budowa farm wiatrowych przyczynia się do wzrostu bezpieczeństwa energetycznego kraju i do dywersyfikacji źródeł zaopatrzenia.

W skali lokalnej realizowane projekty przyczyniły się do zwiększenia konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw poprzez unowocześnienie oferty produktowej i technologicznej.

19. W ramach Działania 3.5 zawartych zostało 30 umów o łącznej wartości dofinansowania z EFRR w wysokości 20.522.870,75 zł.

Celem realizacji projektów było wyrównanie szans w dostępie do edukacji pomiędzy uczniami z obszarów wiejskich i miejskich oraz poprawa dostępu społeczności lokalnych do podstawowej infrastruktury sportowej, a także podniesienie standardu świadczonych usług medycznych na podstawowym poziomie przez lokalne ośrodki zdrowia.

Realizowane w ramach Działania 3.5 ZPORR projekty poprawiły jakość i dostępność infrastruktury społecznej, w tym lokalnej infrastruktury edukacyjnej i sportowej, dając szanse wyrównania możliwości dostępu do infrastruktury oświatowej i sportowej społecznościom lokalnym, w tym osobom niepełnosprawnym.

Realizacja projektów ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim przyczyniła się do wyrównania szans w dostępie do edukacji pomiędzy uczniami z obszarów wiejskich i miejskich oraz poprawy dostępu społeczności lokalnych do podstawowej infrastruktury sportowej, a także wzrost jakości usług medycznych świadczonych przez lokalne ośrodki zdrowia.

### **Wnioski z przeprowadzonego badania telefonicznego CATI z beneficjentami**

- Według niemal wszystkich badanych (84,03% respondentów) realizowane przez nich projekty miały wpływ na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej na poziomie lokalnym lub regionalnym.
- Niemal wszystkim respondentom (96,53%) udało się zrealizować wszystkie założone cele projektów.
- Mimo, iż realizowane projekty nie miały znaczącego wpływu na zmianę poziomu zatrudnienia w instytucjach realizujących projekty często miały wpływ na wzrost poziomu zatrudnienia na poziomie gminy, powiatu, województwa (dzięki danej inwestycji zwiększył się poziom zatrudnienia w innej instytucji, niekoniecznie tej, która dany projekt zrealizowała).
- Zdecydowana większość respondentów (78,47%) stwierdziła, że w trakcie realizacji projektów nie napotkała żadnych problemów. Respondenci, którzy mieli pewne problemy podczas realizacji projektów najczęściej wymieniali: długotrwałe procedury administracyjne, problemy z wykonawcami oraz problemy techniczne.
- Ponad 95% badanych bardzo dobrze lub dobrze oceniło współpracę z Instytucją Wdrażającą (Urzędem Marszałkowskim).
- Niemal wszyscy badani przedstawiciele instytucji realizujących projekty w ramach ZPORR w

województwie kujawsko-pomorskim zamierzają ponownie ubiegać się o dofinansowanie unijne, co świadczy o tym, że dostrzegli korzyści płynące dla gmin, powiatów lub całego województwa z wdrażania projektów unijnych.

- Dzięki realizacji projektów w ramach Działania 3.4 pozycja konkurencyjna niemal wszystkich badanych przedsiębiorców wzrosła. Głównymi czynnikami warunkującymi wzrost były: rozszerzenie świadczonych usług, zdobycie nowych rynków (lub zwiększenie udziałów na dotychczasowych rynkach) oraz unowocześnienie wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności firmy.
- Ponad połowa respondentów stwierdziła, że realizowane przez nich projekty miały charakter innowacyjny. Mówiąc o innowacyjnych rozwiązaniach przedsiębiorcy zazwyczaj mieli na myśli: zastosowanie nowych technologii, zakup nowego sprzętu, wprowadzenie usług, których nie świadczył nikt w okolicy.
- Niemal wszystkim (93,84%) badanym przedsiębiorcom udało się zrealizować wszystkie założone w ramach projektów cele.
- Najważniejsze pozytywne efekty wynikające z realizowanych projektów to według przedsiębiorców: stworzenie nowych miejsc pracy, wzrost zdolności produkcyjnych przedsiębiorstw, wyższa jakość świadczonych usług, wprowadzenie na rynek nowych produktów i/lub usług.
- 52,31% badanych stwierdziło, że podczas realizacji projektów nie napotkali na żadne problemy, natomiast aż 47,69% przedsiębiorców miało pewne trudności przy realizacji projektów. Wśród problemów najczęściej wymieniali: długie terminy realizacji płatności oraz rozciągłość procedury administracyjnej.
- Dzięki rozszerzeniu zakresu działalności przedsiębiorstw, wprowadzeniu na rynek nowych produktów i usług, a także pozyskaniu szerszego grona klientów, 72,31% respondentów zatrudniło dodatkowych pracowników.
- 90,77% przedsiębiorców objętych badaniem oceniło dobrze lub bardzo dobrze współpracę z Instytucją Wdrażającą ZPORR (Urząd Marszałkowski).
- 78,46% respondentów realizujących projekty w ramach Działania 3.4 zamierza ubiegać się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie. Wynika to z faktu, że większości przedsiębiorców udało się zrealizować wszystkie zakładane cele, a decyzja o ubieganiu się o dofinansowanie unijne była bardzo dobrą inwestycją w rozwój mikroprzedsiębiorstw działających na terenie województwa kujawsko – pomorskiego.

## 6. Propozycje rekomendacji do wdrażania RPO WK-P

lp	Treść rekomendacji	Adresat rekomendacji	Horyzont czasowy	Uwagi
1	Podczas wdrażania RPO proponujemy zwrócić szczególną uwagę na promocję tych działań, które nie są „bezpośrednią kontynuacją” działań wdrażanych w ramach ZPORR, w celu przybliżenia potencjalnym beneficjentom nowych obszarów wsparcia w ramach RPO (np. Działanie 1.3 <i>Infrastruktura kolejowa</i> , Działanie 2.5 <i>Rozwój infrastruktury bezpieczeństwa powodziowego i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska</i> , Działanie 5.1 <i>Rozwój instytucji otoczenia biznesu</i> )	IZ – Wydział Zarządzania RPO	Rekomendacja powinna być wdrażana od początku realizacji RPO, szczególnie w okresach przed ogłaszaniem konkursów w ramach „nowych” obszarów wsparcia	
2	Proponujemy większy nacisk położyć na promocję RPO na obszarach wiejskich i małych miast, w celu wyrównywania dysproporcji rozwojowych w poszczególnych rejonach województwa – wypełnianie jednego z celów Strategii. Większość indywidualnych projektów kluczowych realizowana będzie raczej w dużych miastach województwa, stąd potrzeba, aby zachęcić do udziału w procedurach konkursowych większą liczbę potencjalnych beneficjentów z obszarów słabiej rozwiniętych	IZ – Wydział Zarządzania RPO przy wsparciu samorządów powiatowych	Rekomendacja powinna być wdrażana na bieżąco przez cały okres realizacji Programu	
3	Proponujemy organizowanie spotkań konsultacyjnych i szkoleń dla potencjalnych beneficjentów w celu wskazania możliwości pozyskania dofinansowania na realizację projektów w ramach RPO	IZ – Wydział Zarządzania RPO i/lub Departament Wdrażania RPO, organizacja spotkań np. w siedzibach samorządów powiatowych	Rekomendacja powinna być wdrażana na bieżąco przez cały okres realizacji Programu, ze szczególnym nasileniem w początkowej fazie wdrażania RPO	
4	Zalecamy również określenie wskaźników służących monitoringowi dla RPO Województwa Kujawsko – Pomorskiego w taki sposób, aby były one zgodne ze wskaźnikami określonymi w Strategii Rozwoju Województwa. Dzięki temu ułatwiony będzie monitoring postępu realizacji kluczowych wskaźników dla	IZ – Wydział Zarządzania RPO	Propozycja powinna być zastosowana w najbliższym okresie (do końca roku 2008)	

	rozwoju województwa			
5	Zgodnie z wynikami niniejszego badania ewaluacyjnego i problemami, na które zwracali uwagę beneficjenci, proponujemy również ograniczenie do wymaganego minimum dokumentacji składanej przez beneficjentów w ramach procedury konkursowej – szczególnie na etapie składania wniosków o dofinansowanie	IZ – Wydział Zarządzania RPO i/lub Departament Wdrażania RPO	Proponujemy zastosować rekomendację niezwłocznie, przed rozpoczęciem procedur konkursowych	
6	Jeśli to możliwe, zalecamy także większe zaangażowanie zasobów kadrowych w Wydziale Wyboru Projektów oraz Komisjach Konkursowych. Rekomendacja dotyczy osób zajmujących się oceną formalną i merytoryczną wniosków i ma na celu zapobieganie opóźnieniom. Szczególnie zalecamy podejmowanie takich działań w przypadkach nasilenia w ogłaszanych konkursach i dużego zainteresowania beneficjentów konkursami	IZ – Wydział Zarządzania RPO i Departament Wdrażania RPO/Wydział Wyboru Projektów	Zalecenie powinno być wdrażane na bieżąco w zależności od występujących potrzeb i braków	
7	Dla wyrównywania dysproporcji w rozwoju społeczno – gospodarczym regionu konieczna jest kontynuacja podejmowanych w ramach ZPORR zadań z zakresu rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej (szczególnie na poziomie lokalnym). Należy zauważyć, że większość działań, które będą wdrażane w ramach RPO Województwa Kujawsko – Pomorskiego ma odzwierciedlenie w zapotrzebowaniach regionu zdiagnozowanych w Strategii Rozwoju Województwa. Dodatkowo realizacja projektów w ramach wskazanych obszarów cieszy się dużym zainteresowaniem beneficjentów i wymagają one sporych nakładów finansowych, dlatego naszym zdaniem istotne jest zapewnienie współfinansowania realizowanych przedsięwzięć ze środków EFRR w ramach RPO na poziomie możliwie najwyższym (maksymalny poziom dofinansowania 85%)	-	-	

## 7. Odpowiedzi na kluczowe pytania ewaluacyjne

### **1. Na ile ZPORR był instrumentem realizującym cele Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego?**

Celem Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego jest tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności regionów oraz przeciwdziałanie marginalizacji niektórych obszarów w taki sposób, aby sprzyjać długofalowemu rozwojowi gospodarczemu kraju, jego spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej oraz integracji z UE.

Natomiast celem „Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego na lata 2007-2020” jest poprawa konkurencyjności regionu i podniesienie poziomu życia mieszkańców przy respektowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.

Dokonując analizy Uzupełnienia ZPORR i Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego pod względem zbieżności zawartych w nich zapisów zauważono wysoki stopień ich adekwatności i zgodności. Należy zwrócić uwagę przede wszystkim na zgodność zasadniczych celów obydwu dokumentów, jak również priorytetów i działań. Wszystkie działania ZPORR znalazły swoje odzwierciedlenie w priorytetach, działaniach i poddziałaniach określonych jako główne kierunki rozwoju województwa w Strategii.

Wszystkie interwencje podejmowane w ramach ZPORR służą realizacji celów Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego, wypełnianiu priorytetowych obszarów działań określonych w Strategii.

Biorąc pod uwagę liczbę zrealizowanych projektów oraz łączną kwotę dofinansowania w poszczególnych obszarach wsparcia, ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim przede wszystkim realizuje cele Strategii w postaci poprawy dostępności komunikacyjnej regionu i unowocześnienia układów transportowych wewnątrzregionalnych.

W tych dwóch obszarach zrealizowano łącznie 111 projektów o łącznej wartości dofinansowania w wysokości 198.079.384,03zł.

**2. W jakim stopniu działania realizowane w ramach ZPORR przyniosły oczekiwane efekty i będą służyć wzrostowi konkurencyjności regionu?**

Trudno jednoznacznie określić jak istotny wpływ na konkurencyjność regionu miała realizacja projektów w ramach Priorytetu I i III ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim, gdyż upłynął zbyt krótki czas od zakończenia większości inwestycji w ramach ZPORR, niektóre z projektów nadal są realizowane w roku 2008 i trwałość ich rezultatów będzie zauważalna w dłuższej perspektywie czasowej.

Ponadto, w celu pełnego określenia wzrostu konkurencyjności regionu na tle pozostałych województw, należałoby dokonać analizy porównawczej województwa kujawsko – pomorskiego z pozostałymi regionami kraju, pod kątem wdrażania projektów ZPORR mających przełożenie na wzrost konkurencyjności regionów. Taka analiza wykracza jednak poza ramy niniejszego badania.

Przeprowadzone analizy wskazują jednak czynniki, działania i konkretne projekty, które aktualnie lub w najbliższej przyszłości mogą bezpośrednio wpłynąć na wzrost konkurencyjności województwa kujawsko – pomorskiego.

Do zdiagnozowanych czynników, które w największym stopniu dają podstawy do wzrostu konkurencyjności województwa kujawsko – pomorskiego w wyniku realizacji projektów w ramach ZPORR należą:

- rozwój infrastruktury komunikacyjnej w regionie (drogowej i transportowej),
- wzrost atrakcyjności i rozwoju infrastruktury turystycznej,
- wzrost poziomu wykształcenia oraz poprawa dostępu do kształcenia przez rozwój infrastruktury oświatowej,
- poprawa jakości ochrony zdrowia,
- rozwój w zakresie infrastruktury społeczeństwa informatycznego,
- rozwój przedsiębiorczości, szczególnie w skali mikro (m. in. poprzez wprowadzenie innowacji do firm),
- poprawa dostępu do kultury.

Wskazane powyżej główne obszary i podjęte działania, które mogą służyć zwiększeniu poziomu konkurencyjności regionu przyczyniają się pośrednio m. in. do:

- wzrostu zatrudnienia,
- zwiększenia atrakcyjności turystycznej województwa,



- zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej regionu,
- poprawy jakości życia mieszkańców.

Do kluczowych projektów, które naszym zdaniem mają największe szanse, aby przyczynić się do wzrostu pozycji konkurencyjnej regionu kujawsko – pomorskiego należą:

- „Budowa regionalnej szerokopasmowej sieci teleinformatycznej w województwie kujawsko-pomorskim” - projekt realizowany przez Kujawsko – Pomorską Sieć Informacyjną w Toruniu w ramach Działania 1.5 ZPORR,
- „Budowa części dydaktycznej Regionalnego Centrum Innowacyjności przy ATR” - projekt realizowany przez Uniwersytet Technologiczno – Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy w ramach Poddziałania 1.3.1 ZPORR,
- „Modernizacja i rozbudowa Teatru Baj Pomorski w Toruniu” - projekt realizowany przez Miasto Toruń w ramach Działania 3.2 ZPORR.

### **3. W jakich obszarach strategicznych został osiągnięty postęp w wyniku realizacji inwestycji współfinansowanych ze środków EFRR w ramach ZPORR?**

Trudno przypisać jednoznacznie rezultaty osiągnięte w rozwoju gospodarczym, społecznym czy kulturowym województwa jedynie wdrażaniu ZPORR w regionie kujawsko – pomorskim, gdyż należy zauważyć, że przyczyną pozytywnych zmian zachodzących w tych obszarach w naszym kraju jest całość podejmowanych interwencji z funduszy strukturalnych. Ponadto efekty wdrażania ZPORR w skali regionalnej nie są najbardziej znaczące, z uwagi na niewielkie środki, które przeznaczone były w tym programie dla województwa kujawsko – pomorskiego.

Jednakże należy stwierdzić, że w szczególności dla niewielkich lokalnych społeczności województwa kujawsko – pomorskiego ZPORR był programem dzięki któremu nastąpiła poprawa ich sytuacji społecznej lub gospodarczej oraz możliwa była realizacja różnych inwestycji służących ich rozwojowi.

Analizując wyniki osiągnięte w ramach niniejszego projektu badawczego zauważono, że obszarem, w którym widoczny jest największy wpływ realizacji ZPORR na rozwój regionu jest infrastruktura drogowa. Działania w kierunku podniesienia standardów infrastruktury drogowej podejmowane były wielokrotnie w ramach ZPORR (Działanie 1.1, 3.1, 3.2) zarówno w zakresie infrastruktury regionalnej – dróg o strategicznym znaczeniu dla województwa, jak i w samorządach

lokalnych. Realizacja tych projektów przyniosła zwiększenie dostępności i osiągalności atrakcyjnych obszarów województwa pod względem inwestycyjnym, gospodarczym, jak i turystycznym. Zgodnie ze sprawozdaniem z realizacji programu za rok 2007, od początku realizacji Programu w województwie kujawsko – pomorskim w ramach Priorytetu I i III łącznie wybudowano/zmodernizowano **202,0535 km** dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych, w tym 132,1735 km na obszarach wiejskich. Dlatego też efekty ZPORR w większym stopniu widoczne są dla społeczności lokalnych niż dla regionalnego układu komunikacyjnego.

Efekty wdrażania ZPORR w województwie można również zauważyć, w nieco mniejszym wymiarze, w obszarze gospodarki wodno – ściekowej. Od początku realizacji Programu w ramach Priorytetu I oraz III ZPORR wybudowano/zmodernizowano **167,3608 km** sieci kanalizacyjnej. Najwięcej wdrażanych projektów z tego zakresu było na obszarach wiejskich w ramach Działania 3.1 – 33 projekty na łączną kwotę dofinansowania 22.808.596,21 zł..

Postęp widoczny jest także w tych obszarach, w których wdrażane były projekty charakterystyczne, kluczowe dla regionu. W trakcie indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz zogniskowanego wywiadu grupowego wielokrotnie wskazywano na fakt, że największy wpływ na rozwój gospodarczo – społeczny województwa kujawsko – pomorskiego miała realizacja projektu „Budowa regionalnej szerokopasmowej sieci teleinformatycznej w województwie kujawsko – pomorskim”. Wprowadzenie e-usług do K-PSI spowoduje, że realizacja tej inwestycji przyczyni się w przyszłości do wzrostu konkurencyjności regionu.

**4. Jaki jest rozkład przestrzenny efektów realizacji ZPORR w kontekście niwelowania dysproporcji rozwoju województwa? (w których rejonach województwa wystąpił największy efekt rozwojowy?)**

W regionie kujawsko – pomorskim wyraźnie widać dominujące znaczenie dwóch dużych ośrodków – Torunia oraz Bydgoszczy. W miastach tych skupiona jest większość znaczących inicjatyw o charakterze gospodarczym, edukacyjnym czy kulturowym. Cechuje je przede wszystkim wysoki rozwój gospodarczy oraz szeroki dostęp do edukacji. Toruń i Bydgoszcz to miasta o rozwiniętej gospodarce turystycznej, mające duży wkład w ochronę dziedzictwa kulturowego ze względu na swój potencjał zabytkowy.

Przekłada się to na dużą aktywność w aplikowaniu o środki unijne i realizacji projektów, w tym w ramach ZPORR.

Największa sumaryczna liczba projektów w ramach Priorytetów I i III ZPORR została zrealizowana właśnie w dwóch największych miastach województwa kujawsko – pomorskiego – w Toruniu (48 projektów) oraz w Bydgoszczy (41 projektów).

Dwa najważniejsze miasta regionu skupiają w sobie również największą liczbę przedsiębiorstw. Niemalże połowa projektów w ramach Działania 3.4 w województwie, realizowana była w Toruniu – 26 projektów, oraz Bydgoszczy – 22 projekty. Projekty te przyczyniły się głównie do zwiększenia konkurencyjności mikroprzedsiębiorstw poprzez unowocześnienie oferty produktowej i technologicznej, zakup nowoczesnych maszyn i urządzeń, sprzętu komputerowego z oprogramowaniem, czy wdrożenie systemu zarządzania jakością.

W ilości zrealizowanych projektów w ramach Priorytetu III (z wyłączeniem Działania 3.4) prym wiodzie powiat włocławski, na terenie którego zrealizowano 25 projektów.

W powiecie włocławskim postawiono przede wszystkim na realizację projektów w ramach Działania 3.1 *Obszary wiejskie* oraz Działania 3.2 *Obszary podlegające restrukturyzacji*.

W największym stopniu widoczne są efekty wdrażania ZPORR w powiatach realizujących najwięcej projektów. Efekty te mają jednak głównie przełożenie na społeczności lokalne, w mniejszym stopniu na całe województwo (np. w ramach ZPORR budowa i modernizacja dróg dotyczy głównie dróg powiatowych i gminnych).

Wdrażanie ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim ma wpływ na dalszy rozwój funkcji metropolitalnych Torunia i Bydgoszczy. W miastach tych wdrożono największą liczbę projektów ukierunkowanych między innymi na wzmocnienie funkcji metropolitalnych poprzez kompleksową rewitalizację obszarów miejskich obejmującą aspekty urbanistyczne, społeczne, gospodarcze i kulturowe oraz poprzez stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości.

Chociaż efekty realizacji projektów ZPORR mają znaczenie dla społeczności lokalnych, w których są wdrażane i przyczyniają się do poprawy warunków w małych miastach i gminach województwa, nie przyczyniają się jednak w znaczący sposób do niwelowania dysproporcji rozwojowych dzielących główne ośrodki województwa od terenów wiejskich i wiejsko – miejskich.

**5. Jaka jest charakterystyka beneficjentów i projektów współfinansowanych w ramach ZPORR w województwie kujawsko-pomorskim?**

**- podział beneficjentów (projektodawców) ze względu na charakter działalności**

**- podział projektów ze względu na ich rodzaj i wielkość dofinansowania**

W ramach Priorytetu I i III ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim zrealizowano 334 projekty. Najwięcej z nich – 48 zrealizowano w mieście Toruniu.

Wśród beneficjentów projektów Priorytetu I i III dominują jednostki samorządu terytorialnego – 184 projekty, oraz przedsiębiorcy, którym poświęcono w całości Działanie 3.4 *Mikroprzedsiębiorstwa* – 97 zrealizowanych projektów. Poza Działaniem 3.4, sporym zainteresowaniem beneficjentów cieszyło się Działanie 3.1 – 118 projektów oraz Działanie 3.2 – 35 projektów.

Najbardziej aktywne powiaty pod względem liczby zrealizowanych powiatów przedstawia poniższa tabela.

Tabela 53: Najbardziej aktywne powiaty pod względem liczby zrealizowanych powiatów

<i><b>Powiat</b></i>	<i><b>liczba zrealizowanych projektów w ramach ZPORR w Priorytecie I i III</b></i>			
	<b>Priorytet I</b>	<b>Priorytet III (bez Działania 3.4)</b>	<b>Działanie 3.4*</b>	<b>Suma</b>
<b><u>M. Toruń</u></b>	<b><u>15</u></b>	<b><u>7</u></b>	<b><u>26</u></b>	<b><u>48</u></b>
<b><u>M. Bydgoszcz</u></b>	<b><u>14</u></b>	<b><u>5</u></b>	<b><u>22</u></b>	<b><u>41</u></b>
Włocławski	3	25	1	29
Świecki	2	15	3	20
Toruński	-	14	5	19
Tucholski	1	13	4	18
Bydgoski	-	10	6	16
Chelmiński	2	14	-	16
Golubsko - dobrzyński	-	13	2	15
Żniński	1	13	1	15

Źródło: opracowanie własne

Od początku realizacji Programu w ramach Priorytetu 1 zawarto 46 umów o łącznej wartości dofinansowania 318.711.403,39 zł.

Tabela 54: Wartości dofinansowania w obszarach wsparcia w ramach Priorytetu I ZPORR

PRIORYTET I ZPORR		
obszar wsparcia	liczba projektów	łączna wartość dofinansowania
infrastruktura drogowa	10	122.528.357,40 zł
infrastruktura transportu publicznego	2	8.009.953,32 zł
infrastruktura ochrony środowiska	9	39.898.226,17 zł
regionalna infrastruktura edukacyjna	4	34.063.277,61 zł
regionalna infrastruktura ochrony zdrowia	11	23.606.565,02 zł
rozwój turystyki i kultury	4	38.053.973,93 zł
społeczeństwo informacyjne	6	52.551.049,94 zł

Źródło: opracowanie własne

W ramach Priorytetu 3 (łącznie z działaniem 3.4) od początku realizacji Programu zawartych zostało 286 umów o wartości dofinansowania 151.060.431,49 zł.

Tabela 55: Wartości dofinansowania w obszarach wsparcia w ramach Priorytetu III ZPORR

PRIORYTET III ZPORR		
obszar wsparcia	liczba projektów	łączna wartość dofinansowania
infrastruktura drogowa	99	67.541.073,31 zł
kultura	8	8.880.805,42 zł
infrastruktura ochrony środowiska (wraz z projektami z zakresu sieci kanalizacyjnych)	46	32.376.155,18 zł
rewitalizacja obszarów miejskich oraz obszarów przemysłowych i powojennych	8	14.793.209,02 zł
inwestycje w przedsiębiorstwach i usługi doradcze	95	6.946.317,80 zł
lokalna infrastruktura edukacyjna	14	12.839.578,94 zł
lokalna infrastruktura ochrony zdrowia	16	7.683.291,81 zł

Źródło: opracowanie własne

### Zestawienie łącznych wartości dofinansowania projektów realizowanych w ramach poszczególnych obszarów wsparcia ZPORR z wydatkami ponoszonymi w tych obszarach przez samorządy

Tabela 56: Wartości dofinansowania projektów realizowanych w ramach poszczególnych obszarów wsparcia ZPORR z wydatkami ponoszonymi w tych obszarach przez samorządy

	Jednostka miary	2004	2005	2006
Wydatki na oświatę i wychowanie				
Ogółem (wydatki budżetów gmin(łącznie z miastami na prawach powiatu) i wydatki budżetów województw)	zł	1 612 988 865	1 695 592 332	1 759 064 031,24
Wydatki budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu)	zł	1 588 540 808	1 653 202 482	1 718 984 339,88
Wydatki budżetów powiatów	zł	221 059 368	236 152 270	254 717 476,88
Wydatki budżetów miast na prawach powiatów	zł	710 210 622	739 381 554	766 796 305,78
Wydatki budżetów województw	zł	24 448 057	42 389 850	40 079 691,36
Ogółem (wydatki budżetów gmin(łącznie z miastami na prawach powiatu) i wydatki budżetów województw) za lata 2004-2006	zł	5 067 645 228,24		
Kwota dofinansowania z EFRR na rozwój regionalnej i lokalnej infrastruktury edukacyjnej w ramach ZPORR 2004-2006	zł	46 902 856,55		
Wydatki na kulturę, ochronę dziedzictwa narodowego i turystykę				
Ogółem (wydatki budżetów gmin(łącznie z miastami na prawach powiatu) i wydatki budżetów województw)		142 474 129	159 837 450	237 628 811,30
Wydatki budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu)	zł	92 256 533	105 900 171	148 410 284,47
Wydatki budżetów powiatów	zł	1 502 279	2 026 956	3 866 096,22
Wydatki budżetów miast na prawach powiatów	zł	41 058 206	45 818 917	67 820 009,96
Wydatki budżetów województw	zł	50 217 596	53 937 279	89 218 526,83
Ogółem (wydatki budżetów gmin(łącznie z miastami na prawach powiatu) i wydatki budżetów województw) za lata	zł	539 940 390,30		

2004-2006				
Kwota dofinansowania z EFRR na rozwój turystyki i kultury w ramach ZPORR 2004-2006	zł		46 934 779,35	
<b>Wydatki na ochronę zdrowia</b>				
Ogółem (wydatki budżetów gmin(łącznie z miastami na prawach powiatu) i wydatki budżetów województw)	zł	99 717 094	104 318 836	150 218 355,42
Wydatki budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu)	zł	63 329 748	59 113 346	72 580 064,43
wydatki majątkowe		22 277 234	20 346 132	26 883 545,28
Wydatki budżetów powiatów	zł	22 713 402	34 236 917	43 886 893
wydatki majątkowe				
wydatki majątkowe inwestycyjne		2 657 778	6 557 332	6 531 563,18
		1 757 778	6 358 332	5 826 563,18
Wydatki budżetów miast na prawach powiatów	zł	47 445 430	42 397 708	54 633 803,30
wydatki majątkowe		20 804 216	18 837 492	24 554 760,13
wydatki majątkowe inwestycyjne		20 304 216	18 837 492	24 254 760,13
Wydatki budżetów województw	zł	36 387 346	45 205 490	77 638 290,99
wydatki majątkowe		26 757 830	35 522 677	68 872 853,29
Ogółem (wydatki budżetów gmin(łącznie z miastami na prawach powiatu) i wydatki budżetów województw) za lata 2004-2006	zł		354 254 285,42	
Kwota dofinansowania z EFRR na rozwój regionalnej i lokalnej infrastruktury ochrony zdrowia w ramach ZPORR 2004-2006	zł		31 289 856,83	
<b>Wydatki na transport i łączność</b>				
Ogółem (wydatki budżetów gmin(łącznie z miastami na prawach powiatu) i wydatki budżetów województw)	zł	377 445 192	531 527 719	783 324 141,04
ogółem na drogi publiczne gminne, powiatowe, wojewódzkie	zł	176 449 949	324 587 764	315 572 968,18

Wydatki budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu)	zł	267 295 068	403 823 859	649 316 318,42
drogi publiczne gminne				
drogi publiczne powiatowe dla miast na prawach powiatu		139 957 296 4 352 193	196 883 904 -	254 792 413,85 -
Wydatki budżetów powiatów	zł	-	-	-
Wydatki budżetów miast na prawach powiatów	zł	-	-	-
Wydatki budżetów województw	zł	110 150 124	127 703 860	134 007 822,62
drogi publiczne wojewódzkie		32 140 460	56 416 840	60 780 554,33
Ogółem (wydatki budżetów gmin(łącznie z miastami na prawach powiatu) i wydatki budżetów województw) za lata 2004-2006	zł	1 692 297 052,04		
ogółem na drogi publiczne gminne, powiatowe, wojewódzkie		816 610 681,18		
Kwota dofinansowania z EFRR na rozwój infrastruktury komunikacji województwa w ramach ZPORR 2004-2006	zł	198 079 384,03		
Kwota dofinansowania z EFRR na rozwój infrastruktury drogowej w ramach ZPORR 2004-2006		190 069 430,71		
Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska				
ogółem		239 879 473	270 029 033	314 970 630,69
Wydatki budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu)	zł	239 879 473	270 029 033	314 970 630,69
gospodarka ściekowa i ochrona wód		78 891 360	98 908 435	136 852 735,38
gospodarka odpadami		5 053 493	7 202 214	12 944 782,6
Wydatki budżetów powiatów	zł	-	-	-
Wydatki budżetów miast na prawach powiatów	zł	-	-	-
Wydatki budżetów województw	zł	-	-	-
Ogółem (wydatki budżetów gmin(łącznie z miastami na prawach powiatu) za lata 2004-2006	zł	824 879 136,69		



Kwota dofinansowania z EFRR na rozwój infrastruktury ochrony środowiska w ramach ZPORR 2004-2006	zł	72 274 381,35		
Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej				
na ochronę środowiska ogółem	tys zł.	275 251,7	461 993	317 123,8
środki z budżetu województwa		35,0	0	2 517,2
środki z budżetu powiatu		105,0	0	955,0
środki z budżetu gminy		160,0	6 650,0	495,3
na gospodarkę wodną ogółem	tys zł	85 364,8	59 604,8	119 780,7
środki z budżetu województwa				
środki z budżetu powiatu		1 793,6	1 507,1	3 050,4
środki z budżetu gminy		2,9	55,0	0
		29,9	433,4	288,0
Ogółem nakłady na ochronę środowiska	tys zł	1 054 368,5		
Ogółem nakłady na gospodarkę wodną	tys. zł	264 750,3		
Wydatki na 1 mieszkańca				
Wydatki budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu)				
ogółem	zł			
na oświatę i wychowanie		1 809,92	2 079,76	2 455,77
na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego		768,32	799,53	831,86
		44,62	51,22	71,82
Wydatki budżetów powiatów				
ogółem	zł			
na oświatę i wychowanie		469,26	531,73	601,81
na kulturę i ochronę dziedzictwa kulturowego		220,87	185,56	199,75
		1,1	1,53	3,00
Wydatki budżetów miast na prawach powiatów				
ogółem	zł	2 148,98	2 481,26	2 926,30
Wydatki budżetów województw				
ogółem	zł			
na oświatę i wychowanie		138,19	179,06	258,57
na kulturę i ochronę dziedzictwa		11,82	20,5	19,4

kulturowego		24,29	26,09	43,18
-------------	--	-------	-------	-------

Zródło: opracowanie własne

Poniżej przedstawiono procentowy udział całkowitej kwoty dofinansowania w poszczególnych obszarach wsparcia ZPORR do ogółu wydatków poniesionych przez samorządy w okresie 2004-2006.

Tabela 57: Procentowy udział całkowitej kwoty dofinansowania w poszczególnych obszarach wsparcia ZPORR do ogółu wydatków poniesionych przez samorządy w okresie 2004-2006

Obszar wsparcia	Procentowy udział kwoty dofinansowania w obszarach wsparcia ZPORR do ogółu wydatków budżetów gmin (łącznie z miastami na prawach powiatu) oraz województw
Infrastruktura komunikacji województwa	11,70%
w tym:	
Infrastruktura drogowa	<b>23,28%</b>
Infrastruktura ochrony środowiska	8,76%
Turystyka i kultura	8,69%
Regionalna i lokalna infrastruktura edukacyjna	0,93%
Regionalna i lokalna infrastruktura ochrony zdrowia	8,83%

Zródło: Opracowanie własne

Dzięki realizowanym projektom w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim można zauważyć postęp w zakresie rozwoju infrastruktury drogowej na tle innych obszarów wsparcia. Na realizację projektów z zakresu rozwoju infrastruktury drogowej w ramach ZPORR przeznaczono najwięcej środków finansowych. Łączna kwota dofinansowania wynosi 190.069.430,71 zł. W tym obszarze występuje najwyższy procentowy udział kwoty dofinansowania przeznaczonej w ramach ZPORR w stosunku do wydatków budżetowych poniesionych przez samorządy terytorialne województwa na budowę dróg (23,28%). *Szczególne wartości przedstawia tabela nr 4.56.*

W obszarze infrastruktury środowiska, w tym gospodarki wodno – ściekowej, zauważono także rozwój dzięki realizacji projektów ZPORR (udział finansowy dofinansowania EFRR na poziomie 8,76% w stosunku do ogółu wydatków poniesionych przez samorządy). Co prawda procentowy udział całkowitej kwoty dofinansowania ZPORR do ogółu wydatków budżetowych poniesionych przez samorządy jest istotnie niższy niż w obszarze infrastruktury drogowej, jednakże porównywalny z innymi obszarami wsparcia tj. infrastrukturą ochrony zdrowia (8,83%) oraz wydatkami na turystykę i kulturę

(8,69%).

Można powiedzieć o istotnym wkładzie dofinansowania EFRR w obszarze ochrony środowiska i gospodarki wodno – ściekowej biorąc pod uwagę dodatkowe źródła finansowania projektów w tym obszarze, np. poprzez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Najmniejszy udział środków EFRR w ramach ZPORR w stosunku do ogółu wydatków ponoszonych przez samorządy wystąpił w obszarze infrastruktury edukacyjnej (0,93%), na którą przeznaczane są największe krajowe środki publiczne.

W dostępnych statystykach poniesionych wydatków przez samorządy nie wyszczególniono wydatków poniesionych na infrastrukturę społeczeństwa informacyjnego – obszaru o istotnym znaczeniu w ZPORR. Wydatki te są uwzględnione w innych obszarach wsparcia, np. infrastrukturze edukacyjnej, ochrony zdrowia. Dlatego też niemożliwe jest określenie udziału wydatków poniesionych w tym zakresie w ramach dofinansowania EFRR w stosunku do całości wydatków budżetowych ponoszonych przez samorządy. Mimo to uważamy, że w zakresie rozwoju społeczeństwa informacyjnego zauważalny będzie pozytywny wpływ realizacji projektu K-PSI w regionie.

Kujawsko – Pomorska Sieć informacyjna umożliwi świadczenie wielu zaawansowanych usług telekomunikacyjnych i informatycznych w regionie. Będą do niej przyłączone szkoły wyższe, średnie i podstawowe, szpitale, biblioteki publiczne oraz urzędy miejskie, powiatowe i gminne.

Ma to szczególne znaczenie gdyż w województwie kujawsko – pomorskim z każdym rokiem wzrasta udział szkół, liczby gospodarstw domowych wyposażonych w komputery z dostępem do Internetu oraz ilość usług świadczonych drogą elektroniczną.

Niewątpliwie projekt K-PSI realizowany ze środków ZPORR przyczynił się do podniesienia świadomości społeczeństwa informacyjnego mieszkańców.

Realizacja projektów w zakresie infrastruktury społeczeństwa informacyjnego ma na celu wspieranie rozwoju województwa poprzez rozbudowę regionalnej i lokalnej infrastruktury społeczeństwa informacyjnego, a także wyrównania dysproporcji w zakresie dostępu i wykorzystania Internetu szczególnie w małych miastach i na terenach wiejskich.

Katowice, dn. 9.06.2008 r.

Piotr Dusza

Kierownik Projektu

## ANEKS

### ***KWESTIONARIUSZ WYWIADU TELEFONICZNEGO Z BENEFICJENTAMI***

1. Ile projektów Państwo realizowali w ramach ZPORR do chwili obecnej? .....

2. Z jakiego zakresu był realizowany projekt/y? **(można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)**

- ☐ rozwoju systemu transportowego
- ☐ rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego
- ☐ rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych
- ☐ rozwoju ochrony zdrowia
- ☐ rozwoju turystyki i kultury
- ☐ rozwoju sportu i rekreacji
- ☐ rozwoju infrastruktury edukacyjnej

3. Z jakiego/z jakich działania/działań (poddziałania/poddziałów) był realizowany projekt/y? **(można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)**

- |                                |   |
|--------------------------------|---|
| <input type="checkbox"/> 1.1.1 | <input type="checkbox"/> 3.1                                |
| <input type="checkbox"/> 1.1.2 | <input type="checkbox"/> 3.2                                |
| <input type="checkbox"/> 1.2   | <input type="checkbox"/> 3.3.1                              |
| <input type="checkbox"/> 1.3.1 | <input type="checkbox"/> 3.3.2                              |
| <input type="checkbox"/> 1.3.2 | <input type="checkbox"/> 3.4 <b>(przejdź do pytania 13)</b> |
| <input type="checkbox"/> 1.4   | <input type="checkbox"/> 3.5.1                              |
| <input type="checkbox"/> 1.5   | <input type="checkbox"/> 3.5.2                              |
| <input type="checkbox"/> 1.6   |   |

4. Czy projekt/y został/y już zakończony/e?

- ☐ Tak (wszystkie) – kiedy zostały zakończone (data ostatniego)? .....
- ☐ Tak (lecz nie wszystkie) – kiedy jest przewidywany termin zakończenia? .....
- ☐ Nie – kiedy jest przewidywany termin zakończenia? .....
- ☐ Nie wiem

5. Czy realizowany przez Państwa projekt/y przyczynił/y się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej na poziomie lokalnym lub regionalnym?

- |  |   |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> TAK               | <input type="checkbox"/> NIE <b>(nie zadawać pytań 5a – 5g)</b> |
| <input type="checkbox"/> Trudno powiedzieć | <input type="checkbox"/> Brak odpowiedzi                        |

Jeśli tak, w jakim zakresie przyczynił się do zwiększenia atrakcyjności w regionie?

**5a) rozwoju systemu transportowego (można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)**

- |   |  |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> poprawa jakości połączeń komunikacyjnych | <input type="checkbox"/> zmniejszenie tempa wzrostu zanieczyszczeń spowodowanych ruchem drogowym |
| <input type="checkbox"/> poprawa przepustowości dróg              | <input type="checkbox"/> poprawa warunków życia mieszkańców                                      |
| <input type="checkbox"/> poprawa stanu technicznego dróg          | <input type="checkbox"/> inne, jakie?.....   |
| <input type="checkbox"/> poprawa płynności i bezpieczeństwa ruchu |  |
| <input type="checkbox"/> poprawa dojazdu do budynków              |  |
| <input type="checkbox"/> zredukowanie czasu podróży               |  |

**5b) rozwoju infrastruktury społeczeństwa informacyjnego (można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)**

- |   |  |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> poszerzenie oferty świadczonych usług dla ludności   | <input type="checkbox"/> poprawa kontaktów z mieszkańcami, podmiotami gospodarczymi i instytucjami |
| <input type="checkbox"/> użycie Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych do poprawy efektywności pracy (poprawa efektywności pracy) | <input type="checkbox"/> inne, jakie?.....   |
| <input type="checkbox"/> ułatwienie dostępu do informacji publicznej  |  |

**5c) rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz usuwania i unieszkodliwiania odpadów stałych (można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)**

- |   |   |
|---|---|
| <input type="checkbox"/> poprawa jakości ścieków oczyszczonych  | <input type="checkbox"/> poprawa warunków życia mieszkańców |
| <input type="checkbox"/> poprawa jakości środowiska naturalnego   | <input type="checkbox"/> inne, jakie?.....                  |
| <input type="checkbox"/> poprawa stanu bezpieczeństwa przeciwpowodziowego   |   |
| <input type="checkbox"/> ograniczenie negatywnego wpływu odpadów na wody podziemne, powietrze atmosferyczne i gleby |   |
| <input type="checkbox"/> stworzenie korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorstw działających na terenie        |   |

**5d) rozwoju ochrony zdrowia (można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)**

- |   |  |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> zwiększenie dostępu do specjalistycznych usług medycznych                                  | <input type="checkbox"/> unowocześnienie wyposażenia w obszarze służby zdrowia |
| <input type="checkbox"/> zwiększenie bezpieczeństwa zdrowotnego społeczeństwa poprzez rozwój ratownictwa medycznego | <input type="checkbox"/> poprawa warunków i poziomu świadczonych usług         |
| <input type="checkbox"/> poprawa efektywności funkcjonowania systemu ochrony zdrowia                                | <input type="checkbox"/> inne, jakie?.....                                     |

**5e) rozwoju turystyki i kultury (można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)**

- |   |  |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> zróżnicowanie oferty aktywnych form wypoczynku i kulturalnej | <input type="checkbox"/> wydłużenie sezonu turystycznego |
| <input type="checkbox"/> poprawa wizerunku miasta                                     | <input type="checkbox"/> inne, jakie?.....               |

**5f) rozwoju sportu i rekreacji (można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)**

- |  |  |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> zwiększenie dostępności mieszkańców i turystów do uprawiania sportu | <input type="checkbox"/> sportowej młodzieży |
| <input type="checkbox"/> wzrost zainteresowania sportem                                      | <input type="checkbox"/> inne, jakie?.....   |
| <input type="checkbox"/> podwyższenie poziomu edukacji                                       |  |

**5g) rozwoju infrastruktury edukacyjnej (można zaznaczyć więcej niż 1 odpowiedź)**

- |  |   |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> łatwiejszy dostęp do wybranych publikacji dla użytkowników            | <input type="checkbox"/> unowocześnienie wyposażenia niezbędnego do prowadzenia zajęć |
| <input type="checkbox"/> poprawa dostępu do elektronicznych katalogów i bibliografii bibliotek | <input type="checkbox"/> wzmocnienie potencjału naukowo-badawczego                    |
| <input type="checkbox"/> ułatwienie powszechnego dostępu do źródeł informacji                  | <input type="checkbox"/> podwyższenie poziomu edukacji sportowej studentów            |
| <input type="checkbox"/> poprawa jakości kształcenia stacjonarnego i zdalnego (e-learning)     | <input type="checkbox"/> inne, jakie? .....   |
| <input type="checkbox"/> rozszerzenie oferty dydaktycznej                                      |   |

6. Czy pojawiły się dodatkowe pozytywne efekty, które nie zostały przewidziane na początku realizacji projektu/ów?

- |   |  |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> TAK – jakie? ..... | <input type="checkbox"/> NIE             |
| <input type="checkbox"/> Trudno powiedzieć  | <input type="checkbox"/> Brak odpowiedzi |

7. W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem, realizowany/e projekt/y przyczynił/y się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej województwa? (1-w małym stopniu, 5- w dużym stopniu)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- |  |  |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> Trudno powiedzieć | <input type="checkbox"/> Brak odpowiedzi |
|--|--|

8. Czy wszystkie założone cele projektu/ów udało się zrealizować?

☐ TAK (pyt. 8a)

☐ NIE (pyt. 8b)

☐ Trudno powiedzieć (pyt.9)

☐ Brak odpowiedzi (pyt.9)

8a. Jakie korzyści dla regionu, społeczności lokalnej przyniosła realizacja projektu/ów?

.....

8b. Co było przyczyną nieosiągnięcia celu, jakie były trudności?

.....

9. Czy w trakcie realizacji projektu/ów napotkali Państwo jakieś problemy?

☐ TAK (pyt. 9a)

☐ NIE

9a. Z jakimi problemami borykaliście się Państwo w czasie realizacji projektu/ów?

.....

10. Jak oceniają Państwo współpracę z Instytucją Wdrażającą ZPORR (Urząd Marszałkowski)?

☐ bardzo dobrze

☐ dobrze

☐ trudno powiedzieć

☐ źle

☐ bardzo źle

☐ brak odpowiedzi

11. Czy na koniec 2007 roku dzięki realizowanemu przez Państwa projektowi/om zatrudnienie w Państwa instytucji:

☐ wzrosło

☐ nie zmieniło się

☐ zmniejszyło się

☐ trudno powiedzieć

☐ nie dotyczy

12. Czy zamierzają Państwo ubiegać się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie?

☐ TAK (pyt. 12a)

☐ Brak odpowiedzi

☐ NIE

☐ Trudno powiedzieć

12a. Z jakiego programu zamierzają Państwo ubiegać się o dofinansowanie unijne?

.....

**KONIEC ANKIETY dla wszystkich działań poza działaniem 3.4**

13. Czy realizowany projekt/y przyczynił/y się do poprawy pozycji konkurencyjnej Państwa firmy?

☐ TAK

☐ NIE (pyt. 15)

☐ Trudno powiedzieć (pyt. 15)

☐ Brak odpowiedzi (pyt. 15)

Jeśli tak, w jakim zakresie przyczynił/y się do wzrostu konkurencyjności firmy?

☐ rozszerzenie świadczonych usług

☐ wdrożenie nowych technologii produkcyjnych

☐ wprowadzenie nowych lub ulepszenie istniejących produktów

☐ zdobycie nowych rynków lub zwiększenie udziału na dotychczasowych rynkach

☐ poprawa jakości świadczonych usług i produktów

☐ zwiększenie zdolności produkcyjnych

☐ unowocześnienie wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności firmy (wprowadzenie nowych maszyn, urządzeń, materiałów)

☐ inne, jakie? .....

☐ wykorzystanie technologii teleinformatycznych

14. W jakim stopniu Pana/Pani zdaniem realizowany/e projekt/y przyczynił/y się do wzrostu konkurencyjności Państwa firmy? (1-w małym stopniu, 5- w dużym stopniu)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

☐ Trudno powiedzieć

☐ Brak odpowiedzi

15. Czy Państwa projekt/y miał/y charakter innowacyjny?

☐ TAK - na czym polegała innowacyjność projektu/ów? .....

☐ NIE (pyt. 17)

☐ Trudno powiedzieć

☐ Brak odpowiedzi

16. Jaki jest stopień innowacyjności projektu/ów?

☐ bardzo wysoki

☐ niski

☐ wysoki

☐ bardzo niski

☐ średni

☐ trudno powiedzieć

☐ brak odpowiedzi

17. Czy pojawiły się dodatkowe pozytywne efekty, które nie zostały przewidziane na początku realizacji projektu/ów?

☐ TAK – jakie? .....

☐ NIE

☐ Trudno powiedzieć

☐ Brak odpowiedzi

18. Czy wszystkie założone cele projektu/ów udało się zrealizować?



☐ TAK (pyt. 18a)

☐ NIE (pyt. 18b)

☐ Trudno powiedzieć (pyt. 19)

☐ Brak odpowiedzi (pyt. 19)

18a. Jakie korzyści dla regionu, społeczności lokalnej, firmy przyniosła realizacja projektu/ów?  
.....

18b. Co było przyczyną nieosiągnięcia celu, jakie były trudności?  
.....

19. Czy w trakcie realizacji projektu/ów napotkali Państwo jakieś problemy?

☐ TAK (pyt. 19a)

☐ NIE

19a. Z jakimi problemami borykaliście się Państwo w czasie realizacji projektu/ów?  
.....

20. Jak oceniają Państwo współpracę z Instytucją Wdrażającą ZPORR (Urząd Marszałkowski)?

☐ bardzo dobrze

☐ dobrze

☐ trudno powiedzieć

☐ źle

☐ bardzo źle

☐ brak odpowiedzi

21. Czy na koniec 2007 roku dzięki realizowanemu przez Państwa projektowi/om zatrudnienie w firmie:

☐ wzrosło

☐ nie zmieniło się

☐ zmniejszyło się

☐ trudno powiedzieć

☐ brak odpowiedzi

22. Czy zamierzają Państwo ubiegać się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie, np. w ramach RPO lub PO IG?

☐ TAK

☐ NIE

☐ Trudno powiedzieć

☐ Brak odpowiedzi

22a. Z jakiego programu zamierzają Państwo ubiegać się o dofinansowanie unijne?  
.....

**KONIEC ANKIETY dla działania 3.4**

## SCENARIUSZ ZOGNISKOWANEGO WYWIADU GRUPOWEGO

Celem badania będzie zdobycie informacji na temat osiągniętych i spodziewanych efektów wdrażania ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim i ich wpływu na rozwój województwa, w tym realizację założeń Strategii Rozwoju Województwa.

W celu umożliwienia wymiany opinii na badane tematy, w wywiadzie udział wezmą reprezentanci Instytucji Wdrażających ZPORR w województwie oraz specjalistów w dziedzinach dotyczących obszarów wdrażanych projektów ZPORR (np. z Urzędu Marszałkowskiego i Urzędu Wojewódzkiego). Respondenci dobrani zostaną do badania w sposób celowy. Przebieg badania będzie podlegać utrwaleniu na nośniku informacji (dyktafon).

**Moderator:** .....

**Osoby uczestniczące w wywiadzie, Instytucja, zakres obowiązków w projekcie:**

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....

*Data przeprowadzenia wywiadu:* .....

*Godzina rozpoczęcia:* ..... *Godzina zakończenia:* .....

### I. Rozpoczęcie wywiadu (ok. 15 minut)

1. Powitanie przybyłych uczestników spotkania.
2. Przedstawienie celu wywiadu.
3. Zaznaczenie, że wszystkie odpowiedzi udzielone na postawione pytania są dobre i cenne.
4. Zachęcenie do wypowiedzi i szczerego wyrażania swoich opinii.
5. Uzasadnienie konieczności nagrywania rozmowy.
6. Prośba o dyscyplinę w czasie przeprowadzania wywiadu (nieprzeszkadzanie innym w trakcie wypowiedzi).

7. „Czy są jakieś pytania do prowadzącego spotkania?”

8. Prośba o przedstawienie się każdego z uczestników wywiadu (w tym przedstawienie projektów ZPORR, w których ewentualnie uczestniczyli lub na temat których mają wiedzę).

## II. Przeprowadzenie wywiadu (ok. 100 minut)

Na początku spotkania, wprowadzając do tematu wywiadu, przedstawione zostaną cele, priorytety i działania ZPORR oraz główne założenia Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego.

Następnie wywiad prowadzony będzie według poniższego scenariusza.

Scenariusz zawiera podstawowe, kluczowe zagadnienia, które zostaną podjęte w czasie spotkania.

W razie konieczności będziemy posilkować się pytaniami dodatkowymi, pomocniczymi, które będą miały na celu rozszerzenie omawianych kwestii.

1. Na ile ZPORR był instrumentem realizującym cele Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego? Jak jest skala zgodności i spójności efektów realizacji projektów ZPORR z założeniami Strategii?
2. W jakim stopniu działania realizowane w ramach ZPORR przyniosły oczekiwane efekty i będą służyć wzrostowi konkurencyjności regionu? Które ze zrealizowanych projektów, wg Państwa wiedzy, będą miały największy wpływ w przyszłości na wzrost konkurencyjności regionu? Które z projektów mogą być dobrym przykładem dla innych regionów?
3. W jakich obszarach strategicznych został osiągnięty rozwój i postęp w okresie wdrażania ZPORR (na przestrzeni lat 2004 – 2007)? W jakim zakresie można przypisywać ten rozwój interwencjom ZPORR?
4. Czy wdrożone w ramach ZPORR projekty przyczyniły się do podniesienia atrakcyjności terenów inwestycyjnych?
5. Czy zrealizowane projekty, np. z zakresu poprawy powiązań infrastrukturalnych pomiędzy ośrodkami regionalnymi i pozostałymi obszarami województw zwiększyły możliwości równomiernego rozwoju gospodarczego, dostępu do zatrudnienia, nauki, kultury i wypoczynku?
6. Czy wzmocniono i poszerzono funkcjonowanie transportu publicznego w miastach i aglomeracji Bydgosko-Toruńskiej?
7. Czy zrealizowane w ramach ZPORR projekty miały wpływ na poprawę wizerunku województwa kujawsko – pomorskiego?

8. Czy realizacja ZPORR przyczyniła się do przeciwdziałania marginalizacji społecznej i gospodarczej obszarów wiejskich i restrukturyzowanych?
9. Jak projekty ZPORR wpływają na ożywienie gospodarcze i społeczne oraz zwiększenie potencjału turystycznego i kulturowego, w tym nadanie obiektom i terenom zdegradowanym nowych funkcji społeczno – gospodarczych? Czy realizacja projektów ZPORR przyczyniła się do wydłużenia sezonu turystycznego w województwie?
10. Jakie działania i obszary będą wymagały wsparcia w kolejnym okresie programowania 2007 – 2013, np. w ramach RPO?
11. Czy mają Państwo dodatkowe uwagi do kwestii poruszanych w czasie spotkania?

III. Krótkie podsumowanie i zakończenie (ok. 5 minut)

---

## **SCENARIUSZ INDYWIDUALNEGO WYWIADU POGŁĘBIONEGO Z UDZIAŁEM PRZEDSTAWICIELI URZĘDU MARSZAŁKOWSKIEGO ORAZ URZĘDU WOJEWÓDZKIEGO**

Osoba przeprowadzająca wywiad .....

Respondent .....

Nazwa instytucji oraz zajmowane stanowisko .....

Data, godzina rozpoczęcia : .....

Data, godzina zakończenia : .....

Pytania, które zostaną zadane uczestnikom badania – przedstawicielowi Urzędu Marszałkowskiego oraz Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu – w przypadku zaistnienia konieczności rozwinięcia danego tematu badania, zostaną poszerzone o dodatkowe pytania mające na celu pogłębienie tematu, adekwatnie do potrzeb badania. Wywiady przeprowadzone zostaną z osobami, które przede wszystkim udzielą informacji na temat podejmowanych inwestycji w regionie oraz wpływu realizacji ZPORR na rozwój przedsięwzięć inwestycyjnych.

Przebieg badania będzie podlegać utrwaleniu na nośniku informacji (dyktafon).

1. Jakiego rodzaju inwestycje są najczęściej podejmowane w ostatnim okresie (lata 2006 – 2007) na terenie województwa?
2. Czy na wysokość nakładów ponoszonych na inwestycje w województwie w latach 2003 – 2007 miały wpływ działania podejmowane w ramach ZPORR? Jeśli tak, w jakim zakresie?
3. Na ile ZPORR był instrumentem realizującym cele Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego? Jak jest skala zgodności i spójności efektów realizacji projektów ZPORR z założeniami Strategii?
4. W jakim zakresie główne projekty wpisane w Indykatoryny Plan Inwestycyjny dla RPO województwa kujawsko – pomorskiego są zgodne z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko – Pomorskiego? Czy założone do realizacji projekty kluczowe stanowią kontynuację działań podejmowanych w ramach ZPORR?
5. Które inwestycje podejmowane w ramach ZPORR miały największy wpływ na rozwój gospodarczo – społeczny województwa? Które ze zrealizowanych projektów będą miały w

przyszłości największy wpływ na wzrost konkurencyjności regionu?

6. W jakich obszarach strategicznych został osiągnięty postęp w wyniku realizacji inwestycji w ramach ZPORR?
7. Czy projekty zrealizowane w ramach ZPORR w województwie kujawsko – pomorskim będą mogły być w przyszłości dobrym przykładem dla innych regionów?
8. Jakie kluczowe inwestycje są planowane do podjęcia w kolejnym okresie programowania 2007 – 2013 w województwie?
9. Czy ma Pan/Pani dodatkowe uwagi do kwestii poruszanych w czasie wywiadu?

## Spis Tabel

Tabela 1. Zakres obowiązków członków Zespołu Ewaluacyjnego.....	27
Tabela 2. Stopień zbieżności Strategii Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2013-2020 z zapisami ZPORR 2004-2006.....	39
Tabela 3. Wskaźniki strategii - Działanie 1.1 Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji.....	41
Tabela 4. Wskaźniki strategii - Działanie 1.3 Promocja rozwoju turystyki.....	42
Tabela 5. Wskaźniki strategii - Działanie 2.1 Wspieranie rozwoju sieci osadniczej.....	42
Tabela 6. Wskaźniki Strategii -Działanie 2.2 Rozwój infrastruktury technicznej.....	43
Tabela 7. Wskaźniki Strategii -Działanie 2.3 Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego.....	43
Tabela 8. Wskaźniki Strategii -Działanie 2.4 Rozwój infrastruktury społecznej.....	43
Tabela 9. Wskaźniki Strategii -Działanie 2.5 Promocja dziedzictwa kulturowego.....	44
Tabela 10. Wskaźniki Strategii - Działanie 2.6 Zachowanie i wzbogacenie zasobów środowiska przyrodniczego.....	44
Tabela 11. Wskaźniki Strategii - Działanie 3.1 Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy.....	45
Tabela 12. Wskaźniki Strategii - Działanie 3.3 Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą.....	45
Tabela 13. Realizacja wskaźnika długość wybudowanych/zmodernizowanych dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych.....	59
Tabela 14. Realizacja wskaźnika długość wybudowanych/zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych.....	60
Tabela 15. Liczba projektów w podziale na Priorytety (z wydzieleniem Działania 3.4).....	64
Tabela 16. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.1 ZPORR w podziale na powiaty.....	70
Tabela 17. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 1.2 ZPORR.....	78
Tabela 18. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.3 ZPORR w podziale na powiaty.....	81
Tabela 19. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.3 ZPORR ze względu na formę prawną Beneficjenta.....	81

---

Tabela 20. Projekt o najwyższej wartości dofinansowania EFRR w ramach Działania 1.3.....	82
Tabela 21. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 1.3 ZPORR.....	85
Tabela 22. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.4 ZPORR w podziale na powiaty.....	88
Tabela 23. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.4 ZPORR ze względu na formę prawną Beneficjenta.....	88
Tabela 24. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.5 ZPORR w podziale na powiaty.....	94
Tabela 25. Projekt o najwyższej wartości dofinansowania EFRR w ramach Działania 1.5.....	94
Tabela 26. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 1.5 ZPORR.....	97
Tabela 27. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.1 ZPORR w podziale na powiaty.....	100
Tabela 28. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.1 ZPORR ze względu na formę prawną Beneficjenta.....	101
Tabela 29. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.1 ZPORR ze względu na infrastrukturę.....	102
Tabela 30. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.2 ZPORR ze względu na formę prawną Beneficjenta.....	109
Tabela 31. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.2 ZPORR w podziale na powiaty.....	109
Tabela 32. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 3.2 ZPORR w obszarze infrastruktury ochrony środowiska.....	115
Tabela 33. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 3.2 ZPORR w obszarze infrastruktury drogowej.....	116
Tabela 34. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.2 ZPORR w podziale na powiaty.....	121
Tabela 35. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 3.3 ZPORR.....	124
Tabela 36. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.4 ZPORR w podziale na powiaty.....	128
Tabela 37. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.5 ZPORR w podziale na powiaty.....	134
Tabela 38. Liczba projektów zrealizowanych w ramach Działania 3.5 ZPORR ze względu na formę	



---

prawną Beneficjenta.....	135
Tabela 39. Projekt o najwyższej wartości dofinansowania EFRR w ramach Działania 3.5.....	136
Tabela 40. Stopień realizacji wskaźników w ramach Działania 3.5 ZPORR.....	137
Tabela 41. Liczba projektów zrealizowanych w ramach ZPORR.....	140
Tabela 42. Wpływ projektu/ów na poziom atrakcyjności inwestycyjnej w stopniu lokalnym lub regionalnym.....	142
Tabela 43. Stopień realizacji projekt/ów na poziom atrakcyjności inwestycyjnej województwa.....	143
Tabela 34. Wpływ realizacji projektu na stan zatrudnienia w firmie.....	145
Tabela 45. Zamiar ubiegania się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie.....	147
Tabela 46. Wpływ realizacji projektu/ów na poprawę pozycji konkurencyjnej firmy.....	147
Tabela 47. Wpływ realizacji projektu na wzrost konkurencyjności firmy.....	148
Tabela 48. Stopień innowacyjności realizowanego projektu.....	151
Tabela 49. Zakres realizacji celów projektu.....	151
Tabela 50. Wpływ realizacji projektu na stan zatrudnienia w firmie na koniec 2007 roku.....	153
Tabela 51. Ocena współpracy z Instytucją uczestniczącą w zarządzaniu ZPORR.....	153
Tabela 52. Zamiar ubiegania się o dofinansowanie unijne projektów w najbliższym czasie.....	154
Tabela 53. Najbardziej aktywne powiaty pod względem liczby zrealizowanych powiatów.....	172
Tabela 54. Wartości dofinansowania w obszarach wsparcia w ramach Priorytetu I ZPORR.....	172
Tabela 55. Wartości dofinansowania w obszarach wsparcia w ramach Priorytetu III ZPORR.....	173
Tabela 56. Wartości dofinansowania projektów realizowanych w ramach poszczególnych obszarów wsparcia ZPORR z wydatkami ponoszonymi w tych obszarach przez samorządy.....	174
Tabela 57. Procentowy udział całkowitej kwoty dofinansowania w poszczególnych obszarach wsparcia ZPORR do ogółu wydatków poniesionych przez samorządy w okresie 2004-2006.....	178

## Spis map

Mapa 1. Mapa projektów realizowanych w ramach Priorytetu I ZPORR.....	65
Mapa 2. Mapa projektów realizowanych w ramach priorytetu III ZPORR (z wyłączeniem Działania 3.4).....	66
Mapa 3. Mapa projektów realizowanych w ramach Działania 3.4 ZPORR Mikroprzedsiębiorstwa (wg lokalizacji beneficjenta).....	67

**Spis rysunków**

Rys. 1. Wybudowana obwodnica miasta Wąbrzeźno.....	.. 68
Rys. 2. Regionalne Centrum Innowacyjności przy ATR.....	.. 83
Rys. 3. Centrum Sztuki Współczesnej w Toruniu.....	.. 87
Rys. 4. K-PSI.....	.. 95
Rys. 5. Przebudowa drogi gminnej nr 060342C Lisewo – Orłowo w miejscowości Lisewo.....	.. 99
Rys. 6. Teatr „BAJ POMORSKI” w Toruniu.....	.. 111
Rys. 7. Muzeum Archeologicznego w Biskupinie.....	.. 113
Rys. 8. Golubska Starówka.....	.. 121
Rys. 9. Wyspa Młyńska.....	.. 123

## Spis wykresów

Wykres 1. Struktura projektów realizowanych w ramach Działania 3.1 ZPORR w województwie kujawsko-pomorskim.....	102
Wykres 2. Struktura projektów realizowanych w ramach Działania 3.2 ZPORR w województwie kujawsko-pomorskim.....	110
Wykres 3. Struktura projektów realizowanych w ramach Działania 3.4 ZPORR ze względu na rodzaj projektu w województwie kujawsko-pomorskim.....	129
Wykres 4. Liczba projektów zrealizowanych w ramach ZPORR w podziale na Działania (Poddziałania).....	141
Wykres 5. Zakres realizowanych projektu/ów.....	142
Wykres 6. Zakres realizacji celów projektu/ów.....	144
Wykres 7. Ocena współpracy z Instytucją uczestniczącą w zarządzaniu ZPORR.....	146
Wykres 8. Wpływ realizacji projektu/ów na wzrost konkurencyjności firmy.....	149
Wykres 9. Innowacyjność realizowanego projektu w ramach ZPORR.....	150
Wykres 10. Występowanie trudności w trakcie realizacji projektu/ów.....	152